

Eiropas strukturālie un investīciju fondi
Norādījumi dalībvalstīm un programmas iestādēm
Norādījumi atbalsta saņēmējiem

**Norādījumi vietējiem dalībniekiem par līdzdalību
sabiedrības virzītā vietējā attīstībā**

2. versija: 2014. gada augusts
atjaunināta, ņemot vērā tulkotāju komentārus

Vadlīnijas vietējiem dalībniekiem par līdzdalību sabiedrības virzītā vietējā attīstībā

2014. gada maijs

Saturs

Ievads	8
1. nodaļa. Kādēļ jāizvēlas sabiedrības virzīta vietējā attīstība?.....	10
2. nodaļa. Kā, izmantojot astoņus vienkāršus posmus, sākt sabiedrības virzītas vietējās attīstības īstenošanu?	14
3. nodaļa. Kā atbalstīt sabiedrības virzītas vietējās attīstības partnerības, reaģējot uz jaunajām problēmām?	19
4. nodaļa. Kādēļ sabiedrības virzīta vietējā attīstība jārealizē pilsētās un kā to darīt?.....	51
5. nodaļa. Kādēļ un kā jāīsteno sabiedrības virzīta vietējā attīstība sociālai iekļaušanai?	69
6. nodaļa. Kā koordinēt ar citiem fondiem?.....	84
7. nodaļa. Kā sabiedrības virzītu vietējo attīstību padarīt vietējām rīcības grupām drošāku, ātrāku un vienkāršāku?	100

Attēli

1. attēls. Sabiedrības virzītas vietējās attīstības teritorijas partnerības un stratēģijas trīsvienības spirāles diagramma	15
2. attēls. Robežu noteikšana	25
3. attēls. Uzņēmuma struktūrvienības ar tirdzniecības centru <i>Rathmor</i> fonā — centrs pieder sociālajam uzņēmumam <i>Creggan Enterprises</i> Derijā/Londonderijā, Apvienotā Karaliste	52
4. attēls. Nozaru politikas, integrētu pilsētu attīstības stratēģiju un sabiedrības virzītas vietējās attīstības saistība	54
5. attēls. Monteveglio izmantotā diagramma, lai informētu par pilsētas aprites ekonomikas principiem	56
6. attēls. <i>Alba Iulia</i> , 2. dzīvojamais kvartāls pirms un pēc pārmaiņām (avots: ES 50 situāciju izpētes ziņojums).....	58
7. attēls. Atjaunota sociālā telpa Terasas parkā.....	59
8. attēls. Skats no putna lidojuma — Silikona aplis, <i>Shoreditch</i> , Londonas austrumu daļa.....	60
9. attēls. Daļa no “Radošā katla” Tallinā, Igaunijā.....	60
10. attēls. <i>Amersfoot NL</i> ilgtspējīgas pārtikas partnerības.....	62
11. attēls. Vietējie iedzīvotāji strādā ar pamatkarti, veicot reālas plānošanas uzdevumu (avots: <i>communityplanning.net</i>).....	64
12. attēls. <i>URBAN</i> vietējās rīcības grupas koordinatora projekta iedzīvināšanas uzdevums.....	65
13. attēls. Berlīnes 34 teritorijas, kas atlasītas pilsētas teritoriju pārvaldības risinājumiem.....	66
14. attēls. Sabiedrības virzītas vietējās attīstības telpiskā konfigurācija pilsētu un pilsētu un lauku risinājumiem.....	67
15. attēls. Tīkla “Mana paaudze darbā” inovāciju spirāle.....	70
16. attēls. <i>Job Point</i> Berlīnē.....	80
17. attēls. Mana paaudze darbā — “ <i>Go For It</i> ” grafiskā attēlā	81
18. attēls. Budžeta veidošana ar sabiedrības līdzdalību Kaškeišā, Portugālē	83
19. attēls. Vietējo rīcības grupu un zivsaimniecības rīcības grupu koordinācija	85
20. attēls. Vairāku fondu vai viena fonda finansējuma posmi	88
21. attēls. Atsevišķa atbildīgā struktūra fondu koordinācijai.....	95
22. attēls. Iespējamās attiecības starp dažādu fondu atbalstītām vietējo rīcības grupu valdēm.....	96
23. attēls. Vietējās rīcības grupas un zivsaimniecības vietējās rīcības grupas ar vienu robežu ..	97
24. attēls. Teritoriālā demarkācija	97
25. attēls. Kopīgas ģeogrāfiskās robežas.....	98
26. attēls. Zivsaimniecības vietējo rīcības grupu un vietējo rīcības grupu sadarbība kopīgajos jautājumos.....	98
27. attēls. Sabiedrības virzītas vietējās attīstības īstenošanas sistēma	100

Izcēlumi

1. izcēlums. Piemēri dažādu problēmu risinājumam, īstenojot vietējās attīstības stratēģijas ...	21
2. izcēlums. <i>CPR 33.</i> pants par vietējās attīstības stratēģijām	24
3. izcēlums. Piemēri teritorijas noteikšanai Portugālē un Somijā	25
4. izcēlums. “Manas paudzes <i>URBACT</i> ” — stratēģijas integrētā rakstura piemērs	28
5. izcēlums. Inovācijas kopa Korkas rietumu daļas <i>LEADER</i> stratēģijas plānā 2007-2013. gadam	29
6. izcēlums. Mērķa izstrāde un tā sasniegšanas uzraudzība <i>IRD</i> projektā Dahelovā	31
7. izcēlums. Piemēri līdzdalības procesiem, lai sagatavotu vietējās attīstības stratēģiju — Spānijas Hertes ielejas <i>LEADER</i> grupa	34
8. izcēlums. Piemērs rīcības plānam, kurš ir nepieciešams EZF 4. prioritārajam virzienam Francijā	36
9. izcēlums. Salīdzinoša novērtējuma sistēmas piemērs, vietējā rīcības grupa Kasvu Somijā	38
10. izcēlums. Vietējo rīcības grupu uzdevumi	38
11. izcēlums. Spēju veidošana, Somijas ziemeļaustrumu daļas zivsaimniecības vietējā rīcības grupa	39
12. izcēlums. Somijas vietējo rīcības grupu partnerība	42
13. izcēlums. Ziemeļu kalnieņu <i>LEADER+</i> partnerības projektu atlase	43
14. izcēlums. <i>LEADER</i> vietējo rīcības grupu darbību izvēle un maksājumi Spānijas Aragonas reģionā	45
15. izcēlums. Somijas zivsaimniecības vietējo rīcības grupu darbību izvēle un maksājums	45
16. izcēlums. Sagatavošanas atbalsta piemērs, zivsaimniecības vietējās rīcības grupas Igaunijā	47
17. izcēlums. Noteikumi vietējo rīcības grupu sadarbības pasākumiem Zviedrijā un Polijā	49
18. izcēlums. Monteveglio pilsētas administrācijas atbalstīta pāreja	55
19. izcēlums. Dīsburga-Marksloha (Vācija) — līdzdalības pieeja integrētai pilsētvides attīstībai	57
20. izcēlums. Terasa — Katalonija, Spānija	58
21. izcēlums. <i>Shoreditch Trust</i> un radošs kvartāls Londonā	59
22. izcēlums. <i>Alston Cybermoor</i> — digitāla pilsēta lauku apvidū	61
23. izcēlums. Sociālās iekļaušanas sabiedrības virzītas vietējās attīstības risinājumi Limerikā, Īrijā	73
24. izcēlums. Vietējās nodarbinātības un integrācijas plāns “Narbonnas apgabals”, Francija ...	73
25. izcēlums. <i>Casas Primeiro</i> (Vispirms mājoklis), Lisabona, Portugāle	74
26. izcēlums. Romu integrācija <i>Cserehát</i> mikrorajonā, Ungārija	75
27. izcēlums. Pozitīva integrācija Riace, Kalabrijā, Itālijā	76
28. izcēlums. Programma <i>South Tyrone Empowerment Programme</i> integrē migrantus, izmantojot uz spēju pilnveidošanu un tiesībām balstītu pieeju	77
29. izcēlums. Koordinācija reģionālā līmenī Polijā	87
30. izcēlums. Vairāku fondu un viena fonda finansējuma koordinācijas ietekme vietējā līmenī	89
31. izcēlums. ES fondu koordinācija Tirolē, Austrijā	90
32. izcēlums. Sabiedrības virzītas vietējās attīstības plānošanas karte	91
33. izcēlums. Vairāku nozaru plānošana Andalūzijā, un vairāku fondu finansējuma platforma Korkas dienvidaustrumos	92
34. izcēlums. Koordinācija starp zivsaimniecības vietējām rīcības grupām un vietējām rīcības grupām, Almērijas austrumu daļa, Spānija	94
35. izcēlums. Vietējo rīcības grupu un zivsaimniecības vietējo rīcības grupu pārvaldība, izmantojot vienotu struktūru, — <i>Pays</i> Francijā, vietējās attīstības aģentūras Grieķijā	95
36. izcēlums. Tehniskās koordinācijas komitejas Hertes ielejā, Spānijā	96
37. izcēlums. Itālijas vietējo rīcības grupu un zivsaimniecības vietējo rīcības grupu demarkācijas pieeja papildu stratēģijām	97

38. izcēlums. Zivsaimniecības vietējās rīcības grupas un vietējās rīcības grupas sadarbība Somijas austrumos	98
39. izcēlums. Sabiedrības virzītai vietējai attīstībai pielāgoti finanšu risinājumi Polijā	103
40. izcēlums. <i>ELY</i> centri Somijā — efektīva administrācija un varas dalīšana ar zivsaimniecības vietējām rīcības grupām	103
41. izcēlums. “Jumta” tipa shēmu piemēri Skotijā (Apvienotā Karaliste), Somijā un Zviedrijā	105
42. izcēlums. Vienkāršotu izmaksu iespēju trīs veidi	107
43. izcēlums. <i>Staerken Vor Ort</i> : vienreizējo maksājumu izmantošana pamatdarbības izmaksu segšanai	110

Galvenie akronīmi un saīsinājumi

CLLD	sabiedrības virzīta vietējā attīstība
CPR	Kopīgo noteikumu regula
ELFLA	Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai
EZF	Eiropas Zivsaimniecības fonds
EJZF	Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonds
ELAT	Eiropas Lauku attīstības tīkls
ERAF	Eiropas Reģionālās attīstības fonds
ESF	Eiropas Sociālais fonds
ESI fondi	Eiropas strukturālie un investīciju fondi (ELFLA, EJZF, ERAF, ESF un Kohēzijas fonds)
ES	Eiropas Savienība
FARNET	Eiropas Zivsaimniecības reģionu tīkls
FLAG	Zivsaimniecības vietējā rīcības grupa
SI	starpniekstruktūra
ITI	integrētie teritoriālie ieguldījumi
LAG	vietējās rīcības grupas
VAS	vietējās attīstības stratēģija
LEADER	<i>Liaisons entre Actions de Développement de l'Economie Rurale</i>
MA	vadošā iestāde
VII	vienkāršotas izmaksu iespējas

Pateicības

Šo dokumentu sagatavoja vietējās attīstības eksperti Paul Soto un Peter Ramsden, un to rediģēja Eiropas Komisija¹. Ieguldījumu sniedza arī eksperti, kuri piedalījās mērķgrupu sanāksmēs: Reiner Aster, Urszula Budzich-Szukała, Laura Collini-Tesseracte, John Grieve un Katalin Kolosy.

Šie norādījumi ir paredzēti, lai veicinātu sabiedrības virzītu vietējās attīstības īstenošanu un atbalstītu labu praksi. Tie nav juridiski saistoši nevienai ESI fondu īstenošanā iesaistītajai struktūrvienībai, ne arī dalībvalstīm, bet sniedz norādījumus un ieteikumus un atspoguļo labāko praksi.

Tie neskar valstu tiesību aktus, un tie ir jāskata un tos var pielāgot, ņemot vērā valsts tiesisko regulējumu.

Šie norādījumi neskar Kopienu Tiesas un Vispārējās tiesas interpretāciju vai Komisijas lēmumus.

¹ Lauksaimniecības un lauku attīstības ĢD, Nodarbinātības, sociālo lietu un iekļautības ĢD, Jūrlietu un zivsaimniecības ĢD, kā arī Reģionālās politikas un pilsētpolitikas ĢD. Turpmāk "ESI fondu ģenerāldirektorāti".

Ievads

Norādījumu nolūks

Šie norādījumi, kas piemērojami sabiedrības virzītai vietējai attīstībai, ir sagatavoti 2014.-2020. gada plānošanas perioda sākumā, lai nodrošinātu dažus praktiskus rīkus un sniegtu ieteikumus par sabiedrības virzītas vietējās attīstības īstenošanu plašākā skatījumā tiem, kas ir tieši iesaistīti vietējo rīcības grupu darbā.

Šie norādījumi papildina dokumentu "Vadlīnijas sabiedrības virzītai vietējai attīstībai Eiropas strukturālajos un investīciju fondos"², ko sagatavojuši *ESI* fondu ģenerāldirektorāti, lai palīdzētu iestādēm dalībvalstīs radīt apstākļus efektīvai sabiedrības virzītas vietējās attīstības izmantošanai partnerattiecību nolīgumos un iekļaut to attiecīgajās dalībvalstu programmās.

Šie norādījumi noderēs arī kā pamatojums pilsētām un sociālām organizācijām, lai apliecinātu, ka sabiedrības virzīta vietēja attīstība ir efektīvs instruments atsevišķu problēmu risināšanai, un paskaidrotu, kā var izmantot ESF un ERAF līdzekļus.

Esošajām *LEADER* un *FARNET* (Eiropas Zivsaimniecības reģionu tīkla) partnerībām norādījumu mērķis ir palīdzēt izstrādāt mērķtiecīgākas un kvalitatīvākas stratēģijas, kas ir skaidri orientētas uz rezultātiem un reaģē uz mainīgiem ārējiem apstākļiem. Norādījumu pamatā ir jaunā rezultātu sistēma stratēģijas "Eiropa 2020" mērķu sasniegšanai. Norādījumu mērķauditorija ir vietējie dalībnieki un profesionālie darbinieki — īpaši vietējo dalībnieku grupu koordinatori un vadītāji. Tomēr tie būs noderīgi arī vadošajām iestādēm un citām ieinteresētajām personām, kuras ir iesaistītas sabiedrības virzītas vietējās attīstības īstenošanā un kurām ir nepieciešama dziļāka izpratne par galvenajām problēmām, ar kurām dalībnieki sastopas. Tie ir paredzēti gan jaunajām partnerībām pilsētās un sociālai iekļaušanai, kā arī vairāk nekā 2600 esošajām *LEADER* un *FARNET* partnerībām.

1. nodaļā aprakstīts tas, kādēļ sabiedrības virzīta vietējā attīstība ir noderīga strauji mainīgā situācijā, kas Eiropā vērojama dažādās vietējās teritorijās.

2. nodaļā lasītājs tiek iepazīstināts ar astoņiem posmiem, kas nepieciešami sabiedrības virzītas vietējās attīstības uzsākšanai, izmantojot spirāli, lai ilustrētu stratēģijas, partnerības un teritorijas savstarpējo mijiedarbību.

3. nodaļa ir paredzēta esošajām partnerībām, īpaši aptuveni 2600 *LEADER* un *FARNET* grupām. Tā aplūko, kā sabiedrības virzīta vietējā attīstība reaģē uz jaunajām problēmām. Nodaļa sākas ar atzinumu, ka vietējie apstākļi šā plānošanas perioda sākumā būtiski atšķiras no iepriekšējiem diviem plānošanas periodiem. Krīzes rezultātā tradicionālais attīstības scenārijs nav izmantojams. Nepieciešama jauna domāšana, jaunu pieeju meklēšana, īpaši attiecībā uz to, kā sabiedrības virzītu vietējo attīstību izmantot jaunu darba vietu radīšanai un dažu krīzes izraisītu īstermiņa un ilgtermiņa problēmu risinājumam.

4. nodaļā apskatīts, kāpēc un kā īstenot sabiedrības virzītu vietējo attīstību pilsētās konkrētu problēmu risinājumam: attiecībā uz stratēģiju — kā noteikt galvenās problēmas pilsētā un

² sk.: http://ec.europa.eu/regional_policy/information/guidelines/index_en.cfm#4

izmantot sabiedrības virzītu vietējo attīstību, lai izstrādātu un īstenotu vietējo stratēģiju pārmaiņām, bet attiecībā uz partnerību — kā izmantot sabiedrības virzītu vietējo stratēģiju, lai veidotu efektīvas apvienības pilsētas vidē, un attiecībā uz teritorijām — kā noteikt efektīvas robežas darbībai pilsētās.

5. nodaļā apskatīts, kāpēc un kā jāīsteno sabiedrības virzīta vietējā attīstība sociālajai iekļaušanai. Tā aplūko sabiedrības virzītu vietējo attīstību saistībā ar sociālo inovāciju. Turpinājumā šajā nodaļā pētīta virkne sabiedrības virzītas vietējās attīstības mērķu sociālajai iekļaušanai un tas, kā sociālās iekļaušanas kontekstā risināti stratēģijas, partnerības un teritorijas jautājumi. Nodaļā analizēts, kā sabiedrības virzīta vietējā attīstība var veicināt sociālo iekļaušanu, un parādīts, kā process īstenojams praksē, atsaucoties uz dažādām sociālām problēmām, piemēram, nelabvēlīgos apstākļos esošām iedzīvotāju grupām, migrantiem un bezpajumtniekiem, kā arī aktīvu novecošanu un jaunatni.

6. nodaļā apskatīts, kā koordinēt dažādu fondu izmantošanu un uzlabot rezultātus. Arvien pieaugošu valstu budžetu ierobežojumu dēļ svarīgi ir maksimāli izmantot esošās iniciatīvas un nodrošināt to pielāgošanu vietējām vajadzībām. Vietējo iniciatīvu koordinācija ir obligāta, tomēr ir daudz veidu un līmeņu, kā to sasniegt, tostarp maksimāli izmantojot kopējo finansējumu. Īpaši šajā nodaļā akcentēti šādi jautājumi: kā veidot sinerģiju stratēģijas plānošanā un īstenošanā, kā partnerības var apvienot spēkus, nenovēršot uzmanību no galvenajiem mērķiem, kā noteikt vietējās robežas, lai tās vislabāk piemērotu dažādām risināmām problēmām.

7. nodaļā aplūkots, kā drošāk, ātrāk un vienkāršāk īstenot sabiedrības virzītu vietējo attīstību. Tajā skatīts plaši atbalstītais viedoklis, ka administratīvais slogs ir kļuvis pārāk smags un neproporcionāli ietekmē sabiedrības virzītas vietējās attīstības mazās partnerības, kuras strādā ar ierobežotu budžetu. Prasības var radīt kavēšanos un mazināt elastību, un tās bieži novērš darbinieku uzmanību no galvenā uzdevuma — atbalstīt un attīstīt labus projektus. Revīzijas palātas ziņojumā³ par *LEADER* uzsvērts, ka vietējo partnerību pienākums ir strādāt godīgi un pārredzami un pārvaldīt riskus. Šajā nodaļā pētīts, kā līdzsvarot vienkāršību un risku, lai visiem dalībniekiem atvieglotu, paātrinātu un padarītu drošāku sabiedrības virzītu vietējo attīstību.

³ http://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR10_05/SR10_05_EN.PDF

1. nodaļa. Kādēļ jāizvēlas sabiedrības virzīta vietējā attīstība?

Sabiedrības virzīta vietējā attīstība ir termins, ko Eiropas Komisija izmanto, lai aprakstītu pieeju, kas pavērš otrādi tradicionālo "lejpējas" attīstības politiku. Sabiedrības virzītas vietējās attīstības gadījumā vietējie iedzīvotāji uzņemas iniciatīvu un veido vietēju partnerību, kas plāno un īsteno integrētas attīstības stratēģiju. Stratēģija ir paredzēta, lai veidotu kopienas sociālo, vides un ekonomisko spēku vai "aktīvus", nevis vienkārši saņemtu atbildību par esošajām problēmām. Tādēļ partnerība saņem ilgtermiņa finansējumu un pati lemj, kā līdzekļus tērēt.

Nav nejaušība, ka sabiedrības virzītas vietējās attīstības projektu principu piemērošana pēdējos divdesmit gados ir izaugusi no nelielas 200 LEADER izmēģinājumu projektu kopas līdz aptuveni 2600 partnerībām (gan LEADER, gan EZF 4. prioritārais virziens: Eiropas Zivsaimniecības fonds), aptverot gandrīz ikvienu Eiropas lauku teritoriju un lielu daļu piekrastes. Palielinājušās arī kopējās šo partnerību atbalstītās publiskā un privātā sektora investīcijas, 2007.-2013. gada periodā sasniedzot aptuveni EUR 8,6 miljardus un atbalstot daudzus (galvenokārt nelielus) projektus, tūkstošiem uzņēmumu un darba vietu un nodrošinot būtiskus vietējo pakalpojumu un vides uzlabojumus. Pasaules Banka atbalsta projektus arī ārpus Eiropas, 94 valstīs izmantojot ļoti līdzīgu vietējo kopienu "virzītu" metodoloģiju (CDD) ar kopējo investīciju apjomu gandrīz 30 miljardi dolāru⁴.

Sabiedrības virzītas vietējās attīstības principi četrus secīgu finansējuma periodu laikā ir ne tikai nostiprinājušies, bet vairāk nekā desmit reizi paplašinājušies. Šī pieredze parādījusi, kad un kur sabiedrības virzītas vietējās attīstības pieeja veiksmīgi darbojas un kā tā var palielināt nacionālo un reģionālo programmu vērtību. Tā ir atklājusi arī sabiedrības virzītas vietējās attīstības ierobežojumus un tās jomas, kurās grūtāk gūt rezultātus. Tādēļ ir lielas iespējas paplašināt sabiedrības virzītas vietējās attīstības pieeju, piemērojot to pilsētām un izmantojot, lai vietēji risinātu dažas no aktuālākajām sociālajām un vides problēmām, ar kurām Eiropas iedzīvotāji šodien sastopas. Turklāt vēl ir lielas iespējas palielināt sabiedrības virzītas vietējās attīstības ietekmi uz cilvēku dzīvi, koordinējot četras galvenās ES finansējuma plūsmas.

Astoņi iemesli sabiedrības virzītas vietējās attīstības izmantošanai.

1. **Sabiedrības virzīta vietējā attīstība ļauj uzņemties iniciatīvu tiem cilvēkiem, kuri izjūt kādas vajadzības vai kuriem jārisina kādas problēmas.** Stratēģijas izstrādā un projektus izvēlas vietējā līmeņa struktūras. Tā ir zīmīgākā sabiedrības virzītas vietējās attīstības īpatnība un lielākā priekšrocība. Salīdzinājumā ar citām klasiskām vietējām pieejām cilvēki, kuri citos gadījumos ir pasīvi politikas "saņēmēji", kļūst par aktīviem sadarbības partneriem un attīstības virzītājiem. Iesaistot cilvēkus politikas izstrādē, tiek panākti vairāki svarīgi ieguvumi.

- Cilvēki, kas tika uzskatīti par problēmu, var kļūt par risinājuma daļu.
- Viņu tieša pieredze apvienojumā ar citu ieinteresēto personu idejām var palīdzēt daudz labāk pielāgot politiku reālajām vajadzībām un iespējām.
- Viņu līdzdalība procesā palielina to spēju rīkoties un uzņemties konstruktīvas iniciatīvas.

⁴ Susan Won. "Kāda ir Pasaules Bankas uz kopienu orientētu attīstības programmu ietekme?" Pasaules Bankas Sociālās attīstības nodaļa. Ilgtspējīgas attīstības tīkls. 2012. gada maijs.

- Tas savukārt palielina vietējās identitātes sajūtu un lepnumu par piederību attiecīgajai vietai, kā arī līdzdalības un atbildības sajūtu par veicamajiem pasākumiem.
- Gūstot iespēju apsēties pie galda līdzvērtīgi pārējiem sadarbības partneriem, starp cilvēkiem, privātiem uzņēmumiem, valsts iestādēm un sektora interešu grupām veidojas ciešākas saites un uzticība.

Šie netveramie cilvēciskie un sociāli ieguvumi veido pamatu daudz konkrētāku materiālu rezultātu radīšanai. Šobrīd visām valsts iestādēm Eiropā ir steidzami jārod šādi veidi, lai veicinātu vietējo iedzīvotāju uzticību un līdzdalību.

2. **Sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģijas spēj reaģēt uz pieaugošo daudzveidību un sarežģītību.** Šī daudzveidība bieži tiek aprakstīta kā Eiropas sociālā modeļa stūrakmens, taču grūti rast veidus, kā to saglabāt un pārveidot par priekšrocību, nevis uzskatīt par šķērslī. Atsevišķās jomās valstu un reģionu atšķirības pieaug, un arvien grūtāk ir risināt problēmas, izmantojot pārvaldes iestāžu piedāvātu standarta politiku — pat ja to piedāvā vietējā struktūrvienība. Varam minēt tikai vienu piemēru — atšķirīgo bezdarba rādītāju, kas svārstās no 7,5 % Vācijā līdz 56 % Spānijā un 62,5 % Grieķijā⁵. Milzīgas var būt atšķirības arī starp pilsētas rajoniem, pilsētām un reģioniem vienā valstī, tādēļ stratēģijām jauniešu bezdarba novēršanai ir jāņem vērā atšķirības, kā ekonomika un darba tirgus darbojas katrā attiecīgajā teritorijā. Tā kā sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģijas izstrādā un projektus izraugās vietējie iedzīvotāji, risinājumus var pielāgot vietējām vajadzībām, un partnerības var attīstīt, izmantojot vietējo ieinteresēto personu, tostarp jauniešu, potenciālu.
3. **Sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģijas var būt elastīgākas nekā citas pieejas.** Dažas valsts iestādes bažijas, ka noteiktu lēmumu deleģēšana vietējām partnerībām var pārāk sarežģīt sabiedrības virzītas vietējās attīstības nodrošinājumu. Tomēr sabiedrības virzītu vietējo attīstību var vienkāršot un padarīt vispusīgāku, plānojot saskaņā ar vienu “tematisku mērķi”, vienlaikus ļaujot to izmantot, lai sasniegtu jebkuru vai visus stratēģijas “Eiropa 2020” ekonomiskos, sociālos un vides mērķus⁶. Turklāt pasākumi, kurus atbalsta sabiedrības virzītas vietējās attīstības ietvaros, nav jāsaista ar standarta pasākumiem, kas aprakstīti programmās, ja tie atbilst to vispārīgajiem mērķiem. Nav jāveido stingrs nošķirums starp fondiem, ja ir ieviestas sistēmas, kas nodrošina, ka atbalsta saņēmēji neprasa atlīdzināt vienus un tos pašus izdevumus no dažādiem ES finansējuma avotiem.
4. **Sabiedrības virzītas vietējās attīstības joma ir paplašināta,** lai vietējās stratēģijas varētu koncentrēties uz tādām problēmām kā sociālā iekļaušana, klimata pārmaiņas, romu un citu nelabvēlīgos apstākļos esošu grupu segregācija, jauniešu bezdarbs, nabadzība pilsētās, pilsētu un lauku saikne utt. Lai gan sabiedrības virzītas vietējās attīstības pieeja sākotnēji tikai izstrādāta lauku teritorijām, izmantojot ELFLA (Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai), un pēc tam piemērota zivsaimniecībai un piekrastes teritorijām, izmantojot EZF finansējumu, tagad ir iespēja paplašināt to uz jomām, kam parasti izmanto ESF (Eiropas Sociālā fonda) un ERAF (Eiropas Reģionālās attīstības fonda) līdzekļus. Tas nozīmēs pielāgošanos, izstrādājot stratēģijas, veidojot

⁵ Eurostat paziņojums presei par jauniešu bezdarbu. 2013. gada 31. maijā. Rādītāji attiecas uz 2013. gada aprīli.

⁶ Kopīgo noteikumu regulā ir 11 ekonomiski, sociāli un vides “tematiskie mērķi”, kas stratēģijas “Eiropa 2020” vispārīgos mērķus pārveido virknē konkrētu mērķu un prioritāšu “Eiropas strukturālajiem un investīciju fondiem”.

partnerības un nosakot teritorijas. Šis jautājums apskatīts šo norādījumu 3. un 4. nodaļā.

5. **Sabiedrības virzīta vietējā attīstība veido saiknes starp sektoriem un dalībniekiem, kam savukārt ir pastiprinoša ietekme uz vietējo attīstību un pamata programmām.** Sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģijas nedrīkst būt izolētas no citām programmām. Gluži pretēji — tie ir rīki tādu valstu un reģionālo lauku attīstības programmu rezultātu un ilgtspējīgu lauku attīstības stratēģiju rezultātu uzlabošanai, kas saņem finansējumu saskaņā ar ERAF regulas 7. pantu. Tādēļ tos var izmantot darbā līdztekus citiem rīkiem, tostarp integrētiem teritoriāliem ieguldījumiem (ITI).

Tomēr sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģijas bieži izriet no konkrētiem jautājumiem vai problēmām, kas rūp vietējai sabiedrībai, piemēram, tādu tradicionālu nozaru kā zvejniecība vai lauksaimniecība lejupslīde, jauniešu neapmierinātība, klimata pārmaiņas vai neapmierinoši mājokļi vai pakalpojumi. Sabiedrības virzītas vietējās attīstības priekšrocība ir tā, ka iespējams izvērtēt un risināt vienu vai vairākas vietējās problēmas, veltot tām visu attiecīgās politikas un dalībnieku uzmanību. Tā iespējams pārvarēt vairākus vietējās attīstības ierobežojumus vai šķēršļus, tostarp šādus:

- starp dažādām vietējām nodaļām, pašvaldībām un valsts pārvaldes organizācijām;
- starp vietējām valsts, privātām un pilsoniskās sabiedrības organizācijām;
- starp vietējām un augstāka līmeņa iestādēm, piemēram, reģionālām un valstu valdībām un universitātēm;
- starp problēmu un iespēju jomām. Lai gan sabiedrības virzīta vietējā attīstība ļauj uzņemties iniciatīvu cilvēkiem, kurus nomāc attiecīgā problēma, netiek gaidīts, lai viņi vieni paši atrisinātu pilnīgi visu. Viņi saņem palīdzību, kas ļauj veidot saiknes un iesaistīties pārrunās ar tām personām, kurām ir lielākas iespējas panākt risinājumus.

6. **Sabiedrības virzīta vietējā attīstība nozīmē inovāciju un tādu rezultātu sasniegšanu, kas nodrošina noturīgas pārmaiņas.** Pirmais solis parasti ir vietējās sabiedrības spējas un resursu nodrošināšana, lai tā uzņemtos iniciatīvu. Sabiedrības virzītu vietējo attīstību var izmantot arī, lai segtu nelielus ieguldījumus infrastruktūrā, kas ir priekšnosacījums inovācijai un turpmākai attīstībai. Taču parasti tie ir līdzekļi mērķa sasniegšanai. Līdzdalību nodrošinošā, vairākas ieinteresētās personas iekļaujošā sabiedrības virzītā vietējā attīstība rosina citādu “prasību” vai “vajadzību virzītu” problēmu skatījumu, kas lietotāju pieredzi saista ar vairāk specializētām dažādu pakalpojumu sniedzēju zināšanām. Sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģija var sniegties tālāk par “parasti pieļaujamo”, lai radītu jaunas idejas un finansētu mazus “sākuma” un izmēģinājuma projektus, kas nepieciešami ideju pārbaudīšanai praksē. Ja šie projekti ir sekmīgi, tiem var piesaistīt vairāk līdzekļu no galvenajiem privātajiem un valsts finansējuma avotiem.

7. **Līdzdalība sabiedrības virzītā vietējā attīstībā paver piekļuvi lielam un augošam Eiropas tīklam un uzkrātajai pieredzei.** Pēdējo 20 gadu laikā esošās *LEADER* un *FARNET* partnerības, kā arī daudzi ES valstu un reģionālie tīkli ir izstrādājuši daudz metožu, vadlīniju, rīkkopu un veikuši dažādu situāciju analīzi, ko var izmantot kā lielisku atbalstu jaunajās partnerībās. Kā jau minēts, arī starptautiskām organizācijām, piemēram, Pasaules Bankai, ir ilgstoša pieredze un izstrādātas daudzas noderīgas metodoloģijas rokasgrāmatas. Šajos norādījumos mēs piedāvāsim saites uz daudziem šādiem rīkiem un resursiem, kas atspoguļo “dzīvu” zināšanu kopumu. Jaunas partnerības jaunās jomās un teritorijās arī piedāvās svaigu skatījumu un idejas, tādēļ

Komisija iesaka atbalstīt un pilnveidot svarīgos pasākumus, lai veicinātu sadarbību un sadarbības tīklu veidošanu starp dalībniekiem, kuri iesaistās sabiedrības virzītā vietējā attīstībā.

8. **Sabiedrības virzīta vietējā attīstība ir pievilcīgs rīks vietējās attīstības pasākumu īstenošanai.** Komisija atzīst, ka vietējā attīstība ir ilgtermiņa process, kas parasti ilgst vairākus finansējuma periodus, un tā iesaka uzņemties līdzvērtīgas ilgtermiņa finanšu saistības, lai uzlabotu vietējās sabiedrības spējas un resursus. Tādēļ vietējās partnerības nav uzskatāmas par vienreizējiem projektiem, kuri finansējuma perioda beigās vienkārši tiek aizmirsti, bet ir daļa no procesa, kas ļauj vietējai sabiedrībai veidot ilgtspējīgākas nākotnes ceļu. Turklāt Komisija uzskata, ka vietējais budžets sabiedrības virzītai vietējai attīstībai ir jāveido ar noteiktu "kritisko masu", lai radītu labvēlīgu ietekmi, budžetu septiņiem gadiem parasti nodrošinot ne mazāku par aptuveni EUR 3 miljoniem kopējā publiskā finansējuma saistību izteiksmē jebkuram vienam finansējuma periodam. Tomēr tas var un drīkst būt lielāks pilsētu un citās blīvāk apdzīvotās teritorijās.

Jāatzīmē arī, ka attiecībā uz ERAF, ESF un EJZF līdzekļiem ES līdzfinansējuma daļu var palielināt, ja dalībvalstis savās programmās sabiedrības virzītai vietējai attīstībai velta veselu prioritāro virzienu vai Savienības prioritāti. Tas nozīmē, ka dalībvalstīm ir jāiegulda mazāk valsts finansējuma salīdzinājumā ar standarta atbalstu.

2. nodaļa. Kā, izmantojot astoņus vienkāršus posmus, sākt sabiedrības virzītas vietējās attīstības īstenošanu?

Pašreizējais sabiedrības virzītas vietējās attīstības modelis *LEADER* programmā lauku teritorijās tiek īstenots vairāk nekā 20 gadu, bet piekrastes un zivsaimniecības teritorijās EZF 4. prioritārā virziena ietvaros — no 3–5 gadus. Programmām, kuras ietver sabiedrības virzītas vietējās attīstības elementus, ir ilgstoša vēsture arī pilsētās, atbalstu saņemot no ERAF (izmantojot *URBAN* Kopienas iniciatīvas programmas un *URBACT*) un sociālās iekļaušanas problēmu risināšanā, izmantojot ESF līdzekļus (*EQUAL*, vietējās nodarbinātības iniciatīvas un teritoriālos nodarbinātības līgumus). Rezultātā sagatavota virkne pamatnostādņu un rokasgrāmatu, lai palīdzētu vietējām partnerībām veikt pirmos svarīgos soļus sabiedrības virzītas vietējās attīstības procesa uzsākšanā. Izstrādātie materiāli ietver tiešsaistes *LEADER* rīkkopu⁷, *FARNET* darbības uzsākšanas norādes⁸ un arī *URBACT* vietējās atbalsta grupas rīkkopu⁹. Atsauces uz šiem materiāliem ir iekļautas visā tekstā, cenšoties neatkārtot to saturu, kas ir nodalīts atsevišķi.

Laiks un resursi, kas nepieciešami sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģijas uzsākšanai un partnerības īstenošanai, lielā mērā ir atkarīgi no konkrētiem vietējiem apstākļiem un vietējo dalībnieku un organizāciju pieredzes un spējām. Taču arī pieredzējušu kopienu gadījumā viss cikls parasti ilgst no sešiem mēnešiem līdz vienam gadam, lai visu paveiktu atbilstīgi prasībām. Process ir sarežģīts, taču galvenokārt tādēļ, ka vietējā sabiedrība dažādās vietās atšķiras, un sarežģītība vairāk saistīta ar pieeju, kas dažkārt var būt komplicētāka nekā citos gadījumos. Sagatavošanas posms var atklāt dažādas slēptas idejas, resursus un iespējas, tāpēc tas ir izšķiroši svarīgs turpmākiem panākumiem. Šajā kontekstā jaunajā regulējamā piedāvātais atbalsts sagatavošanas posmam var būt nozīmīgs, lai nodrošinātu panākumus turpmākajos posmos.

Sabiedrības virzītas vietējās attīstības procesa uzsākšanu var dalīt vairākos iteratīvos posmos vai ciklos, lai izveidotu un noteiktu trīs pamata sastāvdaļas — stratēģiju, partnerību un teritoriju. To kopumu dažkārt dēvē par sabiedrības virzītas vietējās attīstības “trīsvienību”, un veids, kā uz tām raugās, ir “līdzšinējās pieejas fundamentāla maiņa”, kas ir sabiedrības virzītas vietējās attīstības pamatā. Šos pamata posmus¹⁰ var atspoguļot kā spirāli, kas redzama 1. attēlā: Sabiedrības virzītas vietējās attīstības teritorijas partnerības un stratēģijas trīsvienības spirāles diagramma.

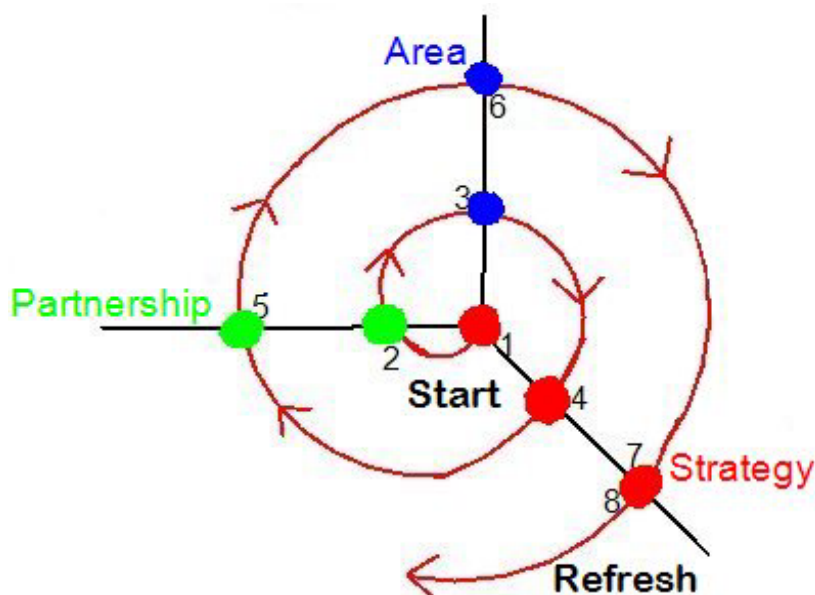
⁷ *LEADER* rīkkopa. http://enrd.ec.europa.eu/leader/leader/leader-tool-kit/en/index_en.cfm.

⁸ *FARNET* 1. vadlīnijas. *Area-based Development in EU Fisheries Areas. A start-up Guide for Fisheries Local Action Groups and Steps for Success* (Uz teritoriju orientēta attīstība ES zivsaimniecības teritorijās. Vadlīnijas darbības uzsākšanai zivsaimniecības vietējām rīcības grupām un pasākumi panākumu gūšanai.). <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/sites/default/files/documents/FARNET%20Start-up%20Guide%20EN.pdf>

⁹ *URBACT* vietējās atbalsta grupas rīkkopa. 2013. gada jūnijs. http://urbact.eu/fileadmin/general_library/URBACT_Toolkit_online_4.pdf

¹⁰ Protams, šos posmus var dalīt un grupēt citādi, lai pielāgotu dažādiem apstākļiem.

1. attēls. Sabiedrības virzītas vietējās attīstības teritorijas partnerības un stratēģijas trīsvienības spirāles diagramma

1. Nolemiet, ko vēlaties mainīt (Stratēģija)

Sabiedrības virzīta vietējā attīstība maina tradicionālo pieeju attīstībai, sākot procesu ar vīziju par to, kur vietējie dalībnieki vēlas nokļūt nākotnē un kas, viņuprāt, ir jāmaina, lai tur nonāktu. Atbilde uz vietējām vajadzībām ir pirmā, un finansējums tiek skatīts kā līdzeklis vīzijas īstenošanai.

Panākt skaidru vienošanos par to, “ko jūs vēlaties mainīt”, ir pirmais un svarīgākais solis stratēģijas izveidē, un to nedrīkst sasteigt. Mērķa īstenošanai izmantojams plašs līdzdalības paņēmieni klāsts (sk. stratēģiju sadaļas 3., 4., 5. un 6. nodaļā).

Savukārt tradicionālā vietējā attīstība bieži tiek virzīta, pamatojoties uz finansējumu. Vietējās organizācijas piesakās finansējumam, pamatojoties uz novirzēm no konkrētu noteikto rādītāju vidējiem valsts datiem. Saskaņā ar šādu scenāriju vietējās aģentūras vienkārši ir pēdējais posms ķēdē finansējuma un pakalpojumu saņemšanai.

2. Radiet uzticību un veidojiet apvienības ar iedzīvotājiem, kas var palīdzēt īstenot pārmaiņas (Partnerība)

Šis posms parasti norit paralēli lēmumam par to, ko vietējā sabiedrība vēlas mainīt. Tam ir vajadzīga tieša saziņa ar dalībniekiem un pietiekami daudz laika, lai noteiktu galvenos uzdevumus, slēptās problēmas un vēsturisko neapmierinātību, kas dziļi slēpjas lielākajā daļā vietējo kopienu. Te var palīdzēt formālu rīku, piemēram, “ieinteresēto personu analīzes”, izmantošana, kas palīdz atklāt dažādas ieinteresētās personas atbilstīgi virknei to raksturojuma, piemēram, intereses līmenis un spēja ietekmēt rezultātus¹¹. Individuālas un grupu diskusijas var palīdzēt noskaidrot kopīgus ilgtermiņa mērķus, kā arī īstermiņa pasākumus, kas var palīdzēt gūt ātrus panākumus un veidot atbalstu. Tās var arī palīdzēt

¹¹ URBACT vietējā atbalsta grupas rīkkopa. http://urbact.eu/fileadmin/general_library/URBACT_Toolkit_online_4.pdf

noskaidrot, kas kuram padodas labāk un kāds ir saistību līmenis formālas partnerības veidošanai. Pirms formālas partnerības veidošanas ir lietderīgi radīt uzticību un gūt kopīga darba pieredzi, izmantojot neformālu darba grupu, kas var pārraudzīt nākamos posmus (sk. sadaļas par partnerību 3., 4., 5. un 6. nodaļā).

3. Nosakiet savas teritorijas robežas (Teritorija)

Arī šajā gadījumā sabiedrības virzīta vietējā attīstība atšķiras no tradicionālās lejupējās pieejas tādā ziņā, ka mērķa teritorijām nav jābūt iepriekš definētām administratīvām robežām. Valstu vai reģionālām iestādēm tomēr ir jānorāda, kāda veida teritorijas būs vai nebūs atbilstīgas šai stratēģijai, un jānodrošina skaidri kritēriji to atļaušanai. Šo plašo robežu ietvaros vietējie dalībnieki var lemt par vispiemērotākajām robežām savu mērķu sasniegšanai.

Tas nozīmē, pirmkārt, nodrošināt, ka teritorija ir pietiekami liela un tai ir pietiekama "kritiskā masa", lai sasniegtu mērķus, un, otrkārt, ka tā nav pārmērīgi liela, lai novērstu risku, ka vietējā sabiedrība zaudē kontroli. Visbeidzot, tai ir jābūt "saskaņotai" fiziskā, sociālā un/vai ekonomiskā, kā arī stratēģijas mērķu ziņā.

Tomēr krasta līniju, ūdenstilpņu vai kalnu grēdu radītās fiziskās robežas ne vienmēr sakrīt ar zivsaimniecības vai lauksaimniecības saimniecisko kopu atrašanās vietām vai darbības zonām, kas balstās uz nokļūšanu darbā vai pamata pakalpojumu izmantošanu. Arī vēsturiskās robežas starp pašvaldībām blīvi apdzīvotās pilsētu teritorijās vai lauku nomalēs var būt šķērslis efektīvai darbībai. Daudzas teritorijas skar problēmas, kas pārsniedz vietējās, reģionālās vai valstu administratīvās robežas.

Tādēļ dažādi vietēji projekti bieži tiek īstenoti nedaudz atšķirīgās teritorijās. Vietējie dalībnieki var ņemt vērā šos faktorus un panākt reālu kompromisu par darbības teritorijas robežām, tādējādi nodrošinot vislabākās iespējas savas stratēģijas mērķu sasniegšanai (sk. sadaļas par teritorijām 3., 4., 5. un 6. nodaļā).

4. Sagatavojiet vietējo stratēģiju pārmaiņām, pamatojoties uz vietējo iedzīvotāju iesaisti un vajadzībām (Stratēģija)

Kad ir panākta visaptveroša vienošanās par to, ko vietējie iedzīvotāji vēlas mainīt, kas var palīdzēt šo mērķi sasniegt un kāda ir plašā darbības teritorija, var turpināt strādāt pie sīkākas plānošanas, kā mērķis sasniedzams, gatavojot vietējo stratēģiju. Tam nepieciešamas objektīvas liecības un fakti par trūkumiem, priekšrocībām, iespējām un apdraudējumu teritorijā, kā arī pilnīga vietējās sabiedrības līdzdalība, lai tā izprot, kā šie faktori ietekmē viņu galvenās vajadzības un kā šos jautājumus var risināt.

Vietējās attīstības stratēģija kļūst par rīcības plānu sabiedrības virzītas vietējās attīstības īstenošanā, un partnerības parasti izvēlas un atbalsta projektus atbilstīgi viņu ieguldījumam stratēģijas mērķu īstenošanai. Lai atbalstītu augstas kvalitātes stratēģiju izstrādi, Komisija ir iekļāvusi to galveno sastāvdaļu sarakstu, kas dalībniekiem jāiekļauj sabiedrības virzītā vietējā attīstībā, un akcentējusi vairākus šīs attīstības pamatprincipus. Tie ir aprakstīti un skaidroti ar piemēriem 5. nodaļā (sk. arī sadaļas par stratēģijām 3., 4., 5. un 6. nodaļā).

5. Vienojieties par partnerības struktūru un noskaidrojiet, kurš ko dara (Partnerība)

Pašvaldībām ir dažāds spēju līmenis, atšķirīga kopējā darba un/vai domstarpību vēsture, kā arī ļoti dažāda institucionālā darba kultūra. Pieredze liecina, ka šā iemesla dēļ būtiski ir izveidot tādu partnerību, kas piemērota vietējās teritorijas reālajiem apstākļiem. Tomēr ir divi plaši modeļi. Pirmajā modelī tiek veidota pilnīgi jauna juridiska persona, kas apvieno vietējos sadarbības partnerus. Tā var būt organizēta dažādās formās atkarībā no vietējiem apstākļiem (lielākoties tās ir bezpeļņas organizācijas). Lai kāda juridiskā forma būtu izraudzīta, tai ir plaši jāpārstāv attiecīgās vietējās stratēģijās ieinteresētās personas, jābūt atvērtai, pārredzamai un atbildīgai gan attiecībā pret vietējiem iedzīvotājiem, gan tās dibinātājiem. Konkrētais iesaistīto partneru līdzsvars un to pilnvaras lēmumu pieņemšanā ir atkarīgas no vietējiem apstākļiem, bet, kā minēts iepriekš, galvenā sabiedrības virzītas vietējās attīstības iezīme ir tā, ka partnerībās nedrīkst dominēt kāda atsevišķa sabiedrības vai privātu interešu grupa.

Otro modeli var izmantot, kad nav vajadzības vai vēlmes veidot papildu struktūru un/vai kad ir skaidri redzamas priekšrocības, paļaujoties uz pieredzējuša partnera administratīvajām spējām. Šādā gadījumā pieredzējušais partneris var kļūt par "atbildīgo personu" juridiskā un administratīvā nolūkā, bet pārējie partneri iesaistās lēmumu pieņemšanā vai projektu atlases komitejā. Tomēr arī šajā modelī ir jāizmanto pirmajā modelī piemērojamie pārstāvības, atvērtības, atbildības un pārredzamības principi.

Lai nodrošinātu augstas kvalitātes stratēģiju reālu īstenošanu, izmantojot iesaistošu un efektīvu partnerību, Komisija ir sagatavojusi arī galveno veicamo uzdevumu sarakstu. Tie sīkāk ar piemēriem paskaidroti 5. nodaļā. Katrai partnerībai ir jāizvērtē, vai tai ir attiecīgajā jomā nepieciešamās prasmes un pieredze, lai izpildītu plānotos uzdevumus, vai arī tai jādūdz ārēja palīdzība.

Abus iepriekš aprakstītos modeļus var izmantot, lai koordinētu vairāk nekā vienu finansējuma plūsmu. Tas ir skaidrots 6. nodaļā (sk. arī sadaļas par partnerību 3., 4., 5. un 6. nodaļā).

6. Koriģējiet robežas (Teritorija)

Vietējās attīstības stratēģijas sagatavošanas un partnerības veidošanas procesa laikā kļūs skaidrs, ka dažas problēmas labāk risināmas, iekļaujot citas teritorijas daļas. Piemēram, lauku teritorijā var nākties ņemt vērā vietējā tirgus pilsētu vai nepietiekami attīstītai pilsētas teritorijai, iespējams, jāapsver saiknes ar tādām teritorijām, kuras var piedāvāt vietējas darba vietas un pakalpojumus. Var gadīties, ka potenciālais noderīgais partnerības sabiedrotais var atrasties tieši ārpus sākotnēji izraudzītajām robežām. Iespējams arī, ka dažādu ES fondu finansētu vietējo iniciatīvu sinerģiju var uzlabot, saskaņojot attiecīgās robežas. Visbeidzot, valstu vai reģionālo kritēriju rezultātā sabiedrības virzītas vietējās attīstības teritoriju atlasē var nākties veikt korekciju teritorijas definēšanā.

Visu šo iemeslu dēļ darbības konkrētās robežas ir jāskata kā plūstošas un pielāgojamas atbilstīgi mainīgiem apstākļiem. Patiesībā sabiedrības virzīta vietējā attīstība piedāvā vietējām partnerībām virkni alternatīvu problēmu risināšanai dažādos mērogos. Piemēram, kaimiņos esošas vietējās partnerības var katra individuāli koncentrēties uz kāda noteikta fonda finansētām darbībām un pēc tam izmantot pasākumus sadarbībai vai kopīgi iesaistīties cita fonda finansētā pasākumā, lai vislabāk atrisinātu problēmas dažādos pārrobežu līmeņos. Sabiedrības virzīta vietējā attīstība piedāvā elastīgas iespējas nodrošināt, ka robežas atbilst vietējām attīstības vajadzībām, nevis saistītas ar kādu noteiktu laikposmu.

Tomēr visos gadījumos teritorijas paplašināšana ir jāveic piesardzīgi. Spiediena rezultātā būs tendence paplašināt teritoriju, tomēr to nedrīkst darīt, lai nezaudētu vietējās identitātes sajūtu un vietējās sabiedrības līdzdalību (sk. sadaļas par teritorijām 3., 4., 5. un 6. nodaļā).

7. Sagatavojiet rīcības plānu un finansējuma pieteikumu (Stratēģija)

Kad partnerība ir vienojusies, ko vēlas mainīt, un ir noteikta skaidra “darbības loģiskā shēma”, norādot, kā šīs pārmaiņas var izmērīt un kāda veida darbība var palīdzēt īstenot panākumus, šie vispārīgie nolūki ir jāpārveido reālā rīcības plānā un finansējuma pieteikumā. Ir daudzas sīkas norādes, kā šo posmu īstenot¹².

Šajā posmā visi pieteikumu iesniedzēji sastopas ar problēmu, kā nodrošināt pietiekami daudz precīzas informācijas, lai plāns būtu ticams, vienlaikus saglabājot elastīgumu, lai atbildētu uz neparedzētiem apstākļiem. Dalībvalstis, reģioni un vietējās partnerības risina šo problēmu dažādos veidos. Tomēr svarīgi apliecināt, ka galvenajiem darbības veidiem atvēlētais laiks un cilvēku un finanšu resursi atbilst iepriekš noteiktajām vajadzībām un ka ir pamatotas iespējas vēlamās pārmaiņas īstenot. Turklāt partnerībai ir jāapliecina, ka tai ir nepieciešamās prasmes, sistēmas un procedūras, lai nodrošinātu, ka plānu var īstenot efektīvā un pārredzamā veidā (sk. sadaļas par stratēģiju 3., 4., 5. un 6. nodaļā).

8. Izveidojiet sistēmu stratēģijas periodiskai pārskatīšanai, vērtēšanai un atjaunināšanai

Tā kā vietējo attīstības stratēģiju pēdējās kārtas sagatavošana sākās 2007. gadā, vietējo partnerību situāciju daudzās valstīs spēcīgi ietekmēja ekonomiskā krīze. Taču pat nosacītas stabilitātes laikā partnerībām ir nepieciešams mehānisms, lai izmērītu, kā tās sasniedz gadītos rezultātus, un mācītos no pieļautajām kļūdām un gūtajiem panākumiem. Pārskatā par *LEADER* rezultātiem Revīzijas palāta atzina, ka jāuzlabo vietējās attīstības stratēģiju uzraudzība, pašvērtēšana un ārējā vērtēšana, kā arī jāietver regulāri pasākumi, kas veido daļu no “mācīšanās darot” cikla.

Lai gan šajā jomā joprojām vajadzīgi uzlabojumi, ir izstrādāta virkne noderīgu vadlīniju un rīkkopu, kā to izdarīt, neieslīgstot nebūtisku datu saišu masā (sk. arī sadaļas par stratēģiju 3., 4., 5. un 6. nodaļā).

Lai pareizi īstenotu šos astoņus posmus, vajadzīgs laiks un neatlaidība. Tomēr Komisija ir akcentējusi sagatavošanas atbalstu šīm procedūrām (sk. 5.3. sadaļu par atbalstu sagatavošanas darbam). Pat ja šāds darbs ir veikts jau iepriekš, vietējie iedzīvotāji kopumā atzinīgi novērtē un labprāt iesaistās procesā, lai veidotu kopīgu nākotnes ceļvedi.

¹² Sk., piemēram, *LEADER*: http://enrd.ec.europa.eu/leader/en/leader_en.cfm
FARNET: <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/tools/implementing-axis-4>
URBACT: http://urbact.eu/fileadmin/general_library/URBACT_Toolkit_online_4.pdf

3. nodaļa. Kā atbalstīt sabiedrības virzītas vietējās attīstības partnerības, reaģējot uz jaunajām problēmām?

3.1. Ievads

Šī nodaļa galvenokārt ir veltīta jau esošajām partnerībām lauku un zivsaimniecības teritorijās, lai palīdzētu tām izmantot jaunās regulas, risinot dažas no nozīmīgākajām problēmām, ar kurām tām jāsasopas. Tomēr šajā nodaļā iekļautie punkti attiecas arī uz jaunām partnerībām pilsētās un tām, kuras saistītas ar sociālās iekļaušanas risinājumiem.

Daudzās dalībvalstīs situācija, ar kādu vietējā sabiedrība sastopas 2014.–2020. gada plānošanas perioda sākumā, ievērojami atšķiras no iepriekšējiem diviem plānošanas periodiem. Smagā ekonomiskā krīze daudzām esošām vietējām partnerībām likusi meklēt papildu finanšu avotus, lai vienkārši turpinātu uzsākto darbu vai izdzīvotu. Taču, saasinoties sociālām, vides un ekonomiskām problēmām, daudzām vietējām kopienām tradicionālās attīstības scenārijs kā ilgtermiņa risinājums vienkārši vairs nav iespējams. Turklāt pēc vairākiem plānošanas cikliem noteiktās teritorijās pastāv vilšanās un “vietējās sabiedrības izdegšanas” risks.

Papildus izmaiņām ārējā ietekmē ņemtas vērā arī *LEADER* un EZF 4. prioritārā virziena īstenošanā gūtās mācības, kā rezultātā veiktas noteiktas izmaiņas jaunajās regulās. Piemēram, daļēji atbildē uz Revīzijas palātas ziņojumu par *LEADER* pastiprinātas vairākas īpašas sabiedrības virzītas vietējās attīstības iezīmes. Ja šie grozījumi tiks pareizi īstenoti, tie uzlabos vietējo partnerību spēju risināt vairākas jaunās problēmas, ar kurām tās sastopas. Tomēr pagātnes pieredze liecina, ka nepieciešamais ES tiesību aktu kodolīgais formulējums valstu, reģionālā un vietējā līmenī var tikt pakļauts dažādām un bieži kļūdainām interpretācijām. Tādēļ šajā nodaļā mēs mēģinām izdarīt divas lietas:

- pirmkārt, neiedziļinoties sīkumos, mēs īsumā iezīmējam dažas galvenās pārmaiņas ārējos apstākļos, ar ko sastopas vietējās partnerības, kā arī dažas jaunās atbildes, kuru atbalsts tām ir jāizvērtē;
- otrkārt, mēs cenšamies sniegt pilnīgāku skaidrojumu par to, ko *Komisija saprot* ar dažiem galvenajiem noteikumiem regulā, kā arī minam piemērus, kā tos varētu izmantot vietējā līmenī, risinot dažas no pirmajā sadaļā norādītajām problēmām.

3.2. Jaunās problēmas, ar kurām partnerības sastopas

Plaši atzīts, ka Eiropa sastopas ar ilgtermiņa globālām problēmām, kas ietver konkurētspējas samazināšanos, ņemot vērā jaunietekmes ekonomikas valstis, globālo sasilšanu un dabas resursu noplicināšanu, reālās darba algas iesaldēšanu vai samazināšanu un dzīves apstākļu pasliktināšanos lielai daļai iedzīvotāju, augošu nevienlīdzību un sabiedrības polarizāciju, kā arī veselības un sociālās apdrošināšanas sistēmas apdraudējumu, ko daļēji izraisa novecošana un demogrāfiskās izmaiņas. Stratēģija “Eiropa 2020” tika izstrādāta, lai risinātu dažas no šīm nopietnajām problēmām, un ir izveidoti vienpadsmit *CPR* tematiskie mērķi, lai nodrošinātu, ka *ESI* fondi līdzekļus velta visaktuālākajām problēmām.

Tomēr kopš finanšu krīzes sākuma 2007. gadā daudzas vietējās partnerības sastopas arī ar papildu grūtībām, kas pievienojas jau iepriekš minētajām pasaules līmeņa pamatproblēmām. Eiropā šo problēmu ietekme ir ārkārtīgi atšķirīga, tādēļ grūti nonākt pie kopīgiem risinājumiem ES līmenī, un arvien pamatotāka ir vietēji pielāgotas pieejas izmantošana problēmu novēršanai.

Šo pārmaiņu ģeogrāfiskā ietekme *valstīs* arī ir gan sarežģīta, gan atšķirīga. Piemēram, daži iebilst, ka saimnieciskā darbība vairāk koncentrēties pilsētu uzņēmumos, ka izaugsme palēnināsies un situācija var pasliktināties arī pat pievilcīgās apdzīvotās un tūristu teritorijās, un ka teritorijas, kas ir būtiski atkarīgas no tradicionālām rūpniecības nozarēm, būvniecības un/vai valsts kompensācijas maksājumiem, turpinās piedzīvot ievērojamu kritumu¹³. Viss minētais ietekmē dažāda veida teritoriju nozīmi un to savstarpējās attiecības — starp lielpilsētu un piepilsētu teritorijām un reģionāliem un apgabalu pakalpojumu centriem, starp piekrastes un iekšzemes teritorijām, starp blīvi un attālām reti apdzīvotām teritorijām, kā arī starp trūcīgākiem pilsētu rajoniem un bagātākām pilsētu daļām.

Lielākās daļas ilgtermiņa un nesenāku notikumu attīstības veicinātāji ir meklējami globālā un/vai valsts līmenī, tādēļ partnerības rīcības iespēju robežas vietējā līmenī ir samērā ierobežotas. Tomēr vietējos apstākļos un cilvēku vajadzībās vērojamas būtiskas pārmaiņas. To rezultātā sabiedrība jau sniedz atbildi vairākos veidos, piemēram, izmantojot jaunas sociāli un teritoriāli dziļāk sakņotas uzņēmējdarbības formas vai dažādas pašpalīdzības un vietējās sabiedrības līdzekļus mobilizējošas kolektīvās formas, uzlabojot vietējās ķēdes¹⁴ un meklējot vietējas un uz kopienu balstītas atbildes uz klimata pārmaiņām. Nākamajai vietējās attīstības stratēģiju kārtai ir jāturpina iedzīvotāju vajadzību galveno pārmaiņu īstenošana un, kur iespējams, jāmeklē jauni ceļi, kā atbalstīt daudzus jau pamanāmos jaunus risinājumus iedīglus.

Neskatoties uz valstu atšķirībām, lielākajai daļai vietējo attīstības stratēģiju būs jāņem vērā dažas no turpmāk norādītajām izmaiņām vietējos apstākļos un jāatbild uz vairākiem norādītajiem jautājumiem.

- **Bezdarbs** Eiropas Savienībā laikā no 2007. līdz 2012. gadam vidēji pieauga par 47 %, īpaši nopietni ietekmējot jauniešus¹⁵. Spānijā un Grieķijā katrs otrais jauniešs ir bezdarbnieks, lai gan atšķirības starp valstīm un vietējām teritorijām ir milzīgas. Pastāv risks ne tikai zaudēt labi izglītotu paaudzi, bet arī radīt milzīgu neapmierinātu un dusmīgu jauniešu masu. *Kādus īstermiņa un ilgāka termiņa pasākumus var īstenot, lai radītu nodarbinātību un atbalstītu jauniešus vietējā līmenī?*
- **Iekšzemes patēriņš** daudzās valstīs ir ārkārtīgi samazinājies vai atrodas stagnācijā, tādēļ **tirgi** jauniem un esošiem uzņēmumiem bieži sašaurinās. Šā iemesla dēļ ir grūti radīt jaunas darbavietas, un galvenā prioritāte parasti ir glābt jau esošās darbavietas. Tomēr dažas tradicionālas pamata nozares, piemēram, lauksaimniecība, zvejniecība un pārtikas ražošana, ir noturējušās samērā labi, un, iespējams, ir jāpārskata to nozīme vietējā tautsaimniecībā. *Kādus pasākumus var veikt, lai uzlabotu esošo jomu un uzņēmumu konkurētspēju? Kāda veida atbalsts jaunajiem uzņēmējiem ir vajadzīgs saistībā ar stagnācijā un lejupslīdē esošiem tirgiem?*
- **Privātais finansējums** saistībā ar iepriekš minēto daudzās valstīs ir izsīcis, tādēļ projektu virzītājiem ir ļoti grūti rast nepieciešamo piemēroto finansējumu ES dotācijām. *Kā vietējās teritorijas var piekļūt finansējumam vai radīt alternatīvus finansējuma avotus?*
- **Valsts finansējums** lielākajā daļā valstu ir samazināts, apgrūtinot iespēju rast valsts līdzfinansējumu projektiem. Daudzās jaunajās dalībvalstīs joprojām galvenais vietējās attīstības kavēklis ir neatbilstīga infrastruktūra. Savukārt citās valstīs par problēmu kļūst

¹³ Laurent Davezies, 2012. *La Crise qui vient. La nouvelle fracture territoriale.*

¹⁴ Vietējās ķēdes ir īsas piegādes ķēdes; tās rodas, kad starpnieki netiek iesaistīti. Piemēram, zvejniecībā tas nozīmē, ka zivis pārdod tieši no laivas, nepiesaistot vairumtirgotāju. Lauksaimniecībā: tas varbūt fermas veikals, lauksaimniecības produktu tirgus utt.

¹⁵ Bezdarbs pieauga no 7,2 % 2007. gadā līdz 10,5 % 2012. gadā. Jauniešu bezdarbs šajā pašā laikposmā palielinājās no 15,7 % līdz 22,9 %. Eurostat dati.

esošās infrastruktūras uzturēšana. Vai iespējams izveidot jaunu (kopīgu) valsts līdzekļu rezervju izmantošanas un uzturēšanas veidus?

- Daudzās valstīs ievērojami samazināti **valsts ieņēmumu izdevumi**, kā rezultātā mazāk līdzekļu piešķirti izglītībai, veselībai, sociālajiem pakalpojumiem un sociālajiem pabalstiem. Tas nozīmē mazāk darba vietu un lielāku vietējo pašvaldību atbildību par ES fondu izmantošanu, lai rastu jaunus veidus, kā radīt un nodrošināt pamata pakalpojumus. *Vai sabiedrības virzītas vietējās attīstības partnerības var kļūt par vietējām platformām sociālai inovācijai, kas meklē jaunus veidus sociālo standartu uzlabošanai, līdzsvarojot privātā sektora un pilsoniskās sabiedrības resursus?*
- Lielākajā daļā valstu ir pieaudzis **nabadzības līmenis un sociālā atstumtība**. Tomēr ģeogrāfiskā ietekme uz šo problēmu ir kompleksa. Dažos gadījumos iespējama atgriešanās lauku teritorijās un vai noteiktos pilsētu rajonos, kur dzīves dārdzība nav tik augsta un ir vairāk ģimenes un pašpalīdzības dienestu. *Kā šo iespēju var izmantot, lai palielinātu sociālo atbildību un solidaritāti starp bagātajām un nabadzīgajām teritorijām, nozarēm un grupām?*
- **Klimata pārmaiņas** un nepieciešamība apmācīt sabiedrību zemu oglekļa emisiju enerģijas izmantošanai ES politikā kļuvušas par dzinējspēku un tagad ir horizontāla prioritāte visās ES politikas jomās. Neatliekama nepieciešamība samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas un radīt jaunu ekonomiskās attīstības paradigmu, pamatojoties uz videi nekaitīgu izaugsmi un ilgtspējīgu resursu izmantošanu, ir galvenās pārmaiņas nākamajā plānošanas periodā. *Vai sabiedrības virzītas vietējās attīstības partnerības var izstrādāt un atbalstīt vietējus šo problēmu risinājumus?*

Sabiedrības virzītas vietējās attīstības partnerības sastopas arī ar pilnīgi citiem *valdības radītiem apstākļiem* nekā iepriekš. Daudzas no tām no sākotnēji mazām un samērā brīvām Kopienas izmēģinājuma iniciatīvām ir izaugušas līdz nozīmīgiem projektiem lauku teritorijās un lielās piekrastes daļās. Tādējādi partnerībām nācies uzņemties papildu slodzi un atbildību par administratīvām un revīzijas procedūrām. Vienlaikus pašreizējie pakalpojumu sniegšanas lejupejošie modeļi tiek apšaubīti, un pieaug interese par tādiem atbildīgiem un inovatīviem sociālo vajadzību apmierināšanas veidiem, kas iekļauj lielāku līdzdalību un ir tuvāki sabiedrības virzītas vietējās attīstības pieejai. *Kāda var būt sabiedrības virzītas vietējās attīstības partnerību loma jauna vadības modeļa apliecināšanā un veidošanā?*

1. izcēlumā turpmāk sniegti piemēri veidiem, kā vietējās attīstības stratēģijas varētu pielāgot, lai ņemtu vērā šīs problēmas.

1. izcēlums. Piemēri dažādu problēmu risinājumam, īstenojot vietējās attīstības stratēģijas

Problēma	Iespējamie risinājumi, izmantojot vietējās attīstības stratēģijas
Bezdarba pieaugums	<ul style="list-style-type: none"> • Lielāka uzmanība darbavietas veicinošām investīcijām (bieži esošo uzņēmumu paplašināšana un/vai līdzīga veida darbietilpīgi procesi). • Atbalsts jauniem pasākumiem, kas saistīti ar vietējo mājokļu atjaunošanu, vietējās enerģijas ražošanu, energotaupību, esošo ēku izmantošanu jaunā veidā, atkritumu pārstrādi u. c. • Atbalsts jaunas formas uzņēmumam, tostarp sociālās ekonomikas un sociāliem uzņēmumiem. • Lielāka uzmanība jaunatnei — sociālais darbs un palīdzība pārejas posmā no mācībām uz darbu. • Atbalsts mācekļa praksēm, iekārtošanai darbā, pagaidu darbam, uzraudzībai u. c. • Atbalsts starposma un aizsargāta darba tirgus shēmām.

	<ul style="list-style-type: none"> • Atbalsts papildu apmācībām un aktīva darba tirgus politikai. • Atbalsts vietējās valūtas plāniem (<i>LETS</i>), savstarpējās palīdzības bankām, brīvprātīgo darba un citām sistēmām, kuras mobilizē neizmantotos cilvēku bezdarba resursus atbilstīgi vietējām vajadzībām.
Tirgu lejupslīde	<ul style="list-style-type: none"> • Atbalsts esošajiem uzņēmumiem, lai ieietu jaunos tirgos: veicināšanas pasākumi, reklāma, kvalitātes vadība, eksporta atbalsts, jaunu tehnoloģiju apgūšana, apmācības u. c. • Ar klimata pārmaiņām saistīta jaunu tirgu izpēte, enerģijas taupīšana un ražošana, aprūpe, veselība, kultūra un digitālā ekonomika. • Laba turpmāka atbalsta nodrošināšana jebkuram jaunam uzņēmumam (profesionāla tirgus un dzīvotspējas izpēte, profesionālas apmācības utt.). • Publisko iepirkumu (tostarp sociālās klauzulas iekļaušanas) un "Pērc vietējo produkciju!" kampaņu izmantošana. • Vietējās valūtas (<i>LETS</i> plānu) un savstarpējās palīdzības banku izmantošanas atbalsts, lai rastu bezdarbnieku un nepilnu darba laiku strādājošo iedzīvotāju lietderīgu izmantošanu atbilstoši vietējām vajadzībām. • Vietējo iedzīvotāju mobilizācija vietējo veikalu, pakalpojumu un uzņēmumu atbalstam (piemēram, vietējās tirdzniecības veicināšana). • Tiešās tirdzniecības veicināšana un atbalsts piegādes ķēdēm (piemēram, zemnieku tirgi, pārdošana no laivas), vietējās pārtikas sistēmas (piemēram "Incredible edible"¹⁶ projekts un <i>PROVE</i> projekts Portugālē¹⁷). • Apmācību uzlabošana un iekļaušanās stabilās vai augošās nozarēs veicināšana.
Privāta finansējuma trūkums	<ul style="list-style-type: none"> • Jaunu finanšu instrumentu meklējumi (garantijas un mikrokreditu plāni). • Privilēģētu saistību ar bankām izveide. • Kolektīvās finansēšanas iespēju un citu jaunu ideju izpēte. • Maksājumu natūrā, brīvprātīgo darba un pašpalīdzības plānu atzīšana. • Vietējo uzkrājumu veidošana vietēju projektu atbalstam, piemēram, kopīgi vai vietējās kopienas ieguldījumi (<i>Vallée de l'Aspe</i>, Francija). • Būtisks ES dotāciju piešķiršanas ātruma un pielāgojamības palielinājums (mazas dotācijas, "jumta" shēmas utt.). • Ar projektiem saistītās birokrātijas samazināšana, piemēram, izmantojot vienreizējus maksājumus, vienkāršotas izmaksas utt.
Valsts ieguldījumu samazināšana	<ul style="list-style-type: none"> • ES finansējuma avansa maksājumu pieprasījums. • Valsts līdzfinansējuma iepriekšējs nodrošinājums ar ES fondiem līdzvērtīgiem nosacījumiem. • Valsts ēku, zemes u. c. alternatīvas izmantošanas iespējas. • Esošo valsts infrastruktūru (pirmsskolas bērnu iestāžu, skolu, kultūras centru, veco ļaužu centru, veselības centru, sporta centru, sabiedrisku telpu u. c.) izmantošanas, koplietošanas un uzturēšanas kolektīvu

¹⁶ <http://incredibleediblenetwork.org.uk/about>

¹⁷ http://enrd.ec.europa.eu/policy-in-action/rdp_view/en/view_projects_en.cfm?action=detail&backfuse=isview&postcard_id=1184

	plānu lietošanas izpēte.
Samazināti valsts ieņēmumu izdevumi	<ul style="list-style-type: none"> • Saikņu ar vietējiem valsts sektora darbiniekiem— skolotājiem, sociālajiem darbiniekiem, veselības aprūpes darbiniekiem, plānošanas un vides kontroles darbiniekiem — veidošana, lai izstrādātu papildu un informatīvus pakalpojumus. • Tādu sociāli inovatīvu projektu atbalsts, kuri uzlabo pakalpojumus un/vai palīdz saglabāt darbavietas, kā arī publiskās-privātās-sociāli ekonomiskās partnerības. • Prioritātes piešķiršana profilaksei, kopīgai darbībai, pašpalīdzībai utt.
Nabadzība un sociālā atstumtība	<ul style="list-style-type: none"> • Atbalsts vietējiem sociālās iekļaušanas plāniem, iesaistot profesionālus darbiniekus un citas ieinteresētās personas, lai palīdzētu cilvēkiem, kuri saskaras ar nabadzību. • Atbalsts vietējām organizācijām un pašpalīdzības grupām. • Kopīgi atbalsta plāni, jaunas transporta formas, piemēram, automašīnu koplietošana un privāto automobiļu kopīga lietošana, kā arī kopīgi dārzi un zemesgabali. • Atbalsts sociālu, ilgtspējīgu un kooperatīvu mājokļu iniciatīvām.
Klimata pārmaiņas un pāreja uz zema oglekļa emisiju līmeņa sabiedrību	<ul style="list-style-type: none"> • Esošo partnerību paplašināšana, lai iekļautu jaunus partnerus ar zināšanām un pieredzi klimata pārmaiņu un ilgtspējības problēmu risināšanā vietējā līmenī. • Atbalsts vietējām un pašvaldības iniciatīvām, kas paredzētas siltumnīcefekta gāzu emisijas mazināšanai un/vai pārejai uz zema oglekļa emisiju līmeņa sabiedrību. • “Ilgspējības” kā horizontāla mērķa iekļaušana vietējā stratēģijā un tādas sistēmas izveide, kas paredzēta noteikto mērķu izpildes mērīšanai.

Ir tikai dažas atbildes, kas sabiedrības virzītas vietējās sabiedrības partnerībām jāizvērtē, lai nodrošinātu vietējo stratēģiju atbilstību tām jaunajām problēmām, ar kurām attiecīgās teritorijas sastopas. Tagad palūkosimies uz jauno regulu un to, kā tā var palīdzēt partnerībām risināt problēmas.

3.3. Jauni vai pilnveidoti elementi regulās

Daļēji atbildē uz Revīzijas palātas ziņojumu par *LEADER* pastiprinātas vairākas īpašas sabiedrības virzītas vietējās attīstības iezīmes. Tās ir šādas: nosacījumi, norādot stratēģiju minimālo saturu un uzlabotu to kvalitāti; noteikumi grupu minimālo uzdevumu skaidrojumam un grupu autonomiju nodrošināšanai; lielāka uzmanība pasākumu iedzīvināšanai un spēju veidošanai, izmantojot spēcīgāku sagatavošanas atbalstu un piešķirot pamatdarbības izmaksām lielāku procentuālo daļu; pilsoniskās sabiedrības un privātā sektora nozīmes pastiprināšana; transnacionālās sadarbības pilnveidošana (izmantojot ELFLA un EJZF konkrētu fondu noteikumus). Šie un citi noteikumi var palīdzēt palielināt grupu spējas risināt dažas no iepriekš minētajām problēmām. Nākamajās lappusēs mēs skaidrosim, ko Komisija iecerējusi ar šiem noteikumiem, un minēsim piemērus, kā tos var izmantot.

3.3.1. Jauni vai pilnveidoti stratēģijas elementi

CPR 33. panta 1. punktā aprakstīts sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju minimālais saturs (sk. 2. izcēlumu turpmāk).

2. izcēlums. CPR 33. pants par vietējās attīstības stratēģijām

1. Sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģijai ir jāietver vismaz šādi elementi:
 - a) tās teritorijas un iedzīvotāju definīcija, uz kuriem attiecas stratēģija;
 - b) **teritorijas attīstības vajadzību un potenciāla analīze**, tostarp priekšrocību un trūkumu, iespēju un apdraudējumu analīze;
 - c) stratēģijas un tās mērķu apraksts, stratēģijas **integrētā** un **inovatīvā** rakstura un **mērķu hierarhijas** apraksts, **tostarp izmērāmi sasniedzamie galamērķi un rezultāti**. Attiecībā uz rezultātiem un mērķus var izteikt kvantitatīvā vai kvalitatīvā izteiksmē. Stratēģija ir saskaņota ar visu iesaistīto attiecīgo *ESI* fondu atbilstīgajām programmām;
 - d) apraksts par **sabiedrības iesaistes** procesu stratēģijas izstrādē;
 - e) **rīcības plāns**, norādot, kā mērķi tiek izteikti darbībās;
 - f) stratēģijas **pārvaldības un uzraudzības** kārtības apraksts, norādot vietējās rīcības grupas spēju īstenot stratēģiju, un **īpašu novērtēšanas procedūru** apraksts;
 - g) stratēģijas **finansu plāns**, tostarp plānotais katra attiecīgā *ESI* fonda piešķirums.

Nākamajās sadaļās mēs sniegsim īsu skaidrojumu un piemērus, ko Eiropas Komisija iecerējusi ar dažiem galvenajiem nosacījumiem (izcelti trekņrakstā).

- **Ko Komisija saprot ar “tās teritorijas un iedzīvotāju definīciju, uz kuriem attiecas stratēģija”?** (CPR 33. panta 1. punkta a) apakšpunkts) (2. nodaļas 3. un 6. posms)

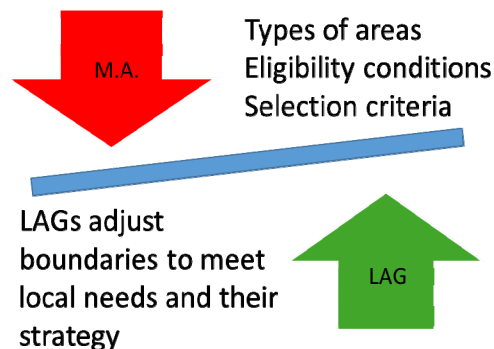
Galvenais šajā formulējumā ir, ka teritorijas un iedzīvotāju definīcijai ir jāatbilst stratēģijai, kuru vietējā sabiedrība plāno īstenot, un jābūt ar to pamatotai. Lai sasniegtu stratēģijas īstenošanai nepieciešamo kritisko masu, mērķa teritorijā ir jābūt vismaz 10 000 iedzīvotāju. Turklāt to skaits nedrīkst pārsniegt 150 000 iedzīvotāju, lai saglabātu identitātes sajūtu un vietējie iedzīvotāji varētu tieši iesaistīties lēmumu pieņemšanā. Tomēr pieļaujami pamatoti izņēmumi (piemēram, salām vai blīvi apdzīvotām teritorijām vai rajoniem), ja tas atbilst stratēģijai.

Viens no piemītošajiem riskiem ir iespēja, ka spiediens samazināt izmaksas un apvienot finansējumu veicinās arvien lielāku “ekonomiskā plānošanas tipa” teritoriju veidošanu, kurās iedzīvotājiem mazinās identitātes sajūta un kurās tiem ir arvien mazāka līdzdalības iespēja.

Plašākā ES apstākļu izpratnē nolūks ir panākt, ka dalībvalstis savās valstu programmās nodrošina struktūru teritoriju atlasei, kas atbilst valsts prioritātēm dažāda veida teritorijām.

2. attēls. Robežu noteikšana

To var panākt, izstrādājot noteiktus atbilstības nosacījumus un/vai ieviešot kritērijus, ko izmantos dažādu teritoriju izvēlē. Piemēram, atbilstības nosacījumi zivsaimniecības apgabaliem var ietvert ostas līdz noteiktam lielumam, noteiktas piekrastes daļas, attālumu no jūras vai ūdens, nepārtrauktas teritorijas utt. Atlases kritēriju piemēri var ietvert nodarbinātības zivsaimniecībā ārkārtīgi lielu un/vai salīdzinošu nozīmi, izkrauto zvejniecības produktu tendences, mazas piekrastes zvejas nozīmi, iedzīvotāju skaita izmaiņas utt.

Tomēr Komisijas mērķis ir panākt, ka *vietējās partnerības* augšupējā veidā lemj par savu teritoriju *precīzām robežām*, pamatojoties uz mērķiem, kurus tās cenšas sasniegt. To var pamatot ar atsauci uz:

- ✓ teritorijas fizisko vai ģeogrāfisko saistību (salas, kalnu grēdas, estuāri, upes, apbūvētas pilsētu teritorijas);
- ✓ kultūras identitātes un vispārīgu sociālu problēmu teritoriju (romu, migrantu koncentrācijas vietas, bezdarba skartas teritorijas utt.);
- ✓ saimnieciskās darbības koncentrācijas teritoriju (lauksaimniecības, zvejniecības, atsevišķi augošu vai lejupslidē esošu jomu apgabali utt.).

Šos punktus var vērtēt un ņemt vērā partnerību galīgās izvēles laikā.

Agrāk dažas dalībvalstis iepriekš izvēlējās teritorijas lejupējā veidā, bet citas organizēja konkursus visā teritorijā. Abas galējās izvēles ietver riskus. Pirmajā gadījumā var izveidoties stingras un mākslīgas teritorijas, kuras organiski neiekļaujas vietējā sistēmā. Otrajā gadījumā pieteikumu skaits var būt ārkārtīgi liels, un politiskā spiediena rezultātā piešķirtie līdzekļi var būt pārāk niecīgi. Tādēļ Komisija piedāvā līdzsvarot lejupējo un augšupējo pieeju.

3. izcēlums. Piemēri teritorijas noteikšanai Portugālē un Somijā

Pamatojoties uz EZF regulas kritērijiem, Portugāle 45 pašvaldības noteica kā 4. prioritārā virziena finansējumam atbilstīgas — 39 atradās gar Portugāles cietzemes piekrasti, bet 6 — Azoru salās. Izvēles pamatojuma rādītāji ietvēra zivsaimniecības darbības samazināšanos, ko mērīja nozvejas izkrāvumu samazinājuma izteiksmē laikā no 1999. līdz 2005. gadam, un atkarību no zivsaimniecības darbībām, ko definēja kā 3% vai vairāk no šajā sektorā nodarbinātajiem aktīvajiem iedzīvotājiem, ietverot arī tos, kuri strādāja Portugāles jūras sāls ieguves nozarē, kas ir svarīga valsts jūrniecības darbības daļa noteiktās teritorijās.

Vietējās partnerības pēc tam brīvi varēja piedāvāt savas noteiktas zivsaimniecības vietējās rīcības grupas teritorijas valsts līmenī piedāvātajās robežās. Noteikts elastīgums piemērots arī pamatotiem izņēmumiem. Piemēram, vadošā iestāde atļāva *Oeste* zivsaimniecības vietējai rīcības grupai iekļaut tādas 3 nelielas *Lourinhã* pašvaldības pilsētas teritorijas dienvidu daļā, kuras sākotnēji bija izslēgtas no paredzētajām teritorijām, jo atradās lielas

pilsētas (Lisabonas) tuvumā. Pamatojums bija daudzie nelielie zvejas kuģi, kuru darbības vieta bija *Lourinhã*, bet kuri zivis izkrāva zivsaimniecības vietējās rīcības grupas teritorijā kā tuvākajā izkraušanas vietā. Šo diezgan izolēto zvejas kopienu iekļaušana zivsaimniecības rīcības grupas attīstības programmā tika uzskatīta par svarīgu.

Somija piedāvā citu piemēru, kurā nodrošināts pietiekams elastīgums, lai atbildētu uz rūpīgi izvērtētām vajadzībām. Lai gan EZF regulas ieteikumos norādīts, ka zivsaimniecības vietējās rīcības grupas teritorijām jābūt mazākām nekā *NUTS 3*, Somijas gadījumā, ņemot vērā ārkārtīgi zemo iedzīvotāju blīvumu dažās teritorijās, MARE ĢD apstiprināja lielākas zivsaimniecības vietējās rīcības grupas teritorijas nekā parasti, lai atļautu iekļaut zivsaimniecības sektora darbinieku kritisko masu. Turklāt process, lai atspoguļotu rezultātus un uzlabotu ieguvumus nākotnē, rosināja zivsaimniecības vietējās rīcības grupas piedāvāt nelielas to robežu korekcijas nākamajam plānošanas periodam.

Papildu materiālus sk. zemāk.¹⁸

- **Ko Komisija saprot ar “teritorijas attīstības vajadzību un potenciāla analīzi”? (CPR 33. panta 1. punkta b) apakšpunkts) (2. nodaļas 1. un 4. posms)**

Regulā teikts, ka šai analīzei ir jāietver “priekšrocību, trūkumu, iespēju un apdraudējumu analīze”. Jau kādu laiku *SWOT* analīze ir kļuvusi par standarta praksi Komisijas atbalstītās valstu, reģionālās un vietējās programmās. Tomēr reālajā dzīvē daudzi vērtējumi ir ļoti vispārīgi un bieži piemērojami gandrīz jebkurai līdzīgai ES teritorijai. Turklāt, lai gan attīstības vajadzībām un potenciālam ir jābalstās uz *SWOT* analīzi, procesam kopumā ir vajadzīgs otrs analīzes līmenis. Dažas stratēģijas vienkārši piedāvā neklasificētu vajadzību sarakstu bez pamatojuma, kā tas saistās ar *SWOT* analīzi. Komisija vēlas uzlabot šo situāciju un nodrošināt, ka “attīstības vajadzību un potenciāla analīze” kļūst par vērtīgu rīku darbības loģisko shēmu izstrādei un spēcīgākas orientācijas uz rezultātiem nodrošināšanai.

SWOT analīze

	Priekšrocības	Trūkumi
Iespējas	Veicina iespēju izmantošanu	Samazina iespēju izmantošanu
Apdraudējums	Aizsargā pret apdraudējumu nākotnē	Kavē izvairīšanos no problēmām

Lai to veiktu, vietējām partnerībām ir jāņem vērā turpmāk norādītie aspekti.

- ✓ *SWOT* analīzē piešķirtajiem punktiem ir skaidri jābalstās uz liecībām, kas iegūtas teritorijas vērtēšanā.
- ✓ Tiem ir jākoncentrējas uz noteiktām teritorijas īpašībām un tās atšķirību iemesliem, nevis galveno sektoru, piemēram, lauksaimniecības vai zivsaimniecības, vai mērķgrupu, piemēram, jauniešu vai sievietes, vienkāršu daudzu kopīgu iezīmju uzskaitījumu. Diemžēl dažkārt *SWOT* analīze ir tik vispārīga, ka to var piemērot jebkur.

¹⁸ Papildu materiāli: *FARNET* 1. darbības uzsākšanas norādes, 2. nodaļa. Teritorijas definēšana.

<https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/sites/default/files/documents/FARNET%20Start-up%20Guide%20EN.pdf>

- ✓ Tikpat liela uzmanība, ja ne lielāka, kā trūkumu un apdraudējumu aprakstam ir jāpievērš arī iespēju un “aktīvu” atspoguļojumam. Stratēģijai ir jābūt ne tikai aizsarglīdzeklim, bet arī tālredzīgai.
- ✓ Nav jēgas sniegt nediferencētu katras vajadzības vēlmju sarakstu. Arī šajā posmā svarīgi sākt secīgi kārtot vajadzības un potenciālu, nosakot prioritātes.
- ✓ Prioritāšu noteikšanai vai vērtēšanai ir jābalstās uz liecībām, turklāt jāņem vērā vietējo ieinteresēto personu pamatoti viedokļi, kā skaidrots turpmāk.
- ✓ Vietējai partnerībai ir jānošķir, ko tā vēlētos sasniegt un ko tā var sasniegt, izmantojot pieejamos resursus un programmas.

Francijas, Spānijas, Somijas un Skotijas u. c. materiālos turpmāk skatīt vietējās attīstības stratēģiju piemērus zivsaimniecības teritorijās¹⁹.

- **Ko Komisija saprot ar “stratēģijas integrētā rakstura aprakstu”? (CPR 33. panta 1. punkta c) apakšpunkts)** (2. nodaļas 4. un 7. posms)

CPR norāda, ka sabiedrības virzīta vietējā attīstība tiek īstenota izmantojot integrētas (33. panta 1. punkta c) apakšpunkts) un uz reģioniem balstītas daudznozaru vietējās attīstības stratēģijas” (32. panta 2. punkta c) apakšpunkts). Tomēr jēdzieni “integrēts” un “daudznozaru” ir laika gaitā mainījušies un jāpielāgo problēmu veidam un teritorijai, kurā problēma ir jārisina. Sākotnēji jēdzienu izmantoja pirmajās LEADER programmās lauku teritorijās, lai tās nošķirtu no tradicionālās lejupējās lauksaimniecības nozares politikas. Akronīms LEADER nāk no franču valodas un nozīmē “saikne starp lauku ekonomiku un attīstības pasākumiem”. Partnerības tika uzskatītas par procesu veicinātājām, kas izmantotu visus iespējamās informācijas izplatītājus tādās nozarēs kā lauksaimniecība, pārtikas rūpniecība, amatniecība, lauku tūrisms, vietējie pakalpojumi un vide. Šādam nolūkam bija jāizstrādā “integrēta” tādu atbalsta pasākumu secība (piemēram, apmācības, kapitāla dotācijas, veicināšanas atbalsts, uzņēmējdarbības atbalsts), kas tika vērsti vienā stratēģiskā virzienā. Tā kā lielākā daļa LEADER programmu tika īstenotas samērā reti apdzīvotās lauku teritorijās, tās varēja izraudzīties diezgan holistisku pieeju, iekļaujot lielāko daļu vietējās attīstības virzītāju.

Tomēr arī šādos gadījumos kļuva skaidrs, ka bija dažas lietas, kuras varēja ietekmēt ar tādu endogēnu programmu kā LEADER, tomēr citas nebija sasniedzamas. Somijā noderīgi tika nodalīta “šaura lauku attīstības politika”, kas parasti bija Lauksaimniecības un lauku attīstības ministrijas pārziņā, un “plaša lauku attīstības politika”, kas attiecās uz visām politikas jomām, piemēram, transportu, izglītību un veselību, kam bija liela ietekme uz lauku attīstību, bet ko bija grūtāk ietekmēt vietējā līmenī.

Tas nozīmē — pat lauku teritoriju integrācija nenozīmē, ka stratēģijām ir jācenšas aptvert visu vienlaikus vai jāpiešķir visam vienlīdz svarīga nozīme. Kā minēts iepriekš, vietējai sabiedrībai ir

¹⁹ Daži papildu materiāli:

- Zivsaimniecības teritoriju integrētu stratēģiju piemēri no visas Eiropas. Kopsavilkumi un pilnīgi piemēri. <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/tools/implementing-axis-4/strategies>
- Vadības rīkkopa stratēģijas izstrādei. A. apakšnodaļa par LDS saturu kopā ar videomateriāliem. http://enrd.ec.europa.eu/leader/leader/leader-tool-kit/the-strategy-design-and-implementation/the-strategy-design/minimum-content/en/description-of-the-strategy-and-its-objectives_en.cfm
- FARNET 1. darbības uzsākšanas norādes, 4.b sadaļa. Efektīvu stratēģiju izstrāde. <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/sites/default/files/documents/FARNET%20Start-up%20Guide%20EN.pdf>
- PowerPoint materiāls par LEADER grupu Grieķijas salā Lesvosā — kā šī grupa iesaistīja vietējās ieinteresētās personas vietējo vajadzību noteikšanā. http://enrd.ec.europa.eu/app_templates/filedownload.cfm?id=0837032D-9B8F-B26F-0383-CE1E273841DC

jāizvēlas tādi mērķi un darbības, kam tiek veltīta visa uzmanība un kas ietver vislielākās iespējas panākt pārmaiņas, kādas tā vēlas īstenot. Šis punkts vēl nozīmīgāks ir pilsētās un risinot sarežģītas sociālās problēmas blīvi apdzīvotās vietās. Iespējams, eksistē jau iepriekšējo iniciatīvu vēsture un vairākas vienā jomā aktīvas organizācijas. Tādēļ vietējām partnerībām ir jāorganizē stratēģijas tā, lai pievienotu vērtību jau esošajam un mobilizētu šādā nolūkā maksimālu atbalstu.

Šāda interpretācija paplašina sabiedrības virzītas vietējās attīstības darbības jomu, ietverot tādus tematiskus mērķus un investīciju prioritātes, kas īpaši saistītas ar sociāliem un reģionāliem fondiem, ja stratēģijas ir plānotas un īstenotas veidā, kas nodrošina pilnu vietējās teritoriālās saistības vērtību.

Integrācija var nozīmēt:

- ✓ darbības sākšanu ar vienu vai vairākiem jautājumiem, tēmām, problēmām vai mērķgrupām, kas apvieno kopienas, bet ietverot plašākā kontekstā un veidojot saikni ar citām nozarēm un dalībniekiem, kas var ietekmēt situāciju;
- ✓ vertikālu saikņu veidošanu sektoros un piegādes ķēdēs, kā arī horizontālu saikņu veidošanu starp sektoriem;
- ✓ nelabvēlīgu teritoriju savienošanu ar iespēju teritorijām (piemēram, lauku teritorijas savienojot ar tirgus pilsētām, nelabvēlīgus rajonus — ar centriem, kur iespējams rast darbu);
- ✓ saikņu veidošanu starp vietējiem, reģionāliem un valsts valdības līmeņiem. Tas īpaši svarīgi attiecībā uz “enkura” sektoriem un iestādēm, piemēram, skolām, slimnīcām un universitātēm;
- ✓ dažādu vietēju atbalsta pasākumu secīga kārtošana un apkopošana kopīgu stratēģisko mērķu nodrošināšanai; darbības saskaņošana, apzinot, kas ir padarīts, kas ko dara un kā tas ir padarīts.

4. izcēlums. “Manas paaudzes *URBACT*” — stratēģijas integrētā rakstura piemērs

Lai gan projektā “Manas paaudzes *URBACT*” 12 partnerības pilsētas risināja dažādas problēmas, tika secināts, ka jauniešiem ir jāiesaistās īstenoto risinājumu ieviešanā, tādēļ tika izmantotas iesaistošas metodes, kas bija paredzētas, lai jaunieši nonāktu vietējo stratēģiju centrā.

Tās iebilda, ka Eiropā jauniešu atbalstam izstrādātās pamatnostādnes ir pārāk sadrumstalotas un īslaicīgas, turklāt tās ir vienpusēji vērstas uz atsevišķiem mērķiem, taču problēmu daudzpusība norāda uz integrētu pasākumu nepieciešamību. Citiem vārdiem — lai gan akcents bija noteiktu jauniešu problēmu risinājums, pilsētas aicināja izveidot saikni starp visām galvenajām politiskajām jomām, kas ietekmē jauniešus. Vairāk nekā divarpus gadus partnerības pilsētas strādāja, lai noteiktu efektīvas vietējās pamatnostādnes trīs savstarpēji saistītās jomās: nodrošinot nelabvēlīgā situācijā esošām jauniešu grupām piekļuvi jau pieejamiem sociālajiem pakalpojumiem pilsētās, veidojot saikni starp apmācībām, izglītību un uzņēmējdarbību, kā arī uzlabojot koordināciju starp dažādiem dalībniekiem un iekļaujot jauniešus lēmumu pieņemšanas procesā.

<http://urbact.eu/en/results/results/?resultid=19>

- Ko Komisija saprot ar “*stratēģijas inovatīvā rakstura aprakstu*”? (CPR 33. panta 1. punkta c) apakšpunkts) (2. nodaļas 4. un 7. posms)

Saistībā ar sabiedrības virzītu vietējo attīstību inovācijai nav jānozīmē augsta līmeņa pētniecība un attīstība vai jauna tehnoloģija (lai gan, protams, arī šie aspekti nav izslēgti). Stratēģijas inovatīvā rakstura pamatojums patiesībā ir cieši saistīts ar jautājumu “ko vietējā sabiedrība vēlas mainīt?” Sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģijas pēc definīcijas ir vietēja mēroga un mazapjoma. Tām nespēj pārveidot dzīves apstākļus visiem un uzreiz. Tām ir jākoncentrējas uz darbībām ar pastiprinošu vai “sniega bumbas” efektu uz vietējo attīstību. Tas nozīmē — nevis jāizmanto visi ierobežotie pamata vajadzībām nepieciešamie pieejamie resursi, bet gan ar svaigu skatu jāparaugās uz problēmām un iespējām un jāizpēta jauni risinājumu veidi, kas varētu nodrošināt ilgtermiņa un ilgtspējīgākus ieguvumus.

Tādēļ Komisija apzināti ir atstājusi sabiedrības virzītas vietējās attīstības definīciju atvērtu, necenšoties to definēt “no augšas”, kas būtībā ierobežo vietējā radošuma iespējas. Inovācija var ietvert jaunus pakalpojumus, izstrādājumus un veidus, kā rīkoties atbilstīgi vietējiem apstākļiem (32. panta 2. punkta d) apakšpunkts). Protams, ne visam stratēģijā ir jābūt inovatīvam, jo partnerībām bieži būs jārada uzticība, apliecinot, ka tās var apmierināt arī noteiktas īstermiņa pamatvajadzības.

Tomēr, apvienojot visas vietējās ieinteresētās personas teritorijā un veidojot dialogu ar ārējām iestādēm, piemēram, universitātēm, pētniecības centriem un administrācijas augstākiem pārvaldes līmeņiem, sabiedrības virzītai vietējai attīstībai ir plašas iespējas izmantot esošos resursus jaunos un radošos veidos. Labākajā gadījumā partnerības var kļūt par platformām “sociālām inovācijām” un pēc tam papildināt resursus pasākumu paplašināšanai. Sekmīgas idejas vēlāk var analizēt, dokumentēt un piedāvāt citiem, izmantojot dažādus ES, valstu un reģionālus sabiedrības virzītas vietējās attīstības dalībnieku tīklus.

Inovācijas sabiedrības virzītā vietējā attīstībā:

- ✓ var ietvert jaunus izstrādājumus, pakalpojumus vai veidus, kā darboties vietējos apstākļos;
- ✓ bieži ir ar veicinošu vai “sniega bumbas” efektu uz pārmaiņām, kuras vietējā sabiedrība vēlas īstenot;
- ✓ var ietvert vienu vai vairākus nelielus pasākumus vai analogus paraugus, vai lielāka mēroga nopietnu projektu, kas apvieno vietējo sabiedrību;
- ✓ rod jaunus veidus, kā apvienot un izmantot esošos resursus un vietējās sabiedrības līdzekļus;
- ✓ veido sadarbību starp dažādiem dalībniekiem un jomām;
- ✓ var (kas nav obligāti) iesaistīt universitātes vai sarežģītāka līmeņa pētniecību un attīstību;
- ✓ var būt platforma sociālām inovācijām, kuras pēc tam var paplašināt un piemērot lielākā mērogā, izmantojot pieredzes apmaiņu, sadarbību un sadarbības tīklu veidošanu.

5. izcēlums. Inovācijas kopa Korkas rietumu daļas LEADER stratēģijas plānā 2007-2013. gadam

Korkas rietumu daļas LEADER 2007-2013. gada stratēģijas plāna neatņemama sastāvdaļa ir inovācijas kopa. Kopa balstās uz iepriekšējām iniciatīvām, piemēram, Korkas rietumu daļas *Fuchsia* zīmolu, un galveno uzmanību velta tautsaimniecības jomām ar dažādošanas iespējām (pārtika, tūrisms, amatniecība u. c.), kā arī attīstības darbības un procesa veidiem (tirgvedība, apmācības un izglītība, attīstības aģentūras, tīkli un asociācijas u. c.). Pirmā 1998. gadā komerciāli radītā kopa ir uzņēmumu tīkls, kas aptver 160 akreditētus kvalitātes (zīmola) uzņēmumus pārtikas, tūrisma, amatniecības un citās nozarēs (lauksaimniecība,

jūrniecība un mazumtirdzniecība). Noteiktās programmās tā sadarbojas arī ar Korkas Universitātes koledžu.

Kopas atbalstītie darbības veidi 2007-2013. gada programmas periodā ir šādi: jaunas programmas "Energija no lauku saimniecībām" izveide, ietverot biodegvielu, vēja, saules, ūdens un siltuma enerģiju, jaunu tirgvedības un veicināšanas pasākumu izmēģināšana un novērtēšana *Fuchsia* zīmolam, atbalsts dažādošanas projektiem *Fuchsia* zīmola dalībniekiem kulinārijas tūrisma, amatniecības un brīvā laika pavadīšanas jomā un konsultācijas un apmācības uzņēmumiem, kuri iesaistījušies tēlotājmākslas un digitālo plašsaziņas līdzekļu ražošanas jomā.

Šis modelis balstās uz sasniegumiem, radot atbalsta kultūru inovācijai un laika gaitā izveidojot pasākuma kritisko masu. 2005. gadā *Fuchsia* zīmols un ar to saistītie pasākumi radīja EUR 106 miljonus, un no šīs summas EUR 69 miljoni palika reģionā, atbalstot kopumā vietēji aptuveni 1131 pilna laika darba vietu.

Papildu materiālus sk. turpmāk²⁰.

- **Ko Komisija saprot ar "mērķu hierarhiju aprakstu, tostarp izmērāmiem sasniedzamiem galamērķiem vai rezultātiem"? (CPR 33. panta 1. punkta c) apakšpunkts) (2. nodaļas 4. un 7. posms)**

Iepriekš minētajā Revīzijas palātas ziņojumā par *LEADER* ir norādīts, ka "vietējām stratēģijām ir jābūt *LEADER* pieejas pamatā, nodrošinot partnerībām *raison d'être* un pievienoto vērtību tādu vietējo risinājumu veidā, kas pielāgoti konkrētiem apstākļiem, lai sasniegtu vietējās lauku attīstības mērķus". Diemžēl ne vienmēr dzīvē tā notiek. Revīzijas palāta ziņoja, ka daudzas stratēģijas "kalpoja tikai nedaudz vairāk kā pieteikums vadošajai iestādei finansējumam" un ka to mērķi nebija "konkrēti, izmērāmi un sasniedzami noteiktajā laikposmā".

Agrāk daudzas stratēģijas pārmērīgi balstījās uz vispārīgiem mērķiem, kā "dzīves kvalitātes uzlabošana" vai "ilgtspējīgas attīstības" nodrošināšana. Daļēji iemesls ir tas, ka stratēģijas izstrādātāji bieži sastopas ar samērā lielu nenoteiktību un vēlas saglabāt elastīgumu, lai varētu reaģēt uz izmaiņām un neparedzētiem notikumiem. Tomēr, kā redzēsīm vēlāk, ir arī citi veidi, kā nodrošināt elastīgumu, un pārāk vispārīgi mērķi var padarīt stratēģiju gandrīz bezjēdzīgu un pakļaut vietējo interešu grupu ietekmei, padarot uzraudzību gandrīz neiespējamu.

Lai uzlabotu stratēģiju kvalitāti, Komisija uzskata, ka tām ir jābalstās uz skaidru "intervences loģiku", par kuru vietējā sabiedrība ir vienojusies un kuras pamatā ir, piemēram, šādi jautājumi: "ko mēs vēlamies mainīt?", "ko mēs vēlamies sasniegt līdz X. gadam?", "kā izskatīsies sasniegumi?", "kādi būs pierādījumi, ka esam strādājuši sekmīgi?".

²⁰ Daži papildu materiāli:

- "2. mērķgrupa — paplašinātais ziņojums: Leader inovatīvā rakstura saglabāšana, 2010. gada novembris". http://enrd.ec.europa.eu/app_templates/enrd_assets/pdf/leader-tool-kit/1_focus-group2_extended-report_final.pdf
- ES 2. lauku pārskats. Radošums un inovācijas ES lauku attīstībā. 2009. gads. http://enrd.ec.europa.eu/app_templates/filedownload.cfm?id=B99849C0-00E8-A7DC-1D6A-775E2ED9F89A

2014.-2020. gada periodā liecībām ir jābūt kā skaidri izmērāmu mērķu “iznākumiem”, piemēram, cik cilvēku piedalījās apmācībās, kā arī “rezultātiem”, piemēram, cik cilvēku ieguva darbu apmācību rezultātā.

Attiecībā uz rezultātiem “mērķus var izteikti kvantitatīvā vai kvalitatīvā izteiksmē” (33. panta 1. punkta c) apakšpunkts), un Komisija iesaka tos formulēt “SMART” izteiksmē.

SMART mērķi

1. **Specific** (konkrēti) — skaidri formulējot, ko stratēģija risinās un ar kādiem līdzekļiem.
2. **Measurable** (izmērāmi) — ietverot pamatu mērījumam un izmērāmu mērķi, kas ir izteikts kvantitatīvā vai kvalitatīvā izteiksmē.
3. **Achievable** (sasniezams) — tehniski īstenojams piedāvātās stratēģijas ietvaros.
4. **Realistic** (reāls) — ņemot vērā pieejamos resursus, atvēlēto laiku un mērķgrupu lielumu u. c.
5. **Time bound** (ar noteiktu termiņu) — ietver laikposmu un datumu, līdz kuram mērķis ir jāsasniez.

Lai noteiktu konkrētākus mērķus rezultātiem, Komisija iesaka vietējām partnerībām un vadošajām iestādēm vienoties par metodēm, kas ļaus stratēģijas pielāgot mainīgiem apstākļiem un ņemt vērā pagātnes pieredzes mācības. Labākais veids, kā to panākt, ir iekļaut prasību attiecībā uz novērtēšanu, kas norādīta 33. panta 1. punkta f) apakšpunktā (sk. turpmāk).

Noteikumi attiecas arī uz “mērķu hierarhiju”, paskaidrojot, ka ne visu var sasniegt uzreiz un ka vietējai sabiedrībai kopā jālemj par tai svarīgākajiem mērķiem un jāizvēlas darbības, kas vislabāk palīdzēs šos mērķus sasniegt. Šādā nolūkā stratēģijas var skaidri izmantot, lai uz vietas atbalstītu iedzīvotāju iniciatīvas un risinātu dažas problēmas, kas bija norādītas šīs nodaļas pirmajā sadaļā.

6. izcēlums. Mērķa izstrāde un tā sasniegšanas uzraudzība IRD projektā Dahelovā

IRD (Integrētas lauku attīstības) projektā Dahelovā ir izstrādāta interesanta sistēma, kā uzlabot vietējās attīstības stratēģijas un faktiski uzsākt projektu plašu mērķu saistību tādā veidā, kas nodrošina vietējās sabiedrības līdzdalību un pilnveido mērķa īstenošanu un šī procesa uzraudzību. Pamatā stratēģijas plašie mērķi tika izstrādāti pēc ilgstošām konsultācijām ar vietējo sabiedrību četrās galvenajās jomās: dzīves kvalitātes uzlabošana, radošuma veicināšana, ekonomiskā izaugsme un dzīves vide. Reģiona sociālo, ekonomisko un vides resursu vajadzību izvērtēšana tika veikta, izmantojot uz līdzekļiem balstītu vietējās sabiedrības attīstības pieeju, kas koncentrējas uz teritorijas un potenciālajiem līdzekļiem (ne tikai uz trūkumiem un nepilnībām). Uz šīs bāzes tiek veidota stratēģiskā struktūra, kuru var pielāgot konkrētiem piedāvājumiem.

Pēc tam plašie mērķi tiek dalīti sīkākos izmērāmos mērķos, kurus iedzīvina un uzrauga vietējas kopienas darba grupas. Piemēram, jauniešu un izglītības darba grupā ir 20 dalībnieku, kas pārstāv vietējās skolas, jauniešu organizāciju, politikas veidotājus un pašus jauniešus. Ir izstrādāti 27 izmērāmi mērķi: desmit jauni jauniešu klubi, četras jauniešu kafejnīcas, 20 apmācīti jauniešu vadītāji u. c.

Formulētie ieguvumu rādītāji līdz 2011. gada jūnijam ietvēra trīs jauniešu klubus, nevienu kafejnīcu un 30 apmācītus jauniešu vadītājus. Darba grupa tiekas astoņas vai deviņas reizes gadā un analizē sasniegumus, kā arī nosaka pasākumus uzlabojumiem. Viņu darbība ir jāapstiprina vietējās rīcības grupas valdei.

Sk. ELAT datus par Dahelovas partnerības pieeju rādītāju definēšanā, kas ietver LEADER pievienoto vērtību:

http://enrd.ec.europa.eu/app_templates/enrd_assets/pdf/leader-tool-kit/infosheet/04_infosheet.pdf

Noderīgus papildu materiālus sk. turpmāk²¹.

- **Ko Komisija saprot ar nosacījumu, ka “stratēģija ir saskaņota ar visu iesaistīto attiecīgo ESI fondu atbilstīgajām programmām”? (CPR 33. panta 1. punkta c) apakšpunkts) (2. nodaļas 4. un 7. posms)**

Sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģijas nedrīkst skatīt kā izolētas. Tās ir elastīgi rīki noteiktu vajadzību apmierināšanai dažādās vietējās teritorijās, *izmantojot tādus darbības veidus, kas veicina konkrētus rezultātus un ieguvumus attiecīgajām programmām* (sk. piemēru, kā izmantot LEADER kā rīku teritorijas plānošanai Andalūzijā, Spānijā — 6. nodaļa)²².

Tomēr vadošajām iestādēm paredzētajā sabiedrības virzītas vietējās attīstības norādījumu dokumentā Komisija skaidroja, ka tās mērķis ir piedāvāt vietējām kopienām ievērojamu elastīgumu stratēģijas apmēra izteiksmē un finansējamās darbības atbilstībā, ja tiek ievērota atbilstība attiecīgajām programmām un stingri izpildīti reglamentējošie noteikumi un attiecīgi novērsts dubulta finansējuma risks. Vēlreiz jāakcentē, ka šāda pieeja ļauj vietējām kopienām būt radošām un pielāgot vietējās stratēģijas šīs nodaļas pirmajā daļā minētajām dažāda veida iespējamām problēmām.

Šādu vietēja elastīguma kombināciju ar skaidru ieguldījumu augstāka līmeņa mērķu sasniegšanā var panākt vairākos veidos.

- ✓ Lai atvieglotu programmas plānošanu, sabiedrības virzīta vietējā attīstība ir jāplāno, koncentrējot uzmanību uz vienu konkrētu ieguldījuma prioritāti/mērķa jomu vai Savienības prioritāti²³. Tomēr atbalsts, kas sniegts saskaņā ar vietējo attīstību veicinošām stratēģijām, var būt ieguldījums visos 11 CPR tematiskajos mērķos.

²¹ Papildu materiāli, kas attiecas uz CPR 33. panta 1. punkta c) apakšpunktu:

- ELAT norādījumi par LDS saturu kopā ar videomateriāliem. http://enrd.ec.europa.eu/leader/leader/leader-tool-kit/the-strategy-design-and-implementation/the-strategy-design/minimum-content/en/description-of-the-strategy-and-its-objectives_en.cfm
- *Stratēģijas izstrāde — kā noteikt prioritāti dažādiem mērķiem?* LEADER rīkkopa: http://enrd.ec.europa.eu/leader/leader/leader-tool-kit/the-strategy-design-and-implementation/the-strategy-design/en/how-to-prioritize-between-different-objectives_en.cfm
- FARNET 1. darbības uzsākšanas norādes, 4.b sadaļa. <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/sites/default/files/documents/FARNET%20Start-up%20Guide%20EN.pdf>

²² LEADER kā rīks integrētai teritorijas plānošanai Andalūzijā, Spānijā. http://enrd.ec.europa.eu/app_templates/enrd_assets/pdf/leader-tool-kit/infosheet/10_infosheet.pdf

²³ Ieguldījumu prioritāte, 9d ERAF un ESF 3. panta 1. punkta b) apakšpunkta vi) daļa, mērķa joma 6b, ELFLA, un Savienības 4. prioritāte, EJZF.

- ✓ Sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģijām ir jāapraksta, kā to iesaistītā vietējā pieeja atbilst tās finansējošās(-o) programmas(-u) prioritātēm un kādu ieguldījumu tām piedāvā.
- ✓ Ja sabiedrības virzīta vietējā attīstība tiek izmantota, lai pilnībā īstenotu programmas mērķus, izpildes sistēma ir jāpielāgo, lai nodrošinātu pilnīgus ieguvumus no pieejas, risinot noteiktas vietējās vajadzības, kas ir stratēģijas mērķis.
- ✓ Ja vietējās attīstības stratēģiju finansē tikai viens fonds, šim fondam ir jāpiedāvā pilns pieļaujamā atbalsta apjoms, tostarp darbības, kuras, iespējams, varētu finansēt arī citi fondi, lai vietējie dalībnieki iegūtu maksimālu elastīgumu savu problēmu risinājumam atbilstīgi konkrētā fonda nosacījumiem.
- ✓ Nav vajadzības noteikt stingras robežlīnijas starp fondiem, ja ir ieviestas skaidras procedūras, kuras izslēdz dubulta finansējuma iespēju.
- ✓ Pilsētās sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģijas var izmantot kā rīku, lai nodrošinātu dažāda veida ieguldījumu ilgtspējīgās pilsētas attīstības stratēģijās, kuras finansē saskaņā ar ERAF 7. pantu. Tās var veidot daļu no integrētām teritoriālajām investīcijām (CPR 36. pants) un/vai papildināt tās vai pilsētas sistēmas, vai īpašas pilsētas programmas.

Piemēram, ja pilsētas vietējā rīcības grupa vēlas iesniegt apmācību projektu LEADER finansējumam, pat ja attiecīgo stratēģiju atbalsta tikai ELFLA, vietējai rīcības grupai ir jāpārbauda, vai projekts:

- atbilst ELFLA mērķiem un lauku attīstības programmai;
- atbilst vietējās attīstības stratēģijai;
- atbilst attiecīgajiem tiesību aktiem.

Ja šie nosacījumi ir ievēroti, ELFLA vadošā iestāde nevar atteikt projektam ELFLA atbalstu tikai tāpēc, ka tas atbilst arī ESF finansējumam.

Svarīgi nodrošināt, lai šis elastīgums darbības jomā un izdevumu atbilstība atspoguļojas arī programmu tekstā un attiecīgajos valstu un reģionālajos tiesību aktos, lai stratēģijas varētu izstrādāt, ņemot vērā vietējās vajadzības un potenciālu un iekļaujot arī inovatīvu pieeju²⁴. Ieteicams nevis sīki formulēt sabiedrības virzītas vietējās attīstības atļautos izdevumus katalogā, bet izstrādāt katalogu, tajā iekļaujot attiecīgajam fondam neatbilstošus izdevumus.

- **Ko Komisija saprot ar “aparakstu par sabiedrības iesaistes procesu stratēģijas izstrādē” (CPR 33. panta 1. punkta d) apakšpunkts) (2. nodaļas 4. un 7. posms)**

Līdzdalība izmantota, lai aprakstītu dažādus procesus — no tīras manipulācijas līdz vienkāršām informatīvām kampaņām un no oficiālām konsultācijām līdz līdzdalībai un pilnīgai iedzīvotāju kontrolei²⁵. Pasaules Banka apraksta, kā tās kopienas virzītās attīstības programmas ir attīstījušās no modeļa, kas balstās uz vietējās sabiedrības konsultēšanu, līdz tādām, kuru pamatā ir sabiedrības līdzdalība, un visbeidzot — pašreizējam modelim ar vēl plašākām sabiedrības līdzdalības formām²⁶. Jau pats Komisijas izraudzītais formulējums — sabiedrības virzīta vietējā attīstība (angļu val. “*community-led local development*”) — liecina, ka šajā gadījumā mēs atsaucamies uz augstākā līmeņa līdzdalību, nevis vienkārši vienpusēju

²⁴ Sk. CPR 32. panta 1. punkta d) apakšpunktu.

²⁵ Sk. Sherry R. Arnstein, “A ladder of Citizen Participation”. 1969.

²⁶ Vietēja un sabiedrības virzīta attīstība. Pasaules Banka. 2010.

informācijas sniegšanu vai konsultāciju nodrošināšanu. Vietējās ieinteresētās personas ir jāiesaista no stratēģijas izstrādes pirmās dienas līdz pat procesa īstenošanas noslēgumam.

Tas nozīmē, ka stratēģija un no tās izrietošie projekti nāk no vietējās sabiedrības. Un tas nozīmē arī, ka līdzdalība nedrīkst būt vienkārši procesa papildinājums, kas iekļauts stratēģijas sākumā, lai pamatotu finansējumu. Protams, konsultanti, universitātes un citi ārējie eksperti var palīdzēt, lai veidotu dziļāku skatījumu un palīdzētu datu analizē un stratēģijas izstrādē, taču nepieciešami pierādījumi, ka stratēģijas izstrādes galvenajos posmos patiesi noritējis dialogs ar un starp vietējiem iedzīvotājiem:

- ✓ nosakot priekšrocības, trūkumus, iespējas un apdraudējumus;
- ✓ pārveidojot tos galvenajās attīstības vajadzībās un potenciālā;
- ✓ izvēloties galvenos mērķus, konkrētos uzdevumus, vēlamos rezultātus un piešķirot tiem prioritātes;
- ✓ izvēloties tos darbības veidus, kuri var palīdzēt sasniegt izraudzītos rezultātus;
- ✓ piešķirot budžetu.

Ir dažādas līdzdalību veicinošas metodes, piemēram, ieinteresēto personu analīze, “problēmu koka” izmantošana un scenārija veidošana, un tās var palīdzēt partnerībām noteikt problēmas, kuras patiesi satrauc cilvēkus, kā arī apkopot idejas un pamata iniciatīvu enerģiju. Stratēģijas dokumentā ir jāiekļauj pierādījumi, ka tas ir šāda kopīga procesa rezultāts.

7. izcēlums. Piemēri līdzdalības procesiem, lai sagatavotu vietējās attīstības stratēģiju — Spānijas Hertes ielejas LEADER grupa

Spānijas Hertes ielejas LEADER grupa sāka līdzdalības procesu, lai sagatavotu vietējās attīstības stratēģiju nākamajam periodam tieši pēc 2013. gada vasaras — pirms ES regulu vai programmas galīgas pabeigšanas. Partnerība izveidoja plašu “attīstības paneli”, lai koordinētu septiņu tematisko darba grupu darbību, iesaistot ieinteresētās personas, kuras interesēja šādi jautājumi: jauniešu un vietējās organizācijas, sievietes un līdztiesība, kultūra un izglītība, lauksaimniecība un vide, uzņēmējdarbība, nodarbinātība un apmācības, ilgtspējīgs tūrisms, kā arī aprūpes un sociālie pakalpojumi. Katra darba grupa izplatīja vienkāršu anketu un pārrunāja četrus galvenos jautājumus: Ko mēs esam sasnieguši? Kas vēl ir jādara? Kādas ir nākotnes prioritātes? Kādas jaunas idejas būtu īstenojamas? Tika organizēts arī konkurss, lai ciemata skolas paustu savas idejas, un vairāki pasākumi tika organizēti gados vecākiem iedzīvotājiem. Pēc tam rezultāti tika pārrunāti plašā ielejas iedzīvotāju asamblejā.

Šis paveiktais darbs veidoja pamatu SWOT un vajadzību analīzei un palīdzēja noteikt vietējās stratēģijas prioritātes. Taču, kad sīkāka informācija par noteikumiem, programmām un budžetu būs zināma, vietējā sabiedrība atkal tiks iesaistīta stratēģijas pielāgošanā, rīcības plāna izstrādē un lēmumu pieņemšanā par to, kādi līdzekļi dažādām prioritātēm ir jāpiešķir. Piemēram, iepriekšējos plānošanas periodos darba grupas izstrādāja scenārijus dažādiem finansējamiem projektiem, sagatavojot indikatīvus budžetus. Pēc tam ieinteresētās personas no dažādām darba grupām apspriedās un vienojās par līdzekļu vispārīgu sadalījumu un vietējās attīstības stratēģijas prioritātēm.

Papildu materiālus sk. zemāk²⁷.

²⁷ Papildu materiāli:

- Ko Komisija saprot ar “*rīcības plānu, norādot, kā mērķi ir izteikti darbībās,*” un “*finanšu plānu, tostarp plānoto katra attiecīgā ESI fonda piešķirumu*”? (CPR 33. panta 1. punkta e) un g) apakšpunkts) (2. nodaļas 4. un 7. posms)

Viens no labākajiem veidiem, kā pārbaudīt, vai stratēģijas mērķi ir reāli, ir to darbību analīze, kuras ir jāveic attiecīgo mērķu sasniegšanai. Tomēr *rīcības plāns* nenozīmē projektu iepriekšēju atlasī.

Rīcības plāns ir nepieciešams, lai izvērtētu vismaz turpmāk norādītos četrus punktus.

- ✓ **Kāda** veida darbības izmantojamas?
- ✓ **Kurš** būs atbildīgs par to īstenošanu?
- ✓ **Kad** tās ir jāveic un kādā secībā (piemēram, apmācības pirms darbības uzsākšanas)?
- ✓ **Cik** viss maksās aptuvenās aplēsēs?

“Stratēģijas izstrāde — kā veidot līdzdalību veicinošu vietējās attīstības stratēģiju?” LEADER rīkkopā. Materiāli ietver video un ieteikumus, kas aptver daudzus mērķgrupas secinājumus par to, kā veidot labākas stratēģijas. http://enrd.ec.europa.eu/leader/leader/leader-tool-kit/the-strategy-design-and-implementation/the-strategy-design/en/how-to-build-up-a-participatory-local-development-strategy_en.cfm
ELAT dati. Iesaistošas metodoloģijas izmantošana kvalitatīvu stratēģiju izstrādei. Pamatojas uz Itālijas pieredzi. http://enrd.ec.europa.eu/app_templates/enrd_assets/pdf/leader-tool-kit/infosheet/12_infosheet.pdf
FARNET 1. darbības uzsākšanas norādes, 3. un 4. sadaļa. <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/sites/default/files/documents/FARNET%20Start-up%20Guide%20EN.pdf>

8. izcēlums. Piemērs rīcības plānam, kurš ir nepieciešams EZF 4. prioritārajam virzienam Francijā

Jēdziens "rīcības plāns" Eiropā tiek skaidrots nedaudz atšķirīgi. Piemēram, Francijā partnerībām, kuras sniedza pieteikumus EZF 4. prioritārajam virzienam, bija jāiesniedz "attīstības plāns", ko veidoja "darba paketes" katram plānotajam darbības veidam un finanšu tabula. Darba pakete parasti bija izstrādāta projekta kopsavilkuma formā, ietverot šādus aspektus: prioritārie mērķi, kuri ar attiecīgo darbību tiks sasniegti, un ieguldījums, šos mērķus sasniegto, plānotie rezultāti attiecīgajā teritorijā, mērķa atbalsta saņēmēji, attiecināmie izdevumi, atbalsta intensitāte, paredzētais ES finansējums, cits paredzētais finansējums, uzraudzības un novērtēšanas rādītāji un īstenošanas grafiks. Sk. "Francijas aicinājuma iesniegt priekšlikumus saskaņā ar EZF 4. prioritāro virzienu darba uzdevumu elementu piemēri". (11. lpp.)

https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/sites/default/files/documents/annex3_france_en.pdf

Skotijas LEADER grupas parasti atsaucas uz "uzņēmējdarbības plānu" kā visām administratīvām un finanšu procedūrām un sistēmām stratēģijas īstenošanai, ietverot plānu vietējās rīcības grupas pasākumiem. Tas parasti iekļauj sīki izstrādātu kalendāru katra pasākuma īstenošanai, paskaidrojot, kas par ko atbild. Sk. Skotijas LEADER grupas "uzņēmējdarbības plāna" 6-7. sadaļu.

https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/sites/default/files/documents/UKsc_LEADER-Business_Plan_Moray.pdf

Finanšu plānam ir jāsniedz indikatīvas aplēses par to, cik naudas tiks atvēlēts dažādiem darbību veidiem. Ja stratēģiju atbalsta vairāki fondi, finanšu plānā ir jānorāda, kurš fonds kādas stratēģijas daļas segs un kāds ir publiskais valsts līdzfinansējums katram programmas gadam. Jānodala izdevumi pašas stratēģijas īstenošanai, sadarbībai un pamatdarbības un iedzīvīnāšanas izmaksas. Tomēr izdevumu sīku norāžu un kategoriju līmenis dalībvalstīs var atšķirties. Piemēram, vadošā iestāde var pieprasīt informāciju par plānotajiem izdevumiem noteiktām, iepriekš valsts vai reģionālā līmenī definētām darbības kategorijām. Vai arī vadošā iestāde var vienkārši lūgt partnerības iesniegt izdevumu aplēses noteiktiem mērķiem un/vai vietējās attīstības stratēģijā definēto darbību galvenajām kategorijām.

Budžeta apjoms neapšaubāmi ir atkarīgs no teritorijas vajadzībām un tās lieluma, stratēģijas rakstura un citu atbalsta programmu izmantošanas. Tas var atšķirties arī atkarībā no konkrētās dalībvalsts ekonomikas rādītājiem. Tomēr gan LEADER, gan EZF 4. prioritārā virziena pieredze liecina, ka minimālais budžeta apjoms vietējās attīstības stratēģijai visam periodam ir aptuveni EUR 3 miljoni valsts līdzekļu. Ja summa ir mazāka, grūti īstenot nopietnus projektus, ieguldījumi ir niecīgi, un segt nepieciešamo iedzīvīnāšanu ir sarežģīti. Labiekārtotās pilsētu teritorijās un gadījumos, kad sabiedrības virzīta vietējā attīstība tiek finansēta no vairākiem fondiem, šīs summas, visticamāk, būs daudz lielākas.

Tomēr vēlreiz jāatgādina, ka šie norādījumi nav jāizmanto kā "žņaugis", bet gan rīks, lai nodrošinātu ieguldījumu atbilstību mērķiem, kurus vietējā sabiedrība ir noteikusi stratēģijai un kuri ir reāli īstenojami, izmantojot pieejamos resursus. Turklāt jāievieš mehānismi, kas nodrošina, ka partnerības, konsultējoties ar vadošajām iestādēm, var koriģēt finanšu plānus

atbilstīgi mainīgiem apstākļiem. Jaunie nosacījumi uzraudzībai un vērtēšanai (sk. turpmāk) var palīdzēt pamatot jebkādu izmaiņu nepieciešamību.

Papildu materiālus sk. turpmāk²⁸.

- **Ko Komisija saprot ar “stratēģijas pārvaldības un uzraudzības kārtības aprakstu, norādot vietējās rīcības grupas spēju īstenot stratēģiju, un īpašu novērtēšanas procedūru aprakstu”?** (CPR 33. panta 1. punkta f) apakšpunkts) (2. nodaļas 8. posms)

Vietējām partnerībām ir jāapliecina, ka tām ir izstrādātas procedūras un ka personāls ir pietiekami pieredzējis un kvalificēts, lai nodrošinātu efektīvu stratēģijas pārvaldību. Šis aspekts nepārprotami ietver administratīvus un finanšu jautājumus. Taču, ja stratēģija ietver darbu ar neorganizētām un grūti sasniedzamām cilvēku grupām, tas nozīmē arī, ka darbiniekiem ir nepieciešamas prasmes šādu cilvēku informēšanā, darbības veicināšanā, vietējās sabiedrības attīstībā un projektu izstrādē.

Partnerībām arī jāapliecina, ka tām ir pārskatāmas un saprotamas procedūras lēmumu pieņemšanā un projektu atlasē. Piemēram, balsojums par visiem lēmumiem ir jādokumentē, un jābūt noteiktām procedūrām, lai izvairītos no interešu konflikta. Šis jautājums tiks dziļāk aplūkots sadaļā par partnerību.

Tomēr jauns aspekts regulā ir prasība paskaidrot “uzraudzības kārtības aprakstu .. un īpašu novērtēšanas procedūru”. Gan uzraudzības, gan novērtēšanas apraksts ir nepieciešams, lai atbildētu uz vadošās iestādes vajadzībām. Tos nedrīkst uzskatīt par vienkārši formālu prasību, lai pamatotu izdevumus, un tie ir jāizstrādā tā, lai sniegtu noderīgu informāciju vietējās partnerības vadībai. Ietverot stratēģijā regulāras uzraudzības un novērtēšanas stratēģijas, partnerības iegūst rīku, lai uzzinātu, kas darbojas sekmīgi un kas nav izmantojams, un kā stratēģija ir jākorģē, lai pielāgotu mainīgajiem apstākļiem. “Skaidru un mērāmu iznākumu un rezultātu” un “novērtēšanas procedūru apraksta” kombinācija ļauj vietējām partnerībām izstrādāt daudz konkrētākas un reālākas stratēģijas, kuras ir arī noturīgākas un elastīgākas.

Vietējām rīcības grupām ir jāsniedz šāda informācija:

- ✓ par to piedāvātajām sistēmām un mehānismiem attiecīgo ar rādītājiem un noteiktajiem mērķiem saistīto finanšu un darbības rezultātu datu apkopošanai un apstrādei. Šiem datiem ir jābūt skaidri saskaņotiem ar stratēģijas mērķiem;
- ✓ kā plānots novērtēt savas darbības rezultātus, īstenojot sabiedrības virzītas vietējās attīstības konkrētos uzdevumus;
- ✓ priekšlikumi rezultātu izplatīšanai un to izmantošanai attiecīgajā teritorijā, piemēram, veicot korekcijas vietējās attīstības stratēģijā un tās īstenošanā;
- ✓ kāds būs pašu ieguldījums sabiedrības virzītas vietējās attīstības un programmas uzraudzības un novērtēšanas īstenošanā reģionālā un valsts līmenī.

²⁸ Papildu materiāli:

- ELAT rīkkopa. Sadaļa par stratēģijas izstrādi un īstenošanu. Ieteikumi un video materiāli.
http://enrd.ec.europa.eu/leader/leader/leader-tool-kit/the-strategy-design-and-implementation/the-strategy-design/minimum-content/en/description-of-the-strategy-and-its-objectives_en.cfm
- FARNET 1. darbības uzsākšanas norādes, 4.C sadaļa. Īstenošanas plāna sagatavošana.
<https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/sites/default/files/documents/FARNET%20Start-up%20Guide%20EN.pdf>
- Zivsaimniecības teritoriju integrētas stratēģijas piemēri no Eiropas. Kopsavilkumi un pilnīgi piemēri.
<https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/tools/implementing-axis-4/strategies>

9. izcēlums. Salīdzinoša novērtējuma sistēmas piemērs, vietējā rīcības grupa Kasvu Somijā

Vietējā rīcības grupa Kasvu Somijā izveidoja salīdzinošas novērtēšanas sistēmu, sadarbojoties ar kaimiņu vietējo rīcības grupu, un katra vietējā rīcības grupa apsekoja un analizēja virkni projektu otras vietējās rīcības grupas teritorijā. Līdzbiedra, kurš sastopas ar līdzīgām problēmām, sniegtā atsauksme, tieši neiesaistoties stratēģijas īstenošanā, bija vērtīga informācija abiem dalībniekiem.

http://enrd.ec.europa.eu/app_templates/filedownload.cfm?id=7DE31F71-C820-630C-F49F-4C0E4D343CBB

Vācijas Valsts lauku tīkls piedāvā trīs dažādas intensitātes modeļus, kurus var izmantot “signāla pārbaudei”, “vairākkārtējai pārbaudei” un “mērķtiecīgai pārbaudei”²⁹.

Papildu materiālus sk. zemāk³⁰.

3.3.2. Jauni vai pastiprināti elementi partnerības uzdevumos (CPR 34. panta 3. punkts)

CPR 34. panta 3. punkts apraksta vietējo partnerību uzdevumus, kas norādīts 10. izcēlumā turpmāk.

10. izcēlums. Vietējo rīcības grupu uzdevumi

Saskaņā ar 34. panta 3. punktu vietējo grupu uzdevumi ir šādi:

- veidot vietējo dalībnieku spējas izstrādāt un īstenot darbības, tostarp sekmējot viņu projektu vadības spējas;
- izstrādāt tādu nediskriminējošu un pārredzamu darbību atlases procedūru un objektīvus kritērijus, kuros izvairās no interešu konflikta, kuri nodrošina, ka vismaz 50 % balsu atlases lēmumos ir partneriem, kas nav publiskas iestādes, un ļauj atlasīti veikt, izmantojot rakstisku procedūru;
- darbību atlasē nodrošināt saskaņotību ar sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģijām, nosakot minēto darbību prioritāti pēc to ieguldījuma minētās

²⁹ Pieejams vācu valodā: <http://www.netzwerk-laendlicher-raum.de/regionen/leader/selbst-evaluierung/leitfaden-projekt/>

³⁰ Papildu materiāli:

- LEADER rīkkopas sadaļas par to, kā veikt pašpārbaudi un kas var veikt ārēju novērtēšanu: http://enrd.ec.europa.eu/leader/leader/leader-tool-kit/the-strategy-design-and-implementation/the-strategy-implementation/en/how-to-carry-out-a-self-evaluation_en.cfm
- Somijas pašvērtēšanas rokasgrāmata vietējām rīcības grupām. http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/pdf/library/evaluations/Selfevaluation_workbook_for_LAGs.pdf
- FARNET 1. darbības uzsākšanas norādes, 4.C sadaļa par uzraudzību un novērtēšanu. <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/sites/default/files/documents/FARNET%20Start-up%20Guide%20EN.pdf>
- FARNET 4. rokasgrāmata, 4, 1.5., 1.6. un 1.7. sadaļa: <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/farnet-guide-4-steps-success>

stratēģijas mērķu sasniegšanā;

- d) **sagatavot un publicēt uzaicinājumus iesniegt piedāvājumus** vai pastāvīgu projektu iesniegšanas procedūru, tostarp definēt atlases kritērijus;
- e) saņemt atbalsta pieteikumus un tos izvērtēt;
- f) **atlasīt darbības un noteikt atbalsta summu**, un — attiecīgā gadījumā — iesniegt priekšlikumus par **atbilstības galīgo pārbaudi** atbildīgajai struktūrai **pirms apstiprināšanas**;
- g) **uzraudzīt** sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģijas un atbalstīto darbību **īstenošanu** un veikt ar minēto stratēģiju saistītas **īpašas novērtēšanas darbības**.

Vadošā iestāde atbild par vietējās rīcības grupas atlasīšanu, nodrošinot nediskriminējošu un pārredzamu atlases procedūru.

Tāpat kā iepriekšējā sadaļā, tagad sniegsim sīku skaidrojumu un piemērus, ko Eiropas Komisija iecerējusi ar dažiem galvenajiem nosacījumiem (izcelti trekņrakstā), skaidrojumu papildinot ar piemēriem.

- **Ko Komisija saprot ar nosacījumu “veidot vietējo dalībnieku spējas izstrādāt un īstenot darbības, tostarp sekmējot viņu projektu vadības spējas”? (CPR 34. panta 3. punkta a) apakšpunkts)** (2. nodaļas 3. un 5. posms)

Viens no spēcīgākajiem vēstījumiem, kas izriet no līdzšinējās pieredzes, ir šāds — sabiedrības virzītas vietējās attīstības partnerības nedrīkst uzlūkot kā pēdējo vietējo posmu garā, kaut kur citur noteiktā īstenošanas ķēdē. Tās nav vietēji “vienas pieturas punkti” konkursu organizēšanai un apkopotāji pieteikumu standarta dotācijām vai apmācību programmām. Partnerību patiesā vērtība izriet no to uzdevuma apvienot vietējos cilvēkus, lai rosinātu idejas un kopīgi strādātu pie projektiem, kurus nevarētu īstenot vai kurus būtu daudz grūtāk attīstīt, ja partnerību nebūtu.

Tomēr vietējās sabiedrības atšķiras pēc savas pieredzes, organizācijas līmeņa, “cilvēciskā un sociālā kapitāla” un līdz šim no citām aģentūrām saņemtā atbalsta līmeņa. Tādēļ viens no pirmajiem un svarīgākajiem vietējo partnerību uzdevumiem ir novērtēt vietējās sabiedrības spēju veidošanas vajadzības un integrēt tās stratēģijā. Spēju veidošanai var izmantot dažādas formas:

- ✓ informatīvas sanāksmes un informatīvs darbs ar dažādām vietējās sabiedrības grupām;
- ✓ atbalsts cilvēku apvienošanai un vietējās sabiedrības organizēšanai;
- ✓ individuālas vai kolektīvas konsultācijas un attīstības projektu atbalsts;
- ✓ apmācības.

Ļoti svarīgi, lai partnerībai ir pietiekami kvalificēti savi darbinieki, kuri var veikt šos pienākumus, vai arī tā var iesaistīt šādus ārējus darbiniekus. Sagatavošanas atbalstu var izmantot, lai finansētu spēju veidošanas programmu darbības uzsākšanas laikā. Ja finanšu un cilvēkresursi nav pieejami spēju veidošanai, pastāv liela varbūtība, ka stratēģiju “nolaupīs” spēcīgāki un pārliecinošāki vietējie dalībnieki, tādējādi nodarot kaitējumu citām ieinteresētajām personām un plašākai sabiedrībai.

11. izcēlums. Spēju veidošana, Somijas ziemeļaustrumu daļas zivsaimniecības vietējā rīcības grupa

Atbalsts profesionālajiem zvejniekiem viņu saimnieciskās darbības dažādošanai ir viena no Somijas ziemeļaustrumu zivsaimniecības vietējās rīcības grupas prioritātēm. *Sodankylä*

zvejnieki secināja, ka tūrisms var būt viena no jomām ar vislielāko potenciālu papildināt viņu ienākumus, taču viņiem trūka prasmju un nebija licences, lai pievienotos šim jaunajam tirgum. Kopā ar vietējās pašvaldības tūrisma nodaļu zivsaimniecības vietējā rīcības grupa iesaistīja zvejniekus mērķu un atbalsta vajadzību noteikšanā, lai pēc tam palīdzētu idejas īstenot dzīvē.

Diskusiju rezultātā tiks izstrādāta visaptveroša apmācību pakete vietējiem zvejniekiem, lai viņi iegūtu licences un apgūtu nepieciešamās prasmes, kas vajadzīgas dzīvotspējīgu tūrisma piedāvājumu izveidei. Pirmā kursu pakete tika īstenota vairāk nekā viena gada laikā, ietverot drošības jautājumus, piedāvājuma izstrādi un tirgvedību. Apmācības tika papildinātas ar mācību ceļojumiem uz specializētām izstādēm, tūrisma uzņēmumu darba vietām un individuālām piedāvājuma izstrādes konsultācijām, kā rezultātā 14 zvejnieki ieguva nepieciešamās atļaujas un izveidoja 7 pārdodamus piedāvājumus. Spēju veidošana ir ilgtermiņa process, tādēļ nākamajā gadā tika organizēta kursu otrā kārtā, kas balstījās uz pirmajā gadā apgūtajām pamatprasmēm. Kursos galvenā uzmanība tika pievērsta tūrisma nodrošinājuma kvalitātes uzlabošanai, piemēram, organizējot nodarbības par klientu apkalpošanas tēmām un patērētāju aizsardzības tiesību aktiem, uzlabojot angļu valodas zināšanas u. c. Līdz šo divu spēju veidošanas posmu beigām zvejnieki bija izstrādājuši 11 tūrisma piedāvājumus un darbojās kā atzīti tūrisma uzņēmumi šajā jomā.

<https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/tourism-training-fishermen-flag-northern-eastern-lapland-fi>

- **Ko Komisija saprot ar formulējumu “izstrādāt tādu nediskriminējošu un pārredzamu darbību atlases procedūru un objektīvus kritērijus, kuros izvairās no interešu konflikta”?** (CPR 34. panta 3. punkta b) apakšpunkts)

Šis pants daļēji tika iekļauts Revīzijas palātas ziņojuma par *LEADER* rezultātā, jo tika konstatēts, ka dažos gadījumos lēmumu par projektu apstiprināšanu pieņemšanā piedalījās tādi partneri, kuri bija tieši ieinteresēti šo projektu īstenošanā. Ja lēmumu pieņemšanas procesu pārvalda vietējā elite vai dominējoši sektori, vai intereses, pastāv reāls risks visiem vietējas bāzes projektiem. Tomēr vienlaikus tas rada dilemmu vietējām partnerībām, jo aktīvākie un dinamiskākie sabiedrības locekļi bieži ir arī tie, kuriem ir visvairāk ideju un resursu projektiem, un to izslēgšana var mazināt partnerības enerģiju un pārvaldības spējas.

Tādēļ vispārīgais nosacījums ir šāds — visām partnerībām ir jāpaziņo savas intereses projekta īstenošanā, un tās nevar piedalīties tādu lēmumu pieņemšanā, ar kuriem tās ir tieši saistītas.

Vietējām rīcības grupām ir jāapraksta savas procedūras, lai izvairītos no interešu konflikta Finanšu regulai³¹ atbilstīgā veidā. Projekta atlases procesa procedūras nedrīkst būt diskriminējošas, tām ir jābūt pārredzamām un jānorāda izmantojamais lēmumu pieņemšanas process un kritēriji. Tām ir skaidri jānorāda pasākumu secība, katrā posmā iesaistītie cilvēki, kā arī jānodrošina atbilstīga pienākumu nošķiršana starp dažādiem procesa elementiem. Jānorāda arī skaidras un vienkāršas pārsūdzības procedūras. Šādam skaidram atspoguļojumam noderīga ir plūsmas diagramma.

³¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES, Euratom) Nr. 966/2012 57. pants.

Jā sagatavo arī vietējās rīcības grupas lēmuma pieņemšanas organizācijas locekļu interešu reģistrs, dokumentējot jebkuras saiknes starp atlasē komisijas locekļiem un jebkuru projektu vai pieteikuma iesniedzēju raksturu.

Vietējām rīcības grupām ir atļauts finansēt savus projektus, ja partnerība pati ir projekta virzītāja, taču jābūt skaidrai, pārredzamai procedūrai, kas apliecina, ka šie projekti nodrošina ieguldījumu vietējās attīstības stratēģijā un tiem ir vispārējs vietējās sabiedrības atbalsts.

Izmantojot šādus principus, partnerības var nodrošināt dubultu pārskatatbildību — ārēji revidentiem, vadošajām iestādēm un maksājumu aģentūrām, un iekšēji — vietējai sabiedrībai.

- **Ko Komisija saprot ar nosacījumu “nodrošina, ka vismaz 50 % balsu atlasē lēmumos ir partneriem, kas nav publiskas iestādes”? (CPR 34. panta 3. punkta b) apakšpunkts) (2. nodaļas 3. un 5. posms)**

Tas ir paredzēts, lai atbalstītu CPR 32. panta 2. punkta b) apakšpunktu, kurā noteikts, ka “lēmumu pieņemšanas līmenī ne publiskām iestādēm, kā tās definētas saskaņā ar valsts noteikumiem, ne jebkurai atsevišķai interešu grupai nav vairāk kā 49 % balsstiesību”. 49 % balsstiesību nosacījums kādu laiku ir LEADER metodoloģijas pamatprincips, un tas ir paredzēts, lai garantētu, ka partnerības ir tādas, par kādām tās sevi dēvē — reālas partnerības, kurās katram dalībniekam ir iespējas ietekmēt lēmumus, nevis esošo struktūru un organizāciju papildinājumi.

Agrāk dažām pašvaldībām un valsts iestādēm bija nopietnas aizdomas par LEADER, baidoties, ka šis nosacījums var mazināt valsts sektora un ievēlēto amatpersonu nozīmi. Tomēr realitātē situācija bija pavisam atšķirīga. Valsts sektors parasti iegūst likumīgas tiesības, kad apliecina, ka tas var strādāt reālā partnerībā ar vietējiem iedzīvotājiem, ka sabiedrības virzīta vietējā attīstība ietver vairākas pārbaudes un ka, pareizi īstenojot, attīstība nodrošina pārskatatbildību.

Komisija uzskata, ka valsts sektors kopumā un īpaši pašvaldības ir sabiedrības virzītas vietējās attīstības centrālās sastāvdaļas. Tomēr pastāv risks, ka valsts iestādes var nopietni mazināt un pat negatīvi ietekmēt sabiedrības virzītas vietējās attīstības augšupējas pieejas principus šādos gadījumos:

- ✓ ja vadošās iestādes vai maksājumu aģentūras izmanto atbilstības pārbaudes, lai novērtētu projektu iespējas vai kvalitāti, nevis to likumību vai atbilstību;
- ✓ ja publiskie līdzfinansētāji (bieži neliela mazākuma projekta finansējuma pienākums) izmanto savu ietekmi uz galīgajiem lēmumiem par projektiem;
- ✓ ja noteikti administratīvi vai finanšu pienākumi tiek deleģēti vietējai atbildīgajai publiskai struktūrai (kā oficiāli atzītai, tā neatzītai starpniekstruktūrai), kura pēc tam izmanto šos pienākumus, lai nepamatoti ietekmētu pārējo partnerību projektu atlasē;
- ✓ ja dominējošās politiskās partijas izmanto savu klātbūtni citās kopienas organizācijās, lai ar publisko sektoru veidotu bloķējošu vairākumu.

Komisija vēlas palīdzēt vietējām partnerībām izvairīties no visiem šādiem slazdiem. 50 % nosacījums ir tikai viens no soļiem šādā virzienā. Ja šis kvorums nav ievērots, pieņemtais lēmums nav spēkā.

12. izcēlums. Somijas vietējo rīcības grupu partnerība

Somijā vietējām pašvaldībām ir ļoti liela nozīme vietējo pakalpojumu nodrošināšanā, un pat vismazākajām var būt tiesības palielināt nodokļus un nodarbināt simtiem darbinieku. Lai novērstu, ka vietējā rīcības grupa vienkārši kļūst par pašvaldību nenozīmīgu papildinājumu, Somijas vadošā iestāde ir ieviesusi ļoti stingrus noteikumus vietējām rīcības grupām. Tām ir jābūt neatkarīgām bezpeļņas organizācijām, un visiem vietējiem dalībniekiem ir jānodrošina iespēja kļūt par šādu grupu biedriem. Vidējais dalībnieku skaits ir aptuveni simts. Dalībnieki tieši ievēl direktoru valdi, kurā ir jābūt pārstāvētiem *trim vienlīdz lieliem iesaistītajiem dalībniekiem*: publiskajam un privātajam sektoram, kā arī pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem (dēvēts par vienas trešdaļas nosacījumu). Valdes locekļi var pildīt amatu ne ilgāk kā sešus gadus, turklāt viņiem ir jāparaksta paziņojums par savām interesēm.

http://enrd.ec.europa.eu/app_templates/filedownload.cfm?id=7DE337D2-A34C-38D9-2F31-43335FF82AA2

Papildu materiālus sk. turpmāk.³²

- **Ko Komisija saprot ar nosacījumu “sagatavot un publicēt uzaicinājumus iesniegt piedāvājumus vai pastāvīgu projektu iesniegšanas procedūru, tostarp definēt atlases kritērijus” (CPR 34. panta 3. punkta d) apakšpunkts) un “darbību atlasē nodrošināt saskaņotību ar sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģijām, nosakot minēto darbību prioritāti pēc to ieguldījuma minētās stratēģijas mērķu sasniegšanā” (CPR 34. panta 3. punkta c) apakšpunkts)?**

Arī šie panti ir paredzēti sabiedrības virzītas vietējās attīstības augšupējas pieejas stiprināšanai un partnerību autonomijas veicināšanai. Komisija atzīst, ka praksē robežas vietējo partnerību iespējām apmierināt vietējās vajadzības var būt ļoti strikti noteiktas, izmantojot valsts vai reģionālā līmenī ieviestus stingrus priekšlikumu iesniegšanas nosacījumus, atlases procedūras un atlases kritērijus. Šādās situācijās pastāv risks, ka partnerības vienkārši kļūst par “konveijera lenti” iepriekš noteiktiem kritērijiem atbilstīgu projektu objektu štancēšanai. Turklāt, ja laiks projektu iesniegšanai un īstenošanai ir pārāk īss vai slikti plānots (piemēram, laikā, kad atsevišķi projektu virzītāji ir pārāk aizņemti) vai ja nosacījumi ir pārāk stingri, tas var likt uzņēmējiem pieņemt riskantus lēmumus.

Lai izvairītos no šādām problēmām, Komisija atzīst, ka vadošās iestādes var definēt noteiktus vispārējus priekšlikumu iesniegšanas, procedūru vai kritēriju elementus. Tomēr šo ierobežojumu ietvaros vietējām partnerībām ir jāspēj lemt:

- ✓ par noteiktiem priekšlikumu iesniegšanas elementiem, piemēram, laikposmu, vai jāsniedz noteikta veida projekti (tādi kā kolektīvi projekti, projekti mērķa sektoriem vai mērķgrupām utt.) vai arī konkursi ir atvērti;
- ✓ par papildu noteiktiem atlases kritērijiem, kas atspoguļo, kādā mērā projekti nodrošina ieguldījumu vietējās attīstības stratēģijā un teritorijā (piemēram, vietējs efektivitātes veicinātājs, kā pamatā ir vietēju materiālu un darbaspēka izmantošana, pakalpojumu sniegšana, teritorijas tēla uzlabošana utt.);

³² Papildu materiāli:

• *FARNET* 1. darbības uzsākšanas norādes; 3. sadaļa. Vietējo partnerību veidošana. <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/sites/default/files/documents/FARNET%20start-up%20Guide%20EN.pdf>
LEADER rīkkopa. Kāda ir vietējo rīcības grupu struktūra. http://enrd.ec.europa.eu/leader/leader/leader-tool-kit/the-local-action-group/en/what-is-the-lag-s-structure_en.cfm

- ✓ par procedūrām, kuras ir skaidras un pārredzamas un parasti ietver kvalitatīva novērtējuma un teritorijas partnerības nepastarpinātu zināšanu izmantošanu (piemēram, lēmumu pieņēmēju individuāla vērtēšana, pamatojoties uz jautājumu kopu, kas pēc tam tiek pārrunāti un apvienoti);
- ✓ par pārredzamām procedūrām lielāka mēroga vai kolektīviem projektiem, kurus pārvalda pati partnerība.

Viena no galvenajām vietējo rīcības grupu priekšrocībām salīdzinājumā ar standarta valsts vai reģionālu programmu vietējiem birojiem ir tā, ka vietējās rīcības grupas ne tikai izstrādā stratēģiju, bet arī organizē projektu atlases procesu un nosaka kritērijus, lai vadītu projektu īstenošanu saskaņotajā stratēģiskajā virzienā. Tās spēj pievienot šiem uzdevumiem aktīvus projekta veicināšanas pasākumus, piemēram, spēju veidošanu, vietējās sabiedrības organizēšanu un tiešu projektu attīstību.

13. izcēlums. Ziemeļu kalnieņu LEADER+ partnerības projektu atlase

Ziemeļu kalnieņu LEADER+ partnerība izstrādāja vienkāršu divas lappuses garu projekta kopsavilkumu un rezultātu lapu, lai veicinātu pārredzamu lēmumu pieņemšanas procesu. Pirmā sadaļa apkopo projekta galvenās iezīmes, tostarp izmaksas, pieprasīto finansējumu, projekta iznākumus un vienlīdzīgu iespēju ievērošanu. Nākamajā sadaļā iekļauti 12 vērtēšanas kritēriji, kas ietver tādus punktus kā atbilstība stratēģijai, vietējās sabiedrības līdzdalības līmenis, dzīvotspējas un ilgtspējības novērtējums, inovācija, saiknes ar citiem projektiem, ieguvumi videi un/vai kultūras mantojumam un privātā sektora ieguldījuma sviras efekts. Attiecīgajā lapā sniegtas arī vienkāršas norādes vērtēšanai.

Daudzas valstis un vietējās partnerības ir izstrādājušas ļoti sīkas projekta analīzes un vērtēšanas sistēmas, kurās iekļauti arī dažādi kritēriji par veidiem, kā mēģināts ņemt vērā vietējos apstākļus. Tomēr svarīgi nodrošināt, ka izmantotās procedūras un kritēriji ir proporcionāli projektu apmēram un ka tie darbojas kā palīglīdzeklis pārredzamai vietējo lēmumu pieņemšanai, nevis mehānisks instruments.

Papildu materiālus sk. turpmāk³³.

- **Ko Komisija saprot ar nosacījumu “atlasīt darbības un noteikt atbalsta summu”? (CPR 34. panta 3. punkta f) apakšpunkts)**

Tāpat kā iepriekš arī šā panta nolūks ir skaidrot partnerības lomu attiecībā pret citiem pārvaldes līmeņiem un stiprināt sabiedrības virzītas vietējās attīstības principus. Vienkāršākais panta skaidrojums ir šāds — vietējai partnerībai ir jāuzņemas atbildība par lēmumiem attiecībā uz projektu “iespējām”.

Vietējās partnerības projekta atlases uzdevumi ietver:

- ✓ projekta ieguldījuma vietējā stratēģijā apjoma analīze;

³³ Papildu materiāli:

- FARNET 4. rokasgrāmata, “Posmi ceļā uz panākumiem”, 2. sadaļa par privātā sektora līdzdarbības veicināšanu un 3. sadaļa par aktīvu projektu izstrādi un atlasī. <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/farnet-guide-4-steps-success>
- LEADER rīkkopa. Stratēģijas īstenošana — kā definēt projektu atlases kritērijus. http://enrd.ec.europa.eu/leader/leader/leader-tool-kit/the-strategy-design-and-implementation/the-strategy-implementation/en/how-to-define-the-project-selection-criteria_en.cfm

- ✓ jebkādu standarta kritēriju (piemēram, darbavietu radīšana, nodarbinātības nodrošināšana sievietēm vai nelabvēlīgām iedzīvotāju grupām, vietējo resursu izmantošana, veicinoša ietekme u. c.) kopas piemērošana valsts vai reģionālā līmenī;
- ✓ jebkādu vietēju kritēriju izstrāde un piemērošana (piemēram, prioritāte teritorijām vai grupām ar īpašām vajadzībām vai vietēji īpaši svarīgiem sektoriem un problēmām);
- ✓ saskaņošana ar citām stratēģijām;
- ✓ projekta dzīvotspējas nodrošināšana (tirgi, tehnoloģija, darbības un finanšu dzīvotspēja);
- ✓ tādu aspektu pārbaude kā liekais atbalsts (vai projekts tiks īstenots tādā pašā veidā bez atbalsta?), un pārvietošana (vai atbalsts vienai uzņēmējdarbības jomai neradīs problēmas citai?);
- ✓ pārbaude, vai projekta veicinātāji spēj īstenot projektu;
- ✓ nodrošinājums, ka projektam ir visas nepieciešamās atļaujas un licences vai ka tas tādas var iegūt;
- ✓ iepriekšēja atbilstības pārbaude pirms projekta iesniegšanas vadošajai iestādei.

Regula arī norāda, ka partnerībām ir jāspēj “noteikt valsts atbalsta summu”. Arī šim nosacījumam ir jāatbilst regulas, programmas un jebkuru valsts lēmumu noteiktajiem ierobežojumiem. *Tomēr tas atļauj partnerībām vērtēt individuālus projektus un sniegt papildu atbalstu tiem, kas piedāvā īpašu ieguldījumu vietējā stratēģijā, ir inovatīvāki vai atbalsta īpaši nelabvēlīgas grupas. Tas nodrošina grupām arī elastīgumu, apspriežot projektu virzītāju iesniegtos projektus, lai lemtu par to, vai viņi finansē visu projektu vai tā daļu un/vai daļa projektu posmos vai daļās.*

Vadošajai iestādei saskaņā ar ERAF, ESF un EJZF ir jāveic virkne ar vietējām rīcības grupām saistītu uzdevumu, kā tas ir noteikts CPR 125. panta 3. punktā. Piemēram, vadošā iestāde pieņem visus gala lēmumus par projekta atbilstību tādos aspektos kā atbilstība noteikumiem, programmai, valsts atbalsta noteikumiem un jebkuriem valstu vai reģionāliem lēmumiem vai noteikumiem. Tai arī jāapstiprina, ka vietējo rīcības grupu veiktās pārbaudes par projektu virzītāju spēju ir atbilstīgas. Ja vien nav pārkāpti CPR 125 panta 3. punktā izklāstītie noteikumi, vadošajai iestādei nav jāiejaucas vietējās partnerības veiktajā atlasē³⁴.

Šis punkts sabiedrības virzītai vietējai attīstībai paver alternatīvus modeļus.

- Saskaņā ar “*decentralizēto modeli*” vadošās iestādes deleģē vietējai partnerībai oficiāla projekta apstiprinājuma (parakstot dotācijas līgumu) un/vai maksājuma funkcijas. Gadījumos, kad oficiāls projekta apstiprinājums saskaņā ar EJZF, ERAF un ESF (bet ne ELFLA) tiek deleģēts vietējām rīcības grupām, vietējai rīcības grupai ir jākļūst par starpniekstruktūru ar visiem pienākumiem attiecībā uz revīziju un kontroli. Vietējās rīcības grupas, kuras saņem finansējumu no šiem trim fondiem (ESF, ERAF un EJZF), *var veikt maksājumus* atbalsta saņēmējiem, nekļūstot par starpniekstruktūru, ar nosacījumu, ka ieviestas atbilstīgas procedūras. Ja projektus finansē ELFLA, oficiālo pienākumu veikt maksājumus saglabā maksājumu aģentūra.

³⁴ Saskaņā ar ELFLA 65. panta 4. punktu dalībvalstīm ir skaidri jānosaka vadošās iestādes, maksājumu aģentūras un vietējo rīcības grupu ar LEADER saistītie uzdevumi attiecībā uz atbilstības un atlases kritēriju piemērošanu un projekta atlases procedūru. Turklāt saskaņā ar ELFLA 42. panta 1. punktu vietējās rīcības grupas var veikt arī papildu uzdevumus, kurus tām deleģējusi vadošā iestāde un/vai maksājumu aģentūra.

14. izcēlums. LEADER vietējo rīcības grupu darbību izvēle un maksājumi Spānijas Aragonas reģionā

Spānijā Aragonas reģiona 20 LEADER vietējās rīcības grupas tieši apstiprina vietējos projektus (paraksta dotāciju nolīgumus) un maksā dotācijas projektu virzītājiem pēc to izpildes. Reģiona vadošā iestāde perioda sākumā izmaksā avansu 9 % apmērā no vietējās rīcības grupas valsts budžeta ar nosacījumu, ka grupa iesniedz bankas garantiju. Sākotnēji partnerība katra gada sākumā iesūta četrus apstiprinātus projektus un avansā apmaksātus sertifikātus, un reģionālā valdība attiecīgo summu atmaksā divu līdz trīs mēnešu laikā. Tas izslēdz likviditātes problēmu iespēju. Tomēr ekonomiskās krīzes ietekmes rezultātā sertifikāciju skaits tika samazināts līdz divām, un laiks, kas grupām vajadzīgs atlīdzības saņemšanai, palielinājās, pieaugot arī naudas plūsmas spiedienam.

Vietējās partnerības uzskata, ka šī sistēma ievērojami uzlabo viņu statusu vietējo ieinteresēto personu acīs un ļauj elastīgāk un ātrāk atbildēt uz projektu virzītāju vajadzībām. Tās ir īpaši lūgušas saglabāt šādu metodi arī turpmāk.

- Izmantojot vairāk “centralizētu modeli”, vadošā iestāde ir atbildīga par oficiālu projekta apstiprinājumu un samaksu. Šādam modelim ir priekšrocības, jo vietējā partnerība tiek atbrīvota no lielas daļas administratīvā darba, taču modelis ir izmantojams tikai tādā gadījumā, ja vadošā iestāde spēj ieviest elastīgu un ātru apstiprinājuma un maksājumu sistēmu.

15. izcēlums. Somijas zivsaimniecības vietējo rīcības grupu darbību izvēle un maksājums

Somijas EZF 4. prioritārā virziena īstenošanas sistēma piedāvā centralizēta modeļa piemēru. Zivsaimniecības rīcības grupas izvēlas un atlasa projektus, bet galīgo apstiprinājumu nodrošina un maksājumus veic starpniekstruktūru reģionālie biroji (ELY centri), kuriem ir deleģēti programmas administrācijas pienākumi. Šie centri saņem zivsaimniecības vietējo rīcības grupu attiecīgajā reģionā atlasītu projektu finansējuma pieteikumus un pārbauda atbilstību pirms projektu oficiāla apstiprinājuma. Kad ELY centrs ir apstiprinājis projektu, tas kontrolē tā īstenošanu un veic maksājumus tieši atbalsta saņēmējam. Šo centru atbildībā ir arī ziņojumi vadošajai iestādei par apstiprinātajiem projektiem, veiktajiem maksājumiem un novērtējumu.

Zivsaimniecības vietējās rīcības grupas Somijā izmanto esošās organizācijas, dažos gadījumos LEADER grupas, kā savas juridiskās personas. Tās koncentrējas uz šādiem uzdevumiem: vietējās attīstības stratēģijas projekta izstrādāšana, atbalsts projekta plānošanai un attīstībai, pieteikuma veidlapu neformāla pārbaude, projektu izvēle un ziņojumi par zivsaimniecības vietējo rīcības grupu pasākumiem. Tā kā ELY centri un zivsaimniecības vietējās rīcības grupas ir tuvas un savstarpēji uzticas, projektus var apstiprināt sešu nedēļu laikā pēc iesniegšanas zivsaimniecības vietējai rīcības grupai un dažkārt pat ātrāk.

EZF 4. prioritārā virziena īstenošana Somijā:

<https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/axis-4-finland>

Ir arī starpniecības iespējas, kad vadošās iestādes deleģē gan kontroles, gan apliecinājuma par ieguldījumu nonākšanu vietējās partnerībās funkcijas. Arī tas var paātrināt izpildi, ja vadošajai iestādei ir atbilstīga sistēma pārbaudēm uz vietas un ja visa kontrole netiek dublēta.

Jebkurā gadījumā vadošā iestāde saglabā galīgo atbildību par iespējamām kļūdām vai līdzekļu nepareizu izmantošanu, tādēļ lēmumu par funkciju deleģēšanas līmeni vietējām rīcības grupām var pieņemt tikai pēc tam, kad apsvērti visi vietējo vajadzību apmierināšanas procesu paātrināšanas un elastīguma palielināšanas ieguvumi un neatbilstīgu vai nepiemērotu izdevumu riski.

Neatkarīgi no izraudzītā deleģēšanas līmeņa riskus var ievērojami samazināt ar šādiem pasākumiem:

- ✓ vadošās iestādes un vietējās rīcības grupas līgumā ir skaidri jānorāda vadības un kontroles pienākumi (sk. CPR 33. panta 5. punktu);
- ✓ skaidri jānosaka vietējās rīcības grupas funkcijas attiecībā pret visiem īstenošanas procesa vadības un kontroles sistēmas darbības dalībniekiem;
- ✓ programmā ir skaidri jānorāda vietējās rīcības grupu un par attiecīgās programmas īstenošanu atbildīgo iestāžu funkcijas visiem uzdevumiem, kas ir saistīti ar vietējās attīstības stratēģiju (sk. CPR 34. panta 1. punktu);
- ✓ jānodrošina tādu *atbilstīgu* un *proporcionālu* sistēmu ieviešana, lai panāktu, ka vietējā rīcības grupa ievēro procedūras visā īstenošanas procesā, kas saistīts ar sabiedrības virzītu vietējo attīstību (paraugu ņemšana, pārbaudes uz vietas u. c.);
- ✓ dublēšanas un nevajadzīgas kavēšanās novēršana katrā līmenī un pašas izpildes sistēmas darbības ātruma, izmaksu un efektivitātes uzraudzība.

Lai gan šie pasākumi ir vadošo iestāžu atbildībā, vietējām partnerībām pašām ir jāpārbauda šo punktu izpilde un jānodrošina, ka tie ņemti vērā ikdienas darbā.

Papildu materiālus sk. zemāk³⁵.

3.4. Instrumenti sabiedrības virzītas vietējās attīstības īstenošanas atbalstam

CPR ietver virkni instrumentu, kuri var nodrošināt efektīvāku un labāk pielāgojamu partnerību vietējai sabiedrībai sniegto cilvēku un finanšu atbalstu.

• Ko Komisija saprot ar “sagatavošanas atbalstu”? (35. panta 1. punkta a) apakšpunkts)

Pieredze liecina, ka stratēģijas izstrādes, partnerības veidošanas un sabiedrības virzītas vietējās attīstības vispiemērotāko robežu noteikšanas sagatavošanas posms ir būtisks pamats turpmākiem panākumiem. Tomēr tam ir vajadzīgs laiks (aplēses liecina par 6-12 mēnešiem) un resursi, lai nodrošinātu, ka stratēģija balstās uz pārliedzinošām liecībām, un lai panāktu pilnīgu vietējās sabiedrības iesaistīšanos. Lai uzlabotu stratēģiju un partnerību kvalitāti, Komisija iesaka, ka ieinteresētajām vietējām kopienām ir jāspēj pieteikties “sagatavošanas atbalstam”, pamatojoties uz vienkāršotu pieteikšanos.

Sagatavošanas atbalsts var ietvert šādus pasākumus:

³⁵ Papildu materiāli:

- LEADER augšupējās pieejas īstenošana. ELAT 1. mērķgrupas ziņojums. http://enrd.ec.europa.eu/leader/leader/focus-groups/en/focus-group-1_en.cfm
- FARNET laba prakse — pārvaldība un vadība. 4. prioritārā virziena īstenošanas modeļi Dānijā un Somijā. <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/governance-management-0>

- ✓ ieinteresēto personu apmācības;
- ✓ attiecīgās teritorijas izpēte;
- ✓ ar vietējās attīstības stratēģijas izstrādi saistītās izmaksas, tostarp konsultāciju izmaksas un to pasākumu izmaksas, kuras saistītas ar apspriešanu ar ieinteresētajām personām;
- ✓ tās organizācijas administratīvās (darbības un personāla) izmaksas, kura piesakās sagatavošanas atbalstam sagatavošanas posmā;
- ✓ atbalsts maziem izmēģinājuma projektiem.

Sagatavošanas atbalsts ir pieejams no 2014. gada 1. janvāra neatkarīgi no tā, vai vietējās attīstības stratēģija galu galā saņem finansējumu projekta īstenošanai. Atbalsta intensitāte sagatavošanas atbalstam var būt līdz 100 %.

Lai atlasītu projektus sagatavošanas atbalstam, vadošajām iestādēm ir iespējami laikus jāorganizē vienkāršs konkurss pieteikumu iesniegšanai (sk. piemēru).

Esošās lauku un zivsaimniecības partnerības atbilst šim atbalstam, ja tās nav iekļāvušas rezerves sagatavošanas atbalstam savā 2007.-2013. gada perioda budžetā.

Tomēr iespējams finansēt arī atsevišķas kolektīvas sagatavošanas darbības (piemēram, spēju veidošanas pasākumus un informācijas par sabiedrības virzītu vietējo attīstību izplatīšanu apmācību nodarbībās, tīmekļa vietnēs, norādījumu dokumentos, semināros u. c.), izmantojot 2007.-2013. gada un 2014.-2020. gada perioda tehniskā atbalsta budžetu.

16. izcēlums. Sagatavošanas atbalsta piemērs, zivsaimniecības vietējās rīcības grupas Igaunijā

Igaunijā zivsaimniecības vietējo atbalsta grupu izveidi un atlasīti atbalstīja viena gada apmācību programma jaunajām partnerībām un virkne konferenču. Šo darbu organizēja Lauksaimniecības ministrija sadarbībā ar Nacionālo tīklu atbalsta vienību, Pērnavas koledžu, Tartu Universitāti un mācību centru *Tõru*.

Mācību plāns tika izstrādāts trim galvenajām mērķgrupām (zvejnieki un ar zvejniecību saistīti uzņēmumi, vietējās pašvaldības pārstāvji un bezpeļņas organizācijas) un ietvēra četrus galvenos mērķus: atbalsts 8 zivsaimniecības vietējo rīcības grupu izveidei, tādu zivsaimniecības vietējo atbalsta grupu vadītāju apmācība, kuri var uzsākt zivsaimniecības vietējo rīcības grupu darbības organizēšanu, sadarbība starp zivsaimniecības atbalsta grupu dalībniekiem un zivsaimniecības vietējo rīcību grupu spējas darboties kā mācību organizācijām veidošana, kā arī tādu zināšanu sniegšana zivsaimniecības vietējās rīcības grupām, lai tās var izstrādāt stratēģijas savām teritorijām. Programma ietvēra seminārus par 4. prioritārā virziena tiesisko sistēmu un apmācības, kā veidot vietējo rīcības grupu partnerību un kā izstrādāt vietējās attīstības stratēģiju un rīcības plānu. Tā ietvēra arī spēju veidošanu projektu vadībā, komunikācijā un publiskajos iepirkumos, un to atbalstīja visaptveroša rokasgrāmata.

Programmas summa bija nedaudz mazāk par EUR 100 000, maksājot no valsts budžeta, bet par tehnisko atbalsta maksājums veikts no EZF līdzekļiem. Vietējās rīcības grupas iepriekš tika izraudzītas, izmantojot vienkāršotu aicinājumu pieteikties konkursā, un tās saņēma aptuveni EUR 70 000, lai atbalstītu vietējo partnerības veidošanas un teritorijas attīstības stratēģijas izstrādes procesu, kas noritēja paralēli valsts spēju veidošanai. Līdzekļus izmantoja, lai segtu, piemēram, izpēti, informācijas izplatīšanu, sanāksmju un ekspertu atbalsta izmaksas. Tā kā Igaunija balstījās uz spēju veidošanu, rezultātā valsts bija starp pirmajām Eiropā (2010. gada sākumā), kas izveidoja darboties spējīgas zivsaimniecības vietējās rīcības grupas, kuras spēja atbalstīt vietējos projektus.

-
- **Ko Komisija saprot ar “darbību īstenošanu saskaņā ar sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju”? (CPR 35. panta 1. punkta b) apakšpunkts)**

Atbalsts “darbību īstenošanai” ietver visas pārējās darbības stratēģijā, izņemot sagatavošanas atbalstu, darbības izmaksas un iedzīvināšanas un sadarbības izmaksas. Jāatzīmē, ka īstenošanai nav iepriekš noteiktu palīgpasākumu vai darbības veidu. Tādēļ principā vietējās rīcības grupas savās vietējās attīstības stratēģijās var brīvi definēt darbības veidus, un vienā valstī vai reģionā vietējās rīcības grupām tie var atšķirties.

Turklāt Komisija ir ieviesusi virkni nosacījumu, lai uzlabotu vietējās attīstības stratēģiju efektivitāti un atbilstību vajadzībām.

Pirmais nosacījumu tips attiecas uz visiem tiem pantiem, kuri paredzēti, lai *uzlabotu* iepriekš minēto *vietējās attīstības stratēģiju kvalitāti*, tostarp ietver:

- ✓ skaidru akcentu, ko vietējā sabiedrība vēlas mainīt;
- ✓ izmērāmus iznākumus un rezultātus;
- ✓ konkrētus rīcības un finanšu plānus;
- ✓ efektīvas vadības, uzraudzības un novērtēšanas sistēmas.

Otrs nosacījumu tips ir paredzēts, lai nodrošinātu, ka vietējās attīstības stratēģiju īstenošana ir pietiekami *elastīga*, lai atbildētu uz dažādām un mainīgām vajadzībām dažādās Eiropas teritorijās.

To var panākt:

- ✓ paplašinot vietējās attīstības stratēģiju potenciālo darbības jomu, ļaujot tām atbalstīt tādus pasākumus un darbības, kuras nav iekļautas programmā un var atbilst citu ES fondu normālai kompetencei, ja tie *atbilst programmas mērķiem*;
- ✓ rosinot vadošās iestādes izraudzīties elastīgāku pieeju atbilstībai, norādot, kas neatbilst, nevis mēģinot definēt visu, kas atbilst³⁶.

Trešais nosacījumu tips attiecas uz metodēm, lai *vienkāršotu* veidus, kā dotācijas un citas finanšu atbalsta formas tiek nodrošinātas (piemēram, izmantojot vienkāršotas izmaksas iespējas). Tas aplūkots 7. nodaļā.

- **Ko Komisija saprot ar atbalstu “vietējās rīcības grupas sadarbības pasākumu sagatavošanai un īstenošanai”? (CPR 35. panta 1. punkta c) apakšpunkts)**

Sadarbība starp sabiedrības virzītas vietējās attīstības partnerībām gan valstu, gan Eiropas līmenī ir apliecinājusi sevi kā svarīgu kanālu labas prakses apmaiņai un nodošanai, turklāt tā palīdz paplašināt sekmīgu projektu ideju mērogus. Tomēr starptautisko sadarbību ievērojami palēninājusi dažādās valstīs izmantoto atlases procedūru, plānošanas un atbilstības nosacījumu nesaderība.

³⁶ Ietverot CPR 69. panta 3. punktā norādīto: a) parāda procenti, izņemot attiecībā uz dotācijām, kas piešķirtas kā procentu likmes subsīdijas vai garantijas maksas subsīdijas; b) zemes pirkums, ja summa ir lielāka par 10 % no kopējiem atbilstīgajiem izdevumiem attiecīgajam darbības veidam, ar izņēmumiem; c) pievienotās vērtības nodoklis, izņemot gadījumus, kad tas nav atgūstams saskaņā ar PVN reglamentējošiem valsts tiesību aktiem.

Dalītas pārvaldības sistēmā, ar kuras palīdzību tiek īstenotas *ESI* fondu programmas, Komisija pati nevar iekļaut centrālu atlases procedūru. Tā kā šādas procedūras nav, Komisija piedāvā trīs iespējas, lai uzlabotu sadarbības procedūras starp sabiedrības virzītas vietējās attīstības partnerībām.

- ✓ Pirmā Komisijas ieteiktā pieeja ir vietējās attīstības stratēģijā iekļaut sadarbības pasākumus ar partnerībām, kurām ir tādas pašas autonomijas tiesības izvēlēties, ar ko un kā tās sadarbojas, kādas tām ir attiecībā uz jebkuru citu darbību.
- ✓ Cita iespēja — dalībvalstis var izveidot atklātu konkursa procedūru un noteikt laika termiņu atlasei (4 mēneši ELFLA un EJZF gadījumā)³⁷.
- ✓ Visbeidzot, ja dalībvalstis nolemj organizēt konkursus sadarbības projektiem, tie ir jāorganizē vismaz 34 reizes gadā, lai palielinātu iespēju, ka tie sakrīt ar konkursiem citās dalībvalstīs.

Ieteiktajai procedūrai ir jānodrošina funkciju nošķiršanas principa ievērošana, jāmazina iespējama interešu konflikta risks un galu galā jānodrošina atbilstība piemērojamai tiesiskai sistēmai.

ELFLA un EJZF ietvaros tiks izveidota arī informācijas apmaiņas sistēma, kurā dalībvalstīm būs jāpaziņo to apstiprinātie projekti un jākoordinē procedūras.

17. izcēlums. Noteikumi vietējo rīcības grupu sadarbības pasākumiem Zviedrijā un Polijā

Zviedrijā sadarbības budžets tika piešķirts 63 vietējām rīcības grupām, un vietējās rīcības grupas var izvēlēties sadarbības projektus saskaņā ar procedūru, kāda piemērojama citiem projektiem to stratēģijā. Līdz 25 % sadarbības budžeta var izmantot pasākumiem, lai sagatavotos sadarbībai. www.reseaurural.fr/files/sweden.ppt

Polijā vietējās rīcības grupas, kas sadarbojas, iesniedz pieteikumu reģionālai starpniekstrukturāi konkursa laikā (norit līdz 2013. gada 30. jūnijam sagatavošanas pasākumiem un līdz 2013. gada 31. decembrim — pilniem projektiem), un starpniekstrukturāi tie ir jāapstiprina aptuveni 2 mēnešu laikā pēc iesniegšanas. Vadošā iestāde ir publicējusi rokasgrāmatu angļu valodā, kurā skaidroti sadarbības noteikumi un procedūras; tā ir pieejama iestādes tīmekļa vietnē: <http://www.minrol.gov.pl/pol/content/download/39116/217085/file/Guide%20to%20Cooperation%20Projects%20of%20Axis%204%20Leader%20of%20Rural%20Development%20Programme%20for%202007-2013.pdf>

- Ko Komisija saprot ar “**pamatdarbības izmaksām, kas saistītas ar sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģijas īstenošanas vadību**” (*CPR* 35. panta 1. punkta d) apakšpunkts) un “**sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģijas iedzīvināšanu**”? (*CPR* 35. panta 1. punkta e) apakšpunkts)

³⁷ Sk. projektu "Norādījumi LEADER sadarbības pasākumu īstenošanai lauku attīstības programmā 2014–2020. gadam", izdots 2013. gada oktobrī.

Komisija un Eiropas Revīzijas palāta atzīst, ka viena no galvenajām sabiedrības virzītās vietējās attīstības vērtībām ir partnerību spēja informēt vietējos iedzīvotājus un rosināt un atbalstīt atsevišķas personas un grupas iesniegt projektus, kuri sekmē stratēģiju. Šos vietējās sabiedrības informēšanas pasākumus vispārpieņemti sauc par "iedzīvināšanu". Tomēr dažkārt tai nepievērš vajadzīgo uzmanību. Ja vietējās partnerības to neizmanto, pastāv nopietns risks, ka līdzekļus vienkārši piesavināsies spēcīgākie vietējie dalībnieki, kuriem var būt iespēja piekļūt arī citiem finansējuma avotiem. Visbeidzot, vietējā partnerība var vienkārši kļūt par augstāka līmeņa pārvaldes vietējo biroju un vēl vienu posmu ļoti garā ķēdē.

Lai novērstu tādu varbūtību un nodrošinātu, ka vietējām partnerībām ir resursi, lai "izietu ielās" un atbalstītu inovatīvus projektus, kolektīvus un grūtāk sasniedzamu grupu projektus, Komisija ir palielinājusi resursus, kurus partnerības var veltīt "pamatdarbības izmaksām un iedzīvināšanai". Iepriekšējā periodā *LEADER* grupas pamatdarbības izmaksām varēja veltīt ne vairāk kā 20 %, bet zivsaimniecības vietējās rīcības grupas šāda veida izmaksām varēja veltīt ne vairāk kā 10 %. Lai gan tas nebija norādīts, iedzīvināšana bieži bija iekļauta šajā summā.

Tagad grupas pamatdarbības izmaksām un iedzīvināšanai varēs tērēt līdz 25 %, tostarp līdz pat 100 % atbalsta intensitātes.

Pamatdarbības izmaksas var ietvert:

- ✓ personāla izmaksas un izraudzītās partnerības darbības izmaksas;
- ✓ partnerības personāla (ne projekta virzītāju) apmācības;
- ✓ ar sabiedriskajām attiecībām saistītās izmaksas (tostarp tīklu veidošanas izmaksas, piemēram, līdzdalību valsts un Eiropas tīkla sanāksmēs);
- ✓ finanšu izmaksas;
- ✓ uzraudzības un novērtēšanas izmaksas.

Iedzīvināšana var ietvert:

- ✓ informatīvas kampaņas — pasākumus, sanāksmes, informatīvus izdales materiālus, tīmekļa vietnes, plašsaziņas līdzekļus, presi u. c.;
- ✓ tikšanos ar ieinteresētajām personām, kopienas grupām un iespējamiem projekta virzītājiem, vai gūtu idejas un veidotu savstarpēju uzticību un pārliecību;
- ✓ atbalstu vietējās kopienas organizācijām un vietējo struktūru veidošanu vai atbalstīšanu;
- ✓ projektu un pieteikumu sagatavošanas veicināšanu un atbalstīšanu;
- ✓ atbalstu projektam pēc tā īstenošanas uzsākšanas.

Šīs iedzīvināšanas funkcijas var īstenot tieši partnerības nodarbinātais personāls vai nolīgti ārēji darbinieki. Pieredze liecina, ka lielākajai daļai partnerību šo pienākumu veikšanai vajag vismaz divus darbiniekus — kvalificētu vadītāju un personu, kas risina administratīvos jautājumus. Tomēr tas ir atkarīgs no esošā teritoriālās organizācijas līmeņa un tā, vai vietējās sabiedrības virzītās attīstības partnerības var veidot sadarbības komandas ar citām aģentūrām un partnerībām vai paļauties uz to resursiem. *LEADER* grupām valstīs, kur lauku teritorijās ir maz citu organizāciju, jāvelta vairāk uzmanības iedzīvināšanai un spēju veidošanai, un tām bieži vajadzīgi 45 pieredzējuši cilvēki.

Pamatdarbības un iedzīvināšanas izmaksu proporcija regulā nav norādīta un ir atkarīga no vietējai partnerībai deleģēto administratīvo uzdevumu skaita. Tomēr kopumā partnerībai iedzīvināšanai un vietējās sabiedrības iniciatīvas mobilizēšanai ir jāpiešķir iespējami daudz līdzekļu.

4. nodaļa. Kādēļ sabiedrības virzīta vietējā attīstība jārealizē pilsētās un kā to darīt?

4.1. Ievads. Pilsētu sabiedrības virzīta vietējā attīstība

Pilsētu sabiedrības virzīta vietējā attīstība paver plašas iespējas risināt noteiktas problēmas pilsētās un izmantot iedzīvotāju, uzņēmēju un pilsoniskās sabiedrības neizmantotās iespējas, lai veicinātu attīstību. Iepriekš daudzas augšupējas pieejas pilsētu teritorijās lielu uzmanību veltīja ekonomiskai attīstībai un sociālai iekļaušanai. Tie ir nozīmīgi uzdevumi, kam, visticamāk, arī turpmāk būs veltīta uzmanība, taču domājams, ka lielāku vērību iegūs arī jauna pieeja vietējās sabiedrības pārvaldībai attiecībā uz sabiedrisko telpu, mājokļiem, ilgtspējīgu pārtiku un vietēju enerģijas ražošanu un sadali. Par to liecina, piemēram, zemu oglekļa dioksīdu emisiju veicinošā kustība “*Transition Towns*³⁸”, kas strauji izplatās visā Eiropā.

Sabiedrības virzītas vietējās attīstības tipa risinājumi ir izstrādāti virknei ar pilsētu saistītu problēmu. 1990. gados galvenais akcents bija veltīts nelabvēlīgiem rajoniem pilsētu teritorijās. 2014.–2020. gada periodā gaidāms, ka sabiedrības virzīta vietējā attīstība iegūs daudzveidīgākas formas, risinot ar dažādām pilsētu teritorijām saistītas problēmas gan rūpniecības lejupslīdes, gan amatnieku teritorijās, kultūras un radošos rajonos, kādā noteiktā pilsētas rajonā vai visā pilsētā.

Pilsētu sabiedrības virzīta vietējā attīstība ir daļa no vispasaules kustības

Pilsētu sabiedrības virzītai vietējai attīstībai aizsākumi meklējami dažādās vietējās sabiedrības organizācijas formās. Tās vērojamas no vietējās teritorijas attīstības risinājumiem līdz sociālās ekonomikas izmantošanai. Pilsētu sabiedrības virzītas vietējās attīstības pamatā ir dažāda filosofija, kas izriet no dažādām valsts un starptautiskām tradīcijām.

- 19. gadsimta universitāšu kustība, ko universitāšu studenti izmantoja, lai veicinātu uzlabojumus nabadzīgajās pilsētu teritorijās (ASV un Apvienotajā Karalistē).
- Vietējās teritorijas attīstības risinājumi,³⁹ aptverot tos, kurus visvairāk skāra risināmā problēma, sabiedrības viedokļa veidošana par problēmu, vietējo līdzekļu noteikšana un apvienošana, kā arī iekļaujošas pārstāvniecības pieejas apstiprināšana.
- Sociālās ekonomikas modeļi (piemēram, sociālie kooperatīvi Itālijā) paplašinājās un tika piemēroti arī vietējam transportam, mājokļu kooperatīviem un dažādiem sociālās dzīves aspektiem, nodrošinot nodarbinātības iespējas noteiktām mērķgrupām.
- Čikāgas mikrorajonā tika izveidota organizācija, kas balstījās uz *Saul Alinsky* idejām (līdzīgi Londonas iedzīvotāju izveidotajai “kampaņai par iztikas minimumam atbilstīgu algu”).
- Uz aktīviem balstīta attīstība — tādu organizāciju veidošana kā vietējās attīstības uzņēmumi un attīstības fondi, kuriem ir nopietni bilances rādītāji un kas nodrošina darba telpas, atbalsta un citus pakalpojumus (piemēram, Berlīnes Sociālās ietekmes laboratorija⁴⁰ un *Creggan Enterprises* Derijā/Londonderijā, sk. 3. attēlu turpmāk.)

³⁸ <http://www.transitionnetwork.org/> Saite uz *Transition towns* tīmekļa vietni.

³⁹ Sk., piemēram, “Jaunā Oregonas modeļa” (*New Oregon Model*) piecu posmu aprakstu.

<http://sogpubs.unc.edu/electronicversions/pg/pgspsm04/article2.pdf>

⁴⁰ <http://socialimpactlab.eu/>

Eiropas pilsētām ir daudz jāmācās no šīs pieredzes, kā piedāvāt lētus mājokļus, uzlabot sabiedrības veselību un novērst noziedzīgu grupējumu radīto apdraudējumu, un vairāk jādalās pieredzē ar citām Eiropas pilsētām un pilsētām citās pasaules daļās.

- Seulas pilsētas mērs atbalsta vietējās sabiedrības attīstību pilsētas mikrorajonos, kuri ir saistīti ar viņa “Vienotas ekonomikas⁴¹” politiku, kurā alternatīvs ekonomiskās attīstības modelis balstās uz kopīgiem resursiem un tiek veicināts, izmantojot Seulas sociālās inovācijas parku.
- Japāna ir izveidojusi uz vietējo sabiedrību mikrorajona līmenī balstītu uzņēmējdarbības modeli, kas lielu uzmanību pievērš vides problēmām⁴².
- Jaunattīstības valstīs, piemēram, Taizemē un Indijā, sabiedrības virzīta vietējā attīstība bieži ir bijusi vērsta tikai uz tādiem politikas pasākumiem, kas paredzēti pilsētas teritorijā strādājošo nabadzīgāko iedzīvotāju stāvokļa uzlabošanai. Bangkokā sarežģītas zemes īpašumtiesību problēmas neoficiāli apdzīvotās vietās tika atrisinātas, izmantojot “kopīgas telpas” koncepciju, ilgtermiņa nomu parasti nodrošinot pašvaldībai⁴³ un tādējādi ļaujot sekmīgi pārvietot graustu rajonus.
- Medelīna Kolumbijā⁴⁴ 2013. gadā ieguva “gada pilsētas” nosaukumu un izmantoja uz vietējo teritoriju balstītas pieejas, lai risinātu ar vardarbību saistītas sociālās, pilsētas transporta, pakalpojumu sniegšanas un dzīves apstākļu problēmas Favelasā.
- Pasaules Banka ir apkopojusi visas savas vietējās un sabiedrības virzītas attīstības⁴⁵ pieejas, īpaši akcentējot veicinošos risinājumus.

3. attēls. Uzņēmuma struktūrvienības ar tirdzniecības centru *Rathmor* fonā — centrs pieder sociālajam uzņēmumam *Creggan Enterprises* Derijā/Londonderijā,⁴⁶ Apvienotā Karaliste

⁴¹ <http://www.shareable.net/blog/is-seoul-the-next-great-sharing-city>

⁴² http://fishes.org/en/aboutus/biography/writings/2007/writings_id000823.html

⁴³ <http://www.codi.or.th/housing/frontpage.html>

⁴⁴ <http://online.wsj.com/ad/cityoftheyear>

⁴⁵ H. Binswanger Mkhize, J. de Regt un S. Spector, *Local and Community Driven Development, moving to scale in theory and practice*, 2012.

<http://www->

[wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/2010/03/05/000333037_20100305000306/Rendered/PDF/533000PUB0comm1B1Official0Use0Only1.pdf](http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/2010/03/05/000333037_20100305000306/Rendered/PDF/533000PUB0comm1B1Official0Use0Only1.pdf)

⁴⁶ Sk. “Pilsētu attīstība ES”: 50 projektu, kurus 2007.-2013. gada periodā atbalsta ERAF, situācijas izpēte, [Derija/Londonderija](#).

Bijušas daudzas galvenajās programmās iekļautas vietējās sabiedrības iniciatīvas, pasākumi un inovācijas, kas ietvēra sabiedrības virzītas vietējās attīstības elementus. Vietējā attīstība ERAF regulā ir ietverta kopš 1989. gada.

- Pilsētu izmēģinājuma projekti (1989.-2006. g.) atbalstīja maza mēroga eksperimentālus pasākumus, kuri galvenokārt bija paredzēti nelabvēlīgiem rajoniem.
- Pilsētu vietējās iniciatīvas programmas (1994.-1999. g., 2000.-2006. g.) veidoja uz vietējo teritoriju balstītas pieejas, kurus pilsētas iestāžu vadībā īstenoja ieinteresēto personu grupas. Projektu paketei parasti tika piešķirts ES finansējums aptuveni EUR 10 miljonu apmērā. Pilsētu programmas koncentrējās uz nelabvēlīgajiem pilsētu rajoniem ar aptuveni 10 000 iedzīvotāju un vāju pilsoniskās sabiedrības un uzņēmēju līdzdalību⁴⁷. Dažām programmām, piemēram, Arhusā, Havrā un Halifaksā, bija vairāk proaktīva pieeja spēju veidošanā vietējā sabiedrībā, pamatojoties uz organizācijām, lai efektīvi pārvaldītu projektus, un Halifaksā programmas daļas nodrošināja struktūrvienības, kas darbojās saskaņā ar vietēju īstenošanas kārtību.
- Pilsētas dimensija priekšplānā tika izvirzīta 2007.-2013. gada plānošanas periodā, kad ERAF izmantoja integrētā pilsētu attīstībā aptuveni pusē reģionu⁴⁸. Dažās pilsētās tika veikti ievērojami eksperimenti ar īstenošanas procesu.
- Arī programma *URBACT* ir apvienojusi ieinteresētās personas virknē tēmu aptuveni 500 vietējās atbalsta grupās, tomēr jānorāda, ka programma *URBACT* ir vairāk orientēta uz pilsētu salīdzinājumā ar sabiedrības virzītu vietējo attīstību⁴⁹. Katra grupa strādā, izmantojot *URBACT* metodi⁵⁰ — tas ir svarīgs līdzdalības princips, vairākām ieinteresētajām personām izstrādājot vietējos rīcības plānus. Liela daļa šo vietējo rīcības plānu ir veltīta problēmu risinājumam vietējās teritorijās, padarot tos par noderīgiem piemēriem, kāda varētu būt pilsētu sabiedrības virzīta vietējā attīstība⁵¹ dažādām tēmām dažādos kontekstos.

Pamatojoties uz šo līdzšinējo pieredzi, sabiedrības virzītas vietējās attīstības ideja ir iekļauta *CPR* 2014.-2020. gadam. Attiecībā uz ERAF sabiedrības virzīta vietējā attīstība ir jāplāno programmās, izmantojot īpašu sabiedrības virzītas vietējās attīstības investīciju prioritāti 9d, kas iekļauta 9. tematiskajā mērķī “nabadzības un sociālās atstumtības problēmas risināšana”. Tomēr pasākuma joma var aptvert plašu visu tematisko mērķu diapazonu, lai veicinātu gudru, ilgtspējīgu un iekļaujošu izaugsmi.

4.2. Stratēģijas pilsētu sabiedrības virzītai vietējai attīstībai

Jebkurā teritorijā var būt sektoru pamatnostādņu, teritorijas politikas un vietējās sabiedrības virzītu risinājumu apvienojums. Turpmāk 4. attēls diagrammas veidā atspoguļo šo saistību.

⁴⁷ *Urban 2* galīgais *Ecotec* (tagad *Ecorys*) 2006. gadā veiktais vērtējums. [Urban 2 final evaluation](http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2006/urbanii/final_report.pdf) http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2006/urbanii/final_report.pdf

⁴⁸ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/guides/urban/index_en.htm

⁴⁹ *URBACT* vietējā atbalsta grupa apvieno dažādas ieinteresētās personas, un to vada pilsētas pašvaldība, kuras pārziņā ir vietējā rīcības plāna izstrāde. Tomēr grupai nav līdzekļu garantijas rīcības plānam, un projektiem jāmeklē finansējums no valsts un ES līdzekļiem.

⁵⁰ Saite uz *URBACT* rīkkopas 2. versiju: <http://urbact.eu/en/news-and-events/view-one/news/?entryId=5288>

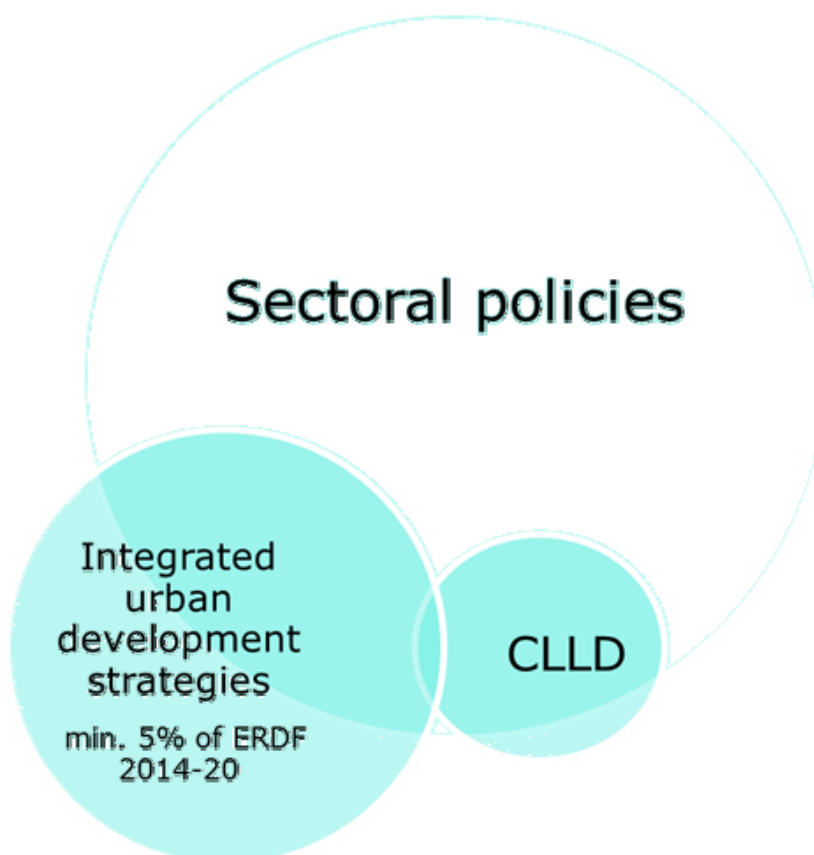
⁵¹ *P. Soto* ar *M. Houk* un *P. Ramsden*, 2012. gads *Sabiedrības veicinātas vietējās attīstības īstenošana pilsētās: ko varam mācīties no URBACT*. http://www.ville.gouv.fr/IMG/pdf/implementing_clld_lessons_from_urbact.pdf

Sabiedrības virzītu vietējo attīstību varētu izmantot kā instrumentu augšupējām darbībām, kas nodrošina ieguldījumu integrētā pilsētu attīstībā saskaņā ar ERAF 7. panta 1. punktu: “.. integrētas darbības, lai risinātu pilsētu ekonomiskās, vides, klimata, demogrāfiskās un sociālās problēmas, ņemot vērā nepieciešamību attīstīt saikni starp pilsētām un lauku apgabaliem.” Šīs integrētās pilsētas attīstības stratēģijas ir nepieciešamas, lai piesaistītu vismaz 5 % no katras dalībvalsts ERAF piešķiruma, un pilsētas iestādes, kuras īsteno šīs stratēģijas, atbild vismaz par projektu atlasī. Tās var plānot kā konkrētus vairāku tēmu prioritāros virzienus pilsētas attīstībai, kā integrētas teritoriālās investīcijas (ITI) vai kā konkrētu pilsētas attīstības plānu.

Pilsētu sabiedrības virzītu vietējo attīstību var papildināt jebkurš no integrētiem pilsētu attīstības risinājumiem, piemēram, strādājot pilsētas rajona līmenī kā daļā no plašākas pilsētas stratēģijas, un tā var uzlabot iespēju īstenot sektora risinājumus.

Turklāt pilsētu sabiedrības virzītu vietējo attīstību var izmantot, lai ciešāk integrētā veidā apvienotu ERAF un ESF finansētus pasākumus, piemēram, veicot pilsētu rajonu atjaunošanu, investīcijas infrastruktūrā un papildinot tās ar izglītības un nodarbinātības veicināšanas pasākumiem vai bērnu aprūpes infrastruktūru, apmācību iespējām un darbu jaunajiem vecākiem pilsētas rajonā.

4. attēls. Nozaru politikas, integrētu pilsētu attīstības stratēģiju un sabiedrības virzītas vietējās attīstības saistība

Pilsētu sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiskā mērķa izvēle

Domājams, ka 2014-2020. gada periodā sabiedrības virzītu vietējo attīstību varēs izmantot plašā tematisko mērķu diapazonā. To var izmantot, lai samazinātu CO² emisiju pilsētas rajonā, lai ražotu enerģiju, radītu kopīgas izmantošanas un aprītes ekonomiku, integrētu migrantus un veidotu sociālo kohēziju, radītu vietējas darba vietas, risinātu bezpajumtniecības problēmu, kā arī narkotiku tirdzniecības un ielu noziedzību problēmas, uzlabotu veselību un labklājību, veidotu un uzturētu parkus un dārzus un audzētu pārtiku. Tie ir tikai daži stratēģiskie mērķi, kurus vietējās grupas var izraudzīties. Bieži, sākot strādāt ar viena aspekta mērķi, vietējā grupa paplašina savu darbību un risina citas jaunas problēmas.

Vietējās teritorijas ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni

Pilsētu sabiedrības virzīta vietējā attīstība var būt nozīmīga, lai palīdzētu vietējai sabiedrībai samazināt oglekļa dioksīda emisiju līmeni un tādējādi dotu savu ieguldījumu Eiropas 2020. gada mērķu sasniegšanā. Daudzas no visefektīvākajām pieejām balstās uz vietējās sadarbības formām. Tas var ietvert jaunus veidus automobiļu kopīgā izmantošanā, pārejot no individuāliem centieniem uzlabot enerģijas taupību ielas vai pilsētas līmenī uz modernizētiem risinājumiem vietējās teritorijas atjaunojamās enerģijas ražošanai (vējš, ūdens un biomasa). Monteveglio piemērs Boloņas teritorijā apliecina, ka tas ir iespējams (sk. 18. izcēlumu turpmāk).

18. izcēlums. Monteveglio pilsētas administrācijas atbalstīta pāreja

Monteveglio ir neliela pilsēta 20 km no Boloņas, un tā apņēmusies pāriet uz ekonomiku ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni. Šādā nolūkā pašvaldība 2009. gadā parakstīja partnerības līgumu ar vietējo pārejas grupu, un kopā tās strādā pie virknes inovatīvu stratēģiju. Šī mazā pilsēta un tās teritorija un kļuvusi par laboratoriju eksperimentam, kurš balstās uz spēcīgu partnerību starp vietējo pārejas grupu un pašvaldību. Kopš 2009. gada stratēģiskā līguma slēgšanas starp abām struktūrvienībām, paredzot 4 gadu darbu pie dažādiem jautājumiem, tostarp enerģētikas, lauksaimniecības, izglītības un sociālās inovācijas. 5. attēls atspoguļo to pieejas principu apļa diagrammu.

Enerģētika. Fotoelektriskās enerģijas iepirkuma grupu izveides pamatā ir atjaunojamo energoresursu un emisiju samazināšanas nepieciešamība, ne tikai ekonomiskas intereses. Pilsēta īstenoja *EII ENESCOM* projektu, iesaistot sešas citas vietējās pašvaldības un 12 starptautiskus partnerus. Vietējās pašvaldības pievienojās Pilsētu mēru paktam un pārbaudīja virkni jaunu izglītojošu rīku iedzīvotājiem, amatpersonām un politiķiem. Pieeja tika izmēģināta *Emilia Romagna* administratīvajā reģionā.

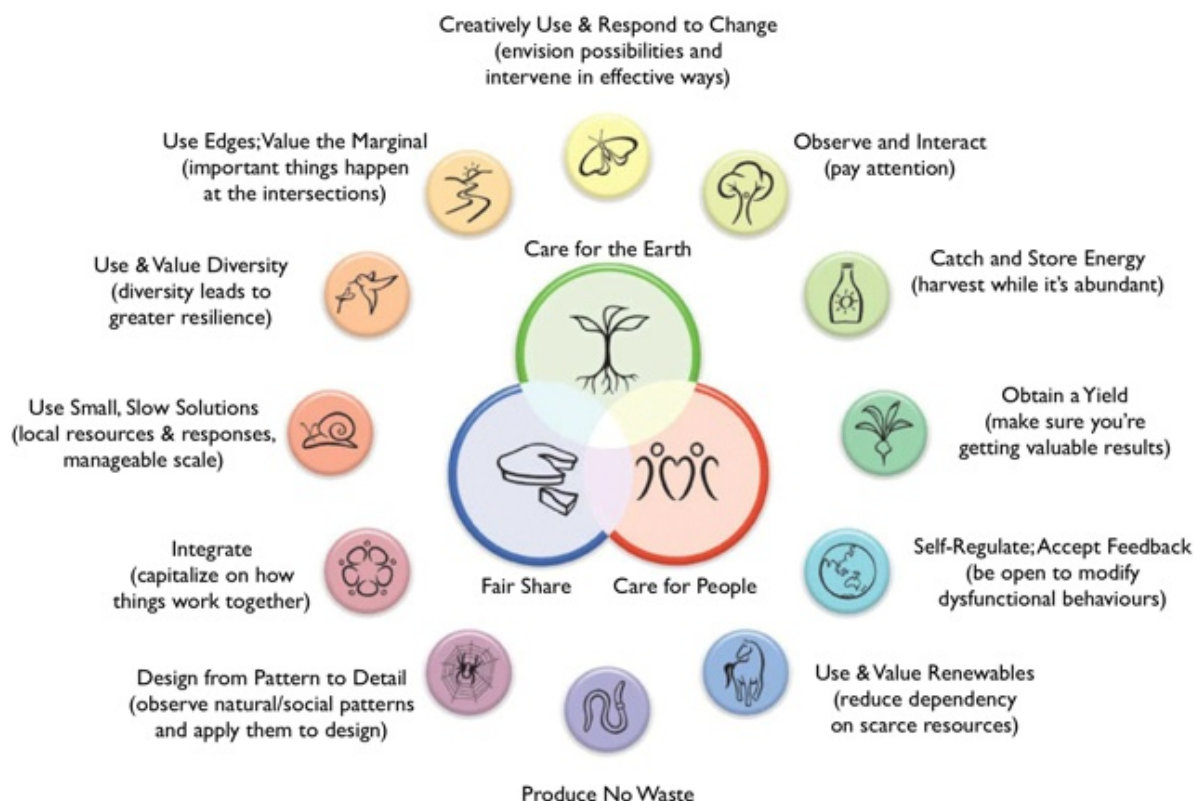
Lauksaimniecība. Projekta "*Streccapogn*" izstrāde — asociācija un bioloģiskās lauksaimniecības uzņēmums, kas ražo senu vietējo šķirņu graudaugus un labību, dārzeņus un augļus. Saistīts arī ar vietējiem lauksaimniekiem, kas nodrošina sociālo darbu, un iekļaujas plašākā programmā "Ilgspējīga pārtika".

Izglītība. Eksperimentālas izglītības programmas par enerģētiku izveide, lai atbalstītu skolotājus un speciālistus vides izglītībā par enerģētikas jautājumu risināšanu. Pedagogiem tika piedāvātas jaunas koncepcijas un mācīšanas stratēģija, lai nodotu šīs koncepcijas skolēniem un studentiem.

“Ilgtspējīgas pārtikas dekaloga”⁵² izveide, lai informētu iedzīvotājus par pārtikas ražošanu, tās ietekmi uz siltumnīcefekta gāzu emisijām un daudz plašākā skatījumā uz ekonomiku un ekoloģiju un pārtikas un veselības saistību.

Sociālā inovācija. Piecas pašvaldības, tostarp Monteveglio, izmantoja metodi — iedzīvotāju iniciatīvas pārskatu —⁵³ pirms balsošanas par apvienošanu, lai palīdzētu iedzīvotājiem gūt labāku izpratni par pasākumu iedzīvotājiem pirms balsošanas.

5. attēls. Monteveglio izmantotā diagramma, lai informētu par pilsētas aprites ekonomikas principiem

Sabiedrības virzīta vietējā attīstība pilsētvides atjaunošanai

Pilsētvides atjaunošana ir ERAF joma kopš pirmajiem pilsētu izmēģinājuma projektiem 1989. gadā, ko īstenoja divās *URBAN* Kopienas iniciatīvas programmās.

Visbiežāk pilsētvides atjaunošana koncentrējās uz vecākām un nabadzīgākām pilsētu teritorijām, bieži ar ievērojamu migrantu skaitu. Uzmanība veltīta arī ārējās perifērijas dzīvojamajiem rajoniem, tostarp saliekamu konstrukciju namu dzīvojamajiem rajoniem Austrumeiropā. Iespējami ļoti dažādi pasākumi, sākot no kopīgās telpas konstruktīviem risinājumiem un vides uzlabojumiem un beidzot ar vienkāršākiem pasākumiem, galveno uzmanību pievēršot apmācībām, kultūras pasākumiem, bērnu aprūpei u. c. Vislabākās atjaunošanas programmas panākumus gūst, apvienojot intensīvus un mērenus pasākumus, kā Dīsburgā, par kuru stāstīts 19. izcēlumā turpmāk.

⁵² <http://www.transitionnetwork.org/projects/sustainable-food-project>

⁵³ <http://www.healthydemocracyoregon.org/citizens-initiative-review>

19. izcēlums. Dīsburga-Marksloha (Vācija) — līdzdalības pieeja integrētai pilsētvides attīstībai

Dīsburga-Marksloha Ziemeļreinā-Vestfālenē ir piemērs līdzdalībai un integrētai pieejai pilsētvides atjaunošanai pilsētas rajonu līmenī, apvienojot vairākus administrācijas ierosinātus leņķus pilsētas attīstības elementus ar pilsētas rajonu un iedzīvotāju augšupēju līdzdalību. Darbs sākās 1980. gadu vidū, saistot dažādas finansējuma programmas, lai īstenotu vienotu stratēģiju.

Risinājumu veido investīcijas, lai uzlabotu fiziskos un vides dzīves apstākļus, izveidojot zaļo jostu. To īstenoja, izmantojot iedzīvotāju un iesaistīto dalībnieku uz līdzdalību, tīklu un spēju veidošanu balstītu stratēģiju. Fiziskās pārmaiņas papildināja intensīvs un pastāvīgs dialogs par visa pilsētas rajona nākotni.

Atjaunošanas pasākumu rezultātā ieguvēja bija visa Marksloha — tika uzlabota vides kvalitāte un labāk strukturēta sabiedriskās telpas sistēma. Mērķa teritorijas iedzīvotājiem, kurus ietekmēja veco ēku nojaukšana un pārvietošana, tika izstrādāti pielāgoti risinājumi, lai mazinātu tiem sagādātos nepatīkamos apstākļus. Aktīvie pilsētas rajona tīkli (piemēram, konferences, vietējās uzņēmējdarbības apvienības) ir cieši iesaistījušies ilgtermiņa diskusijā par stabilizāciju teritorijā un arvien vairāk kā partneri iesaistījušies ilgspējīgu stratēģiju izstrādē. Ieguvēji no uzlabota rajona tēla ir arī vietējie tautsaimniecības dalībnieki, piemēram, migranti, kuri uzsāk uzņēmējdarbību, vai citi mazie uzņēmumi.

Pilsētas rajons vertikāli pārvaldības ķēdes veidā bija saistīts ar pilsētu un Ziemeļreinas-Vestfālenes vadību, kas kopā ar ERAF līdzfinansēja plānu. Izmantojot *Soziale Stadt*⁵⁴ programmu, tas bija ieguvējs apgūstot arī 80 citu tādu reģiona pilsētu rajonu politiku, kuri iesaistījās līdzīgā procesā. Dīsburga ir dalījies savā pieredzē ar citām ES pilsētām, izmantojot *URBACT REGGOV*⁵⁵ tīklu un ir viena no ES *Urban 50* situāciju izpētes pilsētām⁵⁶.

Darbs ar nelabvēlīgos apstākļos esošām kopienām

Pilsētu sabiedrības veicināta vietējā attīstība piedāvā reālas iespējas, lai strādātu ar nelabvēlīgos apstākļos esošām kopienām, taču vietējām rīcības grupām ir jānodrošina pietiekama pārvaldības spēja.

URBACT ietvaros tīkls *NODUS Alba Iulia* izstrādāja vietēju stratēģiju, izmantojot visaptverošu pieeju romu kopienas līdzdalībai nelabvēlīgu dzīvojamo kvartālu attīstības plānošanā pilsētas rajonā. Tā kā starp romu un pārējo iedzīvotāju grupām nebija uzticības, bija iesaistīta ārēja palīdzība. Tika veikti būtiski nelieli uzlabojumi, tostarp nolaistu iekšpagalmu pārveidojot par bērnu rotaļu laukumu (sk. 6. attēlu turpmāk).

URBACT projekts *ROMANET* bija īpaši paredzēts romu tautības iedzīvotājiem, un tā ietvaros tika izveidotas vietējās atbalsta grupas un izstrādāti vietējie rīcības plāni deviņās partnerpilsētās. Udines mērs *Furio Honsell* rakstīja:

⁵⁴ Vācijas federālo *Soziale Stadt* (sociālo pilsētu) programmu var izmantot visā Vācijā, un to pārvalda un finansē gan *Lander* valdības, gan arī ERAF un ESF. Programma atbalsta pilsētu rajonu atjaunošanas iniciatīvas, izmantojot augšupēju metodoloģiju. Sociāli integrēta pilsēta Ziemeļreinā-Vestfālenē, lai uzlabotu situāciju nelabvēlīgās teritorijās. http://www.soziale-stadt.nrw.de/downloads/en/1009_socially_integrative_city_klein.pdf

⁵⁵ <http://urbact.eu/en/projects/disadvantaged-neighbourhoods/reg-gov/our-outputs/>

⁵⁶ Reģionālās politikas un pilsētpolitikas ĢD veica plašu pētījumu par ES pilsētu praksi, izmantojot ERAF finansējumu. http://ec.europa.eu/regional_policy/projects/practices/details.cfm?sto=2656&pay=ALL®ion=ALL&obj=ALL&lan=7&defl=EN&the=

“Mums tagad ir integrēta stratēģija visnopietnāko nelabvēlīgāko Udines pilsētas iedzīvotāju — romu kopienas pārstāvju — vajadzību risināšanai. Projekts *Romanet* padarīja “mazāk aizsargātos iedzīvotājus pamanāmus” un ļāva mērķtiecīgāk īstenot mūsu veselības stratēģijas, veicinot veselīgāku dzīvesveidu. Mums joprojām ir jārisina nelikumīgas situācijas, īpaši attiecībā uz apmetņu vietām, taču tagad mēs varam balstīties uz integrētu stratēģiju. Mēs esam apzinājuši dažādās situācijas, un mums ir veicinoši pasākumi labāku dzīves piemēru apliecināšanai romu jauniešiem.”

6. attēls. Alba Iulia, 2. dzīvojamais kvartāls pirms un pēc pārmaiņām (avots: ES 50 situāciju izpētes ziņojums)

Projekta *ROMANET* rezultātā tikai izstrādāti vairāki ieteikumi⁵⁷ par to, kā strādāt ar romu tautības iedzīvotājiem pilsētās noteiktās politikas jomās, balstoties uz partnerpilsētās gūto pieredzi.

20. izcēlums. Terasa — Katalonija, Spānija

Katalonijā līdzekļus ieguldījumiem nelabvēlīgos pilsētu rajonos reģionālā līmenī koordinē Katalonijas padome, tomēr plānošana un darbu īstenošana norit vietējā līmenī. Terasas *District 2* plāns veicināja sociālo integrāciju vietējā pilsētas rajonā, kurā bija augsts konfliktu un sabiedrisko nekārtību risks strauja imigrantu pieplūduma rezultātā. Reģionālās pilsētvides atjaunošanas programmas atbalstītais plāns sociālos pasākumus un pilsētvides atjaunošanu apvienoja vienotā pārveides procesā, mazinot rajona segregāciju no pārējās pilsētas un uzlabojot tā nepatīkamo spriedzes situāciju un konfliktu reputāciju. Plānu īstenoja ar plašu iedzīvotāju līdzdalību un apstiprinātu transversālu pieeju starp dažādiem pašvaldības pakalpojumiem. Tas ietvēra arī kopīgo pilsētas teritoriju, piemēram, skvēru un parku, pārveidošanu (sk. 7. attēlu turpmāk).

⁵⁷ <http://urbact.eu/en/projects/active-inclusion/roma-net/our-outputs/>

7. attēls. Atjaunota sociālā telpa Terasas parkā

Radošuma klasteri

Daudzās pilsētās ir kultūras un radošuma kvartāli, kas gadu gaitā organiski auguši ar dažādu individuālu projektu atbalstu. Pilsētas sabiedrības virzīta vietējā attīstība paver iespējas saskaņotākam darbam ar plašu ieinteresēto personu, īpaši pašu radošo uzņēmēju, līdzdalību. Šajos pilsētas rajonos ir nepieciešama rūpīga plānošana un līdzdalība, lai pasargātu tos no pārāk straujas ģentifikācijas un mājokļa īpašumu attīstības, kam var būt nelabvēlīga ietekme uz ekonomisko izaugsmi. Vietēji balstītas stratēģijas var nodrošināt darba vietas, izpētīt kopienas pilnvarotu zemes īpašumtiesību potenciālu, uzlabot sabiedrisko teritoriju un sadarboties ar zināšanu centriem. Tādējādi tiek palielināta saistība ar tīmekļa dizainu, mobilo tālrunu lietojumprogrammām un sociālām inovācijām.

Eiropas pilsētās ir daudz piemēru teritorijām, kurās šāda veida pieeja būtu izmantojama. Tomēr lielākajā daļā joprojām ir raksturīga lejupēja plānošana.

21. izcēlums. *Shoreditch Trust* un radošs kvartāls Londonā

*Shoreditch Trust*⁵⁸ izauga no desmit gadus ilgušās programmas *New Deal for Communities* teritorijai un tādējādi bija pilsētas teritorijas pārvaldības valdes pēctece organizācija. Šī organizācija sniedz virkni pakalpojumu un īsteno projektus, ietverot restorānus, darba telpas un atbalstu, kā arī organizē vietēja mēroga festivālus un ielu pasākumus. Teritorija ir mājvieta vienam no Eiropas lielākajiem radošajiem klasteriem un saņēmusi ERAF atbalstu secīgajos *Objective 2* plānošanas periodos laikā no 1994. līdz 2006. gadam.

Teritorija tagad lepojas ar māksliniekiem, dizaineriem, tīmekļa video un jauno informācijas un komunikācijas tehnoloģiju profesionāļiem. Ielu ainavu veido vecas, pārveidotas darbnīcas, piemēram, tējas ražotne, 60. un 70. gada biroji un dzīve jumta stāvā, ko papildina klubi, bāri un kafejnīcas. Galvenās ēkas pārveidi piedzīvoja 1990. gados, tostarp arī *White Cube* galerija un *Circus Space*. ERAF atbalstīja arī Haknijas koledžas jauno *Shoreditch* studentu pilsētiņu, kas ieguvusi lielu plašsaziņas līdzekļu interesi. Tā saucamais "Silikona aplis" *Old Street* ielā atrodas uz robežas ar teritoriju vietā, kur ar ERAF finansējumu nesen tika izveidots atbalsta centrs *IDEA London* un ko valdība nesen pārdēvēja par *Tech City*⁵⁹. Visa šī pilsētas teritorija ir kļuvusi par vienu no Eiropas galvenajām un aktīvākajām jauno plašsaziņas līdzekļu zonām.

⁵⁸ <http://www.shoreditchtrust.org.uk/>

⁵⁹ <http://www.techcityuk.com/>

8. attēls. Skats no putna lidojuma — Silikona aplis, *Shoreditch*, Londonas austrumu daļa

Tallinas “Radošais katls” veidojās bijušās elektrostacijas vietā netālu no pilsētas centra. Projektu īstenoja sociālais uzņēmums “Radošā dome”. Tas apvienoja ekspertus un pārstāvjus no daudzām organizācijām un jomām, tostarp universitātēm, vairākām mākslinieku apvienībām, kā arī uzņēmējus un arhitektus. Projekta rezultātā, aktīvi līdzdarbojoties vietējiem ar mākslas un dizaina pasauli saistītiem pārstāvjiem, ir iegūta 10 000 kvadrātmetru liela, unikāla dizaina galerija, darba telpa un sabiedriska vieta. Tā tiek izmantota gan kā mākslas telpa, gan uzņēmējdarbības atbalsta centrs.

9. attēls. Daļa no “Radošā katla” Tallinā, Igaunijā

Pilsētu un lauku sabiedrības virzīta vietējā attīstība

Bieži problēmu teritorijas atrodas starp pilsētu pašvaldību robežām vai — lauku un pilsētu teritoriju gadījumā — uz apbūvētās teritorijas robežas, aptverot gan pilsētu, gan lauku pašvaldības. Šīs piepilsētas teritorijas dažkārt tiek ignorētas, un vienai pašvaldībai var būt grūti risināt ar to saistītās problēmas, jo tās nebeidzas līdz ar robežu, problēmsituācija kaimiņu teritorijā ietekmē arī otru teritoriju, un pilsoņi vai iestādes bieži vēlas izmantot “brīvā ceļotāja” principu.

Ir trīs pilsētu un lauku partnerības galvenie veidi.

- Nelieli pilsētu pakalpojumu centri, kurus aptver lauku teritorijas — šāds radoša risinājuma piemērs ir Elstouna Saibermūra (Apvienotā Karaliste).
- Piepilsētas teritorijas lielu pilsētu nomalē. Šādas teritorijas bieži apdraud vājas kvalitātes attīstība.
- Lauku un pilsētu partnerības, kuras koncentrējas uz atsevišķām problēmām, piemēram, atkritumu apsaimniekošana, ūdens apgāde un apstrāde, transports. Tām ir tendence organizēt savu darbu, izmantojot dažādu pašvaldību sadarbību, un tām ir mazāk iespēju izmantot sabiedrības virzītas vietējās attīstības veida pieeju.

Lauku un pilsētu partnerības piedāvā iespējas attīstīt jaunas formas partnerības, lai risinātu atjaunojamas enerģijas nodrošinājumu, izmantojot saules, atkritumu, vēja un ūdens enerģijas resursus. Lauku un pilsētu partnerības var pavērt iespējas jauna tipa sabiedrības virzītai vietējai attīstībai. Tā varētu ietvert inovatīvus atjaunojamas enerģijas projektus, projektus atkritumu pārstrādei un jaunu pieeju meklējumiem resursu produktivitātei un pārtikas ražošanai, ietverot formalitāšu mazināšanu un brīvā laika pavadīšanas un tūrisma aspektus. Kā liecina Monteveglio piemērs, partnerības starp pilsētu patērētājiem un lauku ražotājiem veido ilgtspējīgu pārtikas apriti (sk. 18. izcēlumu iepriekš).

22. izcēlums. *Alston Cybermoor* — digitāla pilsēta lauku apvidū

Elstonas *Alston Cybermoor*⁶⁰ ietver virkni sabiedrības virzītu projektu izolētā un tīreļa ieskaudā pilsētā Anglijas ziemeļos. Vietējie partneri ir izveidojuši dinamisku kiberpilsētiņas kopienu, lai radītu saikni starp laukiem un pilsētu un novērstu pilsētas un to ietverošās purvainās teritorijas izolāciju. Pilsēta ir veidota kā sociāla uzņēmuma klusters, un tā ir ieguvusi vairākas balvas — par to arī rakstīts gan valsts, gan Eiropas presē.

Tā kā teritorijā nebija galveno telekomunikāciju operatoru nodrošināta platjoslas pakalpojuma, vietējā sabiedrība rada risinājumu un izveidoja *Alston Cybermoor*, lai nodrošinātu piekļuvi platjoslas pieslēgumam. Šī iniciatīva ir veicinājusi vairāku citu uzņēmumu rašanos, piemēram, daži no jaunākajiem koncentrējas uz elektriskajiem velosipēdiem, vietējā ūdens enerģijas izmantošanu un vietējo transportu. Daudzus dažādus vietējos pasākumus organizē paši vietējie iedzīvotāji vai arī tos nodrošina sociālie uzņēmumi.

Elstonā ir Apvienotajā Karalistē augstākā platjoslas pieslēguma pakalpojuma izplatība pašvaldībā. Te ar datoriem ir nodrošināti 88 % no 670 mājokļiem, piedāvājot arī apmācības datoru lietošanā. Iedzīvotāji divreiz vairāk nekā valstī vidēji (30 %) izmanto internetbankas pakalpojumus, bet 40 % lieto datorus mācībām. Šīs teritorijas tīmekļa vietne ir aktīvākā pašvaldības tīmekļa vietne Anglijā⁶¹.

Vietējo partnerību pasākumi ir veicinājuši vietēju radošu un ražošanas nozaru attīstību un apliecina, ka arī mazai pilsētai var būt nākotne globalizētā pasaulē, ja tā darbojas vienoti. Finansējums tika iegūts no vairākiem avotiem, tostarp valsts, reģionāliem un ES (gan *LEADER*, gan ESF) līdzekļiem.

⁶⁰ <http://www.cybermoor.org/>

⁶¹ <http://www.networkforeurope.eu/files/File/CCT/Alston%20Cybermoor.pdf>

Dažās lauku teritorijās nācies sastapties arī ar problēmu, ka, pamatojoties uz *LEADER* pieeju, lauku sabiedrības veicinātu vietējo attīstību nav iespējams īstenot galvenajos pilsētu pakalpojumu centros virs noteiktā lieluma. Lauku un pilsētu sabiedrības veicināta vietējā attīstība, apvienojot līdzekļus, var rast šāda veida sadarbības iespējas.

10. attēls. *Amersfoort NL* ilgspējīgas pārtikas partnerības

Amersfoort ir daļa no *URBACT* ilgspējīgas pārtikas tīkla⁶², ko īsteno Briseles pilsēta. Tas koncentrējas uz pārtikas ražošanu, izplatīšanu un baudīšanu. *Amersfoort* ir radījis virkni vietēju iniciatīvu, tostarp zemnieku tirgus, velosipēdu piegādi, informācijas sniegšanu, organizējot pārtikas gadatirgus un festivālus, pārtikas produktu audzēšanu un ieteikumus atkritumu samazināšanai. *Amersfoort* strādā *URBACT* projektā partnerībā ar desmit pilsētām Eiropā.

Sabiedrības virzītas vietējās attīstības risinājumu koordinēšana pilsētā reģionālā līmenī

Pasākumi pilsētu rajonos var iegūt arī no stratēģiskās koordinācijas pilsētu reģionālā vai lielpilsētu līmenī, nevis zemākā rajona vai pašvaldības līmenī. Šāda augstāka līmeņa koordinācija ir nepieciešama, lai piesaistītu papildu resursus un mazinātu ārējo faktoru ietekmi. Akcents uz mazām, nelabvēlīgām teritorijām, kas raksturīgas iepriekšējām *URBAN* programmām, dažkārt uzlabo teritorijas, taču tas var notikt arī uz citu kaimiņu teritoriju rēķina. Tipisks piemērs saistībā ar pilsētu varētu būt policijas un citu iestāžu centieni ar agresīviem policijas pasākumiem "iztīrīt" tās zināmās ielas, kurās norit narkotiku tirdzniecība un tiek sniegti prostitūcijas pakalpojumi. Problēmas risinājuma vietā prostitūcija un narkotiku tirdzniecība pārcelsies uz tuvāko kaimiņu rajonu.

Parasti arī pārvaldība ir sadrumstalota, un bieži tikai pilsētas reģionālā līmenī pietiekami daudz resursu var mobilizēt, lai problēmu risinātu vienlaikus vairākos kaimiņu rajonos un nodrošinātu, ka citos tuvējos rajonos situācija nepasliktinās, ja vienā tā uzlabojas.

⁶² <http://urbact.eu/en/projects/low-carbon-urban-environments/sustainable-food-in-urban-communities/partner/?partnerid=645>

URBACT NODUS tīkls uzskatīja, ka no šādām problēmām var izvairīties, sabiedrības virzītas vietējās attīstības teritorijas nosakot pilsētas reģionālā vai funkcionālā pilsētas teritorijas līmenī. Tas ļauj uzraudzīt un pārbaudīt, vai negatīvi ārēji faktori nepārsniedz pozitīvos ieguvumus un vai risinājumi ir saistīti ar plašāku pilsētas tautsaimniecību un darba tirgu. Pasākumus joprojām organizē darba grupas vietēji pilsētu rajonos.

4.3. Partnerība. Kā izmantot sabiedrības virzītu vietējo attīstību, lai veidotu efektīvas apvienības pilsētu kontekstā?

Sabiedrības virzītas vietējās attīstības partnerības var pielāgot daudzām un dažādām partnerībām, kuras visbiežāk sastopamas pilsētu teritorijās. Tās var veidot uz jau esošo partnerību bāzes vai arī var darboties, papildinot jau esošo darbību.

Esošās valsts sektora organizācijas var izmantot kā atbildīgās struktūras, sabiedrības virzītas vietējās attīstības partnerībām darbojoties kā sava veida darba grupai, lai risinātu konkrētās problēmas, ja vietējā rīcības grupa cita starpā vismaz izstrādā stratēģiju un atlasa projektu. Tādēļ svarīgi ir apzināt arī citus tīklus, lai palīdzētu sabiedrības virzītas vietējās attīstības iniciatīvām rast savu vietu jau esošajā struktūrā.

49 % balsstiesību nosacījums partnerībām (CPR 32. panta 2. punkta b) apakšpunkts), proti, lēmumu pieņemšanas līmenī ne publiskām iestādēm, ne atsevišķai interešu grupai nav vairāk kā 49 % balsstiesību, nemazina vietējo pašvaldību nozīmi. Ja šo nosacījumu pareizi piemēro, tas var stiprināt tās. Vienlaikus sabiedrības virzīta vietējā attīstība ļauj mobilizēt privāto ieinteresēto personu un pilsoniskās sabiedrības resursus, prasmes un enerģiju.

Pilsētu sabiedrības virzītas vietējās attīstības partnerības var paplašināt daudzpakāpju pārvaldības robežas, iesaistot veselības, izglītības, brīvā laika pavadīšanas, sporta un komunālo pakalpojumu uzņēmumu pārstāvjus.

Tīklu plānošana un spēju veidošana pilsētu rajonos

Tā kā pilsētās ir liels iedzīvotāju skaits un blīvums, tās ir sarežģītāka cilvēku vide nekā cita veida teritorijas. Pilsētās ir lielāka iedzīvotāju daudzveidība un vairāk uzņēmumu un pilsoniskās sabiedrības organizāciju. Jaunām vietējām rīcības grupām ir svarīgi noskaidrot kopainu — kas teritorijā jau notiek. Kad jauna vietējā rīcības grupa tikko sāk veidoties, tai sākumā ir jāizmanto līdzdalības pieejas karšu izveidošanai, lai noteiktu aktīvās vietējās organizācijas, noskaidrotu to spējas un resursus (personāls, projekti) un dokumentētu to līdzekļus (apgrozījums, pašvaldībai piederošās ēkas, darba telpas u. c.). Šādi pasākumi palīdz iegūt labu pārskatu un nodrošināt, ka nenotiek dublēšanās. Šos darbus var veikt vietējās kopienas organizācijās strādājošie pētnieki.

CPR nosaka, ka nevienai atsevišķai grupai sabiedrības virzītā vietējā attīstībā nevar būt vairākuma kontrole. Pilsētu teritorijās tas nozīmē, ka pilsoniskās sabiedrības un privātā sektora organizācijām būs jāuzņemas noteiktāki pienākumi vietējo stratēģiju izstrādē un īstenošanā, nekā tas bija, piemēram, Pilsētas vietējās iniciatīvas programmās.

Visas sabiedrības virzītas vietējās attīstības vietējās rīcības grupas izmanto vienādas veicināšanas, iedzīvināšanas un aktivizēšanas formas. Vietējai plānošanai ir izstrādātas vērtīgas

līdzdalības kartēšanas metodes. Tāds piemērs ir “Reālā plānošana”,⁶³ kad uz galda tiek nolikta liela mēroga teritorijas kartes kopija. Karti pēc tam var papildināt ar vienkāršiem galveno ēku modeļiem vai vietējās teritorijas fotoattēliem. 11. attēlā redzams, kā bērni un pieaugušie strādā, plānojot reālus uzdevumus. Karti izmanto kā diskusiju instrumentu, kas ļauj dalībniekiem izpētīt problēmas esošajā apbūvētajā vidē un pārdomāt, kā teritoriju varētu attīstīt un mainīt nākotnē. Reālās plānošanas vērtība nav pati karte, bet ap to noritošās diskusijas. Šo metodi var izmantot kā ietvaru, lai noskaidrotu, ko iedzīvotāji vietējā teritorijā vēlas mainīt.

11. attēls. Vietējie iedzīvotāji strādā ar pamatkarti, veicot reālas plānošanas uzdevumu (avots: communityplanning.net)

Tagad ir pieejamas arī digitālas metodes aktīvu kartēšanai vietējā teritorijā. Projekta *Alston Cybermoor* tīmekļa vietnē ir iekļauts viss vietējo pakalpojumu un vietējo uzņēmumu saraksts⁶⁴. Ir izstrādātas sociālo plašsaziņas līdzekļu lietojumprogrammas, kuras palīdz vietējai sabiedrībai meklēt šāda veida informāciju. Viedtālruņi un globālās pozicionēšanas sistēmas ļauj tūlītēji augšupielādēt datus, fotoattēlus, intervijas un citus multivides materiālus, lai izveidotu reālu vietējās teritorijas karti.

Spēju veidošana, izmantojot vietējās rīcības grupas koordinātoru

⁶³ http://www.communityplanning.net/methods/planning_for_real.php

Vietējiem koordinatoriem nepieciešama gan empātija, gan diplomātijas prasmes, vienlaikus esot arī organizatori, realisti un sapņotājiem. Tas, iespējams, ir grūtākais pienākums attīstības īstenošanā. Lielākās partnerībās šos pienākumus var uzņemties vairāki komandas cilvēki, turklāt palīdzību var piedāvāt arī brīvprātīgi dalībnieki.

Parasti koordinatoram ir jāapvieno noteiktas personiskas īpašības un projektu vadības prasmes. Ideāls kandidāts ir atvērts cilvēks, kurš vēlas līdzdarboties un kuram vienlaikus efektīvi padodas veicamo darbu īstenošana.

12. attēls. URBAN vietējās rīcības grupas koordinatora projekta iedzīvināšanas uzdevums

Mazas grupas koordinators *Neukölln Körnerpark* rajonā Berlīnē šajā teritorijā strādā jau vairāk nekā desmit gadus. Viņš labi pārzina teritoriju un ir izveidojis ciešas saites ar vairākām grupām. Viņš vada nelielu komandu, kurā ir pieci darbinieki.

[Berlīnes *Körnerpark* teritorijas koordinators klausās vietējās sievietes projekta prezentāciju](#)

Grupās uzdevums ir veidot attiecības arī ar vietējiem iedzīvotājiem un grupām. Turklāt grupas dalībnieki organizē un atbalsta rajona padomes sanāksmes. Darba grupas pienākumi ierindo to starp pilsētu un rajona padomi, tādējādi šī grupa darbojas kā saziņas punkts starp abām. Tā palīdz rajona dalībniekiem sagatavot rīcības plānu un īstenot procesu saskaņā ar rajona budžetu, izmantojot piecus vietējos fondus. Tā izdod arī biļetenus un citus informatīvos materiālus vietējai sabiedrībai, lai cilvēki zina, kam finansējums ir piešķirts un kādi pasākumi norit. Visbeidzot, grupa organizē arī atbalsta biroja darbu, uzraugot projektu norises gaitu un sniedzot ziņojumus finansējuma struktūrām.

Vietējās rīcības grupas pilsētu rajonos ir ļoti dažādas — no augsti strukturētām, formālām un juridiskām organizācijām līdz neformālām, brīvām partnerībām.

Iepriekš minētajā Berlīnes piemērā rajona biroja vadības uzdevums ir uzticēts uz 3 gadu līguma pamata piesaistītiem privātiem uzņēmumiem vai sociāliem uzņēmumiem. Konkursā uzvarējušī organizācija izveido mazu, vietēju komandu un cieši sadarbojas ar rajona padomi. Šī rajona padome nav veidota saskaņā ar tiesību aktiem, lai gan lielāko daļu tās dalībnieku ievēl vietējās sabiedrības vēlēšanās. Rajona padomes sastāvā var iekļaut arī citus cilvēkus, kuri nedzīvo šajā teritorijā, piemēram, skolu direktorus un vietējo uzņēmumu īpašniekus vai vadītājus. Rajona padome parasti tiekas reizi mēnesī un pieņem lēmumus par vietējā rīcības plāna īstenošanu, izmantojot rajona fondu sistēmu.

4.4. Teritorija: kā pilsētās noteikt efektīvas darbības robežas?

Sabiedrības virzītu vietējo attīstību dažādos veidos var pielāgot atbilstīgi pilsētas pamata problēmām un to izplatības ģeogrāfijai. Kopumā teritorijām ir jābūt pietiekami lielām, lai atbalstītu stratēģiju (vairāk nekā 10 000 iedzīvotāju), un pietiekami mazām, lai nodrošinātu vietēju sadarbību (mazāk par 150 000 iedzīvotāju), taču, ja tiek ievēroti sabiedrības virzības

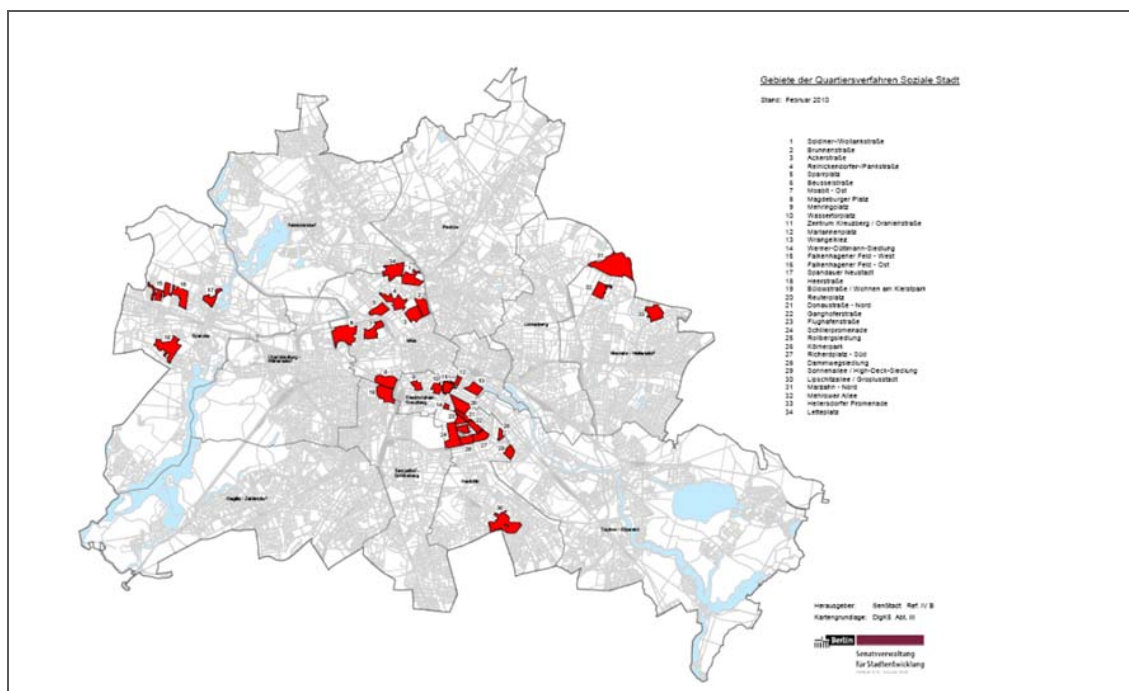
principi, šīs robežas var mainīties, ja tas nepieciešams stratēģijai. Attiecīgi pamatotos gadījumos, piemēram, lai ņemtu vērā blīvi apdzīvotu teritoriju īpatnības un pamatojoties uz dalībvalsts priekšlikumu, šos iedzīvotāju skaita ierobežojumus var grozīt⁶⁵.

Sabiedrības virzītas vietējās attīstības pasākumus var piemērot dažādām pilsētas teritorijām. Līdz šim vietējās sabiedrības pieeja galvenokārt tika vērsta uz problemātiskām teritorijām ar nabadzības risku. Jaunā pieeja paver iespēju rast jaunus veidus, kā problemātiskās teritorijas saistīt ar izaugsmes un iespēju teritorijām. Šim nolūkam varētu izmantot pilsētas līmeņa risinājumus, saistot dažādu veidu teritorijas, vai darbu organizēt, izmantojot pilsētu un lauku sasaisti. Nākotnē pilsētu un lauku partnerības var kļūt par svarīgām pārejas zonām ar lielu potenciālu, jo tās mazāk ierobežo zemes trūkums, kas bieži aktuāls pilsētās.

Pilsētu iestādes līdz šim vairāk uzmanības veltīja pilsētu rajonu teritorijām. Lietderīgi ir noteikt, vai pilsētā ir teritorijas, kurām nepieciešami risinājumi, kam varētu izmantot sabiedrības virzītas vietējās attīstības pieeju.

Noteikt jēgpilnas robežas pilsētu teritorijās dažkārt ir grūtāk nekā lauku un cita veida teritorijās. Pilsētās ir mazāk dabisku iezīmju teritoriju robežu noteikšanai. Turklāt pilsētu rajonu vietējā identitāte dažkārt nesakrīt ar statistiskajām, balsošanas un administratīvajām struktūrvienībām. Daudzas teritorijas agrāk noteica, izmantojot kombinētu klasifikāciju, pamatojoties uz rādītāju kopām. Šīs metodes priekšrocība ir tās šķietamais taisnīgums. Tomēr tā var bremsēt tādu dzīvotspējīgu rajonu izveidi, kurus atzīst paši šo rajonu iedzīvotāji. Saprātīgs kompromiss ir sākt ar statistiku, lai noteiktu pamata jomas, pēc tam, saglabājot noteiktu elastīgumu, precīzi definēt teritoriju. 13. attēlā redzama to teritoriju karte, kuros paredzēti pasākumi Berlīnes rajonu pārvaldības programmā, izmantojot uz rādītājiem bāzētu sistēmu.

13. attēls. Berlīnes 34 teritorijas, kas atlasītas pilsētas teritoriju pārvaldības risinājumiem

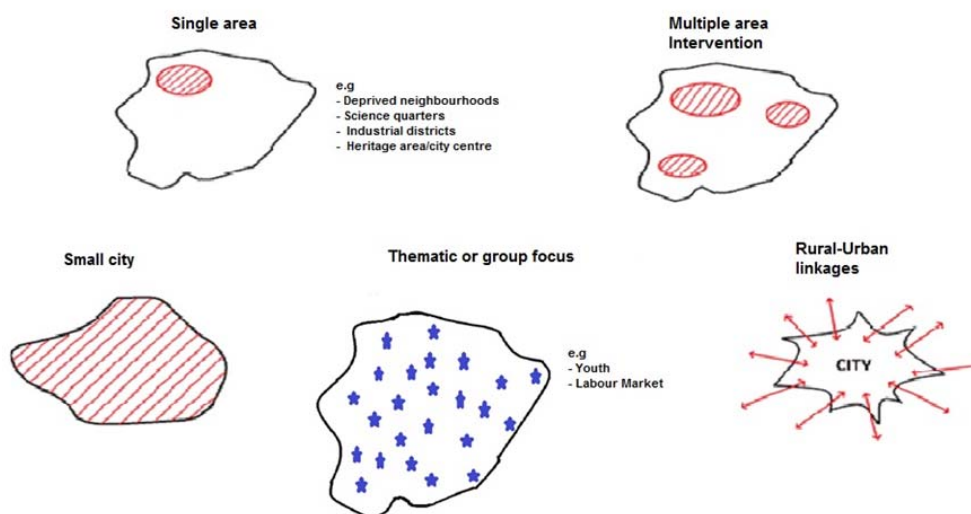
⁶⁵ CPR 33. panta 6. punkts.

Berlīnē teritorijas atlasītas, izmantojot divpadsmit statistisku un dinamisku rādītāju nesaistītu datu kopu, kas ir pieejama mazām ģeogrāfiskām teritorijām un katru gadu tiek atjaunināta. 34 aktīvās teritorijas kopā ietver aptuveni 330 000 iedzīvotāju, kas ir apmēram 10 % no pilsētas iedzīvotājiem. Mērķa teritorijās bezdarbs divreiz pārsniedz vidējo, un tajās ir ievērojama migrantu koncentrācija, tostarp no Magribas, Turcijas un Krievijas. Lielākajā teritorijā ir aptuveni 24 000, bet mazākajā — 2500 iedzīvotāju.

14. attēlā turpmāk redzamas vairākas telpiskās formas, kādās sabiedrības virzīta vietējā attīstība var tikt īstenota. Lielās pilsētu teritorijās parasti ir daudz sabiedrības virzītas vietējās attīstības risinājumu kandidātu. Mērķa teritorijas parasti izraugās, pamatojoties uz to nelabvēlīgajiem rādītājiem, lai gan tādējādi var radīt dzīvotnespējīgas teritorijas, un parasti šo iespēju ieteicams izmantot kā sākumpunktu un pēc tam ļaut vietējai sabiedrībai noregulēt robežas, lai izveidotu teritoriju, kam ir jēgpilns pamatojums.

Mazākās pilsētās, piemēram, sarūkošās pilsētās⁶⁶, iespējams, ka visa pilsēta tiek noteikta kā sabiedrības virzīta vietējās attīstības teritorija. Līdzīgi, ja koncentrējas uz noteiktu mērķgrupu, piemēram, jauniešiem vai pasākumiem aktīvai novecošanai,— arī šādā gadījumā teritorija varētu būt visa pilsēta, ievērojot 150 000 iedzīvotāju maksimālo robežu. Pilsētu un lauku teritorijās vistīcāmāk būs grūti pārsniegt divu vai vairāku pašvaldību robežas.

14. attēls. Sabiedrības virzītas vietējās attīstības telpiskā konfigurācija pilsētu un pilsētu un lauku risinājumiem

Teritoriju lielums un robežu noteikšana

Svarīgs ir arī teritoriju lielums. Te galvenā koncepcija ir kritiskā masa. Regulā noteikts, ka teritorijās parasti jābūt no 10 000 līdz 150 000 iedzīvotāju. Tomēr gan ļoti lielas, gan ļoti mazas teritorijas var būt grūti pārvaldīt. Mazas teritorijas bieži ietver vienu mikrorajonu ar dažiem veikaliem, nelielām ekonomiskām iespējām un dažām pilsoniskās sabiedrības organizācijām. Kā liecina pieredze, arī lielas teritorijas ar vairāk nekā 50 000 iedzīvotāju ir grūti pārvaldīt, jo tās

⁶⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/Shrinking_cities

bieži ietver vairākus vietēji organizētus rajonus ar atšķirīgu identitāti, un partnerības var kļūt sadrumstalotas un smagnējas.

Teritoriju noteikšana bieži ir saistīta ar grūtu jautājumu — vai sākt ar vajadzībām vai iespējām? Ideāli, ja noteiktās teritorijas ietver abus aspektus. Pat teritorijās ar lielu potenciālu reti iespējams risināt visas problēmas vietēji. Lielākas iespējas ir plašākā pilsētā. Teritorijās ar dažām iespējām tās ir jāmeklē ārpus pašas teritorijas, un projektiem ir svarīgi saistīt teritoriju un tās iedzīvotājus ar plašākām ekonomiskām iespējām plašākā pilsētas rajonā vai reģionā. Šīs saiknes var būt fiziskas, izmantojot uzlabotu transportu, vai kultūras, nojaucot barjeras cilvēku domāšanā par darbu vai braucienu uz citu pilsētas daļu. Teritorijām ir jābūt saistītām, un uz tām ir jāraugās nevis kā uz anklāviem, bet dinamiskām kopējās pilsētas daļām. Viens no iemesliem, kādēļ neveiksmi cieta iepriekšējie risinājumi nelabvēlīgās pilsētas teritorijās, bija pārmērīgi centieni, kas tika veltīti autonomām ekonomiskām zonām⁶⁷.

⁶⁷ Sk., piemēram, Jan Vrancken, 2005, "Changing Forms of Solidarity: Urban Development Programs in Europe", Y. KAZEPOV (ed), *Cities of Europe*. London, Blackwell, 255.-276. lpp.

5. nodaļa. Kādēļ un kā jāīsteno sabiedrības virzīta vietējā attīstība sociālai iekļaušanai?

5.1. Ievads

Sabiedrības virzītai vietējai attīstībai, kuras mērķis ir sociālā iekļaušana un nodarbinātība, ir milzu potenciāls, lai sasniegtu cilvēkus, kurus pamata darba tirgus un integrācijas politika nevar sasniegt. Sabiedrības virzīta vietējā attīstība var koncentrēties uz īpašu mērķgrupu, piemēram, bezpajumtniekiem, bet sasniegt to, izmantojot teritoriālu pieeju, kuras galvenais mērķis ir vietējie un sociālie aspekti.

Salīdzinājumā ar lauku teritorijām (ELFLA), kur sabiedrības virzīta vietējā attīstība tiek īstenota, izmantojot *LEADER* pieeju, un zivsaimniecības teritorijas (EJZF), kur noteiktas Savienības prioritātes ir paredzētas sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģijām (zivsaimniecības vietējās rīcības grupas), sabiedrības virzīta vietējā attīstība sociālai integrācijai ir iekļauta tikai mazākā skaitā dalībvalstu partnerības līgumu ar Komisiju. Tomēr sociālajai iekļaušanai var būt liela nozīme horizontālā pieejā, kas iekļauta lauku, piekrastes vai pilsētas sabiedrības virzītā vietējā attīstībā. Tai var būt ilgstoša nozīme, ja organizācijas un apvienības sabiedrības virzītas vietējās attīstības teritorijās piesakās tieši ESF finansējumam saskaņā ar galveno ESF programmu prioritātēm.

Ir spēcīgs pamatojums, kādēļ sociālajai iekļaušanai ir jābūt horizontālam mērķim visu veidu sabiedrības virzītas vietējās attīstības teritorijās. Esošās sabiedrības virzītas vietējās attīstības partnerības lauku un piekrastes teritorijās, kurās iepriekš galvenokārt koncentrējās uz iespējām, varēja vairāk darīt sociālās iekļaušanas jomā savā teritorijā. Sabiedrības virzītas vietējās attīstības vietējās rīcības grupas bieži vada aktīvi vietējās sabiedrības locekļi, tādēļ dažkārt mazāk pamanāmās vietējās kopienas daļas tiek ignorētas. Iekļaujot sociālo iekļaušanu vietējās stratēģijās, var uzlabot šo stratēģiju līdzsvaru un labāk pielāgot to risinājumiem vietējām vajadzībām.

Atbalsts vietējai sociālai inovācijai

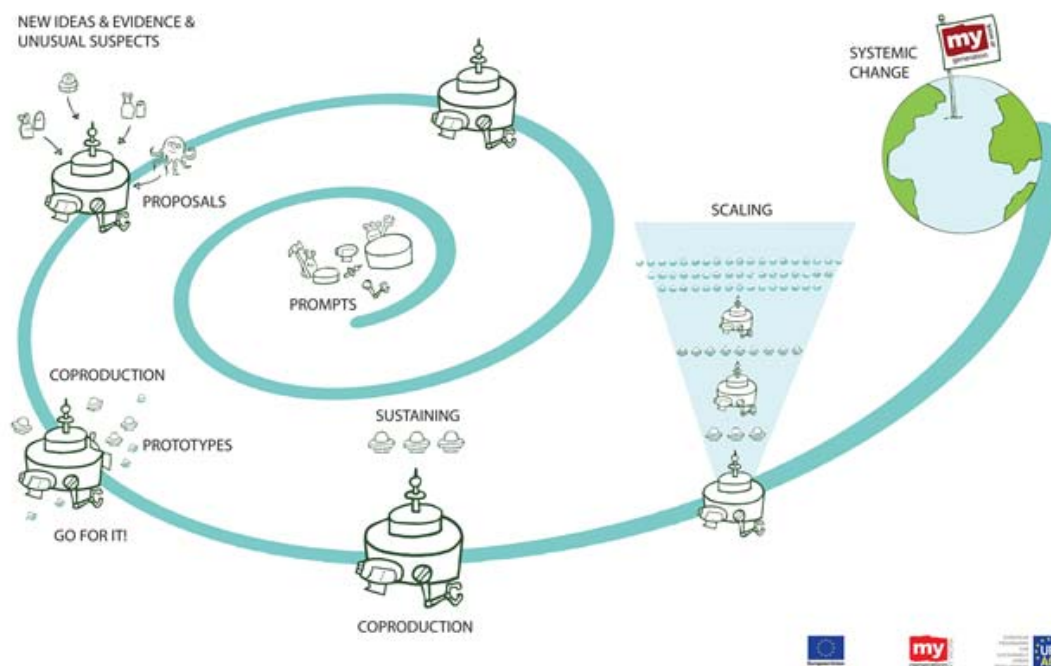
Gan ESF, gan ERAF regula īpaši norāda sociālo inovāciju kā līdzekli vietējo pakalpojumu pārveidošanai un vietējo problēmu risināšanai. Sociālās inovācijas ir inovācijas, kas ir sociālas gan attiecībā uz to mērķi, gan līdzekļiem. Īpaši tas attiecas uz jaunām precēm, pakalpojumiem un modeļiem, kas vienlaikus apmierina sociālās vajadzības un rada jaunas sociālās attiecības vai sadarbības izpausmes. Tās ir cieši saistītas ar sabiedrības virzītu vietējo attīstību, jo "tās ir inovācijas, kas ir ne tikai noderīgas sabiedrībai, bet arī veicina sabiedrības rīcībspēju". Jaunākajos norādījumos par sociālo inovāciju kohēzijas politikā ir izceltas daudzas pieejas sociālai inovācijai⁶⁸, akcentējot vairākus ERAF un ESF atbalstītus piemērus. Šajās vadlīnijās paskaidrots, kā "sociālās inovācijas noņemnes", "dzīvās laboratorijas" un domāšanas projektēšana var uzlabot klienta "pakalpojuma ceļojumu". Tas ir cieši saistīts ar sabiedrības virzītu vietējo attīstību sociālai iekļaušanai, kas bieži aizpilda galveno politikas veidotāju atstātās tukšās vietas un labo viņu pielautās kļūdas. Sociālās inovācijas pieejām var būt liela nozīme, pārskatot sabiedrības virzītu vietējo attīstību 21. gadsimtam.

⁶⁸ Norādījumi sociālām inovācijām kohēzijas politikā.

<http://s3platform.irc.ec.europa.eu/documents/10157/47822/Guide%20to%20Social%20Innovation.pdf>

Sociāli inovatīva domāšana jau ietekmē vietējās partnerības. Jaunatnei veltītais *URBACT* izglītojošais tīkls “Mana paaudze darbā” jau izmanto vietēji sakņotas sociālās inovācijas metodes, lai palīdzētu pilsētas partneriem pilnveidot savas atbalsta sistēmas pārejai no izglītības darbā. Šo tīklu vada Roterdama, bijusī jauniešu galvaspilsēta. Pilsētas partneri ir izmantojuši inovāciju spirāli, lai noskaidrotu, kādu līmeni viņi jau ir sasnieguši un vai inovācijas ir saistītas ar prototipiem vai pieaugumu (skat. 15. attēlu).

15. attēls. Tīkla “Mana paaudze darbā” inovāciju spirāle

Spirāle parāda, kā uz zināšanu bāzes veidojas idejas. Šo zināšanu avoti var būt dažādi — dialogs ar lietotāju grupām, konferencē gūtas idejas vai kādas noteiktas vietas apmeklējums utt. Prototipu izveidē līdzdarbojas vietējā atbalsta grupa (ieinteresētu personu grupa, kas ir līdzīga vietējai rīcības grupai), lai radītu maza apjoma izmēģinājumu, ko var pārbaudīt ar minimālu budžetu un īsā laikposmā. Ja iznākums ir apmierinošs, seko nākamais — ilgtspējas — posms, pēc tā ir paplašināšana un, visbeidzot (bet reti), tiek veiktas sistēmas līmeņa izmaiņas. Sociālās inovācijas joma piedāvā vairākas metodes un pieejas, kuras vietējā līmenī var izmantot neizdevušos pamatnostādņu radikālai pārveidei⁶⁹. Ir radusies jauna līdzdalība pakalpojuma izstrādē kā pieejā, daudzas metodes aizņemoties no produktu izveides un izmantojot pakalpojumu sniegšanas jomā.

Sociālā iekļaušana sabiedrības virzītā vietējā pieejā iepriekšējās programmās

Ir daudz iepriekšēju pamatprogrammu, Kopienas iniciatīvu un inovatīvu pasākumu piemēru par vietējo stratēģiju attīstību un vietējām nodarbinātības iniciatīvām. Daži piemēri:

⁶⁹ Eddy Adams and Bob Arnkil (2012), *Workstream report on social innovation and youth*, URBACT http://urbact.eu/fileadmin/general_library/19765_Urbact_WS3_YOUTH_low_Final.pdf

- *Poverty III*, kas noritēja no 1989. līdz 1994. gadam. Programma ietvēra 29 modeļu projektus, galveno uzmanību veltot nelabvēlīgām teritorijām. Daudzas organizācijas, kurām bija jāklūst par vietējās attīstības virzītājspēku, pirmo ES finansējumu saņēma *Poverty III* ietvaros.
- Kopienas ekonomiskās attīstības prioritātes Apvienotās Karalistes *Objective 1* un 2 programmās laikā no 1994. līdz 2006. gadam liela uzmanība bija veltīta augšupējām vietējām stratēģijām darba tirgus aktivizēšanai. Vispilnīgāk tas tika īstenots Mērsisaidas "*Pathways to Integration*" pasākumos *Objective 1* programmās un Stratklīdas *Objective 2* programmā.
- ESF Kopienas iniciatīvām (*NOW*, *YOUTHSTART* un *HORIZON* 1994-1999. g.) bija spēcīgs vietējais elements, un arī *EQUAL* (2000.-2006. g.) tēmas ietvēra sociālās ekonomikas un uzņēmējdarbības veicināšanas aspektus. *EQUAL* inovācijas princips sekmēja pētnieciskas, vietēji sakņotas sociālās inovācijas pieeju Eiropā un *EQUAL* noslēguma konferencē rosināja saukli "Labu ideju brīva kustība".
- Programmas "Vietējais sociālais kapitāls" un "Jauni avoti darba vietu izveidei" tika finansētas saskaņā ar 6. pantu "Inovācijas darbības" un veicināja izmēģinājumus ar pakalpojumu kuponiem, mikroprojektiem un jauniem finanšu instrumentiem.
- No 1990. gadu beigām ar ESF, ERAF un *EAGGF* (lauku attīstībai) tehnisko atbalstu tika finansēti 89 teritoriālie nodarbinātības līgumi. Lai gan lielākā daļa līgumu bija par politikas pielāgošanu augstākajos teritoriālajos līmeņos, aptuveni trešdaļai bija īpaša vietēja pieeja (sk., piemēram, četrus Īrijas līgumus Limerikā, Dandolkā, Drohedā un Dublinā), un tika izstrādātas jaunas pieejas darba meklēšanas un pieprasījuma atbilstības pasākumiem, tostarp izmantojot sociālos iekļaušanas darbā uzņēmumus. Līgumi joprojām ir spēkā Vācijas daļās (piemēram, Berlīnē) un Austrijā (ar ESF līdzfinansējumu), kā arī plaši iekļauti ESF programmās Ungārijā, Itālijā un Spānijā.
- Programma "Progress" (2007.-2013. g.) finansēja vietējus rīcības plānus sociālajai iekļaušanai. Daži sociālie eksperimenti programmas "Progress" ietvaros radīja interesantus ar vietējo attīstību saistītus rezultātus.

Laikposmā no 2007. līdz 2013. gadam Kopienas iniciatīvu neesamība apvienojumā ar dažādiem programmas *EQUAL* rezultātiem sekmēja organizētas vietējās attīstības pieeju liecību samazināšanos ESF ietvaros. Tomēr vietējā līmenī joprojām saglabājas dinamiska un uz iespējām orientēta ESF finansējuma atbalsta pieteikumu kultūra. Daudzi projektu virzītāji var izsekot saistību ar saviem iepriekšējiem vietējās attīstības eksperimentiem.

Sabiedrības virzīta vietējā attīstība regulās

Saskaņā ar ESF regulu sabiedrības virzīta vietējā attīstība sociālajai iekļaušanai tiek atbalstīta saskaņā ar 9. tematisko mērķi sociālās iekļaušanas veicināšanai un nabadzības apkarošanai. Galvenā uzmanība veltīta vietējo stratēģiju sagatavošanai, īstenošanai un iedzīvināšanai, atbalstot pasākumus, kurus nodarbinātības, izglītības, sociālās iekļaušanas un institucionālās spējas veidošanai izstrādā un īsteno saskaņā ar vietējo stratēģiju tādās teritorijās, kas atbilst ESF kompetencei. Tomēr, tāpat kā attiecībā uz ERAF, sabiedrības virzīta vietējā attīstība var atbalstīt jebkurus tematiskos mērķus un investīciju prioritātes, pat ja tās ir plānotas atsevišķam tematiskam mērķim.

ESF regula skaidri formulē atbalstu idejai apvienot vietējās ieinteresētās personas, lai sasniegtu stratēģijas "Eiropa 2020" mērķus:

"Reģionālo un vietējo ieinteresēto personu mobilizācijai vajadzētu palīdzēt stratēģijas "Eiropa 2020" īstenošanā un tās pamatmērķu sasniegšanā. Lai reģionu un vietējās iestādes,

pilsētas, sociālos partnerus un nevalstiskās organizācijas vēl aktīvāk iesaistītu visā programmas sagatavošanas un īstenošanas procesā, var izmantot un atbalstīt teritoriālos līgumus, vietējās iniciatīvas nodarbinātībai un sociālajai iekļaušanai, vietējās sabiedrības vadītas ilgtspējīgas un iekļaujošas pilsētu attīstības stratēģijas un ilgtspējīgas pilsētvides attīstības stratēģijas". (ESF 23. apsvērumš.)

5.2. Sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģijas sociālai iekļaušanai

Sociālā iekļaušana sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģijās var būt iekļauta dažādos veidos. Iesaistoties programmās, jaunizveidotās partnerības var saņemt sagatavošanas atbalstu. Sākumposmā nepieciešama plaša spēju veidošana un darbs ar vietējiem iedzīvotājiem, lai izveidotu vietējās rīcības grupas atbilstoši vietējām problēmām un veidotu vietējo organizāciju spēju īstenot projektus un pārvaldīt līdzekļus.

Tā kā "vietējs" attiecas uz to vietu, kur cilvēki dzīvo un strādā, tā ir ļoti svarīga darba tirgus politikas vieta. Sabiedrības virzīta vietējā attīstība piedāvā iespēju apvienot dažādu valdības līmeņu politikas saites. Jebkurā sarežģītā sabiedrisko pakalpojumu sistēmā ir nodrošinājuma "nepilnības", un sabiedrības virzītas vietējās attīstības grupas var tās analizēt un piedāvāt risinājumus (piemēram, kā integrēt bērnu aprūpi, lai vecāki var apmeklēt mācību kursus). Vietējā analīze var palīdzēt izcelt arī nepamanītus finansējuma avotus, kas nozīmē, ka organizācijas, kuras sniedz lielāko palīdzību darba vietu veidošanā, reti tiek atbilstoši atlīdzinātas.

Sabiedrības virzītas vietējās attīstības sociālās iekļaušanas mērķis

Sabiedrības virzītas vietējās attīstības sociālās iekļaušanas jomā parasti galvenā uzmanība ir veltīta tam, lai risinātu kādu vietējās nodarbinātības problēmu — lielākoties saistībā ar augstu ilgtermiņa bezdarbu. Tomēr pagātnē ir piemēri par mērķtiecīgāku pieeju grupām. Piemēram, viens no *Poverty 3* projektiem Īrijā galveno uzmanību veltīja iecerotāju un vietējās sabiedrības labāku attiecību veidošanai Dublinā.

Periodā no 2014. līdz 2020. gadam vietējās stratēģijas šķiet ieguvušas plašāku diapazonu nekā iepriekš. Lai gan daži darbu sāks, nosakot mērķgrupas, paredzams, ka tas notiks teritorijai daudz integrētākā struktūrā. Turpmākajās sadaļās ietvertas vairākas tēmas.

- Sociālās atstumtības un bezdarba problēmu risināšana
- Bezpajumtniecības novēršana
- Nelabvēlīgos apstākļos esošas kopienas
- Migrantu integrācija
- Kopienų uzņēmējdarbība: sociālais uzņēmums un iesaistīšanās uzņēmējdarbībā
- Finanšu iekļaušana un mikrokredīts
- Jauniešu iniciatīvas
- Veselīgas kopienas
- Aktīva novecošana

Sociālās atstumtības un bezdarba problēmu risināšana

Bezdarbs un sociālā atstumtība ir bijis daudzu iepriekšējo vietējās integrācijas stratēģiju mērķis. Tam tika veltīti Mērsaidas "*Pathways*" pasākumi, un šāds mērķis bija arī daudziem teritoriālās nodarbinātības līgumiem.

Īrijā kopš krīzes vērojama ārkārtēja Limerikas ziemeļu un dienvidu rajona sociālā segregācija (sk. 23. izcēlumu turpmāk).

23. izcēlums. Sociālās iekļaušanas sabiedrības virzītas vietējās attīstības risinājumi Limerikā, Īrijā.

Limerikai ir sena vietējās attīstības risinājumu vēsture — jau no *Poverty 3* programmas. *Paul* partnerība 1990. gados vadīja pilsētas darbu saistībā ar teritoriālās nodarbinātības līgumu.

“Ķeltu tīģera” periodā pilsēta piedzīvoja pacēlumu, kas atspoguļojās arī pieaugošā sociālā nošķiršanā. Sociālie mājokļi kļuva arvien nabadzīgāki, un daļa iedzīvotāju cieta no narkotikām un noziedzības, kamēr pārējie Limerikas iedzīvotāji pelnīja no nekustamo īpašumu pārdošanas buma. Kad pienāca bankrots, strauji palielinājās bezdarba līmenis. Bezdarbs pilsētā 2012. gadā sasniedza aptuveni 29 %, taču jauniešiem vecumā no 15 līdz 19 gadiem šis rādītājs bija vairāk nekā divas reizes lielāks — 68 %, bet jauniešiem vecumā no 20 līdz 24 gadiem — 45 %.

Nelabvēlīgajos pilsētas rajonos ar sociālajiem mājokļiem pilsētas ziemeļu un dienvidu daļā mīt aptuveni 6200 iedzīvotāju. Šajos rajonos bezdarba līmenis ir 52 %, bet 80 % māsaimniecību ir atkarīgas no sociālās aprūpes, un tikai 50 % iedzīvotāju ir pirmā līmeņa izglītība.

Sākotnēji paredzētā EUR 3 miljardu atjaunošanas programma netika īstenota līdzekļu samazinājuma dēļ. Tās vietā tiek plānota pieticīgāka integrēta atjaunošanas programma.

Lai gan problēmas ir dziļas, pilsētā vērojams patiens progress. Ziemeļu daļā 2007. gadā tika izveidots Izglītības centrs, izmantojot ziedotu ēku un publiskā un privātā sektora, kā arī labdarībā iegūtus līdzekļus. Tādējādi tika paplašinātas izglītošanās iespējas, cenšoties mazināt priekšlaicīgas skolas pamešanas sekas un piedāvāt otru iespēju. Centrs savā darbā izmanto rosinošas mācīšanās metodes: te ir mūzikas centrs, zinātņu centrs un “digitālais centrs” ciparu tehnoloģijām. 2012. gadā tajā tikai reģistrēti 9700 bērnu un 1300 pieaugušo apmeklējumi. Darbam tika veltīts vairāk nekā 12 000 brīvprātīgā darba stundu. Un viss tika sasniegts ar nelielu budžetu — tikai EUR 288 000.

Dienvidu rajonā *Southill Development Cooperative* ir jau pieredzējusi attīstības fonda tipa organizācija, kas izveidota 1984. gadā un kura vietējai sabiedrībai pieder uz akciju pamata. Tā nodrošina bērnu aprūpes iespēju, organizē ēku siltināšanu un enerģijas taupīšanu, nodrošina nekustamā īpašuma pārvaldību un komunālos pakalpojumus, strādā ar jauniešiem, organizējot izglītojoši informatīvus pasākumus, veic automobiļu apkopi un darbojas kā uzņēmējdarbības atbalsta centrs ar darba telpu piedāvājumu vietējiem uzņēmumiem. 2012. gadā tajā bija 103 darbinieki un 3700 izmantotāju. Organizācija veica 720 ēku siltināšanu, kredītapvienībā apvienoja 1000 biedru un 400 cilvēkiem palīdzēja ar apmācībām. Tās apgrozījums bija 1,5 miljoni EUR, kas ietvēra ienākumus no tirdzniecības.

Vietējās nodarbinātības un integrācijas plāns “Labāka Narnbonna” tiek īstenots plašā teritorijā, ietverot 38 pašvaldību un fondu projektus, lai veicinātu sociālo iekļaušanu un nodarbinātību (sk. 24. izcēlumu turpmāk).

24. izcēlums. Vietējās nodarbinātības un integrācijas plāns “Narbonnas apgabals”, Francija

Vietējās nodarbinātības un integrācijas plāns “Narbonnas apgabals” tiek īstenots kopš 1995. gada. Tas ir viens no 182 vietējās nodarbinātības un integrācijas plāniem Francijā. Tas aptver teritoriju, kurā ir 122 000 iedzīvotāju un 38 pašvaldības. Bezdarbs teritorijā pārsniedz vidējos rādītājus. Plāna mērķis ir nodrošināt katru gadu 800 integrācijas iespēju ar noteiktu pozitīvu integrācijas rādītāju 42 % to iedzīvotāju, kuriem tiek nodrošināts darbs vismaz sešus mēnešus vai kuri kļūst par pašnodarbinātajiem vismaz vienu gadu. Vēl 8 % apmeklē apmācības, kas nodrošina kvalifikācijas diploma ieguvu.

Starp piedāvātajām integrācijas iespējām “*Ateliers et Chantiers d’Insertion*” (ACI) piedāvā

nodarbības, kurās situācija ir tuvināta reālam darba modelim, ļaujot dalībniekiem apgūt zināšanas un prasmes un saņemt kvalificētas apmācības, kā arī piedalīties teritoriālajā attīstībā.

Maison de l'emploi nodrošina galveno centru klientiem, kopā ar valsts nodarbinātības dienestiem un citiem partneriem veidojot vienotu kontaktpunktu. Tas sniedz atbalstu bezdarbniekiem, informāciju par nodarbinātību un vietējas apmācības, kā arī atbalsta uzņēmumus. Tā 2013. gada projektu konkursā vietējās nodarbinātības un integrācijas plāns "Narbonnas apgabals" paver kandidātiem ceļu uz darbu, nodrošinot izaugsmes potenciālu šādās jomās: lauksaimniecība/vīnogu audzēšana, būvniecība, automobiļu apkope, teritoriju apzaļumošana un tūrisms.

Bezpajumtniecības novēršana

Bezpajumtniecība ir pilsētu problēma, kas var apdraudēt sociālo kohēziju pilsētā. Pajumti zaudējušie cilvēki ir uz galējās izslēgšanas robežas, kas neļauj šiem cilvēkiem pilnvērtīgi iesaistīties sabiedriskajā dzīvē. Viņu dzīves iespējas bieži ir neatgriezeniski pavājinātas sliktas veselības dēļ, un piekļuve pakalpojumiem lielākoties ir sarežģīta vai neiespējama. Parasti šādiem cilvēkiem piemērotie līdzekļi ir īslaicīga izvietošana kopmītnēs — bieži tās ir kādas specializētas mītnes, kas apgrūtina iespēju veidot ilgstošu saikni ar vietējo sabiedrību. Īslaicīgās kopmītnes var iekļaut arī atbalstu un ārstēšanu no apreibinošu vielu atkarības un citām problēmām, taču šo personu nestabilie mājokļa apstākļi nozīmē, ka viņi nevar pilnībā izmantot šo atbalstu un bieži pamet programmu vai atgriežas pie savas atkarības tūlīt pēc programmas pabeigšanas.

Bezpajumtnieki bieži pretojas nonākšanai šajās specializētajās mītnēs dažādu iemeslu dēļ (nelabvēlīga vide, sociālo problēmu koncentrācija, nošķirtība no ģimenes, nav saiknes ar vietējo sabiedrību, nav piekļuves sabiedriskajam transportam u. c.) un atgriežas dzīvot uz ielas vai paliek citos nestabila mājokļa apstākļos. Projekts "Vispirms mājoklis" mēģina pārraut šo loku, risinot mājokļa problēmu kā pirmo prioritāti un rodot mājokļu risinājumus vietējā kopienā (izklīdētus visā pilsētas teritorijā, nevis visus koncentrētus pagaidu kopmītnēs). No šā brīža turpmāk var organizēt piekļuvi citiem pakalpojumiem. "Vispirms mājoklis" nenozīmē tikai mājvietu. Šāds mājoklis parasti atrodas vietējā kopienā, un pastāv iespēja izstrādāt sabiedrības virzītu vietējās attīstības risinājumu, lai cīnītos ar bezpajumtniecību, vietējai kopienai vai nu nodrošinot mājokļu veidus (piemēram, privātu mājokļu īpašnieki, sociālās mājas) vai atbalstu (sociālo tīklu veidošana, sākuma pakešu nodrošinājums personām, kuras ievācas jaunā mājoklī). Lisabonas piemērs parāda, kā pieeja "Vispirms mājoklis" var reintegrēt bezpajumtniekus kopienās un piedāvāt citus ilgtermiņa ieguvumus gan pašām personām, gan sabiedrībai kopumā.

25. izcēlums. Casas Primeiro (Vispirms mājoklis), Lisabona, Portugāle

Casas Primeiro ir projekts, kā Lisabonas ielās dzīvojošus bezpajumtniekus ar garīgās veselības traucējumiem un apreibinošu vielu lietošanas atkarības problēmām atgriezt mājoklī. Projektā izmantota "Vispirms mājoklis" pieeja, lai risinātu ielu bezpajumtnieku problēmu Lisabonas teritorijā, un tā ir atzīta par sekmīgu pēc dažādiem kritērijiem un vērtējuma. Šis projekts ieguva *Calouste Gulbenkian Foundation* labākā projekta balvu.

Projektā ir izmantoti galvenie "Vispirms mājoklis" principi, pielāgojot tos Lisabonas apstākļiem.

- Galvenie virzītāji ir vietējās rīcības grupas: pilsoniskā sabiedrība, reliģiskās labdarības organizācijas, vietējās pašvaldības, privāto mājokļu īpašnieki, kā arī paši iedzīvotāji.
- Pastāvīgs un integrēts mājokļu nodrošinājums: programma ļauj cilvēkam iegūt stabilu mājokli, kas nav īslaicīga situācija. Programma "Vispirms mājoklis" maksā īri un sedz mājsaimniecības izdevumus, piemēram, par ūdeni un elektrību. Iedzīvotāji maksā 30 % no saviem mēneša ienākumiem, lai segtu mājokļa izmaksas.
- Vietējā sabiedrībā balstīts: programma neirē vairāk kā vienu mājokli vienā daudzdzīvokļu namā vai uz vienas ielas, lai veicinātu vietējās sabiedrības integrāciju, atsakoties no specializētām mājvietām un izvēloties vietējā sabiedrībā iekļautas mītnes.
- Individualizēts atbalsts: dalībnieki var koplīgot savu mājokli ar kādu citu no sava personu loka vai savas ģimenes, bet tā ir viņu izvēle.
- Izklidēti mājokļi: mītnes vietas tiek īrētas no privātu mājokļu īpašniekiem, tādējādi atbalstot vietējās sabiedrības locekļus dzīvokļu pieejamībā. Dzīvokļi atrodas normālos pilsētas rajonos dažādās Lisabonas vietās, lai novērstu koncentrāciju noteiktās ielās.
- Mājokļa piedāvājums un ārstēšana: programma nodrošina tūlītēju piekļuvi mājai vai dzīvoklim. Lai iegūtu mājokli, cilvēkiem nav jāpiedalās psihiatriskā ārstēšanā vai jābūt "skaidrā prātā", taču atbalsta pakalpojumi ir elastīgi, pielāgoti individuālām vajadzībām un pieejami visu diennakti katru dienu.
- Saikne ar vietējo sabiedrību: programmā iesaistītās personas var izmantot arī citus vietējās sabiedrības un pilsētas rajona (vietējo rīcības grupu) piedāvātos pakalpojumus, piemēram, pārtikas banku, jo dalībnieku ienākumi ir ļoti mazi un viņi nevar segt visus savus izdevumus. Ir daudzas vietējas organizācijas, kuras piedāvā kultūras, brīvā laika pavadīšanas un sporta pasākumus, lai palīdzētu veidot sociālos tīklus un novērstu izolāciju.

Vērtēšanas rezultāti liecina par lieliskiem panākumiem, reintegrējot klientus sabiedrībā. Dalībniekiem ir regulāri ienākumi, labāka piekļuve pakalpojumiem, un viņi var mierīgi un droši gulēt.

"Dzīve uz ielas radīja man lielu stresu. Kad es biju uz ielas, domāju — tas ir pasaules gals. Tagad, kad man ir stabils mājoklis, es jūtos daudz mierīgāk." (Casas Primeiro dalībnieks)

Nelabvēlīgos apstākļos esošas kopienas

Eiropā ir daudz nelabvēlīgos apstākļos esošu kopienu. Tomēr Eiropas aptuveni 11 miljonu romu ir nabadzīgākā un vissliktākajos apstākļos dzīvojošā kopiena. Teritoriālai pieejai šo kopienu iekļaušanā var būt priekšrocības, jo nav jānorāda personu etniskā piederība. Lielākā daļa romu dzīvo jauktās kopienās, un, iespējams, jāveicina arī akcents uz attiecību ar citu tautību iedzīvotājiem uzlabošanu.

Pieredze liecina, ka šajās teritorijās ne vienmēr uzreiz atrodami visi resursi darbam ar šo kopienas. Šī pieeja piedāvā priekšrocības, lai izmantotu arī ārēju atbalstu un veicinātu spēju veidošanu un konfliktu risināšanu. ANO Attīstības programma izstrādāja rosinošu modeli darbam ar *Cserehát* mikrorajonu pie Ungārijas robežas ar Slovākiju (sk. 26. izcēlumu turpmāk).

26. izcēlums. Romu integrācija *Cserehát* mikrorajonā, Ungārija

Cserehát ir mazs lauku reģions Ungārijā pie robežas ar Slovākiju. Teritorijā ir 166 apmetnes un aptuveni 100 000 iedzīvotāju. *Cserehát* modeli ANO Attīstības programma izstrādāja, lai uzlabotu vietējo kopienu dzīvi uz konsultāciju modeļa bāzes. Modelis darbojas, izmantojot pašpalīdzības

grupas, vietējo sociālās attīstības resursu centru un saistītos teritoriālās attīstības tīklus, kurus neveido tikai romi. Darbs guva rezultātus — uzlabojās romu un pārējo iedzīvotāju sadarbība, nelabvēlīgo romu kopienu stāvoklis ievērojami mainījās, un vietējās kopienās tika radīti sociālajai inovācijai ilgtspējīgi apstākļi. Iespēju veicināšanas process koncentrējās uz vairākuma un mazākuma iedzīvotāju sadarbības veicināšanu, izmantojot starpniecību konfliktu risināšanā, uz attīstību orientētu vairākuma un mazākuma partnerību izveidi un vietējo romu un vairākuma vadītāju attīstības prasmju pilnveidi.

Pirmo *Cserehát* programmu finansēja galvenokārt ANO Attīstības programma ar nelielu *LEADER* atbalstu. Tās rezultātā tika izstrādāta Ungārijas valdības valsts programma (*LHH*), ko finansēja no LSF līdzekļiem un kuru īstenoja Ungārijas valdība — tās mērķis 2007.-2013. gada plānošanas periodā bija mazināt teritorijā nabadzību un sociālo atstumtību. Abu programmu galvenais uzdevums bija uzlabot dzīves un darba apstākļus mazāk labvēlīgajos reģionos, kuros galvenokārt mīt romu iedzīvotāji.

Migrantu integrācija

Migrantu integrācija ir piemērota tēma sabiedrības virzītas vietējās attīstības risinājumiem sociālajā iekļaušanā. Īpaši svarīga tā ir pilsētās, jo tieši tur dzīvo lielākā daļa ES migrantu, bet var būt piemērojama arī mazākām kopienām lauku teritorijās (sk. 27. izcēlumu turpmāk). Uzlabojot migrantu un vietējās sabiedrības sociālo kohēziju, iespējams uzlabot kopienas iedzīvotāju attiecības un risināt nabadzības un sociālās atstumtības ilgtermiņa problēmas, kā arī uzlabot nodarbinātības rādītājus abās kopienās.

27. izcēlums. Pozitīva integrācija Riace, Kalabrijā, Itālijā

Riace Kalabrijā, Itālijā, ir kļuvusi par pilsētu, kurā uzturas daudz migrantu⁷⁰. Viņus šeit nesagaida naidīgi — pilsētā migrantus laipni uzņem tās mērs *Domenico Luciano*. Pirms migrantu ierašanās vietējo iedzīvotāju skaits pamazām saruka, un ciems nīkuļoja, zaudējot arvien vairāk pamata pakalpojumu. Tagad pilsētiņa aug, un dzīves kvalitāte uzlabojas, jo migranti te atgriezuši dzīves dinamiku.

Bezpeļņas organizācija meklē tukšas mājas un atjauno tās, lai izvietotu bēgļus. Kamēr bēgļi gaida patvēruma meklētājiem paredzētos pabalstu maksājumus, kas parasti ilgstoši aizkavējas, migranti var izmantot pilsētā ieviesto vietējo maksāšanas līdzekli — kuponus ar Gandija, Martina Lutera Kinga vai Ķe Gevaras attēliem. Pēc līdzekļu saņemšanas veikali nosūta kuponus vietējai pašvaldībai, lai saņemtu maksājumu. Migranti pelna iztiku, strādājot šūšanas, galdnieku un podnieku darbnīcās, kas izveidotas, izmantojot reģionālās valdības līdzekļus.

Cauri pilsētai gadu gaitā plūdis vairāk nekā 6000 migrantu. Daži no tiem izvēlējušies palikt šeit un veicina ilgtermiņa vietējo atveseļošanu.

Uz kopienu balstītas pieejas piemēri migrantu integrācijai un sabiedrības kohēzijai:

- Rice Kalabrijā atguvusi dzīvību, kļūstot par “uzņemošo ciematu” migrantiem (27. izcēlums iepriekš);
- programma “Izvēle” (“*Programa Escolhas*”) risina imigrantu kopienu problēmas Portugālē, īpaši strādājot ar sievietēm, jauniešiem un bērniem. Tā izmanto augšupēju

⁷⁰ http://mashariagzitonga.blogspot.fr/2013/10/the-tiny-italian-village-that-opened_13.html

pieeju, lai iegūtu mērķa atbalsta saņēmēju uzticību un iekļautu tos vietējo darbību noteikšanā un īstenošanā. Tā iesaista savos pasākumos priekšlaikus skolu pametušos jauniešus, risina jauniešu bezdarba problēmas, rūpējas par neformālo izglītību, cenšas novērst digitālo izslēgšanu un jauniešu noziedzību. Šīs programmas ietvaros vietējos plānus ir izstrādājušas vairāk nekā simts pašvaldības;

- *STEP*: programma *South Tyrone Empowerment Programme* (sk. 28. izcēlumu turpmāk) izmanto uz tiesībām un spēju pilnveidošanu balstītu pieeju migrantu integrēšanai un izmanto kopienas attīstības metodes, lai vispārinātu individuālus gadījumus.

28. izcēlums. Programma *South Tyrone Empowerment Programme* integrē migrantus, izmantojot uz spēju pilnveidošanu un tiesībām balstītu pieeju

Programma *South Tyrone Empowerment Programme (STEP)* tiek īstenota Dangenonā, mazā Ziemeļīrijas pilsētiņā ar 10 000 iedzīvotāju. Programma tika sākta 1990. gados, strādājot ar virkni kopienu problēmu nelabvēlīgos pilsētas rajonos. 2000. gadu sākumā pēc "Lielās piektdienas" vienošanās un vardarbības mazināšanās Dangenonā sāka ierasties ES migranti, lai strādātu gaļas pārstrādes un citās vietējās nozarēs. Lielākās grupas ieradās no Polijas, Lietuvas un Portugāles, tostarp arī cilvēki no Austrumtimoras. Problēmas, ar kādām migranti sastapās mājokļa un darba meklējumos, kā arī veselības aprūpē, radīja lielu spiedienu uz vietējiem pakalpojumu sniedzējiem, kuri nebija gatavi palīdzēt jaunatnācējiem. Programma *STEP* atbildēja uz šīm vajadzībām un strādāja, izmantojot uz cilvēktiesībām balstītus risinājumus, lai mainītu saspringto mājokļu politiku, garantētu nodarbinātības tiesības un uzlabotu piekļuvi mājoklim. Tā risina arī kaimiņu strīdus un konfliktus pilsētas rajonos.

STEP tagad ir viena no lielākajām NVO, kas nodrošina migrantiem ar tiesībām saistītus pakalpojumus Ziemeļīrijā. Tā ir spējusi izveidot juridisko konsultāciju dienestu, kuru izmanto migranti no visas provinces. Tās pieeju īpaši raksturo pakalpojumu saņēmēju izglītošana un vēlme risināt kolektīvas problēmas ar darba devējiem, mājokļu īpašniekiem un pakalpojumu sniedzējiem. Šāds darbības modelis saņem finansējumu no vairākiem avotiem un izmanto virkni sociālu uzņēmumu, tostarp lielu tulkošanas dienestu, kurā ir 200 tulkus, kas nodrošina uz līgumu balstītus pakalpojumus valsts aģentūrām dažādās valodās. Organizācijai pieder arī tās pārvaldībā esoša vietēja darba telpa, un atbildē uz vietējo pieprasījumu tā piedāvā arī citus pakalpojumus, piemēram, bērnu aprūpi.

Kopienas uzņēmējdarbība: sociālais uzņēmums un iesaistīšanās uzņēmējdarbībā

Uzņēmējdarbība ir izeja no sociālās atstumtības ievērojamai daļai bezdarbnieku. Turklāt arvien vairāk cilvēku interesējas par sociālo uzņēmumu un sociālo uzņēmējdarbību kā veidu sociālo vajadzību risināšanai.

"Radīt sev darba vietu, nevis meklēt darbu" — šī doma kļūst par šodienas bezdarbnieka mantru. Tomēr lielākā daļa atbalsta pakalpojumu nav īpaši piemēroti sievietēm uzņēmējām vai jauniem uzņēmējiem. Sieviešu, cilvēku ar invaliditāti, jauniešu, gados vecāku cilvēku, bijušo noziedznieku un citu uzņēmējdarbībā nepietiekami pārstāvētu grupu jaunizveidotiem uzņēmumiem ir liels potenciāls. Var minēt vienu piemēru — lielākajā daļā ES dalībvalstu vīrieši divreiz biežāk uzsāk uzņēmējdarbību nekā sievietes. Sabiedrības virzītās vietējā attīstības pasākumi var atbalstīt kopienu iesaistīšanos uzņēmējdarbībā vietējā līmenī, lai izmantotu šīs iespējas, nodrošinot iekļaujošus, labāk saistītus un integrētus uzņēmējdarbības atbalsta modeļus.

- Prakses kopienu iekļaujošas uzņēmējdarbības jomā (*COPIE*) risina šo problēmu vairāk nekā sešus pēdējos gadus kā ESF mācību tīkls. Tā rīki⁷¹ ietver diagnostikas instrumentu, kas var izvērtēt, vai vietējā uzņēmuma pakalpojumi ir iekļaujoši.
- Andalūzijā uzņēmējdarbība tiek veicināta, izmantojot vietēju attīstības *ATIFE* pieeju, kas ietver aktīvas iekļaušanas pasākumus un veicina pašnodarbinātību, izmantojot dotācijas. Šīs dotācijas 2009. gadā tika paplašinātas, lai veicinātu mikrouzņēmumu ar mazāk nekā pieciem darbiniekiem veidošanu ilgtspējīgās ekonomikas jomās, piemēram, tādās kā aprūpes pakalpojumi aprūpējamiem cilvēkiem, pasākumi vides uzlabošanai un atjaunojamas enerģijas veicināšanai, kā arī sabiedrisku ēku atjaunošana. Šī pieeja piedāvāja arī tiešus aizdevumus līdz EUR 11 000.
- *Basta Arbetskooperativ* Stokholmas dienvidos ir klientu vadīts sociālais uzņēmums, kurš piedāvā jaunas dzīves sākumu ilgstošiem narkomāniem, radot vietējas darba iespējas. Pakalpojuma izmantotāji strādā dažādās uzņēmējdarbības jomās līdz četriem gadiem.
- Polijā dibinātais *Barka* fonds, kas darbojas arī Apvienotajā Karalistē un Nīderlandē, ir izveidojis virkni vietējā kopienā bāzētu sociālo uzņēmumu, lai reintegrētu cilvēkus, kuri ir kļuvuši par bezpajumtniekiem un cieš no citām ar šādu situāciju saistītām problēmām, tostarp atkarības no apreibinošām vielām un sliktas garīgās veselības. *Barka* fonds panāca, ka Polijā tikai mainīts likums par sociālo uzņēmumu.
- *EQUAL* finansēts *EVU* projekts sniedza atbalstu uzņēmējdarbībā etniska tipa veikalos īpašniekiem un restorāniem Kopenhāgenā, izmantojot kopienā balstītu informēšanas modeli, lai palīdzētu uzņēmumiem kļūt ilgtspējīgiem un uzlabot sniegtos pakalpojumus⁷². *EVU* sadarbojās ar Vietējās kopienas uzņēmējdarbības konsultantu asociāciju, strādājot uzņēmējdarbības jomā bēgļu un migrantu kopienās Londonas ziemeļos un apmācot vietējo asociāciju uzņēmējdarbības konsultantus.

Finanšu iekļaušana un mikrokredīts

Nabadzīgiem un sociāli atstumtiem iedzīvotājiem nav pieejami kvalitatīvi finanšu pakalpojumi par mērenu cenu. Tas attiecas uz pašnodarbinātiem uzņēmējiem un cilvēkiem, kuri aizņemas personiskām vajadzībām. Viena no straujāk augošajām jomām krīzes laikā bija “kredīts līdz algas dienai” un “kredīts mājās”, par kuru upuriem kļuva cilvēki ar zemiem ienākumiem un kuri “nespēja savilkt galus”. Valstīs, kurās nav augļotāju peļņas likumu, procentu likmes šādiem aizdevumiem var sasniegt pat 5,000 % gadā.

Kopienas finanšu iestādes tiecas stāties pretī šai tendencei un palīdzēt nabadzīgajiem un atstumtajiem iedzīvotājiem, rosinot veidot ietaupījumus un atbalstot citas personisko līdzekļu veidošanas formas. Piemēram, mikroiekrājumi var palīdzēt uzlabot nabadzīgu ģimeņu finansiālo elastīgumu. Govanā (Glāzgovā, Apvienotajā Karalistē) bija organizēts vietēji saskaņots mēģinājums atbrīvoties no kredīta līdz algai aizdevējiem, rosinot iedzīvotājus kredītapvienībās atvērt krājkontus, un līdz 2013. gadam šādi konti bija ceturtajai daļai iedzīvotāju⁷³.

⁷¹ Saite uz *COPIE* rīkkopu: <http://www.cop-ie.eu/copie-tools>

⁷² Kopenhāgenas *EVU* praktiskā informatīvā rokasgrāmata.

http://www.wikipreneurship.eu/images/5/52/EVU_Method_Catalogue_for_Outreach.pdf?PHPSESSID=de07f3721c1c77d58a10dbc53d783f5

⁷³ <http://www.theguardian.com/money/2013/sep/22/glasgow-credit-unions-payday-lenders>

Ir vairāki iekļaujoši finanšu produkti: ietaupījumi, aizdevumi personiskai lietošanai, aizdevumi uzņēmējdarbības uzsākšanai, garantijas un apdrošināšana, kā arī konsultāciju pakalpojumi naudas jautājumos, galveno uzmanību pievēršot finanšu zināšanu un kompetences uzlabošanai. Tos piedāvā vairākas kopienas attīstības finanšu iestādes, mikrofinanšu iestādes un vietējie naudas konsultāciju centri. Tiem ir cieša saikne ar vietējo sabiedrību.

- *PerMicro* Turīnā specializējas aizdevumiem pašnodarbināto uzņēmējdarbības uzsākšanai un uzlabošanai. Gandrīz puse tā klientu ir migranti, un šis uzņēmums darbojas jau vairāk nekā desmit Itālijas pilsētās. Tā aizdevuma modelis sadarbojas ar vietējām asociācijām, lai nodrošinātu garantiju.
- *NEEM* Zviedrijā aizdod naudu migrantēm sievietēm, kuras plāno sākt uzņēmējdarbību, taču viņām trūkst līdzekļu. Sievietes saņem vispusīgu atbalstu, lai varētu uzsākt uzņēmējdarbību.
- *Fair Finance* Londonā sniedz personiskus aizdevumus un finanšu konsultācijas, lai izstumtu no tirgus kredīta līdz algas dienai aizdevumu piedāvātājus. Šī struktūrvienība darbojas jau deviņos birojos Londonas austrumos un cieši sadarbojas ar vietējām asociācijām, kuras norāda klientiem.

ES mikrofinansēšanas instruments "Progress" tika ieviests 2009. gadā, un tas piedāvā profesionālo klientu finansējumu mikrofinansēšanas iestādēm un bankām, kuras aizdod noteiktām mērķgrupām, piemēram, ilgstošiem bezdarbniekiem, sievietēm un migrantiem.

Daudzi finanšu instrumenti, piemēram, mikrokredītu fondi, visbiežāk darbojas augstākā teritoriālā līmenī nekā parastas sabiedrības virzītas vietējās attīstības partnerības. Tomēr var rast iespējas izmantot sabiedrības virzītas vietējās attīstības partnerību to piesaistīšanai, lai sniegtu papildu atbalstu, piemēram, konsultāciju pakalpojumus un ieteikumus. Sabiedrības virzītas vietējās attīstības partnerības visticamāk varēs sadarboties ar reģionāliem vai vietējās kopienas finanšu operatoriem, kuri var ietvert kredītapvienības, kā arī mikrokredītu un personisko aizdevumu aizdevējus. Lielākā daļa kredītapvienību ir vietējas un saistītas ar ģeogrāfiski kopīgām saitēm⁷⁴.

Vietējā līmenī spēcīga iekļaujoša iedarbība var būt arī alternatīviem maksāšanas līdzekļiem. Laika bankas ļauj cilvēkiem pārveidot laiku viņu apgūtās prasmēs. Tā var veidot sociālo kapitālu un tuvināties darba tirgum. Vietējās apmaiņas tirdzniecības sistēmas (*LETS*) ir kļuvušas par pamatu *Transition Towns* pieejai, lai samazinātu oglekļa dioksīda emisijas. Dažas pilsētas, piemēram, Totnesa (Apvienotā Karaliste), vietējo maksāšanas līdzekli izmanto, lai veicinātu vietējus pirkumus, bet Riace (Kalabrijā, Itālijā) vietējo maksāšanas līdzekli ieviesa, lai palīdzētu integrēties bēgļiem, kuriem ilgi jāgaida sociālo pabalstu izmaksas (sk. 27. izcēlumu iepriekš).

Jauniešu iniciatīvas

Sabiedriskajās debatēs jaunieši bieži tiek raksturoti negatīvi un dažkārt uztverti kā tāda sabiedrības daļa, no kuras ir jānorobežojas. Sabiedrisko nemieru attēli no Londonas, Stokholmas, Atēnām un Madrides atspoguļo Eiropas jauniešus atklātos nemieros un parāda augošo atsvešināšanās līmeni. Izglītībā, nodarbinātībā vai apmācībās nav iekļauti 14 miljoni jauniešu, bet dažas dalībvalstis sasniegušas līmeni, kad jauniešu bezdarbs pārsniedz 50 %.

⁷⁴ Dažas kredītapvienības balstās uz nodarbinātības, nevis ģeogrāfiskām saiknēm.

Sabiedrības virzīta vietējā attīstība, kuras uzmanības centrā ir jaunatne, var mēģināt risināt šo problēmu, apvienojot kopienas paaudzes un meklējot jaunus ceļus nodarbinātības risinājumiem. Jaunākajā Eiropas Dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fonda ziņojumā⁷⁵ uzsvērts, ka nepieciešama inovācija visu ieinteresēto personu informēšanā un apvienošanā, īpaši veidojot saikni ar darba devējiem un izvairoties no piegādātāju virzītas pieejas.

16. attēls. Job Point Berlīnē

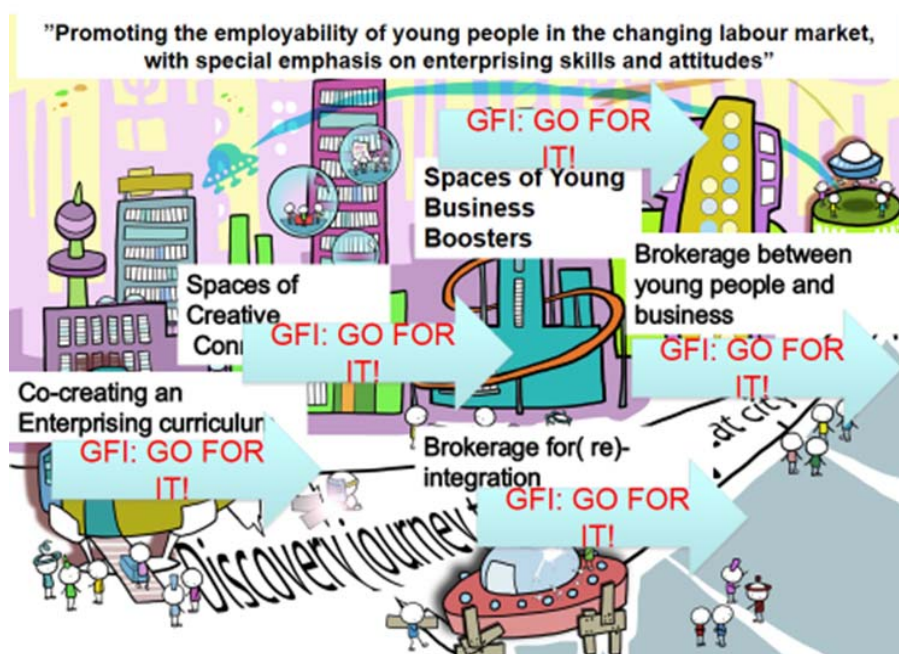
Berlīnē jaunieši ir viens no galvenajiem mērķiem Berlīnes teritoriālajos līgumos. Līgumi tiek īstenoti ar vietējo ieinteresēto personu grupu palīdzību un izmanto līdzdalību lēmumu pieņemšanā, lai noteiktu projektus, kas izmantojami politikas nepilnību novēršanai. Jaunās līgumu iniciatīvas piemērs ir *Job Points*⁷⁶, kas ir apmeklētājam draudzīgi darba meklētāju biroji divos nelabvēlīgos rajonos *Neukölln* un *Mitte*, un tie cenšas atrast bezdarbniekiem darbu. Tie darbojas paralēli oficiālajai nodarbinātības centru sistēmai, taču tiem ir priekšrocība — šādu biedrību ir vieglāk izveidot, jo *Job Point* nepiemēro sankcijas un nevērtē personas. Tā ir samērā neformāla organizācija un tika radīta pēc plašām konsultācijām ar jauniešiem par šādu pakalpojuma nepieciešamību.

Pilsētas *URBACT* tīklā “Mana paaudze darbā” strādā pie radikāliem risinājumiem pārejā no izglītības uz darba pasauli. Viens no tādiem ir “*Go For Its*” (*GFIs*) — tas ir sociāli inovatīvs eksperiments, ko pilsētas kopīgi organizē un īsteno jauniešiem. *GFIs* velta uzmanību trim jomām: mācību programma, starpniecība un telpas. Daži *GFIs* piemēri: diena uzņēmumā, darba kafejnīcas, dinamiskais duets, kooperatīvi izglītībā, uz karjeras ceļa, uzņēmēji skolā. Katrs no tiem tiks izmēģināts kā modelis vienā līdzdalības pilsētā, un sekmīgie tiks paplašināti (sk. 17. attēlu turpmāk).

⁷⁵ <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2012/541/en/1/EF12541EN.pdf>

⁷⁶ <http://jobpoint-berlin.de/>

17. attēls. Mana paaudze darbā — “Go For It” grafiskā attēlā

Aktīva novecošana

Mūsu sabiedrība noveco, bet veselīgo papildu gadu skaits nepieaug tik ātri kā vidējais mūža ilgums. Arvien pieaugošs mazāk aktīvu veco ļaužu skaits rada papildu slogu arī pensiju sistēmām un vietējiem pakalpojumiem. Daļējs risinājums ir palīdzēt veciem ļaudīm ilgāk saglabāt aktivitāti, strādājot nepilnu darba laiku vai iesaistoties brīvprātīgo darbā, vai izvēloties citas sabiedriskas darbības formas. Laika bankas, kurās vietējie iedzīvotāji dalās savās zināšanās un piedāvā savu pieredzi un laiku, ir apliecinājušas, ka tās var mobilizēt visas paaudzes. Ievērojams potenciāls ir iespējās uzlabot šo grupu labsajūtu, veicinot vietējās sabiedrības saliedētību ar nelieliem uz vietējo sabiedrību orientētiem projektiem, kuri apvieno visas paaudzes.

Sabiedrības virzītas vietējās attīstības risinājuma piemērs, kas attiecas uz novecošanu, vērojams Bīkonhilā⁷⁷ Bostonā, ASV. Bīkonhila ir iesaistījusies augošajā Ciematu kustībā, palīdzot gados vecākiem ļaudīm novecot eleganti un nodrošinot labāku sociālo un aprūpes atbalstu, vienlaikus ļaujot palikt savās mājās. Cilvēki netiek ievietoti veco ļaužu iestādēs — ideja ir apvienot pilsētas rajonā vai pat visā pilsētā dzīvojošās personas kopīgā tīklā.

Eiropā Somija īsteno šādu ceļu ar vietējās kopienas aktīvas novecošanas stratēģijām. Helsinkos *Living Lab* strādā, lai palīdzētu radīt jaunus veselības pakalpojumus. *Finalspurt* ir jauns modelis, kas ietver atbalstītu mājokli, kura veidošanā piedalījās paši iedzīvotāji. Espo pilsēta ir senioru iedzīvotāju *CaringTV* iniciatori. Visā Eiropā tiek izstrādāti digitālie pakalpojumi, kas gados vecākus cilvēkus saista ar vietējiem sociālajiem tīkliem, lai palīdzētu pārvarēt vientulību un izolāciju. Spānijā Kornelas pilsētas laboratorija strādā pie jauniem mācīšanās risinājumiem, bet Apvienotajā Karalistē trešās paaudzes universitāte piedāvā vietējas nodarbības. Visi šie ir vietēji risinājumi, kas apliecina, ka aktīvas novecošanas sabiedrības virzīta vietējā attīstība var būt nozīmīgs spēks.

⁷⁷ http://www.beaconhillvillage.org/content.aspx?page_id=22&club_id=332658&module_id=75811

5.3. Sociālās iekļaušanas partnerības

Vietējās partnerības ir svarīgas sociālās iekļaušanas sabiedrības virzītas vietējās attīstības pasākumos. Šīs partnerības apvieno visas ieinteresētās personas, kuras ir iesaistītas problēmu noteikšanā un pēc tam to risināšanā. Sabiedrības virzīta vietējā attīstība paver jaunas iespējas tieši iesaistīt attiecīgos izmantotājus un pilsoniskās sabiedrības organizācijas. Regula nosaka, ka partnerībā neviens sektors nedrīkst dominēt, un tas praksē nozīmē, ka publiskā sektora, pilsoniskās sabiedrības un privātā sektora pārstāvniecībai ir jābūt mazākai par 50 % balsstiesīgo biedru.

Partnerībām ir jābūt dinamiskām un dzīvām un jādarbojas, izmantojot līdzdalības pieeju, lai visi dalībnieki var dot savu ieguldījumu. Pieredze liecina, ka grupas, kurās ir vairāk nekā divdesmit dalībnieku, ir grūti vadāmas. Iespējams, var organizēt apakšgrupas, lai galvenās sanāksmes būtu vieglāk vadāmas. Lai visi partneri būtu aktīvi un iesaistīti, nepieciešams rosinošs atbalsts un regulējošas metodes.

Dzimumu vienlīdzība un diskriminācijas novēršana

Piešķirot prioritāti dzimumu vienlīdzības iekļaušanai un diskriminācijas novēršanai vietējās attīstības politikā, tiek atzīts, ka sievietēm un vīriešiem, migrantiem un mazākumtautībām, veciem ļaudīm, jauniešiem un cilvēkiem ar invaliditāti ir vienlīdzīga piekļuve resursiem un iespējām sabiedrībā. Turklāt dažu grupu vajadzības bieži atšķiras no "galveno" pakalpojuma lietotāju vajadzībām.

Sabiedrības virzītas vietējās attīstības pieeja var veicināt dzimumu vienlīdzību un diskriminācijas novēršanu ar praktiskiem pasākumiem. Vietējās rīcības grupas var būt nozīmīgas pārmaiņu veicinātājas, pievēršot uzmanību tām iedzīvotāju grupām, kuras citādi paliktu slēptas un nepamanītas. Piemēram, Zaragozas vietējās kopienas asociācijas konsultēja tikko ieradušās migrantu grupas par imigrācijas integrācijas plānu. Sabiedrības virzīta vietējā attīstība atzīst, ka bieži cilvēki paši ļoti labi apzinās savu stāvokli. Tomēr tas nenozīmē, ka viņiem ir visas atbildes: speciālisti un profesionāļi var palīdzēt izzināt iespējas, savukārt citur sekmīgi īstenoti piemēri var būt ļoti noderīgi, palīdzot grupām meklēt jaunus risinājumus.

Inovācijas partnerībā un projektu lēmumu pieņemšanā

NVO un vietējo asociāciju iesaistīšana īstenojamajos projektos ir veicinājusi būtisku inovāciju ES finansēto projektu īstenošanas procedūrās. Tie ir veidi, kā īstenot mikroprojektus, kā izmantot ESF ieviesto vienkāršotu izmaksu uzskaiti un kāda pieeja izmantojama attiecībā uz budžeta veidošanu ar sabiedrības līdzdalību. Vienkāršotas izmaksas, "jumta" projekti un mikroprojekti sīkāk aplūkoti 5. nodaļā.

Budžeta veidošana ar sabiedrības līdzdalību dažās Eiropas pilsētās izmantota, lai padziļinātu un paplašinātu partnerību un iesaistītu plašāku iedzīvotāju loku. Budžeta veidošana ar sabiedrības līdzdalību sākotnēji radās Porto Alegre Brazīlijā, kur to izmanto jau 20 gadu. Šādā veidā tiek piešķirti pat līdz 10 % pašvaldības budžeta. Šo pieeju pārņēma un pilnveidoja daudzas organizācijas visā pasaulē, un tagad to atbalsta arī Pasaules Banka. Vispirms tiek organizēts konkurss, lai saņemtu projektu piedāvājumus. Pēc tam tie parasti tiek analizēti, lai pārliecinātos, kuri ir īstenojami. Nākamajā, trešajā posmā, iedzīvotāji balso, kuri projekti ir jāatbalsta vietējā teritorijā. Sākotnējā formā iedzīvotāji tieši balsoja par projektiem. Dažās Eiropas pilsētās lēmumus pieņem vietēji ievēlēta pilsētas rajona padome (piemēram, *Quartiersmanagement* Berlīnē).

Kaškeišā (Portugālē) NVO *In Loco* ir ieviesusi budžeta veidošanas ar sabiedrības līdzdalību metodi, ko pašvaldība tagad izmanto, lai lemtu par budžeta prioritātēm vietējā līmenī. Pirmajā gadā vairāk nekā 6000 cilvēku balsoja par 30 projektiem. Otrajā gadā vairāk nekā 30 000 cilvēku balsoja par 32 projektiem, kas bija visaugstākais līdzdalības līmenis, kādu pašvaldība jebkad ir sasniegusi.

Projektu piedāvājums norit deviņās publiskās sesijās vietās, kur projekta idejas apspriež.

Piedāvājums ietver sīku informāciju par budžetu, metodoloģiju, darba grupu, līdzdalības instrumentu izmantošanu, iesaistītajām iestādēm un to, kā rezultāti tiks izplatīti. Pēc tam tiek atlasīti projekti, kuriem tiks veikta tehniskā analīze. Tehniskās analīzes laikā pašvaldības nodaļas standarta formā analizē projekta atbilstību un tā īstenošanas iespējas. Piemērotie projekti pēc tam nonāk nākamajā posmā, kas ir sabiedriskā balsošana.

18. attēls. Budžeta veidošana ar sabiedrības līdzdalību Kaškeišā, Portugālē

5.4. Sabiedrības virzītas vietējās attīstības jomu noteikšana sociālajai iekļaušanai

Regula nosaka, ka teritorijā ir jābūt vismaz 10 000 iedzīvotāju, bet ne vairāk kā 150 000 iedzīvotāju, lai gan ar piemērotu pamatojumu ir pieļaujami izņēmumi. Šie rādītāji attiecas uz kopējo iedzīvotāju skaitu teritorijā, nevis mērķgrupu lielumu.

Lai noteiktu sociālās iekļaušanas sabiedrības virzītas vietējās attīstības jomas, izmantoti vairāki veidi.

- Dažām teritorijām, piemēram, dzīvojamiem rajoniem, ir dabiskas robežas, lai gan daži dzīvojamie rajoni ietver pat 10 000 iedzīvotāju.
- Dažkārt ērtības labad tiek izmantotas administratīvās robežas, taču šādā gadījumā pastāv risks, ka šīs teritorijas neatbildīs jebkādai vietējā darba tirgus realitātei dzīvē. Tomēr braukt uz darba teritorijām (kas raksturotas kā funkcionālas pilsētas teritorijas) var būt pārāk tālu, lai izmantotu uz vietējo kopienu bāzētu pieeju.
- Teritorijas bieži tiek noteiktas, izmantojot trūkumu rādītāju kopu. Šie mērījumi parasti koncentrējas uz bezdarbu, ienākumiem, piekļuvi pakalpojumiem, mājokļiem un vidi. Šo metodi izmantoja, lai noteiktu 38 “*Pathways*” teritorijas Mērsaidā, lai gan reālās robežas tika ievērojami koriģētas, ņemot vērā vietējos apstākļus. Berlīne izmanto 12 statistiskus un dinamiskus rādītājus, lai atlasītu un uzraudzītu 34 *Quartiersmanagement* teritorijas. Tās nodarbinātības līgumi koncentrējas uz administratīvajām robežām 12 pilsētas rajonos.
- Teritorijas tiek noteiktas, ņemot vērā konkrētās mērķgrupas pārsvaru. Šādā veidā tika noteiktas teritorijas ar augstu romu iedzīvotāju proporciju.

Teritoriju noteikšana ir delikāts pasākums. Katras līnijas novilkšana kartē ietver vienus cilvēkus, bez izslēdz citus. Pastāv “pasta indeksu loterijas” risks, jo piekļuvi apmācībām vai citiem projekta resursiem nosaka tas, kur tu dzīvo, nevis kas tu esi. Sociālās integrācijas sabiedrības virzītas attīstības risinājumi pēc definīcijas ir ģeogrāfiski mērķēti. Tomēr šī teritoriju noteikšana jāveic elastīgi.

6. nodaļa. Kā koordinēt ar citiem fondiem?

6.1. Ievads. Kādēļ ES fondi ir jākoordinē?

Fondu koordinācija ir ceļš uz rezultātu, nevis pats rezultāts. Visos līmeņos ir jābūt skaidrībai, ko dalībnieki ar koordināciju cenšas sasniegt, un attiecīgi jāpielāgo izmantojamās metodes. Labākai koordinācijai var būt vairākas priekšrocības.

Pirmkārt, esošo dažādo fondu un iniciatīvu izmantošanas veidu kolektīvs kopienas novērtēšanas process var palīdzēt nodrošināt, ka vietējās attīstības stratēģijas tiek labāk piemērotas atbilstoši jaunajām konstatētajām problēmām un koncentrējas uz tām lietām, kuras kopiena patiesi vēlas un var mainīt vietējā līmenī.

Otrkārt, koordinācija var nodrošināt, ka dažādas iniciatīvas ir vērstas vienā virzienā un savstarpēji papildina cita citu, nevis konkurē par projektiem, dublējot cita citu vai pat nonākot pretrunā. Šāda politikas saskaņotība ir svarīga, lai uzlabotu dažādu vietējo iniciatīvu kopīgos sasniegtos rezultātus, kā arī lai stiprinātu vietējās attīstības ieguldījumu reģionālās un valstu programmās.

Visbeidzot, labāka koordinācija var palīdzēt racionalizēt esošo materiālu un cilvēkresursu izmantošanu. Ēkas un administratīvās spējas var kopīgi izmantot, transporta izdevumus var samazināt un jebkuru dublēšanu var izslēgt. Tas var veicināt vispārējo izmaksu ietaupījumus un/vai resursus pārvietot atbilstīgi svarīgākām vietējām prioritātēm.

No otras puses, vāji plānota fondu integrācija var palielināt sarežģītību un novērst vietējās rīcības grupas no to galvenajiem mērķiem, risinot vietējās vajadzības un iespējas. Tādēļ ieinteresēto personu pašu interesēs ir izvairīties no sarežģītu mehānismu ieviešanas, ja vien tie nepamato skaidras priekšrocības attiecībā uz rezultātu nodrošinājumu.

6.2. Kādā līmenī fondu koordinācija ir jāveic?

Lai darbs noritētu sekmīgi, koordinācijai būtībā ir jānorit visos līmeņos — Eiropas, valsts, reģionālā un vietējā. Tomēr vienā līmenī ir iespējams kompensēt koordinācijas trūkumu citos līmeņos. Piemēram, vietējās aģentūras bieži mēģina darboties kā “vienas pieturas punkti” attiecībā pret atbalsta saņēmējiem, internalizējot dažādu valstu programmu un finansējuma avotu pārvaldības sarežģītību. Taču, ja vien saskaņošana neuzlabojas arī augšupēji, pastāv risks, ka vietējais līmenis nomāks administratīvās procedūras. Patiesībā fondu koordinācijas nosacījumi un iespējas ir noteikti ES, valsts un reģionālā līmenī.

Koordinācijai uzlabota ES struktūra

Komisija veicināja koordināciju, piedāvājot vienu vienotu regulu, kas ietver lauku, zivsaimniecības, reģionālā un sociālā fonda finansētas sabiedrības virzītas vietējās attīstības iniciatīvas (CPR 32-35. pants) 2014.-2020. gada periodam.

CPR 32. panta 4. punkts nosaka iespējas dažas vietējās attīstības stratēģijas finansēt ne tikai no viena fonda (vairāku fondu finansējums) vai tikai no viena fonda (viena fonda finansējums). Abām iespējām ir priekšrocības un trūkumi, kas izskaidroti Komisijas vadošajām iestādēm sagatavotajā dokumentā “Norādījumi sabiedrības virzītai vietējai attīstībai Eiropas strukturālajos un investīcijas fondos”.

Ja dalībvalstis kādām vai visām vietējās attīstības stratēģijām izvēlas vairāku fondu finansējuma iespēju, atlasītās stratēģijas struktūrā tās var arī norādīt "galveno fondu" (parasti tas ir lielākais fonds), kurš var segt vietējās rīcības grupas pamatdarbības un iedzīvīnāšanas izmaksas. Tā var vienkāršot lietas, izvairoties no nepieciešamības pamatot pamatdarbības un iedzīvīnāšanas izmaksu sadalījumu saskaņā ar katra fonda finansētajiem projektiem.

Tomēr, pat ja dalībvalsts izvēlas viena fonda finansējumu, tai joprojām ir jānodrošina koordinācija dažādos veidos: "Atbalsts no attiecīgajiem ESI fondiem sabiedrības virzītai vietējai attīstībai ir saderīgs un tiek koordinēts starp attiecīgajiem ESI fondiem. To nodrošina, inter alia, ar koordinētas sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju un vietējo rīcības grupu spēju veidošanas, atlases, apstiprināšanas un finansēšanas starpniecību" (CPR 32. panta 3. punkts).

Regula nenorāda, kā tas ir jā dara. Sīkākas procedūras, kas veido nosacījumus koordinācijai vietējā līmenī, ir atkarīgas no iestādēm katrā dalībvalstī, un tās nosaka valsts vai reģionālā līmenī.

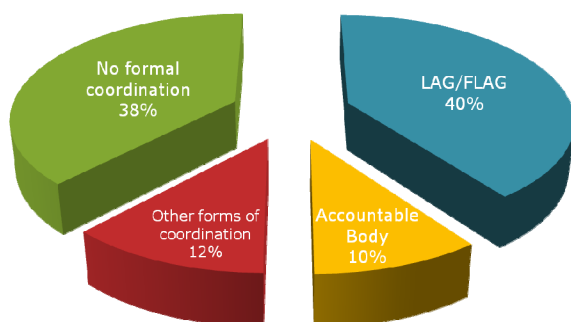
Koordinācijas iespējas vietējā un reģionālā līmenī

Partnerības līgumā dalībvalstīm ir jānorāda, kurus fondus tās izmantos sabiedrības virzītai vietējai attīstībai, kāda veida teritorijās tās tiks piemērotas un kā fondi kopīgi darbosies.

Vismaz 5 % no ERAF līdzekļiem ir jāvelta sabiedrības virzītai vietējai attīstībai lauku teritorijās (LEADER). Šis process var pārāugt ievērojamas daļas 2300 esošo LEADER vietējo rīcības grupu pastāvīgā darbībā (lai gan, iespējams, ar partnerību un robežu izmaiņām). Dažām vietējās rīcības grupām (īpaši bijušajos konverģences rajonos) no ERAF saņemtā finansējuma līmenis var tikt samazināts, tādēļ tās var būt ieinteresētas piekļūt citiem fondiem.

Sabiedrības virzītas vietējās attīstības izmantošana pārējos trīs fondos ir pilnīgi brīvprātīga. Tomēr aptuveni 300 partnerību (zivsaimniecības vietējās rīcības grupas) EZF finansētajās zivsaimniecības teritorijās laikā no 2007. līdz 2013. gadam ir sasniegušas augstu apstiprināšanas līmeni, un gaidāms, ka vismaz divas trešdaļas dalībvalstu atbalstīs to darba turpināšanu.

19. attēls. Vietējo rīcības grupu un zivsaimniecības rīcības grupu koordinācija

19. attēlā (pamatojoties uz FARNET zivsaimniecības vietējo rīcības grupu agrāk veiktu provizorisko pētījumu) redzams, ka gandrīz 40 % zivsaimniecības vietējo rīcības grupu un vietējo rīcības grupu veidoja vienu partnerību daļu, bet vēl 10 % izmantoja kopīgu vietējo atbildīgo struktūru. Vēl 10 % zivsaimniecības vietējo rīcības grupu izmantoja citu formu, kas bija koordinēta ar LEADER zivsaimniecības vietējām rīcības grupām.

Papildus vairāku fondu finansējuma iespējām un citām vietējo rīcības grupu lauku teritoriju un zivsaimniecības vietējo rīcības grupu zivsaimniecības teritoriju koordinācijas formām turpmāk norādītajos gadījumos ir arī augsts sabiedrības virzītā vietējā attīstībā iesaistītu fondu koordinācijas potenciāls.

- ✓ Izmantojot ERAF un ESF atbalstu, lai papildinātu lauku attīstības stratēģijas. To var izmantot vienas vietējās rīcības grupas līmenī vai kopīgi vairāku vietējo rīcības grupu teritorijās, kad tas ir atbilstoši problēmu risinājumam, izmantojot ERAF un ESF atbalstu (piemēram, stratēģijām, kas risina problēmas, ar kurām sastopas lielāks tirgus, vai braucienam uz darbu teritorijā, kas ietver vairāku vietējo rīcības grupu teritorijas).
- ✓ ERAF, ESF un ELFLA koordinācijai pilsētu un lauku partnerībām. Tas var ietvert mazas tirgus pilsētas, lielpilsētas un piepilsētu teritorijas un/vai pilsētu un lauku partnerības īpašās jomās (pārtika, ūdens, enerģija, transports u. c.).
- ✓ ERAF un ESF izmantošana, lai papildinātu EJZF zivsaimniecības teritorijās. Tas var būt īpaši svarīgi lielākās ostās vai teritorijās, kurās zivsaimniecības vietējās rīcības grupas nolemj uzņemt pienākumus, kas ir saistīti ar plašākas piekrastes teritorijas attīstību vai jūras nozaru izaugsmi.
- ✓ ERAF un ESF koordinācija, lai risinātu kompleksas nelabvēlīgu pilsētas teritoriju problēmas un citas ekonomiskas, sociālas vai vides problēmas pilsētās.

Dažas uz reģioniem orientētas dalībvalstis partnerības līgumos var atstāt ar sabiedrības virzītu vietējo attīstību saistītu fondu koordināciju pilnīgi atklātu, lai reģioni un pilsētas var elastīgāk veidot savas programmas un procedūras, tās labāk piemērojot konkrētajām vajadzībām. Tomēr ir pieejamas divas plašas iespējas.

Vairāku fondu finansējuma iespēja nosaka, ka nepieciešama augsta līmeņa koordinācija starp dažādām ministrijām un vadošajām iestādēm visās regulās minētajās jomās, tostarp šādās: spēju veidošana, stratēģiju un teritoriju atlase un apstiprināšana, finansējums, pārvaldības un kontroles sistēmas un uzraudzība un novērtēšana. Vairākas dalībvalstis izmanto interesantus mehānismus tās sasniegšanai, tostarp kopīgu starpniekstruktūru izveidi, atsevišķas vadošās iestādes noteiktiem fondiem (ERAF un ESF), kopīgas uzraudzības komitejas un kopīgas atlases komitejas, kopīgus kritērijus un kopīgus vai saskaņotus konkursus. Viena metode paredzēta līdzekļiem, lai vienotos par to partnerību apstiprināšanu, kuras pēc tam var piekļūt dažādiem līdzekļiem — vienotā paketē vai posmos.

Tomēr, kā minēts iepriekš, ja norādītie koordinācijas mehānismi nav ieviesti un nedarbojas efektīvi, pastāv risks, ka, liekot partnerībām obligāti izmantot vairāku fondu finansējumu, sarežģītība varētu pieaugt, kā rezultātā vietējām partnerībām nāktos darboties dažādos virzienos, tādējādi novēršot no sākotnējā mērķa.

Viena fonda finansējuma iespējas gadījumā valsts vai reģionālā struktūra fondu koordinācijai būs vājāka un izteiktāka *ad hoc*. Tomēr CPR nosaka, ka dalībvalstīm ir jāuzlabo koordinācija tajās pašās jomās, ko nosaka vairāku fondu finansējuma iespēja: spēju veidošana (piemēram, koordinējot sagatavošanas atbalstu un tehnisko palīdzību), stratēģiju un teritoriju atlase un apstiprināšana (vismaz sniedzot skaidru informāciju un, kur iespējams, saskaņojot kalendārus, konkursu procedūras un atlases kritēriju), kā arī pārvaldības un kontroles sistēmas. Tomēr koordinācijas pakāpe un apjoms var būt ievērojami mainīgāks.

3. tabulā sniegts pārskats par galvenajām darbībām, kuras ir jāveic, lai nodrošinātu līdzekļu koordināciju vairāku fondu un viena fonda finansējuma iespēju gadījumā.

3. tabula. Koordinācijas pasākumi vairāku fondu un viena fonda finansējuma gadījumā

	Koordinācija vairāku fondu finansējuma gadījumā	Koordinācija viena fonda finansējuma gadījumā
Darbības joma	<ul style="list-style-type: none"> Fondu saskaņošana, ņemot vērā teritoriju un projektu veidu Galvenā fonda kritēriju saskaņošana, ja izmantojama šī iespēja 	<ul style="list-style-type: none"> No programmu sākuma jānodrošina informācijas izplatīšana par to, kāds finansējums ir pieejams, kādam nolūkam, kur un kad
Spēju veidošana, stratēģiju un teritoriju atlase un apstiprināšana	<ul style="list-style-type: none"> Kopīgi konkursi sagatavošanas atbalstam Kopīga spēju veidošana Kopīgi stratēģiju un teritoriju konkursi Saskaņoti atlases kritēriji Kopīgas atlases procedūras Kopīgas atlases komitejas 	<ul style="list-style-type: none"> Atļauta sagatavošanas atbalsta izmantošana, lai sagatavotu stratēģijas, kuras ietver arī citu fondu atbalsta jomu Iespējami maksimāla konkursu saskaņošana — vismaz kalendāri Pušu darbs, lai koordinētu atlases kritērijus un procedūras Informācijas plūsmu starp atlases komitejām koordinēšana
Finansējuma pārvaldība un kontrole	<ul style="list-style-type: none"> Saskaņoti projektu atlases atbilstības kritēriji. Vietējo rīcības grupu kopīgi pienākumi projektu atlasē Vadošo iestāžu kopīgi pienākumi īstenošanā Kopīgas vadošās iestādes dažiem fondiem Kopīgas starpniekstruktūras Kopīgas uzraudzības komitejas un apakškomitejas Kopīgas pārvaldības pārbaudes procedūras 	<ul style="list-style-type: none"> Plašs atbilstības kritēriju nodrošinājums ir atspoguļots attiecīgajos dokumentos Starpfondu sabiedrības virzītas vietējās attīstības darba grupas, lai apvienotu un skaidrotu kopdarbības un atbilstības jautājumus un vietējās rīcības grupas pienākumus Kopīgas platformas, tehniskās darba grupas un tīkli labas prakses apmaiņai starp fondiem (kopīgi vai koordinēti valstu tīkli) Pārvaldības pārbaudes procedūras
Uzraudzība un vērtēšana	<ul style="list-style-type: none"> Saskaņoti plāni, kas nošķirti starp fondiem 	<ul style="list-style-type: none"> Tāpat kā vairāku fondu finansējuma gadījumā

29. izcēlums. Koordinācija reģionālā līmenī Polijā

Polijā sabiedrības virzītas vietējās attīstības koordinācija ir uzticēta reģionālām (vojevodistes) iestādēm, kurām ir dubulti pienākumi: tās ir vadošās iestādes reģionālai ESF un ERAF finansētai programmai, un par ELFLA atbildīgā vadošā iestāde tām deleģē arī dažas starpniekstruktūras funkcijas. Tomēr, lai nodrošinātu vienotu pieeju, noteikumi par atlases procesu, tostarp atlases kritēriji, tiks noteikti valsts līmenī un būs vienoti visiem reģioniem.

Reģionālās iestādes koordinēs sagatavošanas atbalstu un iespējamu vienotu atlases procesu ar vienu atlases komiteju reģionālā līmenī. Pēc atlases šī komiteja veiks arī sabiedrības virzītas vietējās attīstības īstenošanas koordinācijas pienākumus reģionā.

Vairāki reģioni plāno izmantot šo iespēju — īpaši Kujavsko-Pomorskije vojevodiste ir izstrādājusi savu reģionālās darbības programmu diviem sabiedrības virzītas vietējās attīstības prioritātes virzieniem (vienu sedz ERAF investīcijas 9d prioritāram virzienam, bet otrs tiek segts saskaņā ar ESF 3. panta 1. punkta b) apakšpunkta vi) daļu. Ja šis priekšlikums tiks apstiprināts, vietējās rīcības grupas varēs integrēt šos divus fondus kopā ar ELFLA un EJZF, norādot stratēģijās, kuri pasākumi un no kura fonda tiek finansēti.

6.3. Divi scenāriji fondu koordinācijai vietējā līmenī

Pirms vietējās partnerības lemj par to, kā uzlabot fondu koordināciju vietējā līmenī, tām ir jānoskaidro četri jautājumi.

20. attēlā redzams, ka vispirms tām ir jāzina, kurš no četriem iespējamajiem fondiem atbalstīs sabiedrības virzītu vietējo attīstību un kādās teritorijās. Otrkārt, tām ir jāzina, vai šīm teritorijām būs jāpārklāties, vai arī tām ir jābūt pilnīgi nošķirtām.

1. Kuri fondi + teritorijas?

2. Atsevišķas vai pārklājošas teritorijas?

3. Vairāku fondu vai viena fonda finansējums?

4. Galvenais fonds?

20. attēls. Vairāku fondu vai viena fonda finansējuma posmi

Treškārt, tām ir jāzina, vai ir paredzēts vairāku fondu finansējums, un, ja tāds nav paredzēts, kādas ir pilnveidotās procedūras fondu koordinācijai. Visbeidzot, tām ir jāzina, vai ir atļauja galvenā fonda iespēja.

Ja sabiedrības virzītu vietējo attīstību atbalsta tikai viens fons vai ja ar sabiedrības virzītu vietējo attīstību saistītie fondi izmantojami nošķirtās teritorijās, vietējā līmenī fondu koordinācijas iespēju nebūs (tikai koordinācija starp dažādām teritorijām). Savukārt, ja sabiedrības virzītas vietējās attīstības atbalstam izmanto divus vai vairākus fondus un ja teritorijas, kuros tos izmanto, pārklājas, paveras fondu koordinācijas pilnveides iespējas vietējā līmenī, *pat ja izmantots viena fonda finansējums.*

30. izcēlumā turpmāk redzams, ka **vairāku fondu finansējuma** gadījumā vietējās partnerības varēs izstrādāt plašu attīstības stratēģiju, ietverot visu fondu jomu jau no paša sākuma. Procesu vienkāršo fakts, ka jābūt tikai vienam sagatavošanas atbalsta un galveno stratēģiju konkursam ar vienādiem kritērijiem un procedūrām, vienai atlases komitejai un vienotām vadošajām iestādēm vai starpniekstrukturām. Jābūt arī vienotiem kritērijiem projekta atlasei un skaidrībai par katra fonda nozīmi. Tomēr stratēģijā, rīcības plānā un finanšu plānā ir jānorāda, kuras daļas kāds fonds finansē, un uzraudzībai un ziņojumiem jābūt nošķirti. Ja

valsts vai reģionālā līmenī šie koordinācijas mehānismi būs atbilstīgi ieviesti, vietējā līmenī process kopumā būs vienkāršāks. Pretējā gadījumā tas varētu būt sarežģītāks.

Viena fonda finansējuma gadījumā vietējās partnerības joprojām varētu piekļūt vairākiem fondiem, lai finansētu savas vietējās attīstības stratēģijas, bet vietējā līmenī dažādu finansējuma pakešu koordinācija būs sarežģītāka. Vietējās partnerības vienmēr ir meklējušas veidus, kā papildināt pamata finansējumu, izvēloties papildu funkcijas, kurus finansē citi fondi. Piemēram, Īrijas lauku attīstības partnerības vada nozīmīgas programmas ESF finansētai sociālajai iekļaušanai, bet daudzas Spānijas partnerības īstenoja *EQUAL* partnerības vai veidoja to daļu un īstenoja *INTERREG* projektus. Aptuveni 40 % zivsaimniecības vietējo rīcības grupu sākotnēji bija arī *LEADER* grupas, bet tagad iesaistījušās gan *LEADER*, gan EZF 4. prioritārā virziena darbībā.

Tomēr šādas iespējas lielā mērā ir atkarīgas no izdevības būt pareizajā vietā pareizajā laikā. Šādā situācijā vietējām partnerībām ir jānostiprina pamata finansējums no viena fonda un jāmēģina papildināt ar citām finanšu plūsmām, ja rodas iespēja.

Tā kā vietējām partnerībām var būt vai nebūt iespēja piekļūt citiem fondiem, Komisija iesaka pieņemt elastīgumu noteiktajā tiesiskajā sistēmā starp fondiem, lai vietējās attīstības stratēģijas var finansēt darbības, kas ir arī citu *ESI* fondu kompetencē, ja tās atbilst fondam specifiskajiem noteikumiem un vietējās attīstības stratēģijas un atbalsta programmas mērķiem. Ja lielāko daļu darbību jau var finansēt viens fonds, stimuls piekļūt citiem fondiem vairāk attiecas uz tradicionāliem resursiem (kas var būt ļoti svarīgi stingrāku ierobežojumu laikā).

30. izcēlumā turpmāk apkopota divu galveno ES fondu koordinācijas scenāriju ietekme uz vietējām partnerībām.

30. izcēlums. Vairāku fondu un viena fonda finansējuma koordinācijas ietekme vietējā līmenī

	Vairāku fondu finansējuma vietējā ietekme	Viena fonda finansējuma vietējā ietekme
Darbības joma	<ul style="list-style-type: none"> Vietējās stratēģijas var aptvert visu sabiedrības virzītā vietējā attīstītā ietvertu fondu apjomu 	<ul style="list-style-type: none"> Vietējā stratēģijas koncentrējas uz vienu noteiktu fondu un pēc tam mēģina pievienot citas partnerības vai koordinēt darbu ar tām, lai iegūtu citu fondu finansējumu. Vai arī tās var izstrādāt plašu stratēģiju un mēģināt piesaistīt finansējumu no dažādiem avotiem
Spēju veidošana, stratēģiju un teritoriju atlase un apstiprināšana	<ul style="list-style-type: none"> Kopējs sagatavošanas atbalsts visiem fondiem Kopējas spēju veidošana Atsevišķi konkursi visiem fondiem kopā Kopīgi atlases kritēriji Kopīgas atlases procedūras Kopīgas atlases komitejas Stratēģijā, rīcības plānā un finanšu plānā ir jānorāda, kurš fonds kādas daļas finansē 	<ul style="list-style-type: none"> Atsevišķi konkursi, atlases kritēriji un atlases komitejas Dažādas stratēģijas daļas var finansēt no dažādiem fondiem uz <i>ad hoc</i> bāzes Un/vai vienā teritorijā var līdzpastāvēt dažādas partnerības un apakšapgabali Vietējai koordinācijai ir daudz alternatīvu (sk. turpmāk)

Finansējums, pārvaldība un kontrole	<ul style="list-style-type: none"> • Viena atbilstības kritēriju kopa projektu atlasei • Skaidri kritēriji un procedūras, lai lemtu, kurus projektus kāds fonds finansē • Kopīgi vietējo rīcības grupu pienākumi visiem fondiem • Kopīgi nosacījumi pārvaldības apstiprināšanai 	<ul style="list-style-type: none"> • Dažādi atbilstības kritēriji un procedūras projektu atlasei • Lieliski, ja atbilstības kritēriji katram fondam definējami plašā un elastīgā izteiksmē • Pārvaldības apstiprināšanas procedūras katram fondam
Uzraudzība un vērtēšana	<ul style="list-style-type: none"> • Saskaņoti plāni, kas nošķirti starp fondiem 	<ul style="list-style-type: none"> • Ziņošana, uzraudzība un vērtēšana jānodrošina katram fondam

31. izcēlums. ES fondu koordinācija Tirolē, Austrijā

2007.–2013. gada laikposmā astoņas LEADER vietējās rīcības grupas Austrijā, Tiroles reģionā, jau izmantoja ES fondu koordinācijas integrētu modeli, kas apvienoja gan lejupēju, gan augšupēju pieeju. Vietējām teritorijām bija jāizstrādā un jāiesniedz reģionālajiem mērķiem atbilstošas stratēģijas, ievērojot noteiktus kopīgus principus (jaunatne, integrētā pieeja dzimumu līdztiesībai, interese par enerģētikas projektiem, IKT u. c.) un izmantojot vienotu kvalitātes vadības sistēmu. Savukārt vietējās rīcības grupas varēja izmantot visus Leader principus, lai veicinātu inovatīvas vietējās iniciatīvas.

Tiroles pašvaldība 2013. gada martā apstiprināja priekšlikumus “reģionālajai pārvaldībai 2020”, kas balstās uz līdzšinējo pieredzi. Mērķis ir finansēt trīs atsevišķu programmu sabiedrības virzītas vietējās attīstības partnerības: 5 % no ELFLA, 16 % no ERAF reģionālās programmas un līdz 15 % no Eiropas teritoriālās sadarbības programmas (pārrobežu) starp Austriju un Itāliju (arī ERAF). ERAF reģionālajā programmā prioritātes bija mazākas pilsētas un vietējie centri, MVU un inovācija, klimata pārmaiņas un sociālā iekļaušana.

Reģionālā pašvaldība jau ir LEADER un ERAF vadošā iestāde, un viena struktūrvienība darbosies kā „vienas pieturas punkts”, lai nodrošinātu koordināciju stratēģiskā un projektu līmenī starp dažādām administrācijas nodaļām. Visiem vietējās attīstības grupas projektiem būs kopēja uzraudzības sistēma, un galvenais uzdevums būs vienkāršot pieteikumu iesniegšanas un kontroles sistēmu, izmantojot vienotus noteikumus un kontrolsarakstus.

6.4. Kādus pasākumus vietējā līmenī var veikt, lai uzlabotu koordināciju starp fondiem?

Lai gan vietējās attīstības stratēģijas un partnerības neizbēgami noteikts ES finansējuma iespēju struktūra, galvenais vēstījums vietējiem dalībniekiem ir, ka šīs stratēģijas ir jānosaka atbilstoši vietējām vajadzībām. Stratēģijas nedrīkst vienkārši reducēt līdz projektu vēlmju sarakstiem, kurus var finansēt saskaņā ar noteikto finanšu kārtību. Tām ir jābalstās uz to, “ko vietējā sabiedrība vēlas mainīt” un “kur tā vēlas nonākt kādā konkrētā gadā nākotnē”. Vietējām sabiedrībām ir nevis jāpielāgojas kādām noteiktām lejupejošām formulām, bet jāizstrādā sadarbības formas, kuras ir vislabāk pielāgotas apstākļiem un to stratēģiju mērķiem.

Koordinācija starp fondiem vietējā līmenī var noritēt saistībā ar stratēģijas attīstību, partnerības organizāciju, teritorijas definīciju un pārvaldības pārbaudēm.

32. izcēlums. Sabiedrības virzītas vietējās attīstības plānošanas karte

Ungārijā valsts lauku tīkls izveidoja sabiedrības virzītas vietējās attīstības plānošanas karti, kas kalpo kā veidne, lai palīdzētu vietējām partnerībām vienā vietējās attīstības stratēģijā iekļaut pat tik dažādas tēmas kā klimata pārmaiņas un nabadzība. Veidne ir pieejama kā rīks, lai palīdzētu vietējām partnerībām vislabāk izmantot sabiedrības vietējās attīstības un vairāku fondu finansējuma pieeju.

http://enrd.ec.europa.eu/app_templates/filedownload.cfm?id=7DE332A5-E5D8-DAE8-40CB-16AB62C0D672

Kā izmantot koordināciju starp fondiem, lai stiprinātu vietējās attīstības stratēģijas?

Koordinācija starp fondiem var ļaut vietējās attīstības stratēģijām izraudzīties vairāk integrētu un visaptverošu pieeju un paplašināt jomu, lai risinātu dažāda veida problēmas. Lai gan katrā atsevišķā fondā ir liela elastība sabiedrības veicinātai vietējai attīstībai, galvenās fondā iesaistītās personas, visticamāk, veicinās darbību kādā noteiktā virzienā. Piemēram, lauku ieinteresētās personas diez vai vēlēšies pilsētai atdot lielāko daļu finansējuma pilsētas un lauku partnerībās, un ir maz ticams, ka zvejniecības pārvaldības organizācijas vēlēšies lielu daļu EJZF finansējuma veltīt infrastruktūras vispārējai attīstībai. Tādēļ kopumā piekļuve dažādiem fondiem (individuāli vai izmantojot vairāku fondu finansējumu) ne tikai ļauj partnerībām paplašināt savu darbības jomu, bet arī lielāku uzmanību veltīt noteiktām jomām vai problēmām, kuras citādi tām būtu grūtāk segt.

Turklāt, kad vietējās partnerības uzņemas atbildību par darbībām, kuras parasti finansē vairāki dažādi fondi, tām ir lielākas iespējas nodrošināt vietējo attīstību ietekmējošu pamatnostādņu saskaņotību. Piemēram, tās var nodrošināt, ka lēmumi par maza mēroga infrastruktūru (ko finansē, piemēram, ERAF) atbilst centieniem radīt darba vietas pārtikas nozarē (ko finansē, piemēram, ELFLA).

Nemot vērā šo punktu, ir divas galvenās pieejas sadarbībai starp fondiem stratēģijas attīstībā.

1. Sākt ar visaptverošu pieeju un koncentrēties lejupeji

Pirmā pieeja ietver visaptverošu skatījumu uz galvenajām vajadzībām un problēmām noteiktā jomā, pēc tam lejupeņi koncentrējot uzmanību uz tādām, kurās ir vislielākās iespējas sasniegt rezultātus vietējā līmenī ar dažādiem pieejamiem fondiem.

Šīs pieejas priekšrocība ir integrētāks sistēmisks visu problēmu un to savstarpējās saistības pārskats, un problēmas pēc tam vietējās attīstības stratēģijā var kārtot pēc prioritātes. Šīs prioritātes var apkopot attīstības finansējuma paketēs, kuras atbilst dažādiem ES fondiem, bet joprojām iekļaujas visaptverošā vispārējā struktūrā. Ja vairāku fondu finansējuma nav, partnerības joprojām var izmantot visaptverošu stratēģiju, lai pieteiktos dažādu fondu finansējumam, kad šāda iespēja rodas.

33. izcēlums. Vairāku nozaru plānošana Andalūzijā, un vairāku fondu finansējuma platforma Korkas dienvidaustrumos

Spānijā, Andalūzijā, ELFLA 4. prioritārā virziena (*LEADER*) vadošā iestāde ir ieviesusi plašāku teritoriālo plānošanu, lai nodrošinātu politikas saskaņotību un uzlabotu visaptverošu vairāku nozaru vietējo stratēģiju izstrādi un to īstenošanas uzraudzību, izmantojot dažādus fondus. Daudzām vietējām partnerībām Andalūzijā ir piekļuve daudziem dažādiem ES, valsts, reģionāliem un vietējiem fondiem, kā arī ELFLA. Vadošā iestāde sniedz atbalstu katras *LEADER* teritorijas vairāku sektoru analīzei un, pamatojoties uz to, sagatavo arī visaptverošu rīcības plānu, kurā norādītas visas iespējamās darbības, kuras var finansēt, izmantojot *LEADER* programmu. Izmantojot vairāku sektoru analīzi un visaptverošu rīcības plānu, vietējās partnerības sagatavo visaptverošas vietējās attīstības stratēģijas, kurās atspoguļo plašākas teritorijas vajadzības un noteiktos dažādos finansējuma avotus. http://enrd.ec.europa.eu/app_templates/enrd_assets/pdf/leader-tool-kit/infosheet/10_infosheet.pdf

SECAD (Korkas dienvidaustrumu) vairāku fondu finansējuma platforma

South East Cork Area Development (SECAD) — vietējā partnerība, kas darbojas Īrijas dienvidaustrumos, — izmanto daudzus dažādus finansējuma avotus, lai īstenotu dažādus vietējās attīstības stratēģijas aspektus. Stratēģija koncentrējas uz četriem galvenajiem pīlāriem: lauku attīstību, ko finansē ELFLA ar valsts līdzfinansējumu, sociālo integrāciju, ko finansē no ESF un valsts iniciatīvas līdzekļiem, transportu, ko finansē no ES (*IEE* programmas) un valsts līdzekļiem, un darba tirgus aktivizēšanu, ko finansē no valsts līdzekļiem. Daži stratēģijas pasākumi, piemēram, jauniešu filmu veidošanas iniciatīva, balstās uz trīs finanšu avotu kombināciju, lai aptvertu dažādus aspektus, piemēram, transportu, iekārtu pirkšanu, un nodrošinātu vispārīgu pārvaldību.

http://enrd.ec.europa.eu/app_templates/filedownload.cfm?id=7DE324DD-9F8F-AA72-C975-2373D5D36F76

Tomēr jāuzmanās, lai izvairītos no dažiem riskiem. Pirmais ir spiediens palielināt ietekmes ģeogrāfisko mērogu, lai attiecīgi aptvertu visas problēmas. Tā kā ekonomiskās, sociālās un vides problēmas ietekmē dažādus līmeņus, tendence ir palielināt teritoriju, lai aptvertu iespējami daudz. Otrs ir risks uz kopainas fona ignorēt vājāku ieinteresēto personu vajadzības.

Viena no iespējam izvairoties no šiem riskiem ir tādu noteiktu tēmu iekļaušana, kas paredzētas kādām grupām vai stratēģiju nozaru virzieniem un kuras veicina ar tām saistītās vietējās ieinteresētās personas. Šīs aktivitāšu kopas var iekļaut "interesu kopienās", kuras vada noteiktas stratēģijas daļas un izstrādā projektus. Iespējams, lietderīgi arī izveidot īpašas atlases komitejas vai "apakšpartnerības" dažādām stratēģijas daļām, tādējādi nodrošinot noteiktu grupu viedokļu izpausmi. Šādu pieeju piemēri ietver esošās partnerības, kuras īsteno Īrijas

LEADER partnerību gan lauku attīstības un zivsaimniecības, gan integrētās stratēģijas (sk. piemēru iepriekš un *IRD Duhallow* 5. nodaļā). Velsas *LEADER* grupa *Menter Mon* izveidoja arī vairāku ieinteresēto personu kopienu, lai izmantotu tās vietējās attīstības stratēģijā “pastaigas pārveide nozarē” rasto iespēju.

2. Augšupēja integrācija

Alternatīva iespēja ir sākt no esošajiem galvenajiem enerģijas un aktivitātes punktiem kopienā un veidot plašāku augšupēju stratēģiju. Piemēram, kāda kopiena īpaši satraucas un aktīvi rūpējas par jauniešu nodarbinātību. Viena no stratēģijām varētu sākties ar jauniešu sasaisti ar skolām, profesionālajiem un nodarbinātības dienestiem, sporta un sociāliem klubiem, sociāliem dienestiem, darba devējiem, attīstības aģentūrām u. c. Projekti var ietvert dažādas darba jomas, piemēram, uzņēmējdarbību, apmācības, sociālo un kultūras infrastruktūru, mājokļus utt. Tā vietējie iedzīvotāji, kuri aktīvi gādā par jauniešiem, tiktos ar cilvēkiem, kuriem rūp citi saistīti jautājumi un kuri savukārt varētu kļūt par kopienas aktivitātes un projektu papildu centriem (sk., piemēram, *URBACT* projektu “Mana paaudze par jauniešiem” 5. nodaļā un vietējos projektus par romu integrāciju, kas minēti 3. nodaļā (“*Alba Iulia*” Rumānijā no *Nodus URBACT* tīkla un Udine Itālijā no *Romanet Urbact* tīkla).

Laikā no 2007. līdz 2013. gadam viena no šādas pieejas izpausmēm ir situācija, kad esošās *LEADER* grupas lauku teritorijās pieteicās EZF finansējumam, lai segtu pasākumus, kuru galvenais mērķis ir piekrastes un zvejnieku kopienas to vai blakus esošās teritorijās (sk. piemēru turpmāk par Almērijas austrumu daļas *LEADER* vietējo rīcības grupu Andalūzijā, Spānijā, kura izstrādāja stratēģiju un sekmīgi pieteicās EZF 4. prioritārā virziena īstenošanai).

2014.-2020. gada periodā šīs rūpes var ņemt vērā no paša sākuma un veikt daudz sistemātiskāku esošās politikas un vietējā līmenī darbojošos organizāciju kartēšanu. Piemēram, Francijas iestādes ir kartējušas ES fondu intervences mozaīku dažādās jomās. Šāda nostāja, domājams, ļaus vietējām organizācijām veidot saskaņotākas asociācijas un vienoties par to, kā dažādus fondus izmantot efektīvāk nekā iepriekš.

Kā izmantot koordināciju starp fondiem, lai stiprinātu vietējās attīstības partnerības?

Viens no lielākajiem šķēršļiem labākai koordinācijai starp fondiem rodas, ja vietējās ieinteresētās personas pretojas reorganizācijai un baidās tās rezultātā zaudēt varu, ietekmi, resursus un galu galā arī darbu. Tādēļ tās iebilst pret jebkādam pārmaiņām vai iejaukšanās to “īpašumos”. Šāda aizsargājoša personiskā ieinteresētība bieži ir apvienota ar patiesām bažām, ka to organizācijas pamatvērtības un prioritātes pazudīs integrācijā ar citām (spēcīgākām) struktūrvienībām. Šīs bažas darbojas ikvienā līmenī no ES līdz valsts un reģionālām struktūrvienībām, un, protams, tās pastāv arī vietējā līmenī.

Novērst izveidoto ieinteresēto personu aizsargājošo personisko ieinteresētību un to pamatotās bailes par galveno mērķu izzušanu ir ļoti delikāts uzdevums, kurš jārisina pārdomāti, lai nešķeltu kopienu. Tādēļ ir svarīgi atzīt, ka labākai koordinācijai ne vienmēr ir jānozīmē materiālo un cilvēkresursu apvienošana vai samazināšana. Ir virkne alternatīvu pieeju, kuru rezultātā plašā jomā ieguvējas var būt gan vietējās organizācijas, gan ieinteresētās personas, efektīvāk sadalot pienākumus un uzdevumus. Turpmāk minētas dažas no galvenajām organizācijas iespējām fondu koordinācijas uzlabošanai.

- *Integrācija vienotā juridiskā struktūrā*

Daudzas LEADER vai EZF 4. prioritārā virziena finansētas vietējās partnerības ir izvēlējušās neatkarīgas juridiskas struktūrvienības formu. Visbiežāk sastopamā forma ir bezpeļņas organizāciju asociācija, taču ir piemēri ar fondiem un atklātām akciju sabiedrībām vai citām bezpeļņas sabiedrībām. Lai kāda ir juridiskā forma, pieejas princips ir šāds: viena struktūrvienība, parasti pirmā dibināmā, uzņemas atbildību par cita fonda finansētas stratēģijas izstrādi un īstenošanu.

Kā jau minēts, aptuveni 40 % vietējo EZF 4. prioritārā virziena finansēto vietējo stratēģiju izstrādāja un tagad pārvalda partnerības, kuras sāka darbību kā LEADER vietējās rīcības grupas. Tomēr tagad vienlīdz iespējams, ka zivsaimniecības vietējās rīcības grupas uzņemas vadīt ESF, ERAF vai RLFLA finansētus pasākumus.

To pašu var darīt esošās partnerības, kuras nav ESF vai ERAF finansētas vietējās rīcības grupas vai zivsaimniecības vietējās rīcības grupas, ja tās atbilst sabiedrības virzītas vietējās attīstības vietējo rīcības grupu darbības principiem. Visos šajos gadījumos labākais veids, kā nodrošināt katra fonda pamatvērtību un mērķu ievērošanu, ir izveidot atsevišķas apakškomitejas, kuras atbild par dažādām stratēģijas un projektu atlases daļām.

34. izcēlums. Koordinācija starp zivsaimniecības vietējām rīcības grupām un vietējām rīcības grupām, Almērijas austrumu daļa, Spānija

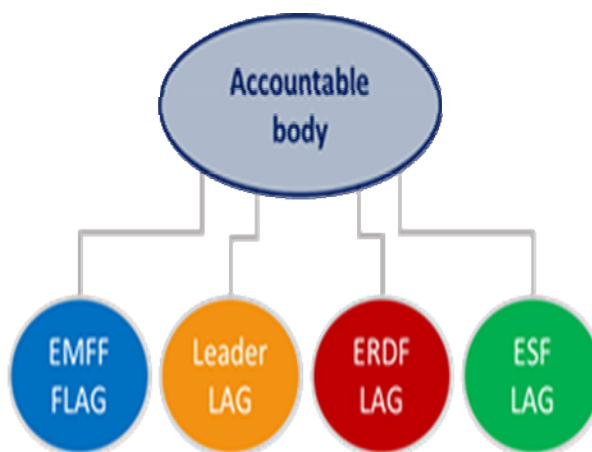
2009. gadā Almērijas austrumu daļas LEADER vietējā rīcības grupa piedalījās Andalūzijas konkursā zivsaimniecības vietējām rīcības grupām. Apvienojot attiecīgās ieinteresētās personas, tā sagatavoja vietējās attīstības stratēģiju zivsaimniecības kopienām Karbonerā un Garučā. Reģiona zvejniecības un akvakultūras nodaļa to apstiprināja kopā ar jaunizveidoto partnerību. Pēc tam LEADER vietējā rīcības grupa tika atzīta par "lauku un zivsaimniecības attīstības grupu", kura turpina darboties kā juridiska persona un kuras vadītājs pārrauga abas programmas. Tomēr zivsaimniecības vietējai rīcības grupai ir īpašs iedzīvināšanas vadītājs, atsevišķa grāmatvedība un atsevišķa valde ar ieinteresētajām personām, kurām rūp EZF 4. prioritārā virziena stratēģija. Zivsaimniecības vietējās rīcības grupas valde izvēlas RZF 4. prioritārā virziena projektus, bet vietējās rīcības grupas valde izvēlas LEADER projektus.

- *Integrācija vienotā atbildīgā struktūrā*

Dažām valstīm un reģioniem "spēles laukums jau ir pārpildīts" ar daudzām esošām organizācijām un aģentūrām, kas darbojas vietējā līmenī. Šajos gadījumos var būt nelietderīgi un konfliktējoši veidot vēl kādu juridisko personu. Citās valstīs pilsoniskās sabiedrības organizācijām nav pieredzes vai spējas pašām pārvaldīt vietējās attīstības stratēģiju. Abos gadījumos viens no risinājumiem ir izmantot esošu pieredzējušu vietēju organizāciju — parasti pašvaldības vai valsts struktūrvienību — kā "atbildīgo struktūru". Atbildīgā struktūra uzņemas visu atbildību par stratēģijas administrāciju, pārvaldību un finanšu kontroli, bet deleģē tās izstrādi un īstenošanu (piemēram, projekta atlasī) partnerībai vai atlases komitejai, kas atbilst sabiedrības virzītas vietējās attīstības noteikumiem.

21. attēls. Atsevišķa atbildīgā struktūra fondu koordinācijai

Abos — integrācijas vienotā juridiskā struktūrā un atbildīgas struktūras izmantošanas — gadījumos svarīgi ir nodrošināt, ka personas, kuras virza katru stratēģijas sastāvdaļu un atlasa projektus, tiešām atspoguļo vietējās sabiedrības intereses un nepieļauj šīs stratēģijas īpašās daļas izzušanu. Kā minēts iepriekš, to var panākt, izveidojot atsevišķas apakšpartnerības vai projekta atlasē komitejas.

Ja izmanto publisku atbildīgo struktūru, jānodrošina, ka finanšu administrācija un pārraudzība neveicina situāciju, kad stratēģijā vai partnerībā sāk dominēt valsts sektora intereses.

35. izcēlums. Vietējo rīcības grupu un zivsaimniecības vietējo rīcības grupu pārvaldība, izmantojot vienotu struktūru,—Pays Francijā, vietējās attīstības aģentūras Grieķijā

*Pays Francijā ir pašvaldību sadarbības struktūras, kuras dažos gadījumos darbojas kā juridiska persona gan vietējai rīcības grupai, gan zivsaimniecības vietējai rīcības grupai. Tas attiecas arī uz *Pyrénées Méditerranée Pays*, kas vada vietējās rīcības grupas un zivsaimniecības vietējās rīcības grupas partnerību, turklāt katru ar savu projektu atlasē komiteju. Gandrīz 50 % zivsaimniecības vietējās rīcības grupas atlasē komitejas locekļu ir, piemēram, no zvejniecības nozares, kam ir liela nozīme zivsaimniecības vietējās rīcības grupas darbības vadībā. Pays kā juridiska persona garantē drošu divu programmu pārvaldību un nodrošina koordināciju starp abām stratēģijām. Pays prezidents paraksta visus juridiskos dokumentus vietējās rīcības grupas un zivsaimniecības rīcības grupas vārdā.*

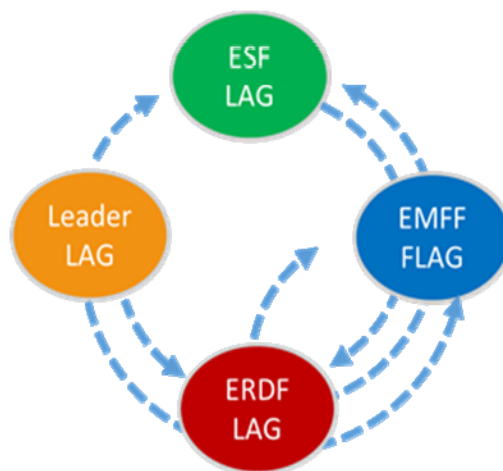
Grieķijā vietējās rīcības grupas un zivsaimniecības vietējās rīcības grupas pārvalda vietējās attīstības aģentūras — tās ir privātas sabiedrības, un tajās darbojas ieinteresētās personas. Vietējās attīstības aģentūras atbild par vietējās attīstības stratēģiju administrāciju un īstenošanu. Vietējās attīstības aģentūras ieinteresētās personas un citas ieinteresētās personas veido vietējās rīcības grupas un zivsaimniecības rīcības grupas kopsapulces, kas ir lēmumu pieņemēja struktūra to attiecīgajām programmām, un ziņo vietējās attīstības aģentūrai.

- *Citas organizācijas koordinācijas formas*

Vienas visaptverošas organizācijas — atsevišķas juridiskas personas vai vienotas atbildīgās struktūras — īstenošana dažādu ES fondu pārvaldība ir sarežģītākā un drošākā koordinācijas forma. Tomēr ir daudzas citas koordinācijas formas, kuras neietver šāda veida organizāciju apvienošanu. Būtībā dažādām vietējām organizācijām ir iespējams vienoties ar dažādām tematiskām vai mērķgrupām par vispārīgo stratēģiju noteiktu prioritāro novirzienu, ko atbalsta dažādi fondi, un pēc tam deleģēt ikdienas pārvaldību un lēmumu pieņemšanu katrā prioritārajā novirzienā noteiktām partnerībām. Tomēr arī šajā gadījumā partnerībām ir ne tikai jāaplicina, ka nav dublēšanās, bet arī, ka dažādās sastāvdaļas cita citu papildina. To var panākt ar kādu no turpmāk minētajām metodēm.

22. attēls. Iespējamās attiecības starp dažādu fondu atbalstītām vietējo rīcības grupu valdēm

- ✓ Katras organizācijas pārstāvji var oficiāli piedalīties citās valdēs un lēmuma pieņemēju struktūrās
- ✓ Tām var būt regulāras stratēģiskas un tehniskas koordinācijas sanāksmes
- ✓ Tās var vienoties par kritērijiem, procedūrām un konsultēšanas sistēmām projektiem
- ✓ Tās var izmantot kopīgu informācijas sniegšanas personālu un projektu atbalstu
- ✓ Tām var būt kopīgs administratīvais un finanšu personāls un sistēmas
- ✓ Tās var izmantot kopīgas telpas

36. izcēlums. Tehniskās koordinācijas komitejas Hertēs ielejā, Spānijā

Spānijā Hertēs ielejas *LEADER* grupa izveidoja “tehniskās koordinācijas komiteju”, kas apvieno pašas partnerības personālu un visu citu tādu vietējo projektu personālu, kuri īsteno ar sociālo integrāciju, skolām, veselību, vides aizsardzību un telpisko plānošanu saistītus projektus. Polijas *LEADER* grupa “Karpas ieleja” strādā vienā teritorijā un koplieto telpas un tīmekļa vietni ar zivsaimniecības vietējo rīcības grupu. Lai nodrošinātu koordināciju, gan Somijas, gan Īrijas *LEADER* grupas bieži piedalās tajās zivsaimniecības valdēs, ar kurām to darbības jomas pārklājas.

Kā izmantot koordināciju starp fondiem, lai nodrošinātu labāku vietējo teritoriju noteikšanu

Kā minēts iepriekš, ir divi iemesli, kādēļ centieni uzlabot koordināciju starp fondiem varētu veicināt darbības teritoriju palielināšanos. Pirmais — ekonomiskie, sociālie un vides procesi norit dažādos ģeogrāfiskos mērogos, un vieglākais veids, kā tos iekļaut, ir izvēlēties visaugstāko kopsaucēju (proti, teritoriju, kas ietver visus aspektus). Tas var sakrist ar spiedienu samazināt īstenošanas izmaksas stingrāka valsts budžeta rezultātā.

Tomēr pastāv nopietns risks, ka pārāk liela teritorija var apdraudēt sabiedrības virzītas vietējās attīstības galvenās priekšrocības — proti, kopīgu interešu, identitātes un tuvuma sajūtu, kas kopienai ir nepieciešama, lai patiesi vadītu procesu.

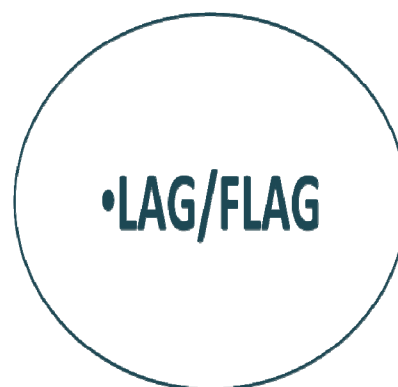
Tādēļ vietējiem dalībniekiem un reģionālai un valsts administrācijai ir jāzina, ka ir pieejama virkne alternatīvu robežu noteikšanai, kas neietver obligātu bezgalīgu paplašināšanos. Dažādas iepriekš minētās partnerības formas var izmantot šīs alternatīvas.

- *Identiskas vai līdzīgas robežas starp fondiem.*

23. attēls. Vietējās rīcības grupas un zivsaimniecības vietējās rīcības grupas ar vienu robežu

Ja jārisina problēma, kas saistīta ar diviem vai vairākiem fondiem, kuru finansējums tiek nodrošināts vienā teritorijā, robežas sabiedrības virzītās vietējās attīstības stratēģijām arī var būt aptuveni vienādas. Piemēram, dažām *Leader* vietējās rīcības grupām Polijā un visām šādām grupām Latvijā robežas ir identiskas ar zivsaimniecības vietējo rīcības grupu robežām.

Tā acīmredzami ir skaidrākā un vienkāršākā izvēle. Taču jāsaprot, ka robežām nav noteikti jābūt precīzi tādām pašām. Piemēram, nav mērķtiecīgi tikai viendabīguma labad atstāt neiekļautu kādu svarīgu viena fonda nelabvēlīgu vai saimnieciskās darbības zonu.

Vienmēr jāievēro šāds princips — jāseko, lai robežas atbilst stratēģijas īstenošanai.

- *Demarkācija*

Šī ir vēl viena samērā vienkārša iespēja, kuru var izmantot, piemēram, ja projektus piekrastē vai tās tuvumā finansē no EJZF līdzekļiem, bet projektus lauku iekšzemes rajonos finansē no ELFLA. Stratēģiju var īstenot vienas partnerības divas atlases komitejas vai divas partnerības ciešā sadarbībā.

24. attēls. Teritoriālā demarkācija

37. izcēlums. Itālijas vietējo rīcības grupu un zivsaimniecības vietējo rīcības grupu demarkācijas pieeja papildu stratēģijām

Laikā no 2007. līdz 2013. gadam demarkācija atsevišķos Itālijas reģionos nozīmēja, ka *LEADER* grupas ietvertās pašvaldības nevarēja saņemt EZF 4. prioritārā virziena finansējumu. Piemēram, *Abruzzo Costa dei Trabocchi* zivsaimniecības vietējā rīcības grupa darbojas Čieti provinces piekrastes pašvaldībās, bet *Maiella Verde LEADER* vietējā rīcības grupa aptver zivsaimniecības vietējās rīcības grupas kaimiņu iekšzemes pašvaldības. Abas organizācijas rūpējas, lai nodrošinātu, ka to stratēģijas ir koordinētas un savstarpēji papildina viena otru. Piemēram, vietējā rīcības grupa koncentrējas uz to, lai sasniegtu attālākas teritorijas daļas un ļoti mazus ražotājus amatniekus, bet zivsaimniecības vietējā rīcības grupa tiecas iekļaut zvejnieku kopienas plašākā teritoriālās attīstības procesā.

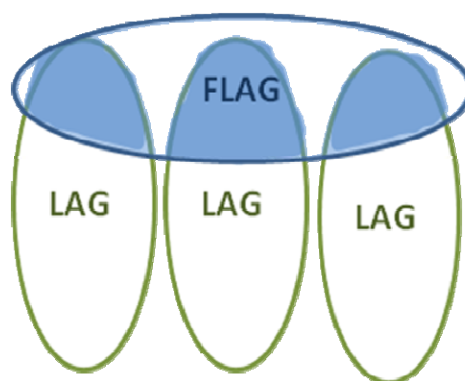
Vairāk informācijas sk. [FARNET Magazine, Fisheries Communities at the Heart of Local Development](#) 9. lpp.

- *Kopīgas ģeogrāfiskās robežas vai problēmas*

25. attēls. Kopīgas ģeogrāfiskās robežas

Šāda situācija veidojas, ja vairākām teritorijām ir kopīga robeža. Piemēram, kad virknei lauku teritoriju ir kopīga piekrastes līnija, estuārs, upe vai kalnu grēda vai ja teritorijas robežojas pilsētas centrā.

Šādos gadījumos var būt lietderīgi nošķirt stratēģijas vai prioritāros virzienus katrai lauku teritorijai, kuru finansē, piemēram, ELFLA, līdz ar kopīgi saskaņotu stratēģiju, kas ietver kopīgu robežu, kuru finansē cits fonds vai fondi (piemēram, EJZF piekrastes gadījumā vai ERAF un ESF pilsētas gadījumā).

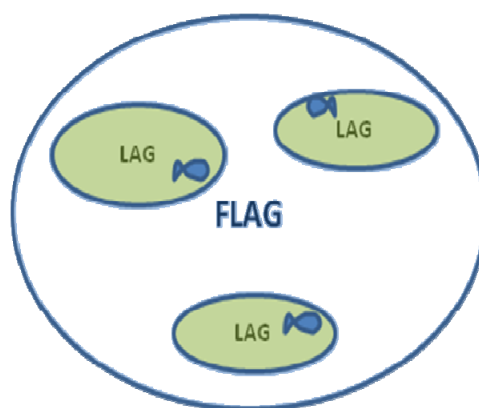
Piemēram, katra no sešām Īrijas zivsaimniecības vietējām rīcības grupām darbojas piekrastes teritorijās un šķērso vairāku Īrijas LEADER vietējo rīcības grupu teritorijas. Kā jau minēts, lai nodrošinātu koordināciju, vietējās rīcības grupas valdes locekļi iesaistās arī zivsaimniecības vietējās rīcības grupas valdes darbā.

- *Sadarbība kopīgos jautājumos*

26. attēls. Zivsaimniecības vietējo rīcības grupu un vietējo rīcības grupu sadarbība kopīgajos jautājumos

Šis var būt noderīgs veids tādu teritoriju uzturēšanai, kuras ir pārāk mazas, lai atbalstītu kopienas iesaistīšanos, vienlaikus ļaujot sabiedrības virzītās vietējās attīstības stratēģijām sasniegt to mērogu, kas ir nepieciešams plašāku teritoriju ietekmējošu kopīgu problēmu risināšanai.

Pieeja sākotnēji tika izstrādāta Somijā, lai risinātu problēmas, ar kurām sastapās LEADER ietvertās lauku teritorijās izklīdētas zvejnieku kopienas.

Pamatā viena no lauku vietējām rīcības grupām darbojas kā galvenā, īstenojot kopīgu stratēģiju zvejniecības teritorijās un līdzdarbojoties citām teritorijām. Šāda veida pieeju var izmantot, piemēram, vairākas lauku vai zivsaimniecības grupas, kuras finansē no ELFLA vai EJZF līdzekļiem, lai izstrādātu vienotu stratēģiju ERAF vai ESF finansētas saimnieciskās darbības vai darba tirgus teritorijas jautājumu risināšanai. To varētu izmantot arī vairāki pilsētas rajoni, lai risinātu noteiktas kopīgas pilsētu aptverošas problēmas.

38. izcēlums. Zivsaimniecības vietējās rīcības grupas un vietējās rīcības grupas sadarbība Somijas austrumos

Somijas austrumos zivsaimniecības vietējā rīcības grupa ietver 11 LEADER teritorijas — daļēji tādēļ, ka zivsaimniecības vietējās rīcības grupas teritoriju iezīmē teritorijā esošā ezeru ūdens

sistēma (Saimā ezera teritorija), kuru uzskatīja par nepieciešamu iekļaut pilnībā, un daļēji tādēļ, lai nodrošinātu stratēģijas ietverto zvejnieku kritisko masu. Visas 11 *LEADER* vietējās rīcības grupas ir zivsaimniecības vietējās rīcības grupas partnerības dalībnieces, tādēļ īsteno zvejniecības stratēģijas atbalstītu darbību. Viena no vietējām rīcības grupām, Rajupusu *LEADER* vietējā rīcības grupa, darbojas arī kā Somijas austrumu zivsaimniecības vietējās rīcības grupas juridiska persona.

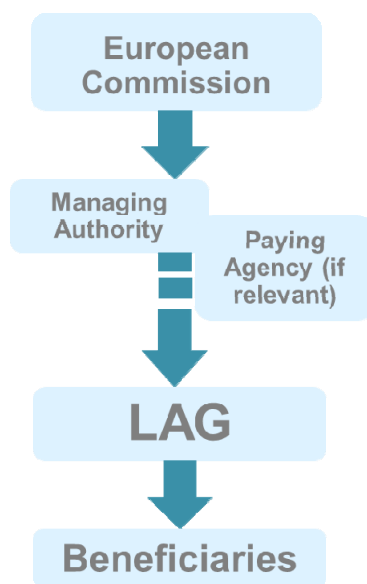
7. nodaļa. Kā sabiedrības virzītu vietējo attīstību padarīt vietējām rīcības grupām drošāku, ātrāku un vienkāršāku?

7.1. Ievads

Lai gan šie norādījumi galvenokārt ir paredzēti vietējām rīcības grupām un citiem vietējiem dalībniekiem, šī nodaļa var būt īpaši noderīga arī vadošajām iestādēm, pildot to uzdevumu — izstrādājot sabiedrības virzītai vietējai attīstībai piemērotas īstenošanas sistēmas.

CPR noteiktajās ESI fondiem piemērojamās īstenošanas sistēmās viena no īpatnējām sabiedrības virzītas vietējās attīstības iezīmēm ir tā, ka papildus stratēģijas izvēlei un projektu izstrādei vietējā sabiedrība faktiski ir iesaistīta īstenošanā, proti, procesā, kurā projekti tiek atlasīti, apstiprināti un finansēti. Galvenajās īstenošanas sistēmās pilnu atbildību par projekta novērtēšanu, atlasīšanu un finansējuma apstiprināšanu parasti uzņemas vadošā iestāde vai maksājumu aģentūra. Sabiedrības virzīta vietējā attīstība būtiski atšķiras — vietējās rīcības grupas pienākumi nav tikai konsultatīvi. Vietējās rīcības grupas faktiski izvēlas pasākumus un nosaka darbības atbalsta summu. Tās var pat pieņemt oficiālus lēmumus par atbalstāmajām darbībām.

27. attēls. Sabiedrības virzītas vietējās attīstības īstenošanas sistēma

Sabiedrības virzītas vietējās attīstības īstenošanas pamatsistēmā plūsma ir šāda: Eiropas iestādes nosaka katra fonda kopīgos mērķus un principus; nacionālā vai reģionālā vadošā iestāde izstrādā pamata noteikumus programmas īstenošanai; vadošā iestāde izsludina konkursu vietējo rīcības grupu atlasei; vietējā rīcības grupa izsludina piedāvājumu konkursu un saņem, vērtē un atlasa tās darbības, kuras tiks atbalstītas kā vietējās stratēģijas mērķiem atbilstošas; atbalsta saņēmēji īsteno projektus un saņem finansējumu.

Katram no ESI fondiem ir sava struktūra, kultūra un prakse līdzekļu pārvaldībā. CPR nosaka pamata struktūru, bet dalībvalstis izmanto daudzas dažādas sistēmas. Vadošās iestādes var būt

valsts vai reģionālā līmenī atkarībā no valsts lieluma, attiecīgā finansējuma un citiem faktoriem, piemēram, decentralizācijas vai federālisma līmeņa. Vadošā iestāde izstrādā īstenošanas sistēmu un nosaka, kurš ko dara. Vietējās rīcības grupas minimālie pienākumi ir izklāstīti noteikumos, kas aprakstīti 3.3.2. sadaļā.

Tam, kā īstenošanas sistēma ir izstrādāta, ir liela ietekme uz vietējās rīcības grupas darbību un projektu veidiem, kuri galu galā saņem finansējumu.

Ja īstenošanas sistēma nav pielāgota sabiedrības virzītas vietējās attīstības risinājumam, daudzi ieguvumi, ko šis risinājums var dot, var būt vājināti vai zaudēti. Piemēram, ja vadošā iestāde vai maksājumu aģentūra dublē lēmumu pieņemšanas funkcijas, var tikt mazināti ieguvumi no ātras vietējās rīcības grupas vietējas lēmumu pieņemšanas, vietējo zināšanu izmantošanas projektu atlasē un vietējās partnerības motivācijas un apņēmības, ko rada līdzdalības un atbildības sajūta. Tomēr, lai mazinātu iespējamās interešu konflikta situācijas un nodrošinātu vietējā lēmumu pieņemšanas procesā iesaistīto dalībnieku pienākumu sadali, jāievieš piemēroti pasākumi.

Vērtīgākais vietējo rīcības grupu veikums ir kopienas iniciatīvu iedzīvināšana. Tas īpaši attiecināms uz gadījumu, kad sarežģītākos projektos ir iesaistīti dažādi sadarbības partneri — bieži šie projekti ir visinovatīvākie un ar vislielākajām pārmaiņu iespējām. Tādēļ svarīgi nodrošināt, ka vietējā rīcības grupa galveno uzmanību nevelta administratīvajam darbam, jo tas mazina grupas iedzīvināšanas spēju. Sabiedrības virzītas vietējās attīstības īstenošanas īpatnība ir arī tā, ka finanšu mehānismi var būt jāpielāgo (ietverot valsts ieguldījumu, avansa maksājumus u. c.), lai vietējās rīcības grupas un to atbalsta saņēmēji, bieži NVO, MVU vai neformālas struktūrvienības, var īstenot projektus.

Nākamajās sadaļās mēs minēsim dažus veidus, kā sabiedrības virzītas vietējās attīstības ieguvumus var palielināt un no šāda veida problēmām izvairīties. Nodaļā aplūkotas šādas tēmas:

- vietējo rīcības grupu un to atbalsta saņēmēju vajadzībām pielāgoti finanšu risinājumi, tostarp avansa un starpperioda maksājumi un valsts līdzfinansējuma mehānismi (7.2. sadaļa);
- administratīvā sloga mazināšana, izmantojot tādus mehānismus kā mazo projektu shēmas un "jumta" shēmas (7.3. sadaļa);
- projektu vērtēšanas un kontroles vienkāršošana (7.4. sadaļa);
- ziņojumu vienkāršošana un dokumentu skaita samazināšana, piemērojot vienkāršotās izmaksu iespējas (7.5. sadaļa).

7.2. Piekļuves finansējumam vietējā līmenī uzlabošana

Vietējās rīcības grupas bieži ir privātas struktūras (asociācijas, bezpeļņas uzņēmumi vai struktūras bez juridiskās personas statusa), kurām ir uzticēts pienākums nodrošināt sabiedrisko pakalpojumu. Lai to ņemtu vērā, attiecīgie mehānismi sabiedrības virzītas vietējās attīstības valsts finansējumam ir jāpielāgo. Turklāt jāņem vērā arī daudzu to vietējo atbalsta saņēmēju konkrētais raksturojums, kuru projektus vietējā rīcības grupa atbalsta. Iespējami vairāki varianti, kā vietējiem dalībniekiem veicināt piekļuvi finansējumam.

Līdzfinansējums

Valsts publiskā līdzfinansējuma tiešas pieejamības nodrošinājums: ieteicams panākt, ka atbildīgā ministrija vai reģionālā iestāde valsts publisko līdzfinansējumu sabiedrības virzītā

vietējā attīstībā nodrošina vienlaikus ar ES dotāciju. Šādi risinājumi veicina īstenošanas sistēmas vienkāršību un pārredzamību, radot visiem vietējās rīcības grupas partneriem vienādus apstākļus.

Svarīgs ir sabiedrības virzītas attīstības princips, ka partnerībai iepriekš ir jāzina tās kopējais budžets, tostarp valsts publiskais līdzfinansējums, lai iedzīvinātu un atlasītu no stratēģiskā skatpunkta augstākās prioritātes projektus.

Vairākās dalībvalstīs ES finansējumu papildinošo valsts publisko līdzfinansējumu nodrošina reģionālā vai vietējā iestāde — ļoti bieži uz konkrētā projekta bāzes. Lai gan šāda pieeja ir pamatota, piemēram, lielas infrastruktūras projektiem vai ievērojamām uzņēmējdarbības investīcijām, tas var būt nepiemēroti sabiedrības virzītai vietējai attīstībai. Papildu problēmas var rasties, ja vietējā administrācija ir atbildīga par valsts publiskā līdzfinansējuma piešķirumu uz konkrētu projektu bāzes, tādējādi nodrošinot papildu sviru lēmumu pieņemšanas procesā un radot asimetriskas varas attiecības vietējās rīcības grupas partnerībā.

Daudziem atbalsta saņēmējiem ir ierobežotas finanses un naudas plūsma. Tādēļ tiem var būt grūti gaidīt, līdz projekts ir pabeigts un atskaite par to iesniegta, lai saņemtu dotāciju. Tas var attiekties arī uz vietējo rīcības grupu pamatdarbības un iedzīvināšanas izmaksām. Šādas problēmas var risināt ar starpperioda vai avansa maksājumiem, kuri vajadzības gadījumā ir jānodrošina ar garantijām.

Starpperioda maksājumi

Starpperioda maksājumi vai maksājumi pa daļām Lielus projektus var dalīt posmos ar iespēju pieprasīt noteiktu maksājuma daļu, pabeidzot katru posmu un iesniedzot par to atskaiti. Šādā veidā atbalsta saņēmējam nav jāgaida maksājums, līdz viss projekts ir pabeigts un atskaite ir iesniegta, un tas palīdz mazināt naudas plūsmas problēmas. 2007-2013. gada periodā šo risinājumu izmantoja daudzas dalībvalstis.

Iepriekšēja finansējuma mehānismi

Iepriekšēja finansējuma mehānismi, piemēram, avansa maksājumi. Tas ir veids, kā vietējās rīcības grupas un citi atbalsta saņēmēji var iegūt finansējumu, tikko projekts ir apstiprināts, lai sāktu tā īstenošanu. CPR ietvertajos fondos katra programma saņem no Komisijas iepriekšēju finansējumu, kam seko starpperioda maksājumi, pamatojoties uz izdevumu deklarācijām, un visbeidzot seko galīgais maksājums. Dalībvalstis var izvēlēties izmantot šo iepriekšējo maksājumu piedāvāto elastīgumu, piemēram, veikt avansa maksājumus no valsts fondiem, lai segtu vietējām rīcības grupām sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju īstenošanas pamatdarbības izmaksas. Īpaši ELFLA⁷⁸ un EJZF regulā⁷⁹ ir paredzēti tādi avansi līdz 50 % no valsts atbalsta, kas ir saistīti ar pamatdarbības izmaksām un iedzīvināšanu. ELFLA regula arī rada iespēju šādam avansa maksājumam ar ieguldījumu saistīta atbalsta saņēmējiem⁸⁰. Lai pieteiktos avansa maksājumiem, vietējām rīcības grupām un atbalsta saņēmējiem ir jāiesniedz piemērotas formas garantija.

Ja avansa maksājumi nav pieejami, atbalsta saņēmēji var meklēt pagaidu finansējumu finanšu iestādēs, lai segtu savu projektu izmaksas, līdz tie var atlīdzināt ar ES finansējumu; aizdevumi var būt nepieciešami arī atbalsta saņēmēju pašu ieguldījumam projektā. Tādēļ vietējām rīcības

⁷⁸ ELFLA 42. panta 2. punkts.

⁷⁹ EJZF 62. panta 2. punkts.

⁸⁰ ELFLA 45. panta 4. punkts.

grupām ir svarīgi veidot labas attiecības ar attiecīgās teritorijas finanšu sektoru (piemēram, vietējām bankām vai kredītapvienībām), lai palīdzētu veicināt piekļuvi aizdevumiem vai garantijām sabiedrības virzītās vietējās attīstības projektiem.

39. izcēlums. Sabiedrības virzītai vietējai attīstībai pielāgoti finanšu risinājumi Polijā

Polijā valsts līdzfinansējums ir iekļauts paketē kopā ar ES finansējumu. Ir skaidri zināms, ka pēc projekta apstiprināšanas procesa projekts vienlaikus iegūst gan ES, gan valsts finansējuma daļu. Viena no valsts budžeta galvenajām priekšrocībām ir ES līdzekļu līdzfinansējuma nodrošinājums, kas ir saprotams, jo Polija ir viena no lielākajām Kohēzijas fonda līdzekļu saņēmējām, un laikā no 2007. līdz 2013. gadam visa tās teritorija bija konverģences reģions.

Polijas zvejniecības teritorijās, kuras piesakās EZF 4. prioritārā virziena finansējumam, gan zivsaimniecības vietējām rīcības grupām, gan atbalsta saņēmējiem ir pieejami avansa maksājumi, kas var sasniegt pat 100 % no kopējās projekta summas. Šos avansa maksājumus finansē no valsts budžeta.

Viena Polijas zivsaimniecības rīcības grupa (Obras-Vartas) ir panākusi vienošanos ar vietējo kooperatīvo banku par aizdevumu nodrošinājumu tām NVO, kuras piesakās ar zivsaimniecību saistītiem projektiem. Aizdevuma termiņi un lēmumu pieņemšanas laiki ir pielāgoti 4. prioritārā virziena atbalsta saņēmēju vajadzībām, un zivsaimniecības vietējā rīcības grupa spēja rast arī papildu finansējumu, lai palīdzētu atbalsta saņēmējiem, atlīdzinot pusi procentu maksājumu.

Ātrs lēmumu pieņemšanas process var iespējami ātri nodrošināt finansējumu vietējām rīcības grupām un projektiem, kas ir ļoti svarīgi, lai uzlabotu naudas plūsmu vietējai attīstībai. Vadošās iestādes, kuras apliecina labu praksi, veic maksājumu trīs dienu laikā pēc maksājuma pieprasījumu saņemšanas, un dažas šo pakalpojumu nodrošina pat tajā pašā dienā. Sliktākajos gadījumos maksājumi tiek veikti pēc 12 mēnešiem, kas var radīt organizāciju naudas plūsmai ievērojamu spriedzi, jo algas un citi regulārie maksājumi tām ir jāveic katru mēnesi. Skaidra un ātra administrācijas darbība un skaidri, noteikti pienākumi ir vislabākais risinājums. Turpmāk minētais Somijas piemērs nosaka kritēriju 3 mēneši, un tādām vajadzētu būt katras dalībvalsts mērķim.

40. izcēlums. ELY centri Somijā — efektīva administrācija un varas dalīšana ar zivsaimniecības vietējām rīcības grupām

Somijas zvejniecības sabiedrības virzītās vietējās teritorijas attīstības īstenošanas procedūra ir ļoti efektīva. Tipisku projektu var apstiprināt sešu nedēļu laikā pēc iesniegšanas. Šādas efektivitātes pamatā ir divu veidu organizācijas. 12 ELY centri, kas ir valsts valdības starpniekstruktūras, risina atbilstības, apstiprinājumu, līgumu un maksājumu jautājumus, bet zivsaimniecības vietējā rīcības grupa atlasa atbilstošos projektus un strādā ar projektu pilnveidi, lai sagatavotu rīcības plānu.

Oficiāli projektus iesniedz ELY centrā, lai gan lielākā daļa neoficiālās saziņas norit ar zivsaimniecības vietējās rīcības grupas koordinātoru. ELY centrs pieteikumu nosūta zivsaimniecības vietējās rīcības grupas darba grupai. Zivsaimniecības vietējā rīcības grupa tiek 2 nedēļas pirms galvenās valdes sanāksmes. Lēmums tiek pieņemts sanāksmē ar fizisku klātbūtni vai izmantojot e-pasta rakstveida procedūru. Zivsaimniecības vietējās rīcības grupas galvenā valde apstiprina lēmumu un nosūta atpakaļ ELY centram. Ja dokumenti ir pilnīgi noformēti, sešu nedēļu laikā pēc pieteikuma saņemšanas ELY centrā tā iesniedzējam tiek nosūtīta piedāvājuma vēstule.

ELY centrs reti noraida zivsaimniecības vietējās rīcības grupas atlasītos projektus ne tikai tādēļ, ka zivsaimniecības vietējās rīcības grupas darbinieki no paša sākuma rūpīgi pārbauda projekta ieceru atbilstību, bet arī tādēļ, ka *ELY* centrs zina, kādi projekti ir zivsaimniecības vietējās rīcības grupas sagatavošanas procesā, tādējādi atbilstības problēmas parasti tiek konstatētas pirms liela darba ieguldīšanas neatbilstošā projektā.

Projektu var sākt no pieteikuma iesniegšanas datuma, taču pats atbalsta saņēmējs uzņemas risku. Maksājumi tiek veikti trīs mēnešu laikā pēc pieteikuma saņemšanas.

7. 3. Administratīvā sloga mazināšana, izmantojot mazo projektu un “jumta” shēmas

CPR paskaidro, ka vietējā rīcības grupa ir tā, kas lemj, kuriem projektiem un cik liels finansējums piešķirams (34. pantā norādīts, ka vietējā rīcības grupa novērtē atbalsta pieteikumus, atlasa pasākumus un nosaka atbalsta summu). Vadošā iestāde (vai tās iecelta starpniekstruktūra) atbild par vietējo rīcības grupu pārskatāmu atlasu un pārbaudi, vai vietējā rīcības grupa un atbalsta saņēmējs ir izpildījuši visas obligātās prasības. Saskaņā ar 5. nodaļā aprakstītajiem konkrētajiem nosacījumiem valsts un vadošās iestādes ES tiesību aktu noteikto nosacījumu ietvaros var deleģēt vietējām rīcības grupām arī citus uzdevumus, piemēram, projektu galīgo apstiprināšanu, tostarp dotāciju nolīguma slēgšanu vai finansējuma pārskaitīšanu atbalsta saņēmējiem.

Šis projekta apstiprināšanas divu posmu process nenozīmē, ka tam ir jābūt ilgākam — ja visiem dalībniekiem viņu uzdevumi ir skaidri un ja ir sagatavotas procedūras un rīki (kontROLSaraksti u. c.), lai veicinātu lēmumu pieņemšanu, process var noritēt ātri. Tomēr ir veidi, lai vēl vairāk to vienkāršotu, ja izmanto noteiktus mehānismus, piemēram, “mazu projektu shēmas” un “jumta shēmas”.

Vadošo iestāžu ieviestās mazu projektu shēmās projektiem, kuri nerasniedz noteiktu apjomu (piemēram, EUR 5000) un dažkārt ar ierobežojumu nolūkiem, kam projekta finansējumu var izmantot, tiek piemērota vienkāršota pieteikumu iesniegšanas un apstiprināšanas sistēma (īsāka pieteikuma veidlapa un mazāk nepieciešamo dokumentu, piemēram, nelielu izmaksu pamatotības apliecinājumu var neprasi). Šādai pieejai ir priekšrocība, jo piekļuve finansējumam tiek atvieglota mazāk pieredzējušiem atbalsta saņēmējiem (mazām NVO un individuālām personām), vienlaikus samazinot risku ar summas un nolūka ierobežojumu. Laikā no 2007. līdz 2013. gadam vairākās dalībvalstīs izmantoja mazu projektu shēmas.

“Jumta” shēmas izmanto kā līdzekli vietējām rīcības grupām, lai piešķirtu nelielas dotācijas (piemēram, mazāk par EUR 3000) noteikta veida atbalsta saņēmējiem (piemēram, mazām NVO vai nelieliem uzņēmumiem, noteiktai nozarei vai uzņēmumu veidam). Šādos gadījumos vietējās rīcības grupas darbojas kā projekta virzītājs, iesniedzot pieteikumu noteiktai finansējuma paketei, un pēc tam piešķir finansējumu mazu dotāciju veidā savas teritorijas atbalsta saņēmējiem. No mazu projektu shēmas šī atšķiras ar to, ka parasti vietējā rīcības grupa ir tā, kura iesniedz pieteikumu un saņem dotāciju, un vadošās iestādes pilda maksāšanas, revīzijas un kontroles uzdevumus⁸¹.

⁸¹ Projekti “jumta” shēmas lielākajā daļā gadījumu ir pakļauti “*minimis*” atbalstam.

Tā kā šajā gadījumā ir viens pieteikuma iesniedzējs/atbalsta saņēmējs, "jumta" projektu var uzskatīt par vienu darbību. Šāda pieeja samazina atbalsta pieteikumu un maksājuma prasību administratīvo pārbaužu skaitu⁸².

Lai gan šai pieejai ir priekšrocības, šis process ir rūpīgi jāizstrādā. "Jumta" projekti var pavērt piekļuvi programmām mazām organizācijām, uzņēmumiem un personām un vienkāršot, paātrināt un atvieglot tiem šo procesu, bet tradicionālās īstenošanas shēmas ir paredzētas nelielam skaitam lielu projektu, un tiem ir tendence ietvert būtisku administratīvo slogu. Ziņojuma pienākums ir tās organizācijas atbildībā (parasti tā ir vietējā rīcības grupa), kura ir pieredzējusi valsts izdevumu reģistrācijas nodrošināšanā. Revīzijas izsekošanas nolūkā vietējā rīcības grupa atbild par precīzu atbalstu saņēmušo struktūru saraksta uzturēšanu.

Izstrādājot "jumta" projektus, vietējām rīcības grupām ir jānodrošina, ka tās cieši uzrauga "jumta" projekta atbalsta saņēmēju darbību, lai izvairītos no neatbilstīgu izdevumu riska. Tas nepieciešams arī, lai nepieļautu "jumta" projektu slēptu darbību, proti, ietverot virkni tādu pasākumu, kuri ne visi var būt cieši saistīti ar vispārīgo mērķi, un projektiem ir jābūt koncentrētiem uz ļoti konkrētu un līdzīga veida darbību, lai sasniegtu sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiskos mērķus. Turpmāk minētajā Skotijas piemērā (sk. 41. izcēlumā) tā ir akreditācija darbībai tūrisma jomā.

41. izcēlums. "Jumta" tipa shēmu piemēri Skotijā (Apvienotā Karaliste), Somijā un Zviedrijā

Angusā Teisaidas lauku vietējā rīcības grupa Skotijā izmantoja "jumta" pieeju tūrisma projektiem. Viens veids sedz izmaksas "gulta un brokastis" tipa iestāžu akreditācijai ar virkni saistīto tūrisma organizāciju. 40 % akreditācijas izmaksu sedz LEADER dotācija, 50 % maksā vietējās pašvaldības valsts fondi, bet 10 % izmaksu sedz pati "gulta un brokastis" tipa iestāde. Parasti akreditācija maksā aptuveni EUR 800, un tika veikti 30 šādi maksājumi ar kopējo atbilstīgo maksājumu summu EUR 23 000.

Otras Skotijas piemērs ir LEADER ietvaros izmantota "jumta" shēma mazām dotācijām līdz EUR 5750 sociālo uzņēmumu darbības uzsākšanai. Par tādu pašu summu bija pieejama arī turpmākas attīstības finansējuma dotācija. Kopējās shēmas izmaksas bija EUR 100 000 ar ES finansējumu 40 % apmērā. Atbilstīgās izmaksas sedza uzņēmuma attīstības konsultācijas un dibināšanu (piemēram, uzņēmējdarbības plānošanu, tirgvedības rīku, finanšu, IT, juridisko, produktu un pakalpojumu attīstību), apmācību kursus, popularizēšanu, ceļa rādītāju izvietošanu, partnerību veidošanu un labas prakses apmaiņu.

Zviedrijā "jumta" shēmas izmanto jauniešu projektiem lauku teritorijās. Atbalsta saņēmēji galvenokārt ir jauniešu un nelielu kopienu grupas un kultūras organizācijas. Atbilstīgās darbības ietver priekšizpēti, jauniešu festivālus, izpētes vizītes un vēl mazākus ieguldījumus. Parasti dotācija nepārsniedz EUR 3000.

Somijā "koordinētu projektu" mehānismu izmanto, lai finansētu daudzus maza mēroga projektus, apvienojot tos vienā projektā. Šie koordinācijas projekti var ietvert stingrākus un maigākus pasākumus. Vietējās rīcības grupas valde izvēlas piemērotos no atklātajā konkursā iesniegtajiem priekšlikumiem. Piemēram, *Joutentsen Reitti* vietējā rīcības grupā īstenošanai tika atlasīti 13 no 23 pieteikumiem. Kopējais budžets EUR 50 000 apmērā atbalstīja 13 mikroprojektus, kuri ietvēra ciema kluba krāsošanu. Vietējā rīcības grupa ar katru no 13 atbalsta saņēmējiem slēdza darba

⁸² "Jumta" projekti var nesamazināt administratīvo slogu pārbaudēm uz vietas (tās veido 5 % no fonda maksātās summas), jo pārbaudes ne vienmēr var apturēt "jumta" līmeni, un tām ir jānotiek pie galīgā atbalsta saņēmēja.

uzdevumu un uzraudzīja to izmaksas un rezultātu.

Daudziem vietējiem projektiem ātrums ir būtisks faktors, lai sasniegtu projekta mērķus, tādēļ mazu projektu un "jumta" shēmas var būt svarīgas. Tomēr, vērtējot deleģēšanas līmeni, ātrums nav vienīgais apsvēruma. Turklāt nedrīkst aizmirst, ka sabiedrības virzītās vietējās attīstības īstenošanas sistēmai ir jāveicina vietējā atbildība un jārada līdzdalības sajūta un vietēja motivācija.

7.4. Jautājumu par atbildību noskaidrošana

ES regulas norāda, kāda konkrēta veida izmaksas noteikts fonds nevar finansēt, un vadošās iestādes ļoti bieži pievieno savus ierobežojumus. To nolūks ir sniegt norādījumus vietējām rīcības grupām un atbalsta saņēmējiem un izslēgt tādus izdevumus, kas pēc vadošās iestādes ieskatiem neveido prioritāti atbalstam vai varētu radīt problēmas no grāmatvedības, revīzijas vai kontroles aspekta. Pieredze liecina, ka mēģinājumi pārāk precīzi definēt visas atbildīgās izmaksas (piemēram, publicējot sīkus apstiprināmo izdevumu sarakstus) neizbēgami rada bezgalīgi daudz jautājumu par to, vai konkrētās izmaksas faktiski ir atbildīgas, un ar skaidrojumu saistītu problēmu. Tas savukārt var pagarināt projekta apstiprināšanas procesu, īpaši, ja lēmums ietver administratīvos līmeņus virs vietējās rīcības grupas.

Tādēļ regulu noteikto ierobežojumu ietvaros ieteicams nodrošināt, ka definīcija par atbildību ir tā formulēta, lai atbildstu dažādām vietējām situācijām, neradot nevajadzīgus strīdus par atsevišķiem izdevumiem. Vadošā iestāde arī var sekmēt, ka vietējās rīcības grupas neatbalsta nepiemērotas lietas, izveidojot **neatbildīgu** izdevumu sarakstu.

Iemesliem, kādēļ projekts vai tā daļa uzskatāmi par neatbildīgiem, ir jābūt **pilnīgi pārredzamiem un pietiekami publicētiem**, lai visas ieinteresētās puses tos laikus zina un var ņemt vērā, gatavojot projektus. Vietējām rīcības grupām īpaši jā rūpējas, lai noskaidrotu šos noteikumus un informētu savus projektu izvirzītājus, un tiem ir jāuztur regulāra saziņa ar programmas administrācijas darbiniekiem, kuri ir atbildīgi par atbildības pārbaudēm (ja šīs pārbaudes nav deleģētas pašai vietējai rīcības grupai), lai nodrošinātu **vienotu** noteikumu izpratni.

Īpaši atbildības jautājumi, kuriem ir vajadzīga speciāla uzmanība, ir PVN, bankas garantijas un ieguldījumi natūrā.

PVN: problēmas, skaidrojot ar PVN saistītos noteikumus, iepriekš ir aizkavējušas maksājumus, tādēļ vietējām rīcības grupām un vadošajām iestādēm ir svarīgi laikus paskaidrot šos noteikumus. Tā kā PVN ir valsts kompetencē, skaidrojums, kuras organizācijas var atgūt PVN, dalībvalstīs ir ļoti dažāds. Ja PVN atmaksa ir iespējama, vietējās rīcības grupas vai atbalsta saņēmēja samaksātais PVN nevar veidot izdevumu prasības daļu. Ja vietējās rīcības grupas vai atbalsta saņēmēji saskaņā ar valsts tiesību aktiem nevar atgūt PVN, tas var veidot atbildīgu izdevumu. Ja PVN ir atbildīgs izdevums, tas ir jāietver projekta budžetā un izdevumu pieprasījumā.

Bankas garantijas: dažos gadījumos saskaņā ar regulām iespējamie avansa maksājumi ir jānodrošina ar bankas garantiju. Tā var būt īpaša to vietējo rīcības grupu un atbalsta saņēmēju problēma, kas ir NVO vai sociālie uzņēmumi. Piemēram, Polijā parasti garantijas saņemšanas izmaksas tika lēstas aptuveni 1000 EUR apmērā. Dažas vietējās rīcības grupas spēja atrisināt šo problēmu ar pašvaldības nodrošinātu garantiju. Savlaicīgs skaidrojums ir būtisks, tāpat kā citu lētāku risinājumu izpēte.

Ieguldījums natūrā: neapmaksāta darba ieguldījums vai brīva piekļuve dažiem aktīviem ir tipiska sabiedrības virzītas vietējās attīstības iezīme un var veidot būtisku pievienoto vērtību. Daudzos gadījumos tas apliecina vietējās rīcības grupas partnerības dalībnieku un citu vietējo iedzīvotāju apņēmību īstenot kopīgos mērķus. Iepriekšējos periodos dažas vadošās iestādes neuzskatīja šo veidu par atbilstīgām izmaksām (proti, neļāva par vietējās rīcības grupas vai atbalsta saņēmēja nodrošināto ieguldījumu samazināt finanšu ieguldījuma summu projektā), tādējādi, iespējams, izslēdzot daudzas vērtīgas iniciatīvas un ieguldījumus. Saskaņā ar CPR 69. panta 1. punktu ieguldījums natūrā ir atzīstams par atbilstīgu, ja iepriekš minētā panta kritēriji ir izpildīti un ja konkrētie fonda un programmas noteikumi to atļauj. Vietējās rīcības grupas pārbauda, vai attiecīgajā gadījumā šāda iespēja pieļaujama. Ieguldījumi natūrā var būt svarīga metode potenciālo atbalsta saņēmēju loka paplašināšanai un var palielināt vietējās rīcības grupas spēju finansēt savas darbības.

7.5. Vienkāršotu izmaksu izmantošana

Pamatojums

2007-2013. gada periodā vienkāršotas izmaksu iespējas galvenokārt tikai izmantotas saistībā ar ESF, kur līdz 2011. gadam aptuveni puse dalībvalstu izmantoja vienkāršotas izmaksu iespējas⁸³. Saskaņā ar ERAF kopš 2010. gada īpaši netiešo izmaksu pamatlikmes izmantošana pieauga. Aptuveni 45 programmas izmantoja pamatlikmi.

Eiropas Revīzijas palāta 2012. gada pārskatā norādīja, ka nav konstatētas kļūdas saistībā ar vienkāršotu izmaksu iespēju izmantošanu ESF piemērā, kas liecina, ka projektos, kuru izmaksas ir deklarētas, izmantojot vienkāršotas izmaksu iespējas, ir mazāk kļūdu. Tādējādi plašāka vienkāršotu izmaksu iespēju izmantošana parasti veicina pozitīvu ietekmi uz kļūdu līmeni⁸⁴.

Ņemot vērā iepriekš minēto pieredzi, vienkāršotu izmaksu iespēja ir paplašināta uz visiem ESI fondiem un noteikta CPR 67. un 68. pantā. CPR ietver nosacījumu par trim vienkāršotu izmaksu iespēju veidiem: standarta shēmu vienības izmaksas, vienreizējs maksājums un vienotu likmju finansējums (sk. 42. izcēlumu turpmāk).

Vienkāršotu izmaksu iespēju veidi

Īss skaidrojums — vienkāršotas izmaksas ir veids, kā maksājumus vairāk koncentrēt uz pasākumu sasniegtajiem iznākumiem un rezultātiem, nevis uz ieguldījumiem.

42. izcēlums. Vienkāršotu izmaksu iespēju trīs veidi

Vienkāršotu izmaksu iespēju	Kā tas ir definēts regulā	Ilustratīvi, ar vietējo attīstību saistīti piemēri
-----------------------------	---------------------------	--

⁸³ Metis and Wiiv, 2012, *Evaluation of the reaction of the ESF to the economic and financial crisis*.

⁸⁴ Eiropas Revīzijas palātas 2012. gada pārskats, 6.23. punkts, ESOV, 14.11.2013., C 331/175

veids		
Standarta likmes vienības izmaksas	Visi attiecināmie izdevumi vai to daļa tiek aprēķināti, pamatojoties uz skaitliski izteiktiem pasākumiem, iznākumiem vai rezultātiem, kas reizināti ar iepriekš noteiktām vienas vienības izmaksām.	Standarta likmes vienības izmaksas iepriekš bija izmantotas, piemēram, lai noteiktu vienas apmācāmās personas apmācību vai mācību plāna īstenošanas izmaksas vai uzņēmējdarbības konsultanta izmaksas stundā. Standarta likmes vienības izmaksas varētu segt ieguldījumus natūrā. Piemēram, Austrijā likme EUR 30 stundā tika noteikta kā pašnodarbinātas personas ieguldījuma vērtība ERAF finansētā projektā pētniecības un inovācijas jomā.
Vienreizēji maksājumi	Visi attiecināmie izdevumi vai to daļa tiek atmaksāti, pamatojoties uz vienu iepriekš noteiktu summu (jābūt mazākai par 100 000 EUR publiskā sektora ieguldījuma) saskaņā ar iepriekš definētiem vienošanās par pasākumiem un/vai iznākumiem noteikumiem). Piezīme: vienreizējie maksājumi ir binārā sistēma — ja saskaņotie pasākumi un/vai rezultāti tiek īstenoti, iepriekš noteiktā summa tiek samaksāta. Pretējā gadījumā maksājums netiek veikts. Sistēma labāk izmantojama projektiem ar tikai vienu nepieciešamo rezultātu (piemēram, “organizēta viena konference”).	Atbalsts sanāksmei var būt noteikts kā īpaša summa, lai segtu sanāksmes telpu īres, maltīšu un uzkodu izmaksas, kā arī audio un vizuālo atbalstu. Summu var noteikt, pamatojoties uz līdzīgu projektu iepriekšējo izmaksu novērtējumu. Maksājums tiek veikts, pamatojoties uz sasniegumu, proti, liecību, ka sanāksme notika. Dažu veidu izmaksas, nodrošinot koordinācijas funkciju vietējai rīcības grupai, varētu balstīties uz vienreizējiem maksājumiem, pamatojoties uz saskaņotu uzdevumu kopu.
Vienotas likmes finansējums	Īpaša atbilstīgo izmaksu summas kategorija tiek aprēķināta iepriekš, piemērojot procentus vienai vai vairākām atbilstīgo izmaksu kategorijām. To var izmantot, lai aprēķinātu netiešās vai cita veida izmaksas. Visbiežāk izmantotā vienotas likmes finansējuma forma būs netiešo izmaksu aprēķins.	Vienotas likmes finansējumu bieži izmanto, lai noteiktu izmaksas, kuras var būt grūti pamatot un kuras ir radušās no citu kategoriju izmaksām. Piemēram, vietējās pilsētas rajona struktūrvienības darbības netiešās izmaksas (īre, tālruni, kancelejas piederumi, apkure), ja izmantots kopīgs birojs. Vācijā lielākajai daļai ESF programmu 2007-2013. gada periodā projektu netiešās izmaksas tika noteiktas kā 7 % no tiešajām izmaksām. Vienotas likmes finansējums ievērojami

		<p>samazina atbalsta saņēmēju administratīvo slogu, tomēr metodes joprojām vairāk koncentrējas uz ieguldījumiem (tiešās izmaksas ir jādokumentē) salīdzinājumā ar standarta vienību izmaksām un vienreizējiem maksājumiem.</p>
--	--	--

Kādēļ saistībā ar sabiedrības virzītu vietējo attīstību būtu jāizmanto vienkāršotas izmaksu iespējas?

- Mazāks administratīvais slogs vietējām rīcības grupām: ļauj vietējām rīcības grupām izmantot vienkāršotas izmaksu iespējas, piemēram, visām tās pamatdarbības vai iedzīvotāju izmaksām vai to daļai, kuru rezultātā ievērojami var mazināt administratīvo slogu, samazinot arhīvā saglabājamo dokumentu skaitu.
- Mazāks administratīvais slogs vietējām iestādēm: tiek samazināts faktūrrēķinu pārbaudei veltītais laiks, un kontrole vairāk uzmanības var veltīt pārbaudēm uz vietas, ļaujot lielāku uzmanību pievērst finansēto projektu kvalitātei, nevis radītajiem izdevumiem.
- Mazāks kļūdu risks: sk. Eiropas Revīzijas palātas 2012. gada atzinumu iepriekš.

Kam jāvelta uzmanība, veidojot vienkāršotas izmaksu iespējas sabiedrības virzītai vietējai attīstībai?

Saistībā ar sabiedrības virzītu vietējo attīstību jāizvairās no finanšu spriedzes riska mazām organizācijām, radot tām sarežģītāku finansējuma vidi. Tādēļ jebkura vienkāršota izmaksu iespēja ir uzmanīgi jāatlasa un jāpiemēro.

Standarta likmes vienības izmaksas

Veidojot vienkāršotu izmaksu iespēju, rūpīgi jāpārdomā, kā to pamatot. Patiešām, ja vienības izmaksas ir definētas kā apmācību izmaksas stundā uz vienu apmācāmo, vienības izmaksu pamatojumam vajadzēs apmeklējuma lapas, kurās katra apmācāmā persona ir parakstījusies par katru stundu. Taču, ja vienības izmaksas ir paredzētas kā apmācību izmaksas uz vienu apmācāmo personu, kas saņēmusi apmācību sertifikātu, tas nozīmē, ka vienības izmaksas tiks pamatotas ar sākotnējo apmācāmās personas reģistrāciju un beigās sekmīgi saņemto sertifikātu.

Vienreizēji maksājumi

Var rasties situācijas, kad vietējās rīcības grupas vai projekti riskē zaudēt dotāciju, gandrīz nerasniedzot mērķa rezultātu (piemēram, izmantojot “vienreizējā maksājuma” pieeju un panākot, ka darbu uzsāk deviņas apmācītās personas, ja mērķis bija desmit). Vienreizējiem maksājumiem tiek ievērota binārā loģika — jā vai nē; ja iznākums vai rezultāts ir sasniegts, maksājums tiek veikts, ja nav sasniegts — maksājums netiek veikts. Šis vienreizējo maksājumu binārais raksturs var būt īpaši riskants atbalsta saņēmējiem, tādēļ tas ir jāizmanto tikai labi definētos un mērķtiecīgos gadījumos, kad iznākumus un rezultātus var labi paredzēt (piemēram, mācību pabeigšana). Citos gadījumos var izmantot elastīgāku vai progresīvu iespēju, piemēram, standarta likmes vienības izmaksas.

“*Staerken vor Ort*” bija ESF nodrošināšanas programma, kas tika īstenota, izmantojot 280 vietējos birojus Vācijā. Vienreizējie maksājumi tika izmantoti, lai aprēķinātu vietējiem birojiem par administrāciju maksājamās summas (sk. 43. izcēlumu turpmāk).

43. izcēlums. *Staerken Vor Ort*: vienreizējo maksājumu izmantošana pamatdarbības izmaksu segšanai

Staerken Vor Ort bija nodrošināšanas programma Vācijā laikposmā no 2009. līdz 2012. gadam. Programmas kopīgā vērtība pārsniedza EUR 71 miljonu, ko visā Federatīvajā Republikā finansēja no ESF līdzekļiem un Federālās ģimeņu, senioru, sieviešu un jaunatnes ministrijas vārdā pārvaldīja starpniekstruktūra.

Programma tika īstenota, izmantojot 280 vietējās pašvaldības administrācijas. Trīs gadu darbības laikā programma atbalstīja 9000 mikroprojektu kopējā vērtībā 10 000 EUR un sasniedza 235 000 jauniešu un sieviešu.

Finansējums. Programma nodrošināja 100 000 EUR finansējumu mikroprojektiem atsevišķos pilsētas rajonos vai līdz EUR 150 000 — atlasītos lielākos rajonos. Mikroprojekti saņēma 100 % ESF finansējumu, bet vietējai pašvaldībai bija jāfinansē papildu 15 % izmaksu, lai segtu vietējā koordinācijas biroja personāla izmaksas (birojs bija federālā ESF finansējuma starpniekstruktūra un atbalsta saņēmējs).

Vienreizēji maksājumi. Lai vienkāršotu administratīvo procesu un samazinātu kļūdu proporciju, vienreizējais maksājums tika nodrošināts vietējo koordinācijas biroju darbības izmaksām, kas neietvēra personāla izmaksas. Šie izdevumi iekļāva publicitātes pasākumus, administratīvās izmaksas, nelielu aprīkojumu un uzturēšanu.

Šis vienreizējais maksājums tika aprēķināts, pamatojoties uz vēsturisko datu bāzi, un kā procentu daļa no kopējās ESF maksājamās summas tika noteikts 14 % apmērā no kopējās ESF dotācijas. Tiem, kas saņem līdz 100 000 EUR, vienreizējais maksājums varētu būt līdz EUR 14 000 (pilsētas rajoniem), un tiem rajoniem, kuri saņem līdz EUR 150 000, vienreizējais maksājums varētu būt līdz EUR 21 000.

Lai saņemtu šo vienreizējo maksājumu, vietējiem koordinācijas birojiem ir jāatbilst vairākiem nosacījumiem:

- vietējā līmenī jābūt izveidotai ar programmu saistītai vietējai komitejai;
- vietēji jābūt organizētam vismaz vienam publiskam pasākumam;
- vietējam koordinācijas birojam ir jāpiedalās vismaz vienas federālā tīkla grupas darbā vai vienā pasākumā;
- īstenots minimālais plānoto mikroprojektu skaits, un līdzekļi mikroprojektiem pārvaldīti pareizi.

Aprēķina metode balstījās uz Regulas (EK) Nr. 396/2009 prasībām un saistīto darba dokumentu⁸⁵. Programma tika pabeigta 2011. gada beigās, un to novērtēja 2012. gadā. Alternatīvi varētu izmantot vienotas likmes sistēmu.

(<http://www.staerken-vor-ort.de/>)

Komisija iesaka kopā ar visām ieinteresētajām personām, piemēram, vietējām rīcības grupām, piesaistot arī revīzijas iestādes, izstrādāt metodoloģiju vienkāršotu izmaksu iespēju aprēķinam,

⁸⁵ COCOF 09/0025/04-EN, 28/1/2010 (Eiropas Komisija pašlaik strādā pie šī dokumenta atjaunināšanas).

lai visi pārvaldības un kontroles sistēmas dalībnieki saprot jauno sistēmu un piekrīt tās izmantošanai.

7.6. Revīzija un kontrole

Sabiedrības virzītas vietējās attīstības pasākumi ir pakļauti kompetento iestāžu veiktai revīzijai un kontrolei saskaņā ar šo iestāžu pilnvarām un pienākumiem, kā to nosaka ES reglamentējošie noteikumi par pārvaldības un kontroles sistēmām līdzfinansētiem *ESI* fondu projektiem.

Ārkārtīgi svarīgi no paša sākuma ieviest godīgas un pārredzamas procedūras, skaidri nosakot visu iesaistīto personu pienākumus un atbildību. Atbalsta saņēmējiem iespējami agrīni projekta ciklā ir jāzina visi izpildāmie pienākumi.

Lai panāktu sabiedrības virzītas vietējās attīstības pareizu pārvaldību, procedūrās jāievieš efektīva un rezultatīva kontrole, lai cita starpā mazinātu iespējamus interešu konflikta riskus, funkciju dublēšanos un neskaidrus atbilstības kritērijus.

Sabiedrības virzītas vietējās attīstības pasākumu īstenošanā ir jāņem vērā riski, kas var radīt kļūdas, īpaši nodrošinot, ka radušās izmaksas ir pamatotas un, ja piemērojams, ir ievērotas publiskā iepirkuma procedūras.

7.7. Nobeiguma piezīmes

Kā jau minēts, daudzi no iepriekš izteiktajiem ieteikumiem galvenokārt ir paredzēti vadošajām iestādēm, kuras atbild par efektīvu īstenošanas mehānismu ieviešanu. Tomēr vietējām rīcības grupām ir jāzina potenciālie dažādu īstenošanas iespēju ieguvumi un sekas un aktīvi jāpiedalās pārrunās ar vadošajām iestādēm, lai izstrādātu sabiedrības virzītai vietējai attīstībai piemērotus īstenošanas mehānismus. Tīkla veidošana starp vietējām rīcības grupām, kā arī pieredzes apmaiņa ar vietējām rīcības grupām citos reģionos un/vai tādām, kas izmanto citus fondus, var būt svarīgs zināšanu un iedvesmas avots un var palīdzēt vietējām rīcības grupām pārrunās ar vadošajām iestādēm īstenošanas jautājumos.

Sabiedrības virzītas vietējās attīstības pasākumus var vienkāršot, paātrināt un atvieglot visām iesaistītajām personām, taču tam ir nepieciešama laba iepriekšēja vadošo iestāžu plānošana, kā arī nopietns sagatavošanas darbs, tostarp apmācības un izpratnes veicināšana visiem īstenošanas pasākumu dalībniekiem. Īpaša uzmanība ir jāvelta no paša sākuma, lai izveidotu labu saziņu starp vietējām rīcības grupām un vadošajām iestādēm.